

9.KADIN ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

SİVİL TOPLUM VE KADIN

ÖZET KİTAPÇIĞI

(Oturumlardaki sunum sırası soyadı alfabetik sıralamasına göre yapılmıştır)

Tarihte Kadın Örgütlenmelerinin Sivil Toplum Faaliyetleri

- Hatice BALİN, “Kadının Kamusal ve Özel Alan Sürecinde Geleneksel Ataerkillikten Modern Ataerkilliğe Geçişi”
- Dr. Emine HOŞOĞLU DOĞAN, “Osmanlı Kadın Hareketlerinin Sivil Toplum Hareketi Potansiyeli ve Kendine Özgü Biçimleri”
- Prof. Dr. M. Ali KİRMAN & Ömer Faruk IŞIKLI, “Türk Toplumunda Tanzimat Sonrası Dönemde Kadın Örgütlenmelerinin Sosyolojik İncelenmesi”
- Dr. Lale UÇAN, “Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyetinin Teşekkülünde ve Faaliyetlerinde Hanedan Hanımlarının Temsili”

KADININ KAMUSAL VE ÖZEL ALAN SÜRECİNDE

GELENEKSEL ATAERKİLLİKTEN MODERN ATAERKİLLİĞE GEÇİŞİ

Hatice BALİN¹

ÖZET

Kadının özel alan, erkeklerin kamusal alan ile tanımlanmasının tarihsel kökeni çok eskilere dayanmaktadır. Kamusal-özel ayrımı toplumsal cinsiyetçi bölünmeye karşılık gelindiği görülmektedir. Kadın akıldan, dolayısıyla birey olma konumundan ve ancak tam olarak bireyin ulaşabileceği kamusal alandan tarihsel ve kuramsal olarak dışlandığı varsayılmaktadır. Bu yüzden kamusal olan akılı temsil ederken, özel alanın duygusallığı temsil ettiği görüşü savunulmuştur. Kamusal alan siyaset ve devletin alanı olarak kabul edilmiştir. SanayileŐme ile birlikte ev ve iş ayrımının sınırları netleŐir. Erkeğin kamusal alanda çalışması, kadının özel alanda ev işleri ile meŐgul olması anlayıŐı toplumsal cinsiyet rollerininin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kamusal/özel alan ikilemi kadınların kamusal alan pratiklerini ve sınırlılıklarını çerçeveleyen bir alana dönüşmesine neden olmuştur (Bilir, 2019). Hannah Arendt’in düşüncesinde özel alan, siyaset öncesi örgütlenme biçimine karşılık gelir; gizlilik, zorunluluk ve baskı ile karakterize edilir. Buna karşılık kamusal alan, siyasi etkinliklerin gerçekleştirildiği bir görünüm alanı olarak belirir. Bu alanda yer almak özgür olabilmek, dolayısıyla yurttaşlık statüsüne yükselip insani değerlerden faydalanabilmek demektir. Bu yönüyle Arendt, kamusal alanı insanın kendini gerçekleŐtirebileceĐi mükemmel bir alan olarak sunar. Özel ve kamusal alan ayrımında özel alanın kadına, kamusal alanın erkeğe atfedilmesi ve

¹ Uzm. Sosyolog, Mutlu Aile Mutlu Çocuk Derneği, haticebalinn@gmail.com ORCID:0000-0002-1551-6443

siyasette karar verme mekanizmalarının kamusal alanın sınırları içinde olması, bu alandan kadının soyutlanmasına neden olmaktadır (Yıldırım, tarih yok: 4). Yaşanan toplumsal dönüşümler aile ve kadına yönelik tutumların gözden geçirilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Kamusal alanda sosyalleşemeyen, sadece özel alana dahil edilen kadın, kadın tanımının yapıldığı aile, ilk sosyalleşilen, ilk iletişim kurulan ve kadının ilk kimlik kazandığı mekân olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla ev içi rollerin kadın üzerine vazife edildiği ve erkeğin de bu vazifeden muaf tutulduğu yer olarak tanımlanır. Kadının özel alanda var olmasını öngören ataerkil zihniyetin günümüzde değişmediğini görmekteyiz. Kadının ev – içi sorumluluğu, çocukların bakımını üstlendiği özel alandan kamusal alana çıkması, bu sorumluluklardan muaf olduğu anlamına gelmemektedir. Türkiye’de kadının kamusal alana dâhil olarak görünürlüğüne artması cumhuriyetin ilanı ile birlikte olmuştur. Cumhuriyetin ilan edilmesi ve Yeni Türkiye’nin kurulmasında kısaca toplumsal değişim sağlanması için birinci aktör kadınlardı. Modernleşme sürecinde, kadınların üzerinde yapılan değişiklikler o toplumu dönüştürmeyi hızlandıran en önemli etken oldu (Erkilet, 2015: 18). Modern imge haline dönüştürülen kadın özel alanın dışına çıkartılarak kendisine kamusal alanın kapıları açılır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte artık eğitilmiş, meslek sahibi olan kadın yeni kurulan çağdaş modern Türkiye’nin taşıyıcı imgelerinden biri haline getirilir (Yılmaz, N. F., 2011: 105). Geleneksel ataerkillikten modern ataerkilliğe geçişi, bu dönemde köy enstitüleriyle kamusal alana çıkartılarak eğitim gören kadınlarda görürüz. Kızlar kültürel değişimin sembolleridir. Onlara biçilen roller bellidir. Enstitü dergilerinin yayınladığı bir şiir, kadınların bu yeni konjonktürdeki yerlerini tanımlar:

“Türk Kızına, Ey Türk kızı, içinden boş ümidi çıkar at. Senin için en büyük gaye olsun analık! Bilgini, enerjini varlığını eve kat. Onlar da artık gülsün seninle bulsun sağlık” (E.Yıllığı,1937).

Devletin, modernleşme geçiş dönemlerinde kadınlara belirledikleri alan ve rol Cumhuriyetin Kızı olmaktır. Hatta Savran’ın da belirttiği üzere “yurttaş anne” örneğinde olduğu gibi bu rollere karşılık olarak kadının kamusal alanda var olması ile ilgili anlam içermemektedir (Savran, 2004: 99). Özel - kamusal alan ayırımında modernleşmenin gerekliliğini yerine getiren kadının ataerkil kalıpların kısırcısından kurtulamadığının, aksine sorumluluklarının daha fazla artması çalışmanın tezini oluşturmaktadır. Cumhuriyetin ilanı ile kadınların bir takım hakları kazanmalarına rağmen zihinsel yapının değişmediği, geleneksel zihniyetin farklı bir anlayışıyla, toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel anlayışıyla devam etmediğini; Türkiye’nin modernleşme sürecinde bu anlayışın kadına yüklenen sorumlulukların artmasıyla farklı bir şekilde devam ettiğini ortaya koymak çalışmamızın amaçlarından biridir. Nitel araştırma tekniği kullanılarak yapılan saha çalışmasında derinlemesine mülakatlar neticesinde günümüzde kamusal alanda var olan kadınların erkekler ile fırsat eşitliğini yakalayamadıklarına dair anlamlı bulgulara ulaşılmıştır. Literatür ve sahadaki bulguların karşılaştırılması çalışmamızın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Sonuç olarak çalışmamızda İslam toplumundaki kadının kamusal alandaki serüveninden de örnekler verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Kamusal-Özel alan, Ataerkil Zihniyet

WOMEN'S TRANSITION FROM CONVENTIONAL PATRIARCHY TO MODERN PATRIARCHY IN THE PROCESS OF THE PUBLIC AND PRIVATE SPHERE

ABSTRACT

Women's identification with the private sphere and men's with the public sphere go way back in history. The public-private distinction is observed to be equal to gender discrimination. It is assumed that women are historically and theoretically excluded from intelligence, thus from the position of being a person and the public sphere that only a person can reach. Hence, it is suggested that the public sphere represents intelligence, whereas the private sphere represents sentimentality. The public sphere is accepted to be the area of politics and government. The boundaries of home and work are made clear with industrialization. The understanding of men working in the public sphere and women engaging with housework caused gender roles to occur.

The dilemma of public/private spheres caused women to transform into an area that frames the public sphere practices and limitedness (Turner, 2015). Hannah Arendt argues that the private sphere corresponds to the pre-politics organization and it is characterized by privacy, obligation, and pressure. On the other hand, the public sphere indicates an area of views where political activities occur. Being involved in this sphere means being free, thus being able to benefit from human values by reaching a citizen position. Arendt claims that this aspect of the public sphere presents a perfect area for self-realization. Identifying women with the private sphere and men with the public sphere and the fact that decision-making mechanisms in politics reside within the limits of the public sphere causes women to be isolated from this area (Yıldırım, n.d:4). The need for reassessment of attitudes towards family and women is aroused with the recent social transformations. Women are only included in the private sphere and cannot socialize in the public sphere. The family that is used to describe a woman is the first place for socializing, communicating, and where women first gain their identity. It is then described as the place where interior roles are associated with women and where men are excused from these roles. We see that the patriarchal mindset that wants women to only exist in the private sphere has not changed today. When women step into the public sphere by leaving the private sphere where they are responsible for child care, she is not excused from their responsibilities in the household. It was the proclamation of the republic in Türkiye that made women's visibility in the public sphere increase. Women played a primary role in the proclamation of the republic, the foundation of a new Türkiye, and overall in the making of social changes. The alterations of women in the modernization period became the most important factor that accelerated the transformation of society (Erkilet, 2015: 18). Women were transformed into a modern image and positioned outside the private sphere. Thus, the doors to the public sphere were opened. With the foundation of the republic, women were now educated and occupants and they became one of the carrier images of the new, modern, contemporary Türkiye (Yılmaz, N.F., 2011:105). The transition from conventional patriarchy to the modern one can be seen in the women who were put into the public sphere by being educated in the village institutes in this period.

Girls were the symbols of cultural change. They had a certain role. A poem published in an institute magazine describes the position of women in this new conjuncture:

“To the Turkish girl. O! Turkish girl, get rid of all your empty hopes. Make motherhood the biggest purpose! Bring your knowledge and energy into the house. Make them smile and find health with you” (ibid, 2015:167).

The women’s sphere and role set by the government in the modernization and transition periods was to be a daughter of the republic. In fact, Savran asserts that the roles appointed to women do not indicate being involved in the public sphere just like in the example of “citizen mother” (Savran, 2004:99). This study argues that women who fulfilled the needs of modernization in the private-public sphere distinction have not yet been freed from the grip of patriarchal patterns and on the contrary their responsibilities increased even more. This study aims to indicate that although women gained some rights with the proclamation of the republic, the mindset has not changed and the conventional mindset embraced a different attitude, the gender roles are not in their conventional forms but they continue their existence differently by increasing the responsibilities imposed on women in the modernization process. As a result of the thorough investigations conducted in the field study by using qualitative research techniques, it is concluded that women who exist in the public sphere with men today do not possess equal opportunities. Another purpose of this study is to compare the findings from both the literature and the field. In conclusion, examples from the journey of women in the public sphere in an Islamic society are presented.

Keywords: Women, Gender, Private-Public sphere, patriarchal mindset

OSMANLI KADIN HAREKETLERİNİN SİVİL TOPLUM HAREKETİ POTANSİYELİ VE KENDİNE ÖZGÜ BİÇİMLERİ

Emine HOŞOĞLU DOĞAN²

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın hareketleri, 19. yüzyılın sonlarından Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar olan dönemde, kadınların yasal ve toplumsal haklarının genişletilmesi için çeşitli platformlar aracılığıyla ortaya konan çalışmaları ifade eder. Bu çalışmalar, eğitim, evlilik ve boşanma, istihdam, toplumsal yaşama katılım, kamusal mekânları kullanma ve giyim-kuşam gibi konulardaki eşitsiz, adaletsiz, kısıtlayıcı veya çağa uygun olmayan uygulamaların sonuçlarının farkına varılmasını istiyor ve değişim yönünde örgütlenerek adımlar atıyordu. Kurulan dernekler ve yardım cemiyetleri, kız eğitim kurumları, kadın dergi ve gazeteleri, düzenlenen konferans ve toplantılar, eylem ve kampanyalarla Osmanlı kadın hareketi, bir sivil toplum hareketliliği görüntüsü arz eder. Zira kadınların kendi varlık alanlarıyla ilgili kamuoyu oluşturulmaktaydı, benzer amaçlara sahip birey ve gruplar ile iş birliğine yönelmekte ve toplumsal dönüşüme katkı sunulmaktaydı. Öte yandan, kadın hareketinin

² Doktor Öğretim Üyesi, İbn Haldun Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, emine.dogan@ihu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3080-5956

geniş toplumsal tabanla sınırlı ilişkisi, birbiriyle koordine olmayan parçalı yapısı ve yerel otoriteler ile bağı, bu hareketliliği, bugün anladığımız organize ve otonom sivil toplum hareketlerinden ayırmaktadır. Bugün sivil toplum hareketlerinde siyasi mücadele, küresel iş birlikleri, kapsayıcılık ve sürdürülebilirlik daha fazla önem kazanmıştır.

Bu bağlamda bu çalışma, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kadın hareketlerinin sivil toplum hareketi olarak potansiyelini ortaya koyarken dönemin politik, toplumsal ve kültürel şartları ile nasıl şekillendiğini ve kendine özgü biçimlerini görmeyi de amaçlar. Araştırmada, Osmanlı kadın örgütlenmeleriyle ilgili birincil kaynakların yanında bu konuda üretilen yazın ve sivil toplum teorileri referans alınacaktır. Sivil toplumun önemli bir bileşeni olan kadın hareketlerinin geçmişteki deneyim ve stratejilerinden haberdar olmak, bugünkü dönüşümleri anlamak, geleceği öngörmek ve planlamak bakımından önemli bir yerde durmaktadır.

Anahtar sözcükler: Osmanlı, kadın hareketi, sivil toplum

OTTOMAN WOMEN'S MOVEMENT AS CIVIL SOCIETY MOBILITY AND ITS DISTINCTIVE FORMS

ABSTRACT

Women's movements in the Ottoman Empire, from the end of the 19th century to the establishment of the Republic, refer to the efforts put forward through various platforms to expand the legal and social rights of women. These efforts aimed to create awareness of the consequences of unequal, unjust, restrictive or outdated practices in areas such as education, marriage and divorce, employment, participation in social life, use of public spaces, and clothing, and organized to take steps towards change. The Ottoman women's movement appears as a civil society mobility considering the established associations and relief societies, girls' educational institutions, women's journals and newspapers, organized conferences and meetings, and actions and campaigns. It formed public opinion about women's own spheres of existence, cooperated with individuals and groups with similar goals, and contributed to social transformation. On the other hand, the limited relationship of the women's movement with the masses, its decentralized, fragmented structure, as well as its ties to local authorities distinguish it from the organized and autonomous civil society movements we understand today. Political struggle, global cooperation, inclusiveness and sustainability have gained more importance in civil society movements today.

In this context, while scrutinizing women's movements as civil society mobility in the Ottoman Empire, this study also aims to see how it was shaped by the political, social and cultural circumstances of the period, and its distinctive forms. Besides the primary sources related to the Ottoman women's activities, the research will benefit from the scholarly works produced on this subject and civil society theories. Being aware of the past experiences and strategies of women's movements, which is an important component of civil society, is indispensable for understanding today's transformations, and predicting and planning the future.

Keywords: Ottoman, women's movement, civil society

TÜRK TOPLUMUNDA TANZİMAT SONRASI DÖNEMDE KADIN ÖRGÜTLENMELERİNİN SOSYOLOJİK İNCELENMESİ

M. Ali KİRMAN³

Ömer Faruk İŞIKLI⁴

ÖZET

Tarihsel süreç açısından baktığımızda bir örgütlenme biçimi olan sivil toplum kuruluşlarının (STK) uzun bir geçmişinin olduğunu söyleyebiliriz. Türk toplumu özelinde de Osmanlıdan günümüze kadar gelen STK'ler farklı şekillerde ve boyutlarda; vakıf, dernek, sosyal yardım kuruluşu vb. şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı döneminde özellikle vakıf kuruluşları oldukça yaygın olan sivil toplum kuruluşları olarak bilinmektedir. Tarihsel olarak örgütlenmelerden biri olan vakıf Osmanlı devletinde cami vakıflarıyla ortaya çıkmıştır. Zamanla bu vakıflar içerisinde sağlık, eğitim vb. alanlarda hizmet veren çok yönlü kurumsal yapılara dönüşmüştür. Bu dönüşüme bağlı olarak vakıf bünyesinde sosyal yardım sunan birçok kuruluşlar da ortaya çıkmıştır.

Anadolu topraklarında kadınların örgütlenme sürecinin başlangıcı her ne kadar tartışmalı olsa da Bacıyan-ı Rum kabul edilmektedir. (Bkz. Özçelik, 2015: 195). Bacıyan-ı Rum, Ahilik teşkilatının kurucusu olan Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı tarafından kurulduğu tahmin edilmektedir (Kurt, 1999: 445; Demir 2011; Yeter, 2015: 201). Bu teşkilat, kadınların üretimde ve sosyal hayatta organize olmasını sağlayan önemli bir örgütlenme biçimini göstermiştir.

Osmanlı döneminde, kadınların sosyal hayata katılımının özellikle vakıflar aracılığıyla ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Bu konuda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün açıkladığı arşivde 30.000 vakıf belgesi içinde kadınların kurduğu 2309 vakıf var olduğu, bunların içinde 1044'nün vakfiyesinin mevcut olduğu belirtilmiştir (Ataseven & Erdoğan, 1999: 18). Ankara Şeriyeye Sicillerine göre; kurulan 151 vakıftan 43 tanesi kadınlara aittir. Edirne'de yapılan araştırmada da kurulan vakıfların %20'sinin kadınlar tarafından kurulduğu tespit edilmiştir. (Yılmaz-Koca, 1998: 124). 1546 tarihli İstanbul Tahrir defterine göre ise, 2517 vakfın 913'ünün kadınlara ait olduğu görülmüştür. (Aydın, 1996: 144; Bkz. Can, 1999). Bununla birlikte İstanbul'da Osmanlı döneminde inşa edildiği tahmin edilen 491 çeşmenin 128 tanesinin kadınlar tarafından kurulan vakıflarca yapıldığı bilinmektedir. (Balıkesir Valiliği, 2023).

Osmanlı Devleti'nin her döneminde kadın örgütlenmelerinin var olduğunu ifade edebiliriz. Ancak Tanzimat sonrası dönemde kadınların vakıflar dışında bazı örgütlenmelerle de (gazete, dergi, cemiyet vb.) kamuda görünürlüğünü artırdığı söylenebilir. Tanzimat'la birlikte kadın hareketlerinin yoğunlaşma nedenlerine bakıldığında ise Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu ıslahatların etkili

³ Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, makirman@cu.edu.tr ORCID:0000-0002-3610-8190

⁴ Din Sosyolojisi Uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı, isikli.omerfaruk@gmail.com

olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle II. Meşrutiyetle beraber kadın cemiyetleri daha net bir şekilde kamusal alanda görülmeye başlamıştır (bkz. Kurnaz, 1997; Kaplan, 1998; Karadağ, 2011). Bu artışın sebeplerine bakıldığında gerek devletin sosyal yapısının gerekse dünyada yaşanan siyasi değişim ve dönüşümlerin etkili olduğu söylenebilir. Batılılaşma etkisiyle değişen fikir akımları sosyal yapının düşünce anlayışını etkilemiştir.

Osmanlı'da özellikle kadının kamusal görünürlüğüne bir başka noktası gazeteler ve dergilerdir (Yıldırım, Seyhan, 2015). Yayın faaliyetlerinin olması kadının sosyal hayatın içinde bir yer edinme çabası olarak da ifade edilebilir. Osmanlıda kadınların oluşturduğu sivil toplum kuruluşları daha çok yardım amacıyla kurulmuştur. Ancak Türk toplumunda modernleşme ve sekülerleşme açısından önemli bir eşik olan Tanzimat (Kirman, 2005) sonrası dönemde sivil toplumun kuruluş amacının değişmeye başladığını söylemek mümkündür. Kadın cemiyetlerinin artmaya başladığı dönemde yardım cemiyetleriyle birlikte kadın haklarını savunan cemiyetler de kurulmuştur (Kaplan, 1998: 38-43).

Kadınların sosyal hayata dair hak savunuculuğunun Tanzimat sonrası dönemde yayınlanan gazete, dergi ve edebi eserlerde varlığı dikkat çekmektedir. Bu dönemin yayınlarında kadınlara ve kadın haklarıyla ilgili yazılar yer alırken, batılı kadınların sahip oldukları hakların topluma tanıtılması amaçlanmıştır. Müslüman kadınları durumunun düzeltilmesiyle ilgili isteklerin yer aldığı bu dönemde bazı yayınlarda “kadın hakları meselesinin” tartışılması gerçekleştirilmiştir (Kurnaz, 1997: 9). Kadınların sosyal hayata katılması konusunda elbette modernleşme sürecinin etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Batılılaşma fikri kadına sosyal hayat içerisinde başka bir konum vermiştir. Toplumsal değişim sürecinde kadınların rolü son derece önemlidir. Aslında Tanzimat sonrasında yapılan sivil toplum hareketlerinin bir nedeni, kadının toplumdaki eğitici ve çocuk yetiştiriciliği göz önüne alındığında, kadınlara verilen haklarla kadını ve toplumu değiştirmeye yönelik faaliyet alanları açmaya çalışılmasıdır (Caporal, 1982: 80-9; Kaplan, 1998: 7). Sonuç olarak Tanzimat sonrası kadınların oluşturduğu gazete, dergi ve sivil toplum hareketleri, 21 yüzyıl Türkiye'sinin kadın hareketlerin gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkısı olmuştur.

Nitel desenli olan bu çalışmada, Osmanlı dönemindeki kadın örgütlenmelerin tarihi gelişim süreçlerini incelemek ve Tanzimat sonrasında kadınların örgütlenme araçları olan; gazete, dergiler ve cemiyetler gibi faaliyet alanlarının neler olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada özellikle kadınların, sivil toplumda hangi alanda kendilerini gösterdikleri ve ne gibi faaliyetler yaptıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Kadın, Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları.

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF WOMEN'S ORGANISATIONS IN THE POST-TANZIMAT PERIOD IN TURKISH SOCIETY

ABSTRACT

When we look at the historical process, we can say that non-governmental organisations (NGOs), a form of organisation, have a long history. In the Turkish society in particular, NGOs that have come from the Ottoman period to the present day appear in different forms and dimensions; foundations, associations, social aid organisations, etc. In the Ottoman period, especially foundation organisations are known as quite common non-governmental organisations. Historically, the foundation, which is one of the organisations, emerged with mosque foundations in the Ottoman state. Over time, these foundations have transformed into multifaceted institutional structures that provide services in the fields of health, education, etc. Depending on this transformation, many organisations offering social assistance have also emerged within the foundation.

The beginning of the process of women's organisation in Anatolia is accepted as Bacıyan-ı Rum, although it is controversial. (See Özçelik, 2015: 195). Bacıyan-ı Rum is estimated to have been founded by Fatma Bacı, the wife of Ahi Evran, the founder of the Ahi organisation (Kurt, 1999: 445; Demir 2011; Yeter, 2015: 201). This organisation demonstrated an important form of organisation that enabled women to be organised in production and social life.

In the Ottoman period, it is possible to say that women's participation in social life emerged especially through foundations. In this regard, it is stated that there are 2309 foundations established by women among 30,000 foundation documents in the archive announced by the General Directorate of Foundations, and that 1044 of them have foundations (Ataseven & Erdoğan, 1999: 18). According to the Ankara Sharia Registers, 43 of the 151 foundations established belong to women. In the research conducted in Edirne, it was determined that 20 per cent of the foundations were established by women (Yılmaz-Koca, 1998: 124). According to the Istanbul Tahrir Book dated 1546, 913 of the 2517 foundations belonged to women (Aydın, 1996: 144; See Can, 1999). However, it is known that 128 of the 491 fountains estimated to have been built in Istanbul during the Ottoman period were built by foundations established by women. (Balıkesir Governorship, 2023).

We can state that women's organisations existed in every period of the Ottoman Empire. However, in the post-Tanzimat period, it can be said that women increased their visibility in the public sphere through some organisations (newspapers, magazines, societies, etc.) other than foundations. When we look at the reasons for the intensification of women's movements after the Tanzimat, it is possible to say that the reforms made by the Ottoman Empire were effective. Especially with the Second Constitutional Monarchy, women's organisations began to be seen more clearly in the public sphere (see Kurnaz, 1997; Kaplan, 1998; Karadağ, 2011). When we look at the reasons for this increase, it can be said that both the social structure of the state and the political changes and transformations in the world

were effective. The currents of ideas that changed under the influence of Westernisation affected the social structure's understanding of thought.

Another point of public visibility of women in the Ottoman Empire was newspapers and magazines (Yıldırım, Seyhan, 2015). The existence of publishing activities can also be expressed as women's efforts to gain a place in social life. Non-governmental organisations formed by women in the Ottoman Empire were mostly established for charitable purposes. However, it is possible to say that the purpose of the establishment of civil society started to change in the post-Tanzimat period (Kirman, 2005), which was an important threshold in terms of modernisation and secularisation in Turkish society. In the period when women's associations began to increase, associations defending women's rights were also established alongside aid associations (Kaplan, 1998: 38-43).

It is noteworthy that women's advocacy for women's rights in social life is present in newspapers, magazines and literary works published in the post-Tanzimat period. While the publications of this period included articles on women and women's rights, it was aimed to introduce the rights of western women to the society. In some publications of this period, which included requests for the improvement of the situation of Muslim women, the "issue of women's rights" was discussed (Kurnaz, 1997: 9). Of course, the influence of the modernisation process on women's participation in social life is an undeniable fact. The idea of Westernisation gave women a different position in social life. The role of women in the process of social change is extremely important. In fact, one of the reasons for the civil society movements after the Tanzimat was the attempt to open up areas of activity aimed at changing women and society with the rights granted to women, considering women's role as educators and child raisers in society (Caporal, 1982: 80-9; Kaplan, 1998: 7). In conclusion, newspapers, magazines and civil society movements formed by women after Tanzimat contributed to the development and expansion of women's movements in 21st century Türkiye.

In this qualitative study, it is aimed to examine the historical development processes of women's organisations in the Ottoman period and to determine the fields of activity such as newspapers, magazines and societies, which are the means of organising women after the Tanzimat. In the study, it will be especially tried to reveal in which field women showed themselves in civil society and what kind of activities they carried out.

Keywords: Ottoman Empire, Women, Civil Society, Non-Governmental Organisations.

HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ HANIMLAR HEYETİNİN TEŞEKKÜLÜNDE ve FAALİYETLERİNDE HANEDAN HANIMLARININ TEMSİLİ

Lale UÇAN⁵

ÖZET

1908, yılı kadını merkeze alan farklı amaçlarla pek çok derneğin ortaya çıktığı bir iklimdir. Bu atmosferde Osmanlı topraklarında cemiyetler kanunu ile dernekler kurulmaya başlarken, kadın cemiyetleri de bundan nasiplerini almıştır. Başlangıç noktaları hayır faaliyetleri olan bu cemiyetler, zamanla kadını kamusal alanda görünür kılmıştır. Hayır derneği niteliğindeki faaliyetlerin yanı sıra II. Meşrutiyet'in ortamıyla feminist hedefler de amaçlanmıştır. Kadınların eğitiminden onların yaşam biçimlerini şekillendirmeye kadar hayatlarına nüfuz etme gayretiyle hareket edilmiştir. Yaşanan siyasi ve askeri meseleler sonrasında sosyal yardım faaliyetlerinin de etkinlik alanlarını savaş yetimleri, askerler ve göçmenler üzerinde yoğunlaştırdığını görmekteyiz. Aynı zamanda gönüllü faaliyetler, yardımlar, bağışlar, savaş ve orduya hizmet yaklaşımıyla toplumsal hareketlilik de hedeflenmişti. Hilâl-i Ahmer gibi *yarı resmi* cemiyetler gönüllü faaliyetlere hız kazandırırken, Osmanlı kamusal alanının genişlemesine katkı sağlanmış ve kadın hareketliliği bu alana da yönlendirilmiştir.

Hilâl-i Ahmer Cemiyetini öncelikli olarak yaralı askerlere yardım etmek ve bu tarzda cephe ve cephe gerisinde ordunun sağlık teşkilatını güçlendirmek amacıyla hayata geçen önemli bir müessese olarak görebildiğimiz gibi kadının toplumsal mekânı keşfinde öncü rol oynayan bir dernek olarak da nitelendirebiliriz. Amacımız “gönüllü faaliyet alanında hizmeti olan bu cemiyete, hanedan hanımlarının yaklaşımı nasıl olmuştur?” sorununun cevaplarını aramaktır. Osmanlı kadın kimliğinin katmanlı yapısını daha anlaşılır kılmak için bu cemiyetin yapılanmasının ve faaliyetlerinin tartışılması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu bakış açısıyla kadınların kendi yaşam alanlarını genişletmeleriyle temsil vazifelerini ne şekilde üstlendiklerine de şahit olacağız. Çalışmamıza öncelikle Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi kayıtları ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin dönem içerisinde çıkarmış olduğu yayınlar yön verecektir.

Hilâl-i Ahmer Kadınlar Heyeti'ndeki oluşuma bir yönüyle gönüllü kadın hareketinin resmîleştirilmesi olarak yaklaşılabılır. Ülke savunmasına yönelik kurulmuş kadın dernekleri arasında, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti'nin çalışmaları önemli bir yer tutmuştur. 1911 senesinde faaliyete geçen bu heyet, özellikle Balkan Savaşı sonrasında Rumeli'den göç eden kimsesiz göçmen kadınlara yardım etmiştir. Onların geçim sorunlarını çözmeye yönelik iş evleri açılmıştır. Dernek üyesi kadınlar, I. Dünya Savaşı sonrasında İstanbul'da çeşitli hastanelerde hemşirelik yapabilecek donanıma sahip olmuşlardır. Dr. Ömer Besim Paşa, sağlık meselesinde kadınları bilgilendirmeye yönelik konferanslar düzenlemiştir. Özellikle de Dârülfünûn Salonu'ndaki bu organizasyonlar ilgi görmüştür. Bu yönüyle Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, dul kadınlara yardım amaçlı hizmet eden en faal dernektir.

⁵ Dr. Öğretim Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, e-mail: lucan@fsm.edu.tr, ORCID: L.U. 0000-0002-4393-743X

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ni yönetici kesim, hanedan hanımları ve halkın buluştukları bir müessese olarak da tanımlayabiliriz. Tebliğimizi, bu kurumun bünyesinde faaliyet gösteren ve Sultan Mehmed Reşad'ın Başkadınefendisi Kâmres'in fahri başkanı olduğu Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti'nde hanedan hanımlarının temsili bağlamında da ele alacağız. Padişahın eşine takdim edilen bu vazifenin icrası aslında sarayın kadına bakışının küçük de olsa ip uçlarını bize vermektedir. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti tarihsel yolculuğuna, Mecrûhîn-i Askeriye İâne Cemiyet-i Umûmiyesi İstanbul Komitesi olarak çıkmıştır. 13 Nisan 1875 tarihine gelindiğinde Dolmabahçe Sarayı'nda teşkil eden Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkez Komitesi'nin ismi duyulur.

Cemiyet, Osmanlı kadınlarının *vatanseverlik ve millilik* ekseninde şekillenen bir kamusal faaliyete adım atmaları için hanımlara ortam hazırlamıştır. Diploma alacak öğrenciler için Başkadınefendi Kâmres'e hazırlanan konuşmadan, yapılan ekonomik yardımlara, padişahın eşlerinden diğer hanedan mensubu hanımlara alan açıldığını görmekteyiz. Son olarak bu cemiyet vasıtasıyla orduya, savaş dullarına ve yetimlere yardım sağlayan ekonomik açıdan güçlü hanımefendiler devletin savaşı finanse edebilmesi adına da maddi destek vermişlerdir. Yardımın boyutuna bu cihetten bakıldığında *milli ekonominin* gelişmesine de fayda sağlanılmıştır. Osmanlı toplumunda kadının toplumsallaşması yolunda onu görünür kılıp kamu alanına açılmasına zemin hazırlayan ve bu yönde işlev gören dernekler arasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne hanedan hanımlarının hassasiyeti göz ardı edilmemelidir. Hanedan hanımlarının temsil edilmesi ve sosyal hayat pratikleri noktalarında bu derneğin ele alınmasının Osmanlı kadın kimliğinin çözümlenmesine katkı sağlayacağını ifade edebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Sultan Mehmed Reşad, kadınefendiler, hanedan hanımları, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, sivil toplum.

THE REPRESENTATION OF THE DYNASTY WOMEN IN THE ORGANIZATION AND ACTIVITIES OF OTTOMAN RED CRESCENT SOCIETY'S (OSMANLI HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ) WOMEN'S COMMITTEE

ABSTRACT

The year 1908 marked a climate in which various associations emerged, focusing on women and serving different purposes. As the societies law was introduced in the Ottoman territories during this atmosphere, women's societies also came into existence. Starting as charitable organizations, these societies gradually brought women into the public sphere. Alongside their philanthropic activities, they also aimed to promote feminist goals within the context of the Second Constitutional Monarchy Regime. Their efforts ranged from educating women to influencing their lifestyles, aiming to have an impact on various aspects of their lives. Following political and military events, we observe that social aid activities were concentrated on war orphans, soldiers, and immigrants. Simultaneously, volunteer activities, donations, contributions, and a focus on serving in times of war and for the military aimed to enhance societal mobility. Semi-official societies like the Red Crescent played a significant role in boosting volunteer activities, contributing to the expansion of the Ottoman public sphere and guiding women's activism in this direction.

The Red Crescent Society, initially established to aid wounded soldiers and strengthen the army's healthcare infrastructure both at the frontlines and in the rear, can be seen as an important institution. It not only served a crucial purpose in providing assistance but also pioneered in uncovering women's societal roles. Our objective is to explore the approach of the dynasty women toward this society that engaged in voluntary activities. We believe that discussing the structure and activities of this society is essential to better understand the layered nature of Ottoman women's identity. Through this perspective, we will witness how women expanded their own living spaces and assumed representative roles. Our research will primarily draw from the records of the Ottoman Presidency Archives and the publications issued by the Red Crescent Society during that period.

The formation within the Red Crescent Women's Committee can be considered a form of formalizing the voluntary women's movement. Among the women's associations established for the defense of the country, the activities of the Red Crescent Society's Women's Committee held a significant place. Established in 1911, this committee particularly aided destitute immigrant women who had fled from Rumelia after the Balkan War. Workshops were opened to address their livelihood issues. Women members of the committee acquired the skills to become nurses in various hospitals in Istanbul after World War I. Dr. Ömer Besim Pasha organized conferences to educate women on health matters, with special interest garnered by the events held at Dârülfünûn Hall. In this regard, the Red Crescent Society stands out as the most active organization dedicated to assisting widowed women.

The Red Crescent Society can also be described as an institution where the ruling class, dynasty women, and the public come together. In our presentation, we will also discuss the representation of dynasty women within the Red Crescent Society Women's Committee, where Sultan Mehmed Reşad's Başkadınefendi Kâmres served as the honorary president. The execution of this duty presented to the emperor's consort actually provides us with some insights, albeit small, into the palace's view of women. The historical journey of the Red Crescent Society Women's Committee began with the establishment of the Mecrûhîn-i Askeriye İâne Cemiyet-i Umûmiyesi Istanbul Committee. By April 13, 1875, the name of the Central Committee of the Red Crescent Society was heard, which was formed at the Dolmabahçe Palace.

The society created an environment for Ottoman women to engage in *patriotic and nationalist* activities. We can observe that avenues were opened from speeches prepared for the Başkadınefendi Kâmres for students receiving diplomas to economic assistance, extending to other members of the dynasty apart from the emperor's wives. Lastly, through this society, economically empowered ladies provided financial support to the military, war widows, and orphans, contributing to the state's ability to finance the war. Looking at the scope of this assistance from this perspective, it is evident that it also benefited the development of the *national economy*. In the context of the Ottoman society's process of women's socialization, the sensitivity of dynasty women within the Red Crescent Society, as an organization that facilitated women's visibility and entry into the public sphere, should not be

overlooked. Examining this society in terms of the representation of dynasty women and their social practices will contribute to the analysis of the Ottoman women's identity.

Keywords: Sultan Mehmed Reşad, kadınefendis, dynasty women, Ottoman Red Crescent Society, civil society.

Sivil Toplum Yapılanmaları

- Doç. Dr. Emel İŞTAR IŞIKLI, “Kadınların Sivil Toplum Kuruluşlarından Beklentilerinin İncelenmesi”
- Dr. Zehra Zeynep SADIKOĞLU, “Türkiye’de STK-Gönüllü İlişkilerinde Sorun Alanları”
- Prof. Dr. Nuri TINAZ, “Müslüman Diasporada nüfuzlu İnanç-Tabanlı Kadın STK’lar: Misyonları, Hizmet Alanları ve Mücadeleleri - Amerika, Britanya ve Almanya Örnekleri”
- Prof. Dr. Mariusz TUROWSKI, “Maqasid al-Shari’a and Women Development: Islamic and Comparative Perspectives”

GÖNÜLLÜ KADINLARIN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDAN BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ

Emel İŞTAR IŞIKLI⁶

ÖZET

Dernek, vakıf, siyasi parti, sendika, oda, birlik gibi isimlerle adlandırılan sivil toplum kuruluşları (STK), topluma fayda sağlamak için bağımsız olarak faaliyetlerini yürüten topluluklardır. Bu kuruluşlar özellikle dezavantajlı gruplara yönelik sosyal politikaların tespiti ve uygulanmasında önemli yeri olan örgütlenmelerdir. Dezavantajlı gruplar, toplumda çoğu zaman dışlanmışlık ile karşı karşıya kalan ve kadın, çocuk, engelli, göçmen, yaşlı gibi özel olarak korunması gereken kesimi oluşturmaktadır. Bu gruplara yönelik hizmet veren sivil toplum kuruluşları, dışlanmışlık yaşayan bireylerin sıkıntılarının gün yüzüne çıkması ve toplumda farkındalık oluşturulması nedeniyle önem kazanmaktadır. Özellikle kadın sivil toplum kuruluşları, kadınlara yönelik sosyal politikaların geliştirilmesine büyük katkılar sağlamaya başlamıştır.

Literatürde sivil toplum kuruluşlarını ele alan çalışmalar bulunmaktadır. Yakut ve Met (2012) çalışmalarında, STK'ların uzun vadede başarısı için, üyelerinin daha fazla sorumluluk almalarının sağlanması, genel merkezlerin görüş bildirirken tabanın hassasiyetine dikkat etmesi, hedef belirlemesi yapılırken anket çalışmaları yapılması ve şube-merkez arası iletişim sorunlarının aşılması gerektiği ifade edilmiştir. Kurt ve Taş (2015) araştırmasında, STK'ların boş vakit geçirilen mekanlar olarak kabul edildiğinden, profesyonel işletmeler gibi ideal bir insan kaynakları planlamasına sahip olamayışları

⁶ Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İşletme Fakültesi, Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik Bölümü, e-mail: emelistar@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3439-0871

eleştirilmiştir. Özmutf ve Kayalar (2008), STK'ların kurumsallaşmaya daha fazla önem vermesi gerektiğini belirtmiştir. Akatay (2011) çalışmasında STK faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için vizyon sahibi ve eyleme dönük liderlere ihtiyaç üzerinde durulmuştur. Gittell ve arkadaşlarının (1999) çalışmasında kadınların STK aracılığı ile toplumsal kalkınmaya aktif olarak katıldıkları, kalkınmayı destekledikleri ve sosyal sermaye üretimine katkı sağladıkları belirtilmiştir. Steffy (2008), kadınların liderlik ettiği STK'ların birey ve toplumun güçlenmesine büyük önem verdikleri ve daha fazla işbirlikçi olma eğiliminde bulduklarını ifade etmiştir.

Bu çalışmada kadınların, kadın sivil toplum kuruluşundan beklentilerinin saptanması amaçlanmaktadır. Beklenti ve görüşlerin tespit edilebilmesi için 45 kadın ile görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat formlarıyla derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden kullanılan içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İçerik analizini gerçekleştirebilmek için de MAXQDA 2020 programından yararlanılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden MAXQDA 2020 programının kullanılmasının nedeni, kadınların verdiği cevaplar birbirine benzeyen temalar dâhilinde bir araya getirerek rakamsal ve grafiksel olarak değerlendirme imkânına ulaşılabilmiş olmasıdır.

Araştırma, 45 adet farklı kadın katılımcılarla görüşerek gerçekleştirilmiştir. Görüşme sorularına verilen yanıtlar çerçevesinde elde edilen veriler Excel dosyasında kaydedilmiştir. Daha sonra toplanan veriler analiz edilebilmek için MAXQDA 2020 programına yüklenmiştir. Yüklenen verilerin programda doğru bir şekilde girilebilmesi için, elde edilen bilgiler doğrultusunda belirlenen kodlar, tematik kodlama halinde programa tanımlanmıştır. Araştırma, içerik analizi yapılarak incelenmiş ve MAXQDA 2020 programında betimsel istatistikî yöntemlerle analiz edilmiştir.

Görüşmelerde katılımcıların önce demografik bilgileri alınmış, daha sonra ise araştırma soruları yöneltilmiştir.

Görüşme yapılan kadınlardan en fazla %33,33 oranında (n=15) ev hanımı oldukları tespit edilmiştir. Daha sonra kadınların %11,11 oranının (n=5) memur oldukları söylenebilir.

Görüşme yapılan kadınlardan en fazla %20 oranında (n=9) 42-47 ve 18-23 yaş grupları arasında oldukları söylenebilir.

Görüşme yapılan kadınlardan en fazla %48,89 oranında (n=22) lisans mezunu oldukları tespit edilmiştir. Daha sonra kadınların %31,11 (n=14) oranında ön lisans mezunu oldukları söylenebilir.

Görüşme yapılan 45 adet kadına, “sivil toplum kuruluşu denilince aklınıza ne geliyor?” sorusu yöneltilmişler. Katılımcılar, toplamda 40 adet cevap vermişlerdir. Verilen cevaplar doğrultusunda en fazla %40 oranında (n=16) “yardım kurumu” cevabı verilmiştir. Katılımcıların yukarıda kodlanmış ifadeleri destekleyen görüşlerinden bazıları şöyledir: “Yardım kuruluşları geliyor (K2).” “Eğitimli insanların bir araya geldiği yardım kuruluşu aklıma geliyor (K3).” “Yardımlarda öncülük eden bir kurumdur (K4).” “Yardım yapan kurumdur (K5).” “Yardımlaşma yapan aktif kurumdur (K8).” “Sivil halka yardımcı olan kuruluştur (K10).” “Sosyal yardımlaşma kuruluşları aklıma geliyor (K11).” “Yardıma ihtiyacı olan insanlara yardımda bulunmak (K22).” Yardım kurumu aklıma gelir (K45).”

Görüşme yapılan 45 adet kadına, “bir sivil toplum kurumunun ne gibi faaliyetler yapmasını beklersiniz?” sorusu yöneltilmişler. Bir katılımcı, birden fazla cevap vermiş olup toplamda 53 adet cevap verilmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda en fazla %24,53 oranında (n=13), “eğitim-kurs- seminer” düzenleme cevabı verilmiştir. Katılımcıların yukarıda kodlanmış ifadeleri destekleyen görüşlerinden bazıları şöyledir: “Seminerlere iştirak edilmeli ve diksiyon kursu düzenlenmelidir (K1).” “Toplumun en alt tabakasından en üst tabakasına kadar eğitim verilmeli (K3).” “El becerileri eğitimi veren kurslar açılmalı (K4).” “Seminerler düzenlenebilir (K5).” “Halka eğitim vermesini beklerim (K10).” “Toplumların kültürlerine uygun eğitimler verilmelidir (K12).” “Halkı bilinçlendirici eğitimler verilmeli, kurslar düzenlenmeli (K23).” “Toplumun sorunlarına yönelmek amacıyla bilinçlendirici eğitimler verilmeli (K24).” “Seminerlerin düzenlenmesini tavsiye ederim (K25).” “Eğitimsel faaliyetler yapılmalıdır (K26).” “Eğitici kurslar açılmalıdır (K31).” “İnsanları bilinçlendirecek faaliyetler, seminerler yapmasını beklerim (K34).” “Mültecilere yönelik eğitimler verilmelidir (K36).” “Eğitim ve kurslara yönelmelidir (K39).”

Görüşme yapılan 45 adet kadına, “kadın sivil toplum kuruluşlarından beklentileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmişler. Bir katılımcı, birden fazla cevap vermiş olup toplamda 94 adet cevap verilmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda en fazla %18,09 oranında (n=17), “sosyal etkinlik” cevabı verilmiştir. Katılımcıların yukarıda kodlanmış ifadeleri destekleyen görüşlerinden bazıları şöyledir: “Sosyal faaliyetler yapılmalıdır, kermes düzenlenebilir (K2).” “Farklı sesler getirecek, sosyal hayatımıza renk katacak etkinlikler düzenlenmelidir (K3).” “Etkinlik sayısı artırılmalıdır (K4).” “Sosyalleşmeyi arttıran, piknik tarzı etkinlikler düzenlenmelidir (K8).” “El sanatları ve gezi faaliyetleri düzenlenmelidir (K12).” “Kızlarla beraber etkinlik olarak yüzme faaliyeti gerçekleştirilebilir (K14).” “Geziler ve piknikler yapılmalıdır (K15).” “Kadınlara özel, piknik gibi etkinlik yapılabilir (19).” “Çalışan kadının dışında ev hanımlarının da sosyalleşebileceği kendilerini değerli hissedebileceği etkinlikler yapılabilir (K20).” “Etkinlikler olmalı, gezi ve piknikler olup kadınlara kaliteli bir etkinlik yapılmalı (K22).” “Anneler ve çocuklarını kapsayan sosyal etkinlikler yapılabilir (K27).” “Kitap okuma etkinliği düzenlenmelidir (K44).”

Görüşme yapılan 45 adet kadına, “sivil toplum kuruluşlarına tavsiyeleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmişler. Katılımcılar, toplamda 45 adet cevap vermişlerdir. Verilen cevaplar doğrultusunda en fazla %15,56 oranında (n=7), “çalışmalarını arttırmalı” cevabı verilmiştir. Katılımcıların yukarıda kodlanmış ifadeleri destekleyen görüşlerinden bazıları şöyledir: “Kurs ve etkinliklere yönelik tüm çalışmalarını arttırmalıdır (K4).” “Projelerini arttırarak kendini tanıtmalıdır (K5).” “Proje yazma konusunda kendini geliştirmeli, faaliyetleri arttırmalıdır (K9).” “Amaçları doğrultusunda çalışma sayılarını arttırmalıdır (K37).” “Derneklerin bir araya gelip ortak çalışmalarını arttırması gerekmektedir (K40).”

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kadın sivil toplum kuruluşlarından en fazla istenenler, derneğin iş imkanı sağlaması, meslek kursları açması ve kadınların ev ekonomisine katkı sağlayabilecekleri evde uğraşabilecekleri işler konusunda bilgilendirme seminerleri verilmesi olmuştur. Diğer yandan katılımcılar, aile içi iletişim ve çocuk yetiştirmeye yönelik eğitimler verilmesi, piknik ve geziler yapılması, psikolojik destek sağlayacak seminerler verilmesi, çocuk ve kadınlara yönelik dini içerikli sohbetler gerçekleştirilmesine yönelik talepleri olduğunu ifade etmişlerdir. Mülakat sonuçları değerlendirildiğinde, genellikle genç kadınların iş imkanı sunacak kurs ve etkinlikler talep ettiği gözlemlenmiştir. Orta yaşlı kadınların ise kadın sivil toplum kuruluşundan beklentisi daha çok din, aile ve çocuk gelişimi alanında eğitimlerin artırılması yönünde olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşu, Kadın, Sosyal Politika

EXAMINATION OF WOMEN'S EXPECTATIONS FROM NON GOVERNMENTAL ORGANISATIONS

ABSTRACT

Non-governmental organisations (NGO), which are named as associations, foundations, political parties, trade unions, chambers, unions, etc., are communities that carry out their activities independently to benefit the society. These organisations have an important role in determining and implementing social policies especially for disadvantaged groups. Disadvantaged groups constitute the segments of society that often face exclusion and need special protection such as women, children, disabled, immigrants and the elderly. Non-governmental organisations providing services for these groups gain importance due to the fact that the problems of individuals experiencing exclusion are brought to light and awareness is raised in the society. Especially women's non-governmental organisations have started to make great contributions to the development of social policies for women.

There are studies in the literature on civil society organisations. In their study, Yakut and Met (2012) stated that for the long-term success of NGOs, it is necessary to ensure that their members take more responsibility, that the headquarters pay attention to the sensitivity of the grassroots while expressing opinions, that surveys should be conducted while setting targets, and that communication problems between branches and headquarters should be overcome. Kurt and Taş (2015) criticised the fact that NGOs are not able to have an ideal human resources planning like professional enterprises, as

they are considered as places to spend free time. Özmutf and Kayalar (2008) stated that NGOs should pay more attention to institutionalisation. Akatay (2011) emphasised the need for visionary and action-oriented leaders for the sustainability of NGO activities. Gittell et al. (1999) stated that women actively participate in social development through NGOs, support development and contribute to the production of social capital. Steffy (2008) stated that women-led NGOs attach great importance to individual and community empowerment and tend to be more collaborative.

This study aims to determine the expectations of women from women's non-governmental organisations. In order to determine the expectations and opinions, 45 women were interviewed. In order to carry out the content analysis, MAXQDA 2020 programme was used. The reason for using the MAXQDA 2020 programme, one of the qualitative research methods in the research, is that the answers given by the women were brought together within similar themes and it was possible to evaluate them numerically and graphically.

The data obtained within the framework of the answers given to the interview questions were recorded in an Excel file. The collected data were then uploaded to the MAXQDA 2020 programme for analysis. In order to enter the uploaded data correctly in the programme, the codes determined in line with the information obtained were defined in the programme as thematic coding. The research was examined by content analysis and analysed with descriptive statistical methods in MAXQDA 2020.

In the interviews, demographic information of the participants was first obtained and then the research questions were asked. The distribution of the occupations of 45 (100%) of the women interviewed is shown in the table and figure above. According to this, it was determined that 33,33% (n=15) of the interviewed women were housewives. Afterwards, 11,11% (n=5) of the women are civil servants. The distribution of the age groups of 45 (100%) of the women interviewed is shown in the table and figure above. According to this, it can be said that maximum 20% (n=9) of the interviewed women are between 42-47 and 18-23 age groups. The distribution of the educational status of 45 (100%) of the women interviewed is shown in the table and figure above. According to this, it was determined that 48,89% (n=22) of the interviewed women were bachelor's degree graduates. Then, it can be said that 31,11% (n=14) of the women are associate degree graduates.

The 45 women interviewed were asked the question *"What comes to your mind when you think of a non-governmental organisation?"*. Participants gave a total of 40 answers. In line with the answers given, the highest rate of 40% (n=16) was given as *"aid organisation"*. Some of the opinions of the participants supporting the statements coded above are as follows: *"Aid organisations come (P2)."* *"I think of a charity organisation where educated people come together (P3)."* *"It is an organisation that leads in aid (P4)."* *"It is an organisation that provides aid (P5)."* *"It is an active organisation that provides aid (P8)."* *"It is an organisation that helps civil society (P10)."* *"Social welfare organisations come to mind (P11)."* *"Helping people in need (P22)."* *"I think of a charity organisation (P45)."*

The 45 women interviewed were asked the question *"What kind of activities do you expect a civil society organisation to carry out?"*. One participant gave more than one answer and a total of 53

answers were given. In line with the answers given, the highest rate of 24.53% (n=13) was given as *"organising training-courses-seminars"*. Some of the opinions of the participants supporting the statements coded above are as follows: *"Seminars should be attended and diction courses should be organised (P1)."* *"Training should be provided from the lowest to the highest layer of the society (P3)."* *"Courses providing hand skills training should be opened (P4)."* *"Seminars can be organised (P5)."* *"I expect the public to be trained (P10)."* *"Trainings should be given in accordance with the cultures of societies (P12)."* *"Trainings should be given to raise public awareness, courses should be organised (P23)."* *"Awareness-raising trainings should be given in order to address the problems of the society (P24)."* *"I recommend that seminars should be organised (P25)."* *"Educational activities should be organised (P26)."* *"Educational courses should be opened (P31)."* *"I expect them to organise activities and seminars to raise awareness (P34)."* *"Trainings should be given for refugees (P36)."* *"It should be orientated towards training and courses (P39)."*

45 women interviewed were asked the question *"What are your expectations from women's non-governmental organisations?"*. One participant gave more than one answer and a total of 94 answers were given. In line with the answers given, the highest rate of 18.09% (n=17) was given as *"social activities"*. Some of the opinions of the participants supporting the statements coded above are as follows: *"They should do social activities, a bazaar can be organised (P2)."* *"It should organise activities that will bring different voices and add colour to our social life (P3)."* *"The number of activities should be increased (P4)."* *"Picnic-style activities that increase socialisation should be organised (P8)."* *"Handicraft and excursion activities should be organised (P12)."* *"Swimming can be organised as an activity with girls (P14)."* *"Trips and picnics should be organised (P15)."* *"Activities such as picnics can be organised for women (19)."* *"Apart from working women, there can be activities where housewives can socialise and feel valuable (P20)."* *"There should be activities, trips and picnics, and a quality activity should be organised for women (P22)."* *"Social activities involving mothers and their children can be organised (P27)."* *"Book reading activities should be organised (P44)."*

45 women interviewed were asked the question *"What are your recommendations for civil society organisations?"*. Participants gave a total of 45 answers. In line with the answers given, the highest rate of 15.56% (n=7) was given as *"they should increase their activities"*. Some of the opinions of the participants supporting the statements coded above are as follows: *"They should increase all their studies for courses and activities (P4)."* *"She should introduce herself by increasing her projects (P5)."* *"They should improve themselves in project writing and increase their activities (P9)."* *"They should increase the number of studies in line with their objectives (P37)."* *"Associations should come together and increase their joint work (P40)."*

According to the results obtained from the research, the most common requests from women's non-governmental organisations were that the association should provide job opportunities, open vocational courses and provide information seminars on jobs that women can do at home to contribute to the home economy. On the other hand, the participants expressed that they would like to see trainings

on communication within the family and raising children, organising picnics and excursions, providing seminars to provide psychological support, and organising religious talks for children and women. When the results of the interviews are analysed, it is observed that young women generally demanded courses and activities that would provide job opportunities. On the other hand, middle-aged women's expectations from women's non-governmental organisations were more in the direction of increasing trainings in the fields of religion, family and child development.

Keywords: Non-Governmental Organisations, Women, Social Policy

TÜRKİYE'DE STK-GÖNÜLLÜ İLİŞKİLERİNDE SORUN ALANLARI

Zehra Zeynep SADIKOĞLU⁷

ÖZET

1970'lerden sonra yaşanan gelişmeler sivil toplum ve gönüllülüğün birlikte tartışıldığı bir bağlam yaratmıştır. Öncelikle Batı'da neoliberal politik ekonomiye geçişle devlet refah hizmetlerinin sunumundan çekilmiş ve bu hizmetlerin piyasa dışında sunumunda sivil toplum kuruluşları ve onların gönüllü etkinlikleri önem kazanmıştır (Şentürk, 2022: 3). Batı dışı dünyada ise gönüllülük demokratik katılımı ve kalkınmayı sağlayacak önemli bir mekanizma olarak ele alınarak teşvik edilmiştir (Altan Olcay ve İçduygu, 2012: 159). Eş zamanlı olarak yeni toplumsal hareketlere özgü çevrenin korunması, toplumsal cinsiyet eşitliği, kentsel kalkınma gibi kültürel duyarlılıklar ise gönüllülüğün aktif vatandaşlıkla ilişkilendirilmesini sağlamıştır. Böylece gönüllülük daha popüler ve yaygın bir nitelik kazanmıştır (Erdoğan Coşkun, 2022: 27).

Türkiye'de gönüllülük ise 1980 yıllardan itibaren sivil toplum ve vatandaş katılımının aleyhine olan bağlamın dönüşümün bir parçası olarak gündeme gelmiştir. Bununla birlikte 1999 Marmara depremi Türkiye'de hem sivil toplumun hem de gönüllülüğün gelişimi açısından dönüm noktası niteliğindedir. Deprem sonrası arama ve kurtarma faaliyetleri, ulusal ve uluslararası birçok STK arasında işbirliğini, Türkiye'de sivil toplumun yapısal bir dönüşüm geçirmesini tetiklemiş ve gönüllülük kapasitesinin gelişmesini sağlamıştır (Keyman ve İçduygu, 2003: 226). 2000'li yıllarda ise gerçekleştirilen yasal düzenlemeler (Malhotra, 2013: 12) ve 9., 10. ve 11. kalkınma planlarında yer verilen politika öncelikleri gönüllü çalışmalara ivme kazandırmıştır (Başpınar, 2002: 218). Böylece hem hizmet odaklı hem de savunuculuk odaklı STK ve gönüllü sayısı artmış, bu artışla birlikte gönüllük üzerine dair tartışmalar derinleşerek genişlemiştir (Yurttagüler, 2013: 25).

Gönüllülüğü jenerik bir terim olarak maddi ödül beklentisi olmaksızın başkalarına, bir gruba, bir kuruluşa, bir amaca veya genel olarak topluma yardım sağlayan davranış (Musick ve Wilson, 2008: 3) olarak tanımlamak mümkün olsa da ilgili literatür, gönüllülüğün farklı "derecelere" dikkat çekmekte gönüllülüğü bir süreklilik olarak görmektedir (Whittaker, McLennan ve Handmer, 2015).

⁷ Dr. Öğr. Ü., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, zeynep.sadikoglu@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0251-6652

Dar uçta gönüllülük, zorlama içermeyen; ödül ya da kişisel çıkar içermeyen; resmi bir kuruluş aracılığıyla üstlenilen ve gönüllü ile faydalanıcı arasında herhangi bir ilişki ya da ortak çıkar içermeyen faaliyet olarak kavramsallaştırılmakta, formel/resmi gönüllülük olarak tanımlanmaktadır (Cnaan, Handy ve Wadsworth, 1996). Gönüllüğün daha geniş tanımlarını ise zorlama içeren faaliyetleri (örneğin, okullarda zorunlu hizmet öğrenimi, mahkeme kararıyla toplum hizmeti); sağlanan ücretli işin değerinin altında ücretlendirme; gönüllü etkinliğin alıcısıyla doğrudan gerçekleşmesi gibi unsurları kapsayabilmektedir (Whittaker vd., 2015). Gönüllülüğün bu daha geniş tanımları içinde yer alan, herhangi örgütsel ortamın dışında gerçekleşen informel gönüllülük ise akademisyenler ve politika yapımcılar tarafından giderek daha fazla ilgi görmektedir (Petriwskyj ve Warburton, 2007).

Türkiye’de yukarıda zikredilen sivil toplum kuruluşları ve gönüllülük leyhine gelişen bağlama karşılık, araştırmalar formel gönüllülüğün yani bir sivil toplum kuruluşu çatısında altında gönüllülüğün düşük, informel gönüllülüğün ise yüksek oranda gerçekleştiğine işaret etmektedir. Örneğin Dünya Bağışçılık Endeksi’nin verilerine göre 2021 yılında Türkiye’nin 119 ülke arasından genel bağışçılık skoru %33, sıralaması 57; gönüllülük için harcanan zaman bakımından puanı %11, sıralaması 104’dür. Yabancıya yardım üzerinden ölçümlenen informel gönüllülük puanı ise %75’tir (CAF, 2022). Türkiye genelini temsil etme gücüne sahip bir örnekleme Türkiye’de gönüllüğün durumu ve potansiyeline bakmayı amaçlayan Türkiye Gönüllülük Araştırması (TGA, 2022)’na göre ise Türkiye’de formel gönüllülük oranı %7,6; informel gönüllülük oranı %66’dır.

Bu çalışma ise Türkiye’de herhangi bir sivil toplum kuruluşu çatısı altında gönüllü olmaya engel oluşturan ve/veya gönüllü çalışmanın devamlılığını sekteye uğratan sivil toplum kuruluşları ve gönüllü ilişkileri çerçevesindeki sorun alanlarına odaklanmaktadır. İlgili literatür, kişinin formel/resmi gönüllü olma kararı ve mevcut gönüllülük deneyimi arasındaki bağlantının açıklanmasında psikolojik sözleşme (psychological contract) kavramına dikkat çekmektedir. Terim anlamıyla birey ile katkı sunduğu kuruluş arasındaki ilişkinin geliştirilmesi ve sürdürülmesini ifade eden öznel ve yorumlayıcı bilişsel bir durumu ifade eden psikolojik sözleşme (Taylor, Darcy, Hoye ve Cuskelly, 2006) gönüllülük bağlamında bireyin gönüllü katkısına karşılık geldiğini düşündüğü sorumluluk, hak ve ödüllere karşılık gelmektedir. İşlemsel (maddi koşul ve beklentiler) ve ilişkisel (sosyal ve duygusal beklentiler) olmak üzere iki boyutu bulunan bu sözleşmenin koşullarının yerine gelmediği ve/veya sekteye uğradığı durumlar ise gönüllü çalışmaya engel oluşturabilmekte ve/veya onun devamlılığını zora sokabilmektedir. Bu bağlamda çalışma Türkiye’de gönüllülük ile ilgili bilgi verme potansiyeli taşıyan 10 grupta gerçekleştirilen odak grup toplantıları vasıtasıyla bahsedilen psikolojik sözleşmenin oluşmasına engel teşkil eden ve/veya onu zedeleyen, dolayısıyla sivil toplum kuruluşları ve gönüllü ilişkilerinde sorun oluşturan unsur ve dinamikleri açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu çalışma, Türkiye’de gönüllülüğün durumu ve potansiyelini, Türkiye’ye özgü dinamikleri göz önüne alarak tespit etmeyi amaçlayan Türkiye Gönüllülük Araştırması (TGA)’nın ilk ayağını oluşturan nitel araştırmanın yeniden değerlendirmesine dayanmaktadır. Türkiye’de gönüllülükle ilgili bilgi verme potansiyeli yüksek 10 grupta (STK yöneticileri, STK profesyonelleri, STK gönüllü koordinatörleri, Akademisyenler, Kamu bürokrasisi, Yerel yönetimler, Uluslararası kuruluşlar, Gönüllülük inisiyatifleri, Gönüllüler, Gönüllü deneyimi olmayanlar) 3 Mayıs 2021 ve 14 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen 22 odak grup toplantısı üzerinden veri derlenmiştir. Veri toplama aracında projenin nihai amacını oluşturan soru formunun geliştirilmesi ile ilgili soruların yanı sıra Türkiye’de gönüllülüğün temel özellikleri, sivil toplum ve kamu ilişkisi konularında sorulara yer verilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. STK-Gönüllü ilişkileri kapsamındaki beklenti ve sorun alanlarını anlamak üzere Türkiye’de gönüllüğe devam etme nedenleri, gönüllülükle ilgili sorunlar; gönüllü olmama ve gönüllülüğü bırakma nedenleri kodlanmıştır. İlgili kodlar ilişkisel sorunlar ve işlemsel sorunlar temaları altında değerlendirilmiştir.

Bulgular

Türkiye’de STK-gönüllü ilişkilerinde ilişkisel sorunlar

Bu tema altında şu konular ele alınacaktır:

Bazı STK’ların bürokratik ve hiyerarşik yapısı içerisinde gönüllülünün tanınmaması ve gönüllüye gerekli alanı açmıyor olması, bazı STK çalışanlar/profesyonellerin gönüllülük tecrübesine ve bilincine sahip olmaması, bazı STK’ların gönüllüyü ucuz/ücretsiz iş gücü olarak değerlendirmesi, gönüllünün inisiyatif almasına izin vermemesi, Gönüllüye tanımlanan yetkilerin süreç içerisinde sabit kalması, kazandığı tecrübe ile gönüllünün yetki alanının genişletilmemesi, dolayısıyla gönüllüde kuruluşa aidiyetin geliştirilememesi.

Türkiye’de STK-gönüllü ilişkilerinde işlemsel sorunlar

Bu tema altında şu konular ele alınacaktır:

Bazı STK’ların kendilerine başvuruda bulunan gönüllü adayları ile iletişime geçmede geç kalması ve gerekli irtibatı kuramaması. Çoğu STK’da aktif bir gönüllü yönetim yapılanmasının olmaması, dolayısıyla gönüllünün hak ve sorumluluklarının belirsiz olması, gönüllü takibinin gerektiği şekilde yapılmaması. Aynı nedenle gönüllüye teknik-evrak işlerin yüklenmesi, tatmin, tanınma, başarıya duygularının elde edilmesini sağlamadaki eksiklikler. Diğer deyişle, gönüllülünün ilgi ve yeteneklerine göre ona alan açılmaması ve istediği gönüllü faaliyeti yetkinlikle gerçekleştirebilmesi için gerekli ve yeterli eğitimlerin verilmemesi. Bunun yanı sıra verilen angarya işlerin bir noktadan sonra zorunluluğa dönüşmesi, gönüllünün performansının ölçülmemesi ve ona geri bildirimde bulunulmaması. Ayrıca gönüllülün gönüllü etkinlik sırasında çıkan masrafların karşılanması, kısa zaman taahhüdü isteyen ve esnek yapıda planlanmış gönüllü çalışmaların tasarlanması, gönüllü çalışma neticesinde başka insanlarla tanışma, yurtiçi-yurtdışı seyahati gibi kazanımlar sağlama beklentilerinin karşılanmaması.

Anahtar kelimeler: Gönüllülük, sivil toplum, psikolojik sözleşme, işlemsel sorun, ilişkisel sorun

PROBLEMATIC AREAS IN THE RELATIONS BETWEEN NONGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS AND VOLUNTEERS IN TÜRKİYE

ABSTRACT

This study focuses on the problem areas that, within the framework of NGO-volunteer relations, prevent volunteering under NGOs in Türkiye and/or disrupt the continuity of volunteer work. The relevant literature draws attention to the concept of psychological contract in explaining the connection between a person's decision to become a formal volunteer and their current volunteering experience. The term, which literally expresses a subjective and interpretive cognitive state that expresses the development and maintenance of the relationship between individuals and the organization to which they contribute (Taylor, Darcy, Hoye, & Cuskelly, 2006), corresponds, in the context of volunteering, to the responsibilities, rights, and rewards that individuals relate to their voluntary contribution. The psychological contract has two dimensions: transactional (material conditions and expectations) and relational (social and emotional expectations). Situations in which these conditions are not fulfilled and/or are interrupted may create an obstacle to voluntary work and/or make its continuity difficult. This study aims, through focus group meetings with 10 groups that have the potential to provide information about volunteering in Türkiye, to reveal the elements and dynamics that prevent and/or damage the formation of the psychological contract and thus create problems in NGO-volunteer relations.

Keywords: volunteering, civil society, psychological contract, transactional problem, relational problem

MAKÂSİDÜ'Ş-ŞERİA VE KADININ GELİŞİMİ: İSLAMİ VE KARŞILAŞTIRMALI PERSPEKTİFLER

Mariusz Turowski⁸

ÖZET

Çalışmanın temel amacı, çağdaş sosyal ve politik felsefelerde kadın hakları, cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi, öz-belirleme ve özerklik konularında seçilmiş perspektifleri eleştirel bir şekilde değerlendirmektir. Bu amaçla pratik-normatif sosyal, ekonomik, ahlaki ve kültürel sonuçlarıyla üç entelektüel program ve düşünce geleneğini karşılaştırılacaktır: Laik Batılı, Aydınlanma sonrası feminist söylemler; kültürlerarası/çok kültürlü, küresel/dünya felsefesinden ilham alan insani gelişim ve kapasite yaklaşımı; ve İslam hukukundan türetilen ahlaki hukuk ilkelerine odaklanan Makâsidü'ş-Şerîa. Konuya mahsus iki soru tartışılacaktır. Birincisi, eleştirel sosyal bilimler ve beşeri bilimlerde Kuzey/Batı kanonuna ait insani-toplumsal gelişim teorilerinin baskın ve hâkim karakterine dair; ikincisi ise Ayesha S. Chaudhry'nin "en az bir maksadın, yani neslin, baba soyunu garanti altına almak adına

⁸ Prof. Dr., University of Wrocław | WROC · Department of Philosophy, e-mail: mariusz.turowski@uwr.edu.pl

kadınların cinselliğini kontrol etmeye adanmış, bunun da mekasıdın ataerkil doğasına işaret ettiği” argümanına yönelik olacaktır.

MAQASID AL-SHARI'A AND WOMEN DEVELOPMENT: ISLAMIC AND COMPARATIVE PERSPECTIVES

ABSTRACT

The main aim of the paper is to critically evaluate selected perspectives on women’s rights, gender equality, and feminine empowerment, self-determination, and autonomy in contemporary social and political philosophies. Three intellectual programs and thought-traditions with their practical-normative social, economic, moral and cultural implications will be compared for that purpose: secular Western, post-Enlightenment feminist discourses; human development and capability approach inspired by trans-/multi-cultural, global-/world philosophy; and maqasid al-Shari’a focused on ethical legal principles underlying derivations of Islamic law. Two working questions will be asked during the investigations: first about the dominant and prevailing character of theories of human-social development by the Northern/Western canon of critical social sciences and humanities; the other about an alleged “patriarchal nature of the maqasid in which at least one maqsad, nasl (lineage), is devoted to controlling women’s sexuality in order to ensure patrilineal descent” (Ayesha S. Chaudhry).

MÜSLÜMAN DİASPORADA NÜFUZLU İNANÇ-TABANLI KADIN STK’LAR: MİSYONLARI, HİZMET ALANLARI VE MÜCADELELERİ - AMERİKA, BRİTANYA VE ALMANYA ÖRNEKLERİ

Nuri TINAZ⁹

ÖZET

Batı’ya göç eden Müslümanların kendi kimlik, inanç ve kültür değerlerini koruma ve devam ettirmek için kurdukları kurum ve organizasyonların oluşumu göreceli olarak uzun zaman almıştır. Başlangıçta geldikleri ülke ve coğrafyadan hala tarihsel, kültürel ve duygusal olarak beslenmeleri ve bağımlı olmaları bunda önemli etken olmuştur. Zamanla eğitim ve sosyo-ekonomik durum ve durumları iyileştikçe, ve kendilerinin İslami-dini kaynaklara erişimleri ve onları anlama ve yorumlamaları arttıkça ve derinleştikçe kendi dini bilgilerini üretmelerine güvenleri artmıştır. Bu da, yaşadıkları ülkelerde kendilerini konumlandırmak ve ebeveynlerin geldikleri ülke ve kültürlerinden göreceli olarak bağımsız olarak kendi kimlik, inanç ve kültür değerlerini koruma ve devam ettirmek ve aynı zamanda buldukları ülkelerde temel hak ve özgürlüklerini savunmak için dini, kültürel, siyasal ve yasal bağlamlarda STK’lar kurmuşlardır. Başlangıçta kurulan Müslüman organizasyonlar içinde daha çok genel, özellikle dini ve kültürel konulara öncelik veriliyordu, özel ve tematik problemlere yer

⁹ Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Uygulamalı Sosyoloji Bölümü, e-mail: nuri.tinaz@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3178-2418

verecek kurumların oluşması daha sonraki dönemlerde ortaya çıktı, 1990'lı yıllar sonrası. Dolayısıyla, Müslüman Kadının kendi komuniteleri içinde konumu, rolü ve katkıları görünür olmuyor ve kendileri hakkındaki konularda sesleri duyulmuyor veya çıkan sesleri de cılız kalıyordu. Buna rağmen, Batı'da veya Müslüman Diasporada Müslüman Kadınlar, İslam Dünyasındaki/nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkelerdeki hemcinslerine göre -ki hala geleneksel değerlere ve patriarkal yapılara göre toplumdaki konumları ve rolleri belirleniyor- Müslümanların kurdukları dernek ve organizasyonlarda daha dinamik ve işlevsel konumlara sahip ve yönetimlerinde aktif rol ve sorumluluk alıp hizmet vermektedirler. 1990'lı yılların sonu ve özellikle 2000'li yılların başından bu yana, diasporadaki eğitimli profesyonel Müslüman kadınlar kendilerinin aktif ve karar verme mekanizmasında oldukları dernek ve STK'ları kurmaya başladılar. Kurdukları organizasyonların ajanda ve programlarına sadece yaşadıkları ülkede ve toplumda sosyal hayat ve istihdamda maruz kaldıkları ırkçılık, ayrımcılık, ötekileştirme ve dışlama konularına yer vermediler, aynı zamanda kendi komunitelerinde kadınlara yönelik yapılan hak ve özgürlük ihlallerini, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıklara ve hatta aile içi şiddet gibi problemlere değinip yapısal ve köklü-temelli eleştiriler yaptılar. Yaşadıkları ülkenin siyasal atmosferine, yasal ve toplumsal yapısı ve sosyal politikalarına bağlı olarak, Müslüman kadınların kurdukları STK'ların kurumsal yapılanması, ağırlık verdikleri konular ve yöneticilerinin uzmanlık alanlarına göre farklılık arz etmiştir. STK'ların yapılanması, vizyon ve misyonlarındaki bir diğer farklılık da, Müslümanların tarihsel göç deneyimleri, sebepleri-gerekçeleri ve kalifiye durumlarına göre gelişmiş ve şekillenmiştir; örneğin Kuzey Amerika'ya göç eden Müslümanların kurdukları STK'lar ile Avrupa'ya göç edenlerin kurdukları organizasyonlar kurumsallaşma, profesyonelleşme ve nüfuz bakımından farklılık gösterirler. Bundan dolayı, bu bildiriye Kuzey Amerika'dan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada'dan, her birinde öne çıkan Müslüman kadınların kurdukları birer STK ele alınıp değerlendirilecektir; ABD'den KARAMAH (Muslim Women Lawyers for Human Rights) ve Kanada'dan (Canadian Council of Muslim Women, CCMW – Le conseil canadien des femme musulmanes, CCFM). Bu iki STK'nın yapılanma ve kurumsallaşması yöneticilerinin ve üyelerinin eğitim ve sosyal statü ve profesyonel meslekleri gibi demografik özelliklerini yansıtır. Diğer yandan, daha çok geçmişi ekonomik göç nedenlerine dayanan Avrupa'dan iki ülkeden, Britanya ve Almanya'da önde gelen Müslüman kadın STK'lar incelencektir; Britanya'dan MWNUK - Muslim Women Network (Connecting Voices for Change) ve AMINA – The Muslim Women's Resource Centre (İskoçya). Almanya'dan AmF – Action Alliance of Muslim Women in Germany (Actionsbundnis Muslimischer Frauen) and NAFISA- Centre for Islamic Women's Studies and Promotion of Women. Bunlara ilaveten, söz konusu zikredilen kurumların kendi yerel ve ulusal insani kapitallerini örgütleyerek bölgesel ve küresel kurumların ortaya çıkmasına neden olan iki kuruma da bildiriye yer verilecektir; WISE – The Women's Islamic Initiative in Spirituality and Equality ve EFOMW – European Forum of Muslim Women. Bu bildirinin amacı, Müslüman diasporada kadınların kendi hak ve özgürlük ihlallerine karşı verdikleri mücadeleyi Türkiye'deki akademik camiaya, özellikle benzer idealleri, ajandaları ve programları paylaşan kurumlar ve çevresine tanıtmak, plan ve programlarını uygularken karşılaştıkları güçlükleri ve yaşadıkları

toplumda farklı alanlarda maruz kaldıkları ayrımcılık, dışlanma ve ötekileştirme deneyimleri hakkında bilgi vermektir. Yine aynı şekilde, farklı ülkelerde faaliyet yapan inanç-tabanlı kadın Müslüman STK'ların örtüşen ve farklılaşan yönlerini yansıtmaktır. Bildiri, sunuma konu olan Müslüman kadın STK'ların online olarak erişimde olan kendilerinin ürettikleri literatür/kaynakların içerik analizlerine, bunlar üzerine yapılmış çalışmalara ve bu söz konusu organizasyonların önde gelen yöneticileri ile yapılacak online ve offline mülakat ve bilgi erişimine dayalı olacaktır.

**FAITH-BASED, INFLUENTIAL WOMEN NGOS IN THE MUSLIM DIASPORA: THEIR
MISSIONS, AREAS OF WORK AND STRUGGLES (AMERICA, BRITAIN AND
GERMANY)**

ABSTRACT

Muslim Women in the West or in the Muslim Diaspora have more dynamic and functional positions in the associations and organizations established by Muslims than their counterparts in the Islamic World/countries where the majority of the population is Muslim—whose positions and roles in society are still determined according to traditional values and patriarchal structures—and they have more active roles and responsibilities in their management. The aim of this paper is to introduce the struggle of women in the Muslim diaspora against the violations of their rights and freedoms to the academic community in Türkiye, especially to institutions and their surroundings that share similar ideals, agendas and programs, and to explain the difficulties they face in implementing their plans and programs and the discrimination and exclusion they face in different areas of the society they live in, and to provide information about experiences of marginalization. Likewise, it reflects the overlapping and differentiating aspects of faith-based Muslim women NGOs operating in different countries. The argument will be based on content analysis of the literature/resources produced online by the Muslim women NGOs that are the subject of the presentation, studies conducted on them, and online and offline interviews and information access provided by the leading actors of these organizations.

İnanç Ekseninde Kadın Hareketleri

- Dr. Habibe AKÇAOĞLU, “STK’larda Müslüman Kadının Rolü”
- Büşra BİLGİN, “Sivil Kadın İnisyatifinin Hadis ve Siyer Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme: Meridyen Derneği Örneği”
- Arzu SOMALI, “Başörtüsü Hareketinin Sivil Potansiyelleri”
- Nesibe ŞAHİN, “Türkiye’de Müslüman Kadınların Sivil Toplum Bağlamında Kurumsallaşma Sürecine Katılımının İncelenmesi”

STK'LARDA MÜSLÜMAN KADININ ROLÜ

Dr. Habibe AKÇAOĞLU¹⁰

ÖZET

Çalışmamızın ana konusu, günümüzde STK'larda faaliyet gösteren, kendilerini Müslüman olarak tanımlayan kadınların kamusal alanda üstlendikleri misyona bağlı olarak ortaya koydukları söylem ve pratikleri içerir.

Çalışmamız, günümüzde Müslüman kadın kamusalını sivil toplum, STK, kadın, Müslüman kadın, ataerkillik, muhafazakârlık kavramları odağında analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmamızın ana konusu olan günümüzde Müslüman kadın kamusalına temel oluşturması bakımından dönemsel olarak Geç Osmanlı Dönemi'nde ortaya çıkan kadın hareketlerinden başlanarak, erken Cumhuriyet dönemi kadın görünürlüğü, 1980 ve 1990 sonrası Müslüman kadın kamusalı; sivil toplum, STK, kadın, ataerkillik, feminist düşünceye mesafe gibi bağlamlarda değerlendirilerek bunun günümüze yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de son zamanlarda Müslüman kadın kamusalına yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar 1990'lı yıllardan bu yana Müslüman kadınların STK'lar vasıtasıyla kamusallaşmaları ve söylem üretmelerine bağlı olarak genellikle kadın iktidarına dayalı STK'lar üzerinden yapılmıştır. Bununla birlikte bu tezler ya STK'lar üzerinden geçmişteki farklı zaman aralığındaki Müslüman kadın kamusalını incelemiş ya da Müslüman kadın kamusalı belli tek bir STK üzerinden ele alınmıştır. Bu bakımdan çalışmamız, STK'larda Müslüman kadının rolünü belirlerken hem sivil toplum kavramına odaklanması, hem kadın-erkek iktidarına dayalı STK çatısı altında faaliyet gösteren Müslüman kadınları kapsamaması, hem de belli bir STK üzerinden değil de birçok STK üzerinden ortaya konulması noktasında önem kazanmaktadır. Ayrıca çalışmamız, kadın hareketleri açısından farklı zaman dilimlerini kapsamaması ve bu zaman dilimlerindeki kadın hareketlerini; misyonları, referans kaynağı, harekete geçirici ve motive edici unsurlar bağlamında karşılıklı olarak analizini yapması bakımından önem taşır.

Çalışmamız saha araştırmasında elde edilen verilere bağlı olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada derinlemesine görüşme tekniği, yapılandırılmış bir soru formu ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya konu olan katılımcılar, devletten bağımsız sivil toplum özelliği barındıran, kar amacı gütmeyen kuruluşlarda faaliyet ve söylem üreten Müslüman kadınlardır. Araştırma kapsamında; İKADDER, AYSİT, HAZAR, NEYAD, KADEM, MERİDYEN, TÜRGEV, VASSALAM, AYDOST,

¹⁰ Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Hollanda Diyanet Vakfı Amsterdam Fatih Camii Din Görevlisi, e-mail: habibeakcaoglu1@gmail.com, ORCID :0000-0003-3304-5048

SÜREYYADER, İHH, ÖNDER, İLİM YAYMA CEMİYETİ, HAYAT VAKFI, BÜLBÜLZADE, MOZAİK KADIN VE AİLE DERNEĞİ, İGETEV, EVKAT olmak üzere 18 STK'ya (platform, vakıf, dernek) mensup 36 kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın örnekleminde kaynak oluşturan kişilere, iletişim bilgileri istenerek zincirleme olarak ulaşılarak kartopu yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmamızda Türkiye'de Müslüman kadın hareketinin tarihsel temelleri bakımından yer verdiğimiz Tanzimat sonrası kadın hareketinin günümüz Müslüman kadın hareketine misyonlarını gerçekleştirme noktasında referans kaynaklarının ve motive edici unsurlarının dini referanslara bağlı olarak ortaya çıkması bakımından etkilerinden söz etmek gerekir. Ayrıca görüşme gerçekleştirdiğimiz katılımcılar tarafından söz konusu hareketin öncülerinin motive edici unsur olarak ifade edilmesi önem taşır.

Tarihsel süreç içerisinde yer verdiğimiz Erken Cumhuriyet Dönemi'nin sivil toplum-kadın ilişkisi; sivil toplum, siyasal alan, modernleşme, ulus devlet, çağdaşlaşma, laiklik, kadın, kadının kamusal alan görünürlüğü gibi kavramlar bağlamındadır. Sivil toplum, kadın, Müslüman kadın düzleminde Erken Cumhuriyet Dönemi politikalarının seküler bir toplumsal yapı öngörmesi ve çoğulcu bir yapıya müsaade etmemesi, toplumun dışında kalan dezavantajlı kesim olarak Batılılaşamayan ve sekülerleşemeyen Müslüman kesimin Müslüman kadınlarının kamusal alana entegre olamamasına ve özel alanın sınırları içinde kalmasına sebep olmuştur.

Günümüzde Müslüman kadınların sivil toplumsallaşmadan STK'laşmaya varan kamusal alan pratiklerine yönelik analizde 1980 sonrası Müslüman kadın hareketi, 1990 sonrası Müslüman kadın hareketi önem taşır. 1980 sonrası Müslüman kadın hareketi kurumsallık taşımamakla birlikte İslamcı harekete eklenmiş, kadın kimliğinin ön planda olmadığı, "tebliğ" vazifesini önceleyen, "iyi anne", "iyi eş", "toplumsal fayda" odaklı bir söylemi ön plana çıkaran bir kamusal alan pratiği ortaya koyar. 1990 sonrası dönemin Müslüman kadınlarının sivil toplum pratiğini ise "Müslüman kadının sivil toplumdaki STK'laşmaya kurumsallaşma dönemi" olarak tanımlamak mümkündür. Bu dönem kadın kimliğinin ön planda olduğu, dine dayandırılan ataerkil toplum yapısının sorunsallaştırıldığı bir dönemdir.

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan günümüzde Müslüman kadınlar sivil toplum kavramına bağlı olarak bir çok açıdan analiz edilmiştir. Bunlardan ilki olarak Müslüman kadınlar sosyo-kültürel kimlik tanımlaması bakımından incelendiğinde birçok etken temelinde muhafazakar ve İslamcı kadın kimliği yerine Müslüman kadın kimliği tanımlamasını benimsedikleri görülür.

Günümüzde kamusal alandaki Müslüman kadınların, STK çatısı altında ürettikleri söylem ve pratiklerini güçlendirmede, misyonlarını gerçekleştirmede, aynı zamanda motive edici unsur olarak tıpkı Tanzimat dönemi sonrası, 1980 ve 1990 sonrası Müslüman kadınlarda olduğu gibi din ve aile önemli bir yere sahiptir. Din ve aile kavramları Muhafazakar düşünce için de önemli birer kavramdır.

Müslüman kadınlar, aile ve dinin muhafazası bakımından muhafazakar eğilimlere sahip olmakla birlikte ataerkilliği sorgulama ve kamusal alan pratikleri ile muhafazakar düşünceye mesafelidirler.

Günümüzde Müslüman kesim STK'lar, yönetiminin cinsiyet egemenliği bakımından ya kadın iktidarına dayanmaktadır ya da erkek iktidarına dayanmaktadır; sözkonusu STK'lardan erkek iktidarına dayalı STK'ların çatısı altında kadın erkek birlikte çalışma uyumu ifade özgürlüğü bakımından çatışmaya evrilmiş, bu da kadın iktidarına dayalı derneklerin sayısının artmasının önemli temellerinden biri olmuştur.

Günümüzde STK mensubu Müslüman kadınların gerçekleştirdikleri faaliyet alanları, geçmişe oranla daha da çeşitlenmiştir. Geçmişte daha çok yardımlaşma, dayanışma ve eğitim faaliyetleri ekseninde yapılan çalışmalar, günümüzde bu çalışmalara ek olarak kadın hakları, kadının kamusal alanda güçlendirilmesi, uluslararasılaşma, ulusal ve uluslararası politikalara yön vermeyi amaçlayan çalışmalara evrilmiştir.

STK mensubu Müslüman kadınlar, kadın kavramı odağında ürettikleri söylemlerle feminist söyleme mesafeli durmamaktadırlar. Bununla birlikte Müslüman kadınların ürettikleri söylemler bir çok temelde feminist söylemden ayırtedici nitelikler taşır. Günümüzde Müslüman kadınlar, ulusal ve uluslararası arenada yaptıkları lobicilik faaliyetleri ile evrensel değerleri amaç edinmiş olan feminist hareketi yansıtan tek sesli bir temsil yerine Türkiye'nin sahip olduğu çoğulcu yapıya bağlı olarak kültürel ve yerel öğeleri barındıran Türk-Müslüman kadın kimliğini de yansıtmayı amaçlamaktadır.

Günümüzde STK çatısı altında gerçekleştirilen Müslüman kadın faaliyetleri geçmişten günümüze siyasal, ekonomik ve toplumsal değişimlere paralel olarak devletle daha yakın temas içerisinde yürütülmektedir. Günümüzde STK çatısı altında söylem üreten Müslüman kadınlar siyasal alanda da görünür ve etkin bir şekilde projeler üretmekte ve hayata geçirmektedirler. Günümüzün STK mensubu Müslüman kadınları siyasal alanla işbirliği içeren uyumlu çalışmalar yürütmekle birlikte kadın hakları konusunda baskı grubu rolü üstlenerek siyasete yön vermeyi amaçlamaktadırlar.

Sonuç olarak günümüzde, yerel ve kültürel değerleri referans alan, modern olanı ötelemeyen ama dini kültürel referanslar temelinde onu dönüştüren, özgünleştiren ve yerelleştiren, kendi bağımsız ve özgür söylemini üreten, ulusal ve uluslararası arenada etkili bir görünürlüğe sahip, ulusal ve uluslararası politikalara yön vermeyi amaçlayan, özel alana yönelik çalışmalarla birlikte kadınları kamusal alanda da güçlü kılacak projeler geliştiren, sürdürülebilir iyiliği amaçlayan, uluslararasılaşmayı hedeflemiş olan STK anlayışını benimseyen bir Müslüman kadın hareketi söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum, Kadın, Müslüman Kadın, Muhafazakarlık, Feminist Söylem.

THE ROLE OF MUSLIM WOMEN IN NGOS

ABSTRACT

The main subject of our study includes the discourses and practices of women, who are active in NGOs and define themselves as Muslims, depending on the mission they undertake in the public sphere.

Our study aims to analyze Muslim women's publicity today with a focus on the concepts of civil society, NGOs, women, Muslim women, patriarchy, and conservatism. Starting from the women's movements that emerged periodically in the Late Ottoman Period in terms of forming the basis for Muslim women's publicity today, which is the main subject of our study, women's visibility in the early Republican period, Muslim women's publicity after 1980 and 1990; It has been evaluated in contexts such as civil society, NGOs, women, patriarchy, and distance from feminist thought, and its reflections on the present have been tried to be determined.

There have been many studies on Muslim women's publicity in Türkiye recently. Since the 1990s, these studies have been carried out through NGOs based on women's power, depending on the publicization and discourse of Muslim women through NGOs. However, these theses have either examined Muslim women's publicity in different in the past through NGOs, or Muslim women's publicity has been handled through a single NGO. In this respect, our study gains importance in determining the role of Muslim women in NGOs, focusing on the concept of civil society, covering Muslim women operating under the umbrella of an NGO based on the power of women and men, and presenting it through many NGOs rather than a specific NGO. In addition, our study covers differences in terms of women's movements and women's movements in these; It is important in terms of mutual analysis in the context of missions, reference sources, and activating and motivating factors.

Our study has been tried to be put forward depending on the data obtained from the field research. In this context, the qualitative research method was used. an in-depth interview technique was used as a qualitative research method. In the study, an in-depth interview technique was carried out with a semi-structured questionnaire.

The participants of the research are Muslim women who produce activities and discourses in non-profit organizations that are independent of the state and have a civil society feature. In the scope of the research; Ikadder, Aysit, Hazar, Neyad, Kadem, Meridian, Türgev, Vassalam, Aydest, Süreyyader, IHH, Leader, Science Dissemination Society, Hayat Foundation, Bülbülzade, Mosaic Women and Family Association, İGETEV, Evkat, including 18 NGOs (platform, foundation, association). In the sample of the research, the snowball method was used by reaching the source people by asking for their contact information.

In our study, it is necessary to mention the effects of the post-Tanzimat women's movement, which we have included in terms of the historical foundations of the Muslim women's movement in Türkiye, in terms of the emergence of reference sources and motivating elements depending on religious references at the point of realizing its missions to today's Muslim women's movement. It is also important that the pioneers of the movement in question are expressed as a motivating factor by the participants we interviewed.

The civil society-women relationship of the Early Republican Period, which we have included in the historical process; is in the context of concepts such as civil society, political sphere, modernization, nation-state, modernization, secularism, women, women's public space visibility. At the level of civil society, women and Muslim women, the policies of the Early Republican Period envisaged a secular social structure and did not allow a pluralistic structure, causing the Muslim women of the disadvantaged segment outside the society, who could not be westernized and secularized, to be unable to integrate into the public sphere and remained within the confines of the private sphere.

Today, the Muslim women's movement after 1980 and the Muslim women's movement after 1990 are important in the analysis of the public sphere practices of Muslim women from civil socialization to NGO formation. Although the post-1980 Muslim women's movement is not institutionalized, it puts forward a public sphere practice that is articulated with the Islamist movement, where women's identity is not at the forefront, that prioritizes the duty of "notification", that focuses on "good mother", "good wife", "social benefit". It is possible to define the civil society practice of Muslim women in the post-1990 period as "the period of institutionalization of Muslim women from civil society to NGOs". This period is a period in which the female identity is at the forefront and the patriarchal social structure based on religion is problematized.

Today, Muslim women, which constitute the main subject of our study, have been analyzed in many ways depending on the concept of civil society. First of all, when Muslim women are examined in terms of socio-cultural identity definition, it is seen that they have adopted the definition of Muslim woman identity instead of conservative and Islamist woman identity based on many factors.

Today, religion and family have an important place in strengthening the discourse and practices produced by Muslim women in the public sphere under the umbrella of NGOs, in realizing their mission, and also as a motivating factor, just like Muslim women after the Tanzimat period, 1980 and 1990. The concepts of religion and family are also important concepts for Conservative thought. Although Muslim women have conservative tendencies in terms of the preservation of the family and religion, they are distant from conservative thought with their practices of questioning patriarchy and public space.

Today, Muslim NGOs are either based on women's power or male power in terms of gender domination of their administration; Among these NGOs, the harmony between women and men working together under the roof of NGOs based on male power has evolved into conflict in terms of freedom of expression, and this has been one of the important foundations of the increase in the number of associations based on women's power.

Today, the fields of activity of Muslim women who are members of NGOs have diversified more than in the past. In the past, the studies carried out mostly on the axis of cooperation, solidarity, and education activities have evolved into studies aiming at women's rights, empowering women in the public sphere, internationalization, and shaping national and international policies, in addition to these studies.

Muslim women, who are members of NGOs, do not stay away from feminist discourse with the discourses they produce focusing on the concept of women. However, the discourses produced by Muslim women are in many ways distinctive from the feminist discourse. Today, Muslim women aim to reflect the Turkish-Muslim woman identity, which includes cultural and local elements, depending on Türkiye's pluralistic structure, instead of a monophonic representation that reflects the feminist movement that aims at universal values with their lobbying activities in the national and international arena.

Today, Muslim women's activities carried out under the umbrella of NGOs are carried out in closer contact with the state in parallel with the political, economic, and social changes from the past to the present. Today, Muslim women, who produce discourse under the umbrella of NGOs, produce and implement projects in the political arena visible and effective manner. Today's Muslim women, who are members of NGOs, carry out harmonious works that involve cooperation with the political arena, and they aim to shape politics by taking the role of a pressure group on women's rights.

As a result, today, if it is a non-governmental organization that takes local and cultural values as a reference, does not postpone the modern one, but transforms, authenticates, and localizes it based on religious cultural references, produces its own independent and free discourse, has effective visibility in the national and international arena, aims to direct national and international policies, develops projects that will strengthen women in the public sphere together with works for the private sphere, and adopts the understanding of Muslim women's NGO, which aims at sustainable good and aims at internationalization.

Keywords: Civil Society, Women, Muslim Women, Conservatism, Feminist Discourse.

SİVİL KADIN İNİSİYATİFİNİN HADİS VE SİYER ÇALIŞMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: MERİDYEN DERNEĞİ ÖRNEĞİ

Büşra BİLGİN¹¹

ÖZET

Siyer, İslam Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)'ın hayatını konu edinen ilimdir. Hadis ise yine Hz. Muhammed (s.a.v.)'nin söz, fiil ve tasviplerini derleyip nakletmeye odaklanan ilimdir. İslamî kuralların belirlenmesinde Kur'an-ı Kerim'den sonra ikinci aslî kaynağın hadisler/sünnet olması Müslümanlar açısından peygamberin uygulamalarını bilmeyi elzem kılmaktadır. Bu sebeple İslam'ın en erken dönemlerinden itibaren gelişmeye başlamış hadis ve siyer, dünya üzerinde Hz. Muhammed (s.a.v.)'ye bağlılık gösteren ümmeti buldukça varlığını sürdürecektir. Ancak zamanın değişen şartları ile birey ve toplumun ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, dini kabullere ve pratiklere yaklaşımların farklılaşması İslamî ilimlerin diğer dallarında olduğu gibi Hadis ve Siyer alanlarında da yeni meseleleri, yeni beklentileri ve çözümü beklenen yeni soruları gündeme taşımıştır. Günümüz Türkiye'sinde Hadis ve Siyer araştırmaları yükseköğretim kurumlarına bağlı ilahiyat fakültelerindeki kürsülerde devam etmektedir. Öte yandan sivil alana temas eden tebliğ-irşad faaliyetleriyle ilişkili olarak kamusal alanda farklı mekanlarda da ilgili çalışmalara bir alan açıldığını söylemek mümkündür. Bahsedilen kamusal mekanlar arasından kadın gönüllüler tarafından idare edilen bir sivil toplum kuruluşu olan Meridyen Derneği araştırmanın odak noktasıdır. Meridyen Derneği, kendi ifadeleriyle “ ilmin öncelikli vasfının ‘kendini bilmek’ olduğu bilincine sahip, farklı disiplinlerde eğitim görmüş ve yaşadığımız coğrafyada özellikle sosyal bilimler alanında yetişmiş nitelikli insana duyulan ihtiyacı kendine dert edinmiş bir grup kadın tarafından 2006 yılında” kurulmuştur. 2005 yılında Dünya Müslümanları üzerinde büyük bir etki uyandıran Danimarka'da Hz. Muhammed'e yönelik çirkin ithamların yer aldığı karikatürlerin yayınlanması ve yükselen İslamafobi; dernek yöneticilerinin yeni bir misyonu sahiplenmesine sebep olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.)'yi internet aracılığıyla üç ayrı dilde dünyaya anlatmayı hedeflemişlerdir. Bu hedef doğrultusunda www.sonpeygamber.info alan adlı web portalı “Önyargısız İslam” başlığıyla yayına başlamıştır. İlerleyen yıllarda farklı diller ve “Son Peygamber- Çocuk “ adlı çocuk sitesi eklentisi de portala dahil edilmiştir. İslam Peygamber'i ve sahabelerin hayatlarını anlatmanın yanı sıra alana dair akademik çalışmaları desteklemektedir. Bu bağlamda her yıl Hadis ve Siyer alanında yapılan lisansüstü tezleri ve makaleleri ilgili jürinin değerlendirmeleri sonrasında ödüllendirilmektedir. Farklı kurumlarda görev yapan Siyer eğitimlerine yönelik alanında yetkin akademisyenler tarafından verilen eğitimler düzenlenmiştir. Hadis ve Siyer veritabanı projesi ise çeşitli nakilleri ve rivayetleri tek bir online platform içerisinde toplayan Türkiye merkezli yapılan ilk büyük girişim olarak adlandırılabilir. Hadislerin farklı kaynaklardaki versiyonlarını ve bir kavramın hadislerde nasıl geçtiğini inceleyebilmeyi sağlayan geniş kapsamlı bir fihrist

¹¹ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri, Din Sosyolojisi e-mail: busrakucukkayis@gmail.com , ORCID: 0000-0002-9609-4018

çalışmasına dönüşmektedir. Yine Hadis ve Siyer Araştırmalarına odaklanan akademik bir dergi yayınlamaktadırlar. Akademik çalışmaların desteklenmesiyle birlikte Hadis, Siyer, İslam Tarihi başta olmak üzere çeşitli alanlardaki ilahiyat menşeli akademisyenlerden de destek gören Meridyen Derneği, alanda adını duyuran saygın bir kuruma dönüşmüştür. Hadis ve Siyer alanında sıraladığım öne çıkan çalışmaları yanında kuruluşlarından bugüne değin sosyal bilimlerin farklı alanlarına verdikleri desteği sürdürmüşlerdir. Başlangıçta burs ve hibe benzeri uygulamalarda verdikleri destek, sonraki yıllarda Meridyen-Genç ekibiyle birlikte sahaya inen çalışma ve uygulamalara ön ayak olmuştur. Genç kuşağın sosyal bilimlerle ünsiyet kurmasını amaçlarken onların sinema, fotoğraf, münazara gibi ilgi alanlarını eğitimlerin konusu haline getirmişlerdir.

Meridyen Derneği'nin yaptığı bu çalışmalar, dikkat çeken neticeleri yanında Hadis ve Siyer gibi İslam ilim geleneğinin lokomotifi olarak görülen alanlarda yeni bir bakış açısı oluşturabilmenin imkanını gözler önüne sermektedir. Zira bu iki alan formel İlahiyat eğitimi dahilindeki kürsüleri yanında hala informel sürdürülen medrese ve ders halkaları yoluyla yaşatılmaktadır. Bu yönüyle ilahiyat kürsülerinde kadın araştırmacılar sınırlı sayıda var olsa da informel alanda kadın araştırmacı yahut müderrislerin varlığından söz etmek mümkün değildir. Özetle kağıt üzerinde olmasa da zihinsel ve toplumsal bir kabul olarak daha ziyade erkeklere ait kabul edilen bir ilmî sahada kadınlardan müteşekkil bir kurumsal yapıyı işler halde tutabilmenin bedelleri ve kazanımları nelerdir? Araştırmanın temel sorusu bu merak üzerine oluşmuştur. Kadın sivil inisiyatifine yakıştırılan sosyal yardım başta olmak üzere başkaca çalışma alanlarına rağmen Hadis ve Siyer alanında bir ihya faaliyetine girişen Meridyen Derneği gönüllülerinin bu kararı nasıl aldıklarını bizzat onların ağzından duymak araştırmanın hedefleri arasındadır.

Kurumun akademik çalışmalarla, yaygın siyer eğitimini zaman zaman ortak bir zeminde buluşturma gayesini de göz ardı etmemek gerekir. İrşad faaliyetlerinin yaygın olarak ders-sohbet halkası, cemaat ve camii ekseninde yürütüldüğü toplumumuzda akademik bilgiyi böyle değerlendirebilmek az sayıda sivil kurumun gönüllü olacağı bir iş gibi görünmektedir. Sivil bir konumda bu işe niçin gönüllü oldukları ve yaşadıkları tecrübeler derneğin gönüllülerine sorulacaktır. Türkiye 'de son yıllarda gündemden düşmeyen dindarlaşma-sekülerleşme tartışmaları şüphesiz dini bir referans olan Sünnetin toplumda nasıl anlaşıldığıyla ilişkilidir. Sahadaki gerçekliği ve değişimi daha yakından kavrama şansına sahip kadın gönüllülerin gözlemlerini öğrenmek de yine araştırmanın amaçlarındandır. Araştırmada Meridyen Derneği'nin faaliyetleri ve kurumsal kimliği içerik olarak incelenecektir. Kadın Sivil İnişiyatifinin Hadis ve Siyer alanlarında yürüttüğü faaliyetlerin değerlendirilmesi, gönüllülerin hangi sebeple alana yöneldiği, sahada yaşananlar, getirileri, zorlukları ve imkanları; Meridyen Derneğinde gönüllü çalışan kadınlarla yapılacak mülakatlar üzerinden değerlendirilecektir. Gönüllü ve ekseriyetle yönetim kadrosunda bulunan sekiz kadınla yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Siyer, ihya, Kadın sivil İnişiyatif, Meridyen Derneği

AN ANALYSIS ON HADITH AND SIRAH STUDIES OF CIVIL WOMEN'S INITIATIVES: THE MERİDYEN ASSOCIATION

ABSTRACT

The Sirah is the science that focuses on the life of the Prophet of Islam, Prophet Muhammad (PBUH). On the other hand, Hadith is the science that focuses on compiling and transmitting the words, deeds, and approvals of the Prophet Muhammad (SAW). The fact that hadiths/sunnah are the second primary source after the Holy Quran in determining Islamic rules makes it essential for Muslims to know the practices of the Prophet. For this reason, Hadith and Sirah, which started to develop from the earliest periods of Islam, will continue to exist as long as there is an ummah in the world devoted to the Prophet Muhammad (SAW). However, the changing conditions of the time, the diversification of the needs of the individual and society, and the differentiation of approaches to religious acceptance and practices have brought new issues, new expectations, and new questions to the agenda in the fields of Hadith and Sirah, as in other branches of Islamic sciences. In today's Türkiye, Hadith and Sirah studies continue in the chairs of the faculties of theology affiliated with universities.

On the other hand, a space for related studies has been opened in different public spaces with the Irshad activities that touch the civil sphere. Among these public spaces, the Meridyen Association, a non-governmental organization run by women volunteers, is the focus of the study. The Meridyen Association was founded in 2006 by a group of women who, in their own words, "have the awareness that the primary quality of knowledge is 'knowing oneself,' who have been educated in different disciplines and who are concerned about the need for qualified people trained especially in the field of social sciences in the geography we live in. In 2005, The Danish cartoon magazine, which had a significant impact on Muslims worldwide, including ugly accusations against the Prophet Muhammad (SAW) and rising Islamophobia, caused the association's executives to embrace a new mission. They aimed to explain the Prophet Muhammad (PBUH) to the world in three different languages through the Internet. In line with this goal, the web portal www.sonpeygamber.info was launched with the title "Islam without Prejudice". Different languages and a children's website called "The Last Prophet - Children" were added to the portal in the following years. In addition to telling the story of the Prophet of Islam and the lives of his Companions, it supports academic studies in the field. In this context, postgraduate theses and articles in Hadith and Sirah are awarded every year after the evaluation of the relevant jury. Courses given by competent academics in the field were organized for Sirah teachers working in different institutions. The Hadith and Sirah database project can be called the first major Türkiye-based initiative that collects a variety of narrations and narrations in a single online platform. It is turning into a comprehensive catalog that allows you to examine the versions of hadiths in different sources and how a concept is mentioned in hadiths. They also publish an academic journal focusing on Hadith and Sirah Studies. With the support of academic studies, the Meridian Association, which also receives support from scholars of theology in various fields, especially Hadith, Siyar, and Islamic

History, has become a respected institution that has made a name for itself in the field. In addition to the prominent works I have listed in Hadith and Sirah, they have continued supporting different fields of social sciences since their establishment. The support they initially provided through scholarships and grants paved the way for studies and practices that went into the field with the Young Meridyen team in the following years. While aiming to familiarize the young generation with social sciences, they have made their interests, such as cinema, photography, and debate the subject of their studies.

In addition to its remarkable results, the Meridian Association's efforts reveal the possibility of creating a new perspective in fields such as Hadith and Sirah, which are seen as the locomotive of the Islamic scientific tradition. This is because these two fields are still kept alive through informal madrasa and lecture circles in addition to their chairs within formal theology education. In this respect, although there are a limited number of women researchers in theology chairs, it is impossible to talk about the existence of women researchers in the informal field. To summarize, what are the costs and gains of keeping an institutional structure of women functioning in a scholarly field that is mostly considered to belong to men as a mental and social acceptance, even if not on paper? The main question of the research is based on this curiosity. It is among the goals of the research to hear from the volunteers of the Meridyen Association, who have embarked on a revival activity in the field of Hadith and Sirah despite other fields of work, especially social aid, which is considered to be a women's civil initiative, how they made this decision.

It should be addressed that the organization aims to bring together academic studies and non-formal Sirah education on the common ground from time to time. In our society, where Irshad activities are commonly carried out on the axis of the lecture-chat circle, congregation, and mosque, evaluating academic knowledge in this way seems to be a job that few civilian institutions would volunteer for. The association volunteers will be asked why they volunteered for this work in a civilian position and their experiences. The religiousization-secularization debates that have been on the agenda in Türkiye in recent years are undoubtedly related to how Sunnah, a religious reference, is understood in society. One of the aims of the research is to learn the observations of women volunteers who have the chance to grasp the reality and change in the field more closely. In the research, the activities and institutional identity of the Meridyen Association will be analyzed in terms of content. The evaluation of the activities carried out by the Women's Civil Initiative in the fields of Hadith and Siyer, the reasons why volunteers turn to the field, the experiences in the field, the benefits, difficulties, and opportunities; will be evaluated through interviews with women volunteering at Meridyen Association. Eight women who are volunteers and mostly in the management staff will be interviewed with semi-structured interviews.

Keywords: Hadith, Sirah, Ihya, Women Civil Initiatives, The Meridyen Association

BAŞÖRTÜSÜ HAREKETİNİN SİVİL POTANSİYELLERİ

Arzu SOMALI¹²

ÖZET

Çalışmamızın konusu, Türkiye’de seksenli yıllardan itibaren görünür hale gelmiş olan başörtüsü hareketinin, bireysel tercihler ve pratiklerde barındırdığı güçlü bireysellik boyutu ve bu bireyselliği sergileyenler arasında oluşan toplumsallaşmalarla ortaya çıkan sivil potansiyelleri işlemektir.

Sivil olmak, demokratik, özgür bir toplumun, tercihlerinde, eylemlerinde özgür bir bireyi olmak anlamında ise bunun bir toplumun gerçek anlamda demokratikleşmesi ve özgürleşmesiyle paralel bir gelişimi olduğunu da kabul etmek gerekiyor. Hannah Arendt ve Jürgen Habermas’ın altını çok iyi çizdikleri tanımına uygun bağlamda devlet güdümlü teşekküllerin kendi özgür kararları, inisiyatifleri ve iradeleriyle hareket ettiklerini söylemek mümkün olmadığı için bunlara sivilite atfetmek de çok zor.

Kadın hareketleri örneğinde ise, Türkiye’de kendi iradesi ve özgür birey olma yolunda kadınların ortaya koyduğu inisiyatifler başlı başına siviliteğin göstergesi olmuştur. Bu anlamda genellikle hem toplumun hem de devletin kabullerine, makbul kadın tanımlarına uymayan tutumlarıyla feminist hareketlerin özünde güçlü bir sivilite potansiyeli olduğu söylenebilir. Ancak bu noktada başörtüsü hareketinin bu sivilite potansiyeli taşıma unvanına çok daha fazla hak sahibi olduğu, tebliğimizin temel tezi olacaktır. Çünkü başörtüsü takma konusunda bir kadının toplumda ortaya koyduğu irade çoğu kez karşısına hem devleti hem çevresini hem kadınlıkla ilgili genel kabul ve dayatmaları ve hatta çoğu kez ailesini almayı gerektirmiştir. Toplumda buna dair çok farklı pratikler olmuştur elbet. Halen tamamen ailesinin veya eşinin kararıyla örtünen insanlar da vardır. Ancak bir hareket olarak başörtüsü bir kadının kendi kararlarına sahip, kendi bedeninin kontrolünü başkasına bırakmayan ve bu uğurda kararlı bir kişilik ortaya koymayı gerektirmiştir.

Çalışmanın önemi, bu konuda yaygın ve etkili olan ve başörtüsünü aile, eş veya otorite baskısıyla kadının bireyselliğine karşı işleyen bir tutum olarak gören önyargıların toplumdaki karşılıklı anlayışları olumsuz etkilemesinden gelir.

Doksanlı yıllardan başlayan başörtüsü hareketinin karakteristik özelliği kadının, özellikle eğitilmiş kadının kendi kararının peşinden gitmesi olmuştur. Bu özelliği kendisine güçlü bir sivilite karakteri vermiştir. Bu özelliği toplumdaki başka hareketlerle karşılaştırdığımızda çok daha iyi anlamak mümkün. Özellikle devletin ve hatta yine devletin istediği formlarda şekillenmiş toplumun istediği türde ve normlarda bir kadının bütün bedensel özellikleri ve pratikleri de tanımlanmıştır. Bu tanım aslında kadını kendine ait olmaktan da çıkarmış, ona bu sınırlardan çıkış yasağı da getirmiştir. Bu çıkış yasağı kadının gerçekten kendi iradesine sahip çıkıp “bedenim benim” dediği yerde çok daha iyi hissedilmektedir. Başörtüsü hareketi, kadını özgürleştirme iddiasındaki bir kamusal söylemin, devlet ideolojisinin, kadının etrafında ördüğü sınırların, vurduğu görünmez zincirlerin ifşasına da yol açan yapıbozumcu bir işlevi de yerine getirmiştir. Kadın özgürlüğü iddiasındaki kamusal söylem, başörtüsü takma kararını veren kadına verdiği tepkiyle aslında kadının kendi kıyafetini seçme konusunda bile

¹² Yüksek Lisans Mezunu, İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü, E-mail: agursen@gmail.com

özgür bırakılmadığı gerçeğini ifşa etmektedir. Burada kadının özgürlüğü, iradesi üzerinde kurulan hegemonyaya karşı koyabilmek çok zordur. Ama başörtüsü hareketi bu zorluğu üstlendiği ve devletin, modanın, kamunun genel kabullerinin bütün baskılarına ve zorlamalarına karşı koyabildiği ölçüde sivil karakterini de ortaya koymuş olmaktadır.

Kadını özgürleştirme iddiası, aslında kadını kendi istedikleri kalıba sokmaya çalışan bir iktidar arzusunun bütün beklentilerini kadının itaatine yüklemesidir. Kadın gönüllü olarak bu tanımlara ve sınırlara riayet etmektedir. Sorun, bu sınırlardan çıkmaya çalıştığında ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz başka türlü çıkış denemeleri de olmaktadır. Feminist hareketlerin belli biçimleri de kadın üzerine kurulan bu iktidarın farkına varıp onu tedirgin edebilmektedir. Ancak günümüzde hiçbirinin bunu başörtüsü hareketi kadar yapamadığını savunacağız.

Çalışmanın yöntem ve tekniği: Biz çalışmamıza başta kadın hareketi üzerindeki genel doğrudan gözlemlerimizle, yapacağımız bazı mülakatlarla ve aşağıda zikredeceğimiz bazı temel metinlerin tartışılmasıyla bir çerçeve kazandırmaya çalışacağız.

Bu konuda yapılmış bazı araştırmalar kadınların başörtüsü takma kararı esnasında yaşadıkları gerilimleri ortaya koymaktadır. Özellikle Özdalga'nın çalışması bu alana küçük ama anlamlı bir katkı yapmıştır. Özdalga'nın görüştüğü sınırlı sayıda başörtülü kadının başörtüsü takma kararını verirken de başörtüsünü çıkarma kararı verirken de olabildiğince bireysel bir davranış sergilediklerini tespit eder. Bireysellik kadınların gerektiğinde karşılarına devletten, topluma, ailelerinden toplumun beğenilerine (moda, estetik) kadar diğer tüm otoriteleri karşılarına almalarında görülebilir. Denilebilir ki kadınlar başka hiçbir konuda bu kadar kolektif bir biçimde bir irade ortaya koyamadılar. Değişik zeminlerde hazcı motivasyonlarla ortaya konulan "bedenim benim" söylemleri kadınlarda bir sivillik oluşturmaktan çok uzaktır. Çünkü orada kadın kendi bedenini gerçekten kendine ait kılmıyor, belki de daha fazla müdahaleye, iktidara açmış oluyor. Oysa başörtüsü hareketinde kadın kendi kişiliğinin, bireyselliğinin, sivilliliğinin önüne bedeninin geçmesini de engellemek yoluyla bir birey olduğunu daha fazla hatırlatmış oluyor.

Özdalga'nın bu küçük çalışması aslında başörtüsü hakkında yapılabilecek daha geniş çalışmalara ilham verebilir. Kendi tebliğimizde aslında kadın hareketlerinin veya taleplerinin sivil niteliğinin asıl kökenlerini takip etmiş olan Ömer Çaha'nın Sivil Kadın isimli kitabı da çalışmamız için önemli çıkış noktalarından biri olacaktır. Çaha, doksanların başında yayımladığı çalışmasında Türkiye'deki kadın hareketlerinin sivil toplum kapsamında değerlendirilebilme koşullarını irdelemiştir. Özellikle Cumhuriyet döneminde kadının özgürleştirilmesi adına kışkırtılan söylemlerin bilakis kadına nasıl erkek-egemen bir kalıp giydirdiğini ifşa eder. Aslında başörtüsü hareketine karşı çıkan laik, cumhuriyetçi devlet söylemi, kadının kendi kıyafetini tercih etme konusunda bile özgür olmadığını ortaya koyarken, bu konudaki kararın da erkek-egemen iradeye ait olduğunu ortaya koymuştur. Kuşkusuz bu konuda yine Nilüfer Göle'nin Modern Mahrem isimli kitabı da, bu gözle tekrar değerlendirilmeyi gerektiriyor.

Ön-Bulgular: Örtünmenin barındırdığı sivillik potansiyelinin karşısında örtünmenin kadının özgürlüğünü kısıtladığına, toplumda ikincilleştirdiğine ve değersizleştirdiğine dair söylem de ciddi bir ideolojik muhtevaya sahip. Bu muhtevayı yapıçözümüne uğratmak üzere muhtemel bir literatürün önemli uğraklarından biri Anouar Majeed'in Unveiling Traditions isimli kitabı olacaktır. Majeed, örtünmenin zannedildiğinin aksine kadının bir iktidar altında olduğunun değil, bilakis daha muktedir bir pozisyonda olduğunun işareti olduğuna vurgu yapıyor. Örtü arkasında olmanın kendiliğinden iktidarı, mutlak otorite sahibi Tanrının görünmezliğine vurgu yapar. Osmanlı sultanlarının yakın zamanlara kadar halk arasına örtüsüz çıkmadıklarını hatırlayalım. Görünmezlikleri oranında otoritelerini koruyacaklarına dair güçlü bir geleneksel habitusun tezahürü. "O herşeyi görür ama kimse onu göremez." Meyda Yeğenoğlu'nun Sömürgeci Fantaziler Oryantalist Söylemde Kültürel ve Cinsel Fark isimli kitabında altını çizdiği bir husus bu: örtülü olmanın kadının özgürlüğünü ve gücünü kısıtladığına dair söylemlerin oryantalist kökenlerini ortaya koyuyor Yeğenoğlu.

Başörtüsü hareketi, bilakis kadını kendi kararlarına sahip bir birey olarak kamusal hayata taşırken, bu yolda kadınlar arasında oluşan dayanışmalar, sosyalleşmeler ve birlikteliklerden de çok ciddi STK oluşumları veya örgütsel olmayan toplumsallaşmalar ortaya çıkmıştır. Bunlar da topyekûn kadının başörtüsü üzerinden Türkiye'nin sivil toplum gücünü geliştiren ve besleyen önemli oluşumlar olarak kaydedilmeyi hak etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadının sivilligi, sivillik, bireysellik, cumhuriyet kadını, başörtüsü hareketi

THE CIVIL POTENTIALS OF THE HEADSCARF MOVEMENT

ABSTRACT

The subject of our study is the strong individuality dimension of the headscarf movement, which has become visible since the eighties, in individual preferences and practices, and the civic potentials that emerge with the socializations among those who fulfill this individuality.

If being civil means being a free individual of a democratic, free society, free in his choices and actions, it should be accepted that this is a parallel development with the real democratization and liberation of a society. In the context of the definition well underlined by Hannah Arendt and Jürgen Habermas, it is very difficult to attribute civility to them, since it is not possible to say that state-controlled organizations act with their own free decisions, initiatives and wills.

In the example of women's movements, the initiatives of women in Türkiye on their own will and to become a free individual have been an indicator of civility. In this sense, it can be said that there is a strong civility potential in the essence of feminist movements with their attitudes that do not generally comply with the acceptances of both society and the state and the definitions of "acceptable women". However, at this point, it will be the main thesis of our paper that the headscarf movement has

much more right to the title of carrying this civilian potential. Because the will of a woman in the society to wear the headscarf has often required taking a position against both the state, her environment, general acceptance and impositions on femininity, and even her family most of the time. Of course, there have been many different practices regarding this in society. There are still people who are completely covered by the decision of their family or spouse. However, as a movement, the headscarf required a woman to have her own decisions, to not leave the control of her own body to anyone else, and to reveal a determined personality for this cause.

The importance of the study comes from the fact that the prejudices, which are widespread and effective in this regard and see the headscarf as an attitude that works against the individuality of the woman with the pressure of the family, spouse or authority, negatively affect the mutual understanding in the society.

The characteristic feature of the headscarf movement, which started in the nineties, was that women, especially educated women, followed their own decision. This feature gave him a strong civilian character. It is possible to understand this feature much better when we compare it with other movements in society. All bodily features and practices of a woman have been defined, especially in the types and norms desired by the state and even by the society shaped in the forms desired by the state. This definition actually removed the woman from being her own and imposed a ban on leaving these borders. This ban on exit is felt much better where the woman really has her own will and says "my body is mine". The headscarf movement also fulfilled a deconstructive function that led to the disclosure of a public discourse claiming to liberate women, the ideology of the state, the borders that women have built around them, and the invisible chains they have struck. The public discourse claiming women's freedom, with its reaction to the woman who made the decision to wear the headscarf, reveals the fact that women are not even free to choose their own clothes. Here, it is very difficult to resist the hegemony established on women's freedom and will. But to the extent that the headscarf movement undertakes this challenge and is able to withstand all the pressures and compulsions of the state, fashion and public acceptance, it has also revealed its civilian character.

The claim to liberate women is, in fact, a power desire that tries to mold women into the mold they want, placing all expectations on women's obedience. The woman voluntarily abides by these definitions and limits. The problem arises when it tries to break out of these boundaries. Undoubtedly, there are other exit attempts as well. Certain forms of feminist movements can also become aware of this power established over women and make her uneasy. However, we will argue that today, none of them can do this as much as the headscarf movement.

Method and technique of the study: We will try to give a framework to our study with our general direct observations on the women's movement, some interviews and discussion of some basic texts that we will mention below.

Some studies on this subject reveal the tensions experienced by women during the decision to wear a headscarf. In particular, Özdalga's work has made a small but significant contribution to this

field. She finds that a limited number of headscarved women interviewed display an individual behavior as much as possible when making the decision to wear a headscarf or to remove it. Individuality can be seen when women confront all other authorities, from the state to the society, from their families to the tastes of the society (fashion, aesthetics).

It can be said that women have never been able to express a will in such a collective way on any other issue. The discourses of "my body is mine", which are put forward with hedonistic motivations on different grounds, are far from creating a civility in women. Because there, the woman does not really make her own body her own, perhaps she opens it up to more intervention and power. However, in the headscarf movement, women are reminding more and more that they are an individual by preventing their own personality, individuality and civility from getting ahead of their body.

This small study of Özdalga may actually inspire larger studies on the headscarf. In our own paper, Ömer Çaha's book, *Civil Woman*, who actually followed the original roots of the civil nature of women's movements or demands, will be one of the important starting points for our study. In his study published in the early nineties, Çaha examined the conditions for evaluating women's movements in Türkiye within the scope of civil society. It reveals how the discourses that were provoked in the name of women's liberation, especially in the Republican era, on the contrary, clothed women with a male-dominated stereotype. In fact, the secular, republican state discourse that opposes the headscarf movement reveals that women are not even free to choose their own clothes, and that the decision on this issue belongs to the male-dominated will. Undoubtedly, Nilüfer Göle's book titled *Modern Mahrem* also requires re-evaluation from this perspective.

Preliminary Findings: The discourse that veiling restricts women's freedom, subordinates and devalues women in the face of the civilian potential of the veil also has a serious ideological content. One of the important moments of a possible literature to deconstruct this content will be the book *Unveiling Tradition* by Anouar Majeed. Majeed emphasizes that, contrary to popular belief, the veil is a sign that women are in a more powerful position, not that they are under power. The spontaneous power of being behind the veil emphasizes the invisibility of the all-powerful God. Let's remember that the Ottoman sultans did not appear in public without a veil until recently. The manifestation of a strong traditional habitus that they will maintain their authority in proportion to their invisibility. "He sees everything, but no one can see him." This is a point that Meyda Yeğenoğlu underlines in her book *Colonial Fantasies, Cultural and Sexual Difference in Orientalist Discourse*: Yeğenoğlu reveals the orientalist roots of the discourses that being veiled restricts women's freedom and power.

While the headscarf movement, on the contrary, brought women into public life as an individual with their own decisions, very serious NGO formations or non-organizational socializations emerged from the solidarity, socialization and associations formed among women in this way. These, too, deserve to be noted as important formations that develop and nurture Türkiye's civil society power through the headscarf of women as a whole.

Keywords: Women's civility, civility, individuality, republican woman, headscarf movement

TÜRKİYE'DE MÜSLÜMAN KADINLARIN SİVİL TOPLUM BAĞLAMINDA KURUMSALLAŞMA SÜRECİNE KATILIMININ İNCELENMESİ

Nesibe ŞAHİN¹³

ÖZET

Türkiye’de “sivil toplum” özellikle 90lı yıllardan itibaren hem teorik hem de pratikleri ile tartışılabilen dinamik bir kavramdır. Kavramın esnekliği, birçok oluşum için bir şemsiye terim olarak kullanılmasına imkân vermiştir. 90lı yıllardan itibaren sonra Türkiye'deki farklı görüşlerden dernekler, vakıflar, sendikalar, kooperatifler, meslek kuruluşları, barolar ve diğer kuruluşlar toplumsal yaşamda bu konseptle kendilerine yer bulmuşlardır (Caniklioğlu 2007, 178–83; Gümüş 2004, 13–14). Sivil toplum kavramsallaştırması toplumun birçok kısmı için olduğu gibi İslami inancını günlük yaşamda pratize eden kadınlar için de bir imkân olmuştur. Zira cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren seküler bir görünüş ve yaşam tarzına sahip olmayan Müslüman kadınlar resmi politikalar sebebiyle toplumun dışına itilmişlerdir. Dini bir vecibe olarak günlük yaşamda kullandıkları başörtüsü sebebiyle eğitim ve çalışma hakları devlet eliyle yasaklanmıştır (Kavakçı, 2010). Bu durum, 2000li yıllara kadar Müslüman kadınların toplumsal hareket alanını bir hayli kısıtlamıştır.

Bugün Türkiye’de bu çalışmada “Müslüman kadınlar” olarak kavramsallaştırılan kadınların “sivil toplum” tanımlamasını söylemsel olarak kullanıp faaliyetler yaptığı pek çok kuruluş bulunmaktadır. Bu çalışma, bugün sivil toplum kuruluşu tanımlamasıyla faaliyet gösteren söz konusu kurumların tarihsel izlerini sürmeyi ve bu kurumların hangi motivasyonlarla kurulduklarını analiz etmeyi amaçlar. Çalışmanın araştırma sorusu “Müslüman kadınlar Türkiye’de sivil toplum bağlamında kurumsallaşma sürecini nasıl tecrübe etti?” olarak belirlenmiştir. Kadınların kendi anlatılarından yola çıkılarak yapılan çalışma, aynı zamanda tarihsel tecrübeleri, dönemin şartlarını, politik ve ekonomik bağlamı, kadınların inanç ve duygularını da hesaba katmaktadır.

Etnografik bir çalışma olması sebebiyle çalışma kapsamında on sekiz derinlemesine mülakat, odak grupları ve katılımcı gözlem yoluyla birden fazla veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca yazılı ve görsel materyaller, yayınlar ve web kaynakları analiz edilmiştir. Çalışmada Müslüman kadınların kurdukları üç farklı kurumun siyasi, ekonomik ve kültürel çevreyi dikkate alarak ortaya çıkış sürecini kadınların anlatılarıyla incelemek amaçlanmıştır. Bu kurumlar 1970li yıllarda kurulup faaliyet gösteren Hanımlar İlim ve Kültür Derneği HİKDE, Mukaddesatçı Hanımlar Derneği ve İdealist Hanımlar Derneğidir. Muhatapların bir kısmı 70'li yıllarda bazı derneklerin kurumsallaşma sürecinde aktif rol almış kadınlardır. Aynur Mısıroğlu, Mukaddes Çıtlak, Reyhan Uzuner, Türkan Kumru ve Mevlüde Uçar 1970'li yıllarda iki farklı derneğin kurumsallaşma sürecinde bulunan muhataplara örnektir. Görüşülen kişiler arasında bu derneklerin kurucularını tanıyan, onlarla birlikte çalışmış ve dernek ve vakıfların sivil

¹³ Doktora öğrencisi, İbn Haldun Üniversitesi, Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, e-mail: nunsinba@gmail.com

toplum kuruluşlarına dönüşüm sürecinde bulunmuş kadınlar da bulunmaktadır. Güliden Sönmez, Müzeyyen Taşçı, Havva Sula, Halime Uyulan, Hülya Şekerci, Tuğba Albayrak bu bağlamdaki örneklerdir.

Sivil toplumun tarihsel ve teorik gelişimi sosyal bilimlerin çokça tartışılan konulardandır. Sivil toplum kavramı, ortaya çıkışından bu yana tanım ve uygulama açısından dönüşüm geçirmiş olsa da çağdaş akademisyenler sivil toplumu “gönüllü ve özerk, örgütlü bir sosyal yaşam alanı” olarak ele almakta (Diamond 1994, 5) ve “şiddet içermeyen, kendi kendini örgütleyen ve özdeşünümsel” (Keane 1998, 6) doğasının altını çizmektedir. Tocqueville ayrıca sivil toplum kuruluşlarını “demokrasiye hayat vermek” için “Amerikan demokrasisinin temeli” olarak görmektedir (Hoffman 2006, 2– 3). Çalışmanın konusu Müslüman kadınlar, “sivil toplum” ifadesini özellikle 90lardan sonra yaygın olarak kullanmış olsalar da aslında onların motivasyonlarının bu teorik tartışmalardan farklı bir düzlemde ilerlediği görülmüştür. Müslüman kadınların bu kurumlara dini inançları doğrultusunda anlamlar yükledikleri gözlemlenmiş ve esas kaygılarının bu teorik tartışmalarla açıklanamayacağı da görülmüştür.

Çalışmadan elde edilen veriler, sahadaki tarihsel iz sürümü ve söylem analizine dayanarak Müslüman kadınlardaki dini inanç ve sorumluluk hissini kadınları 70li yıllarda vakıf ve dernek olarak tanımlanan kurumları kurmaları için motive ettiğini göstermiştir. Ekonomik zorluklar, toplumsal eşitsizlikler kadınlardaki sorumluluk duygusunu harekete geçirmiş ve onları kurumsallaşmaya motive ederek toplumsal yardımlaşmayı ve dayanışmayı yaygın, kurumsal ve resmi denetime açık hale getirmelerini sağlamıştır. Bu motivasyonda tarihsel bir tecrübe olarak vakıf kültürü de önemli bir etkidir. İslam inancının getirdiği vakıf kültürü, tarihteki örnekleriyle kadınları toplumsal eksiklikleri gidermek noktasında güncel kurumsal modeller geliştirmeye motive etmiştir. Bunlara ek olarak, dini inancın bedenleşmesi olarak ortaya çıkan örtünme, kadınlarda kolektif bir duygusal ruh üreterek, kurumsallaşma sürecinde kadınları ortak bir amaç etrafında toplamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren uygulanan başörtüsü yasağı da kadınları -resmi eğitim sistemde başörtüleriyle kabul görmedikleri için- alternatif eğitim kurumları kurmak noktasında motive etmiştir. Bu kurumlar, daha sonra vakıf ve dernek olarak kurumsallaşmanın ilk nüveleri olmuştur.

Bugün faaliyet gösteren birçok kurumun 1970li yıllarda Müslüman kadınlar tarafından kurulmuş vakıf ve derneklerle bağlantılarının olduğu görülür. 90lı yıllardan sonra sivil toplum kavramı şemsiye bir kavram olarak kullanılmış ve söz konusu kadınlar hem resmi anlamda hem de söylemsel olarak bu tanımlamayı kullanmışlardır. Fakat “sivil toplum” kavramının tarihsel ve teorik gelişiminden bağımsız olarak anlamlar yüklemişler ve dini ve toplumsal sorumluluk olarak gördükleri faaliyetleri bu şemsiye terimi bir “imkân” olarak kullanma yoluna gitmişlerdir.

Anahtar kelimeler: *sivil toplum, Müslüman kadınlar, Türkiye*

ANALYZING THE PARTICIPATION OF MUSLIM WOMEN IN THE INSTITUTIONALIZATION PROCESS IN THE CONTEXT OF CIVIL SOCIETY IN TÜRKİYE

ABSTRACT

"Civil society" in Türkiye is a dynamic concept that has been discussed both in theory and in practice, especially since the 90s. The flexibility of the concept has allowed it to be used as an umbrella term for many formations. After the 90s, many associations, foundations, unions, cooperatives, professional organizations, bar associations from different views in Türkiye have been using this concept in order to define themselves. (Caniklioğlu 2007, 178–83; Gümüş 2004, 13–14). The conceptualization of civil society has been an opportunity for many parts of society, as well as for women who practice their Islamic faith in daily life. Because Muslim women, who did not have a secular appearance and lifestyle since the first years of the republic, were excluded from the society due to official policies. Due to the headscarf they use in daily life as a religious obligation, their right to education and work is prohibited by the state (Kavakçı, 2010). These conditions limited Muslim women in social life until the 2000s.

Today, there are many organizations in Türkiye where women, who are conceptualized as "Muslim women" in this study, use the definition of "civil society" discursively and carry out activities. In this study, I aim to trace the historical traces of these institutions, which operate with the definition of civil society organizations today, and to analyze the motivations of the founders of these institutions. The research question of the study was determined as " How did Muslim women experience the institutionalization process in the context of civil society in Türkiye?" Based on women's own narratives, I also take into account historical experiences, the conditions of the period, the political and economic context, and women's beliefs and feelings.

Since it is an ethnographic study, I used multiple data collection methods through eighteen in-depth interviews, focus groups and participant observation. In addition, written and visual materials, publications and web resources were analyzed. In the study, I aimed to examine the emergence process of three different institutions established by Muslim women, taking into account the political, economic and cultural environment, with women's narratives. These institutions are the Hanımlar İlim ve Kültür Derneği (Ladies' Science and Culture Association, HİKDE), Mukaddesatçı Hanımlar Derneği and İdealist Hanımlar Derneği (Idealist Ladies' Association) which were established and operated in the 1970s. Some of the respondents are women who took an active role in the institutionalization process of some associations in the 70s. Aynur Mısıroğlu, Mukaddes Çıtlak, Reyhan Uzuner, Türkan Kumru and Mevlüde Uçar are examples of respondents who were in the institutionalization process of two different associations in the 1970s. Among the interviewees are women who know the founders of these associations, worked with them, and were in the process of transforming "associations" and "foundations" into "civil society organizations". Gülden Sönmez, Müzeyyen Taşçı, Havva Sula, Halime Uyulan, Hülya Şekerci, Tuğba Albayrak are examples in this context.

The historical and theoretical development of civil society is one of the most discussed topics in social sciences. Although the concept of civil society has been transformed in terms of definition and

practice since its emergence, contemporary academics consider civil society as “a voluntary and autonomous, organized social life space” (Diamond 1994, 5) and “non-violent, self-organizing and self-reflective ” (Keane 1998, 6). Tocqueville also sees civil society organizations as “bedrock of American democracy” to “breathe life into their democracy” (Hoffman 2006, 2– 3). Although Muslim women, the subject of my study, used the term "civil society" widely, especially after the 90s, I recognised that their motivations actually proceeded on a different scale from these theoretical discussions. I observed that Muslim women attribute meanings to these institutions in line with their religious beliefs, and it that their main concerns cannot be explained by these theoretical discussions.

The data obtained from the study, based on historical traces and discourse analysis in the field, showed that the religious belief and sense of responsibility in Muslim women motivated women to establish institutions defined as “foundations (vakıf)” and “associations (dernek)” in the 70s. Economic difficulties and social inequalities stimulated women's sense of responsibility and motivated them to institutionalize, enabling them to make social assistance and solidarity open to widespread, institutional and official control. “Vaqf understanding” as a historical experience is also an important factor in this motivation. Vaqf understanding brought by the Islamic faith, with its historical examples, has motivated women to develop contemporary institutional models in order to eliminate social deficiencies. In addition, veiling, which emerged as the embodiment of religious belief, produced a collective emotional spirit in women and gathered women around a common goal in the institutionalization process. The headscarf ban, which has been implemented since the first years of the Republic, has also motivated women to establish alternative education institutions, since veiling is not accepted in the official education system and in all the public arena. These institutions later became the first cores of institutionalization as foundations and associations.

It is seen that many institutions operating as "civil society organizations" today have connections with foundations and associations established by Muslim women in the 1970s. After the 90s, the concept of civil society was used as an umbrella concept by the Muslim women both practically and discursively. However, they attributed meanings to "civil society" independent of the historical and theoretical development of the concept, and chose to use this umbrella term as an "opportunity" for the activities they see as religious and social responsibility.

Keywords: civil society, Muslim women, Türkiye

Sivil Toplum ve Psikoloji

- Dr. Zeynep TEMİZER ATALAR, “Kadın Merkezli Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Olarak Çalışan Kadınların Öz Şefkat Deneyimleri Üzerine Bir Çalışma”
- Ayşenur ÇALIKÇI, “Afetlerde Psikososyal Destek Olarak Kadın Sivil Toplum Örgütleri”

- Dr. Gizem TURGUT, “Kadınların Cam Tavan Engelleri ve Toplumsal Cinsiyet Algısı İle Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Düzeyi Arasındaki İlişkide Sivil Toplum Kuruluşlarına Bakış Açılarının Rolü”

KADIN MERKEZLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA GÖNÜLLÜ OLARAK ÇALIŞAN KADINLARIN ÖZ ŞEFKAT DENEYİMLERİ

Zeynep TEMİZER ATALAR¹⁴

ÖZET

Bu çalışma kadın merkezli sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan kadınların öz şefkat deneyimleri üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmada öncelikle kadın merkezli sivil toplum kuruluşları ve gönüllülük kavramları açıklanmış daha sonra öz şefkat kavramı üzerinde durulmuştur. Kişinin başkasına şefkat gösterebilmesi için önce kendisine şefkat göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle kadın merkezli sivil toplum kuruluşlarındaki kadın gönüllüler, hemcinslerine karşı büyük bir özveri ile yaklaşırken aynı özeni kendilerine karşı ne kadar gösterdikleri, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu bağlamda kadın merkezli çalışmalar içinde olan farklı sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan on kadınla derinlemesine mülakat yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler içerik bakımından analiz edilmiş ve kadınların öz şefkat deneyimleri, gönüllülük çalışmaları içinde bu duyguyu besleyen ve etkileyen kaynaklar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: öz şefkat, gönüllülük, kadın, STK, deneyim, fedakârlık.

SELF-COMPASSION EXPERIENCES OF WOMEN VOLUNTEERING IN WOMEN-CENTERED NGOS

ABSTRACT

It can be said that in the contemporary cultural structure, people generally have a compassionate and supportive attitude towards the difficult situations experienced by those around them. However, how much individuals show the same sensitivity towards themselves has become the subject of many studies. This study aimed to understand how women who volunteer in NGOs that aim to increase the welfare of women in society regard the concept of self-compassion. Although the concept begins with

¹⁴ Dr. Öğr. Üyesi / Psikodramatist, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi e-mail: zeynepatalar@hotmail.com, ORCID: :0000-0001-9690-7528

“self”, the concept of self-compassion is one of the ways that make interpersonal contact possible. The concept is important for creating a more compassionate and peaceful society (Neff, 2023). The study was carried out through conducting semi-structured in-depth interviews with women from different cities and age groups, who volunteered in different women-centered NGOs, with the aim of understanding their perception of the concept of self-compassion. The interview questions were created through scanning literature on self-compassion. They focused on the situations and events that stir or hinder feelings of self-compassion, and the feeling-state experiences that follow. The data obtained from the participants were analyzed using the qualitative research method of discourse analysis.

Keywords: Self-compassion, volunteering, NGO, woman, experience, sacrifice

AFETLERDE PSİKO-SOSYAL DESTEK OLARAK KADIN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Ayşenur ÇALIKÇI¹⁵

ÖZET

Önlenilmesi insan elinde olmayan büyük felaket şeklinde tanımlanan afet, insanlık tarihi kadar eskidir. Afetler gerek doğal ve gerekse insan kaynaklı sebeplerden meydana gelsin nerede, ne zaman, nasıl ve hangi biçimde olacağı tahmin edilemeyen, ansızın oluşan ve merkezinde insanın bulunduğu sosyal, ekonomik, çevresel, teknik ve siyasî boyutları olan bir olgudur.

Afet süreçleri de tüm toplumları etkileyen, kısmi olarak tahmin edilip zararları aza indirilebilen, çoğu kere can ve mal kayıpları ile Türkiye ölçeğinde olduğu gibi örnekleri dünyada da izlenen süreçlerdir. Bu süreçler içerisinde profesyonel afet dönemi destekçileri olan sivil toplum kuruluşları ve çalışanları önemli bir role sahiptir. Bu çalışma sivil toplum kuruluşlarında (STK’lar) çalışan ve afet süreçlerinde arama kurtarma faaliyetleri ve afet sonu afetzede kadınlara ve çocuklara yönelik “Kadın Sivil Toplum Örgütleri” tarafından sunulan hizmetlerin önemini vurgulamak için hazırlanmıştır.

Araştırmanın konusu, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle afetlerden ne ölçüde etkilendiklerini ortaya çıkarmaktır. Araştırma için İstanbul’da faaliyet gösteren STK’larda çalışan ve arama kurtarma faaliyetlerinden sonra sahada psiko-sosyal hizmet sunan (Sosyal hizmet, PDR, Çocuk Gelişimi, Sosyoloji ve psikoloji bölümlerinden lisans düzeyinde eğitim görmüş) kadın personele, yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi uygulanmıştır. Mülakatların gerçekleştirildiği araştırmanın deseni fenomenolojik araştırmadır.

¹⁵ İstanbul İl Milli Eğitim Şube Müdürü (Director of National Education Istanbul Branch), aysenurmenekse@hotmail.com.tr, ORCID: 0000-0001-6898-629X

Araştırmanın amacı, çeşitli sivil toplum kuruluşlarında çalışan, 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremde zarar gören illerde deprem sonrası sahada psiko-sosyal hizmet sunmuş meslek elemanı personellerin, sahadan edindikleri deneyimlerini, afetzede kadınlara ve çocuklara yönelik tecrübelerini kayıt altına almayı ve elde edilen verileri toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır.

Dünyada tüm toplumlar her gün bir afet riski ile yaşamaktadır. Bu çalışma her an bir afet ile karşılaşma ihtimalinin olduğu günümüzde, kadınların afetlerde görünür kılınması, kadınlara yönelik eğitimler planlanması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınların afetlerde dezavantajlı durumunun nasıl ortadan kaldırılması konusunda önem taşımaktadır.

Ortak bir amaç için gönüllülük esasına dayalı bireylerin oluşturduğu Sivil toplum örgütleri günümüzün toplumsal bir realitesi hâline gelmiştir. Bu bağlamda bir diğer toplumsal gerçeklik de son yirmi yılda ciddi bir artış gösteren kadın sivil toplum örgütleridir.

Şüphesiz gönüllü insanların birlikteliğiyle oluşan STK'lar sadece afet olaylarından kaynaklanan sorunlara çözüm üretilmesinde değil, aynı zamanda farklı toplumsal sorunlarda da muhtaç insanların yanında yer alarak her şeyi devletten bekleyen bir toplum düşüncesini ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.

Kendi içindeki birimler ile bu birimler dışındaki kamu kurumları ve ilgili kuruluşlarla koordineli ve işbirliği içinde yürüttüğü çalışmalar ile afet bölgelerinde, afete hazırlık, afeti önleme ve zararlarını en düşük seviyeye düşürmek için faaliyette bulunan birçok kadın sivil toplum kuruluşu vardır.

Kadın hareketleri kapsamında oluşturulan bu çok sayıda dernek ve vakıftan oluşan STK'ların kadınlar için önemli bir sosyalleşme alanı olduğu bilinmektedir. Özellikle aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet, eşitsizlik, kadının sosyal ve iktisadi açıdan güçlendirilmesi şeklinde ortaya çıkan kadın öznelerindeki toplumsal sorunların çözülmesini amaç edinen bu STK'lar kadının sosyal ve ekonomik hayata katılımı, kamusal alanda görünür olması, kadın emeğinin ve haklarının savunulması anlamında etkin faaliyetlerde bulunmaktadır.

Genel manada kadının desteklenmesi ve güçlenmesi adına kurulan bu örgütler can ve mal kaybına neden olan, bireyleri ve toplumu, sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel açıdan etkileyen afetlerde; afet anındaki müdahale, kurtarma sürecinde ve afet sonrası ortaya çıkan zarar ve risklerin azaltılmasına yönelik insani yardım faaliyetleri ile psiko-sosyal destek hizmetlerinde de önemli rol üstlenmektedir.

Afet sonrası müdahaleler iki aşamada ele alınmaktadır. Bu aşamalardan ilki arama-kurtarma, ikincisi ise iyileştirme evresidir. Arama-kurtarma çalışmaları afeti müteakip hemen başlamaktadır. Afet sonrası ilk aşama olan arama-kurtarma faaliyetleri doğrudan felaketin neden olduğu can kayıplarının

azaltılmasına yöneliktir. Zira felaketin büyüklüğü verdiği zararlar, can ve mal kayıplarının çokluğuyla doğru orantılıdır. Felaket sonrası yaşanacak olan normale dönüş süreci ve bunun maliyetleri ise can kayıplarının daha da azaltılması ile doğru orantılıdır. Ancak can kayıplarının önlenmesi faaliyeti sadece anlık olarak ölüm tehlikesi ile karşı karşıya gelen fertlere yönelik olmayıp hayati tehlike arz etmeyen fertlerin de afet sonrasında yaşamlarını sürdürebilmeleri için acil gıda, barınak yardımları ve sağlık destek hizmetleri gibi gerekli asgari standartların da sağlanmasıdır.

Afet sonrası müdahalenin ikinci aşaması olan “iyileştirme dönemi” ise felaketin sebep olduğu kaos ve zararların azaltılmasına hatta giderilmesine yönelik faaliyetlerdir. İşte bu kapsamdaki faaliyetlerden biri psiko-sosyal destek hizmetleridir. Zira afetlerde psiko-sosyal destek; afet sonrası oluşabilecek psikolojik uyumsuzlukların giderilmesi, aile ve toplum nezdindeki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi, afetzedelerin normal hayata geri dönmesi sürecinde kendi kabiliyetlerini fark edip güçlenmelerinin temini, toplumda yine olası muhtemel afet ve acil durumlarla başa çıkma yeteneklerinin artırılmasını kapsayan çok yönlü bir sosyal hizmettir.

Nitekim yapılan bu psiko-sosyal destek faaliyetlerinde özellikle 1999 Marmara depremi ve son yaşadığımız 06 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli, Hatay, Adıyaman, Gaziantep ve diğer illerde yaşanan “yüzyılın felaketi” olarak da nitelenen afetlerde kadınların ve çocukların bu afetten travmatik bir şekilde oldukça etkilendikleri müşahade edilmiştir.

Yapılan araştırmalardan elde edilen veriler ile arama kurtarma personelinin deneyimlerine dayanarak kadınların afet süreçlerinde dezavantajlı konumda olduğu tespit edilmiş, kadınların afet süreçlerinden daha az etkilenmeleri için neler yapılması gerektiğine yönelik çözüm önerileri getirilmiştir.

Bu bağlamda; başta KADEM olmak üzere pek çok STK tarafından oluşturulan Kadın Destek Merkezleri, afeti bizzat yaşayan yahut afete tanık olan ya da afette yardım faaliyetlerinde görev alıp olumsuz etkilenen kişilere psikolojik destek, uzun vadeli uyum ve başa çıkma konularında yardım sağlama noktasında etkin faaliyetlerde bulunmaktadır.

İşte bu araştırmanın amacı da özellikle afet sonrası verilen psiko-sosyal destek uygulamalarına ışık tutmak, afetlere dirençli toplumlar oluşturabilme, zarar görebilirliği azaltma ve afetlerden dersler çıkarabilme adına afet öncesi ve sonrasında yürütülen kadın örgütlerinin çalışmalarını yansıtmaktır. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet farklılıklarına da dikkat çekerek bu tür faaliyetlere kadınların da katılımının sağlanmasına vurgu yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğal afetler, toplumsal cinsiyet, psiko-sosyal destek, STK, kadın

WOMEN CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AS PSYCHOSOCIAL SUPPORT IN DISASTERS

ABSTRACT

Disaster, which is described as a 'great disaster' that cannot be prevented by human, is a phenomenon as old as human history. Disaster, -whether caused by natural or man-made- which is a phenomenon that cannot be predicted where, when and in which form it will occur, occurs suddenly and has environmental, social, economic, technical and political dimensions in the center of which the human being takes place.

Disasters are processes that affect all societies and can be partially predicted and mitigated with losses, often resulting in human and material casualties, as seen both in Türkiye and in other parts of the world. In these processes, civil society organizations and their workers play a crucial role as professional supporters during disaster periods.

This study is prepared to emphasize the importance of services provided by "Women Civil Society Organizations" to women and children affected by search and rescue operations and the aftermath of disasters.

The subject of the research is to reveal the extent to which women are affected by disasters due to gender inequalities. For the research, semi-structured interview method was applied to female personnel (who were educated at the undergraduate level in Social work, PDR, Child Development, Sociology and Psychology departments) working in non-governmental organizations operating in Istanbul and providing psycho-social services in the field after search and rescue activities. The research design of the interviews is phenomenological research.

The aim of the research is to record the experiences gained from the field, the experiences of the women and children in the disaster, and the data obtained by the professional staff who worked in various non-governmental organizations and provided psycho-social services in the post-earthquake in the provinces aims to examine it in context.

The aim of the research is to record the experiences of professional personnel who working in various non-governmental organizations, and provided psycho-social services in the field after the earthquake in the provinces damaged in the 06 February 2023 Kahramanmaraş-centered earthquake and their experiences towards disaster-affected women and children and to examine the data obtained in the context of gender inequality.

All societies in the world live with a disaster risk every day. This study is important for making women visible in disasters, planning trainings for women and how to eliminate the disadvantageous situation of women in disasters due to gender inequality.

Civil society organizations (CSOs), formed by individuals based on voluntary participation for a common purpose, have become a social reality of our time. Another social reality is the significant increase in women civil society organizations in the last two decades.

Undoubtedly, CSOs,, which are formed by the unity of voluntary people, aim to eliminate the idea of a society that expects everything from the state, not only in producing solutions to problems arising from disaster events, but also in different social problems by taking the side of people in need.

There are many women's CSOs, that carry out activities in disaster areas in order to prepare for disasters, prevent disasters and minimize their damages through coordinated and cooperative work with their own units and public institutions and related organizations outside these units.

Comprising numerous associations and foundations within the scope of women's movements, these CSOs are known to be important spaces for socialization for women.

Their main objective is to address social problems specific to women, such as inequality, domestic violence, violence against women, and empowering women socially and economically. They engage in effective activities in terms of women's participation in social and economic life, their visibility in the public sphere, and advocating for women's labor and rights.

These organizations which were established to empower and support women, also take on a significant role in humanitarian aid activities and psychosocial support services in disasters that result in loss of life and property, affecting individuals and society psychologically, physically, socially, and economically.

Post-disaster responses are basically divided into two main periods. The first of these phases is the search and rescue phase, and the second is the recovery phase. Search and rescue efforts begin immediately after the disaster. Search and rescue activities, which are the primary stage after a disaster, are directly aimed at reducing the loss of life caused by the disaster. Because the magnitude of the disaster and the nature of the social disruption are directly proportional to the number of casualties. The time to return to normal after the disaster and its costs are directly proportional to the reduction of casualties. However, the activity of preventing loss of life is not only aimed at individuals who are faced with the danger of death instantly. It is to provide the necessary minimal standards for individuals whose lives are not in danger as of now, to continue their existence in post-disaster conditions. In this context, emergency food, shelter and health aids after disasters are also examined under this title. The second

stage of the post-disaster response, the "recovery period", is the activities aimed at reducing or even eliminating the chaos and damage caused by the disaster. One of the activities within this scope is psychosocial support services.

Indeed, psychosocial support in disasters involves multifaceted social services, encompassing the resolution of potential psychological maladjustments that may arise after the disaster, reorganization of family and community relationships, enabling the affected individuals to discover and strengthen their capabilities during the process of returning to normal life, and enhancing their ability to cope with possible future disasters and emergencies within the community.

Notably, in the psychosocial support activities conducted, especially in disasters such as the 1999 Marmara earthquake and the "century's disaster" that occurred on February 6, 2023, centered in Kahramanmaraş and affecting Hatay, Adıyaman, Gaziantep, and other provinces, it has been observed that women and children were greatly affected in a traumatic way.

Based on data obtained from research and the experiences of search and rescue personnel, it has been determined that women are in a disadvantaged position during disaster processes, and solutions have been proposed to minimize the impact of disasters on women.

In this context, Women Support Centers established mainly by organizations like KADEM actively engage in providing psychological support and assistance in long-term adaptation and coping to individuals who have experienced the disaster directly, witnessed it, or were involved in relief activities and adversely affected by it.

The purpose of this research is to shed light on the psychosocial support practices provided, especially after disasters, to reflect the work of women's organizations conducted before and after disasters in order to build resilient societies, reduce vulnerability, and learn lessons from disasters. Additionally, it emphasizes the importance of women's participation in such activities, drawing attention to gender differences.

Keywords: Natural disasters, gender, psychosocial support, CSO, women.

KADINLARIN CAM TAVAN ENGELLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI İLE SOSYAL GÜVENDE HİSSETME VE MEMNUNİYET DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINA BAKIŞ AÇILARININ ROLÜ

Gizem Turgut¹⁶

ÖZET

Kadınların cam tavan engelleri ve toplumsal cinsiyet algısı ile sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkide sivil toplum kuruluşlarına bakış açılarının rolünün incelenmesi bu araştırmanın amacıdır. Araştırmanın örneklemini 42 kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi ve soru formu, Cam Tavan Engeli Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği ve Sivil Toplum Kuruluşu Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Kadınlar işte CTE ile karşılaştıkça SGHM düzeyleri düşmektedir. Her ne kadar aradaki ilişki anlamsız olsa da kadınların toplumda kadın – erkek eşitliğinin olduğuna inanma düzeyleri arttıkça literatürle uyumlu bir biçimde SGHM düzeyleri de artmaktadır. Kadınların TCA ile SGHM düzeyleri arasında anlamsız bir ilişki olmasına rağmen kadınların işte CTE ile karşılaşma düzeyleri ile TCA birlikte SGHM düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı için baskın faktörün kadınların işte karşılaştıkları CTE olduğu söylenebilir. Kadınların sivil toplum kuruluşlarını olumlu algılama düzeyi arttıkça da SGHM düzeyi artmaktadır. Kadınların işte CTE’ye karşılaşma düzeyleri ve TCA birlikte SGHM düzeylerinin %19’unu anlamlı bir şekilde yordamaktayken sivil toplum kuruluşlarına yönelik olumlu algı düzeyleri de modele eklendiğinde modelin açıklayıcılığı %28’e çıktığından sivil toplum kuruluşlarına yönelik olumlu algının biçimlendirici rolünden söz edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Cam Tavan Engelleri, Toplumsal Cinsiyet Algısı, Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet, Sivil Toplum Kuruluşu Algısı

¹⁶ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi ,FEF Psikoloji Bölümü, gizemturgut@arel.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3338-5555

**THE ROLE OF PERSPECTIVES OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN THE
RELATIONSHIP BETWEEN WOMEN'S GLASS CEILING BARRIERS AND PERCEPTION
OF GENDER, AND THEIR FEELING OF SOCIAL SECURITY AND SATISFACTION
LEVEL**

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the role of women's perspectives on non-governmental organizations in the relationship between glass ceiling barriers and gender perception, and their social security and satisfaction levels. The sample of the research consists of 42 female participants. Demographic information and questionnaire prepared by the researcher, Glass Ceiling Obstacle Scale, Gender Perception Scale, Social Security and Satisfaction Scale and Non-Governmental Organization Perception Scale were used as data collection tools. FSSS levels decrease as women encounter GCB at work. Although the relationship is meaningless, as women's levels of believing that there is gender equality in society increase, FSSS levels increase in line with the literature. Although there is a non-significant relationship between women's GP and FSSS levels, it can be said that the dominant factor is GCB that women encounter at work, since the level of women's encounter with GCB at work and GP together predict the level of FSSS. As the level of women's positive perception of non-governmental organizations increases, the level of FSSS increases. While women's levels of encountering GCB at work and GP together significantly predict 19% of FSSS levels, when positive perception levels towards non-governmental organizations are added to the model, the explanatory role of the model increases to 28%, and it can be mentioned that the positive perception towards non-governmental organizations has a moderation role.

Keywords: Glass Ceiling Barriers, Perception of Gender, Feeling of Social Security and Satisfaction, Perception of Non-Governmental Organization

Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinde Kadın Görünürlüğü

- Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ & Gonca KAYACAN, “Kadın Görünürlüğü ve Sivil Alan”
- Prof. Dr. Süheyla SARITAŞ & Gamze ÇİFTÇİ AYTEKİN, “Kadın Odaklı Sivil Toplum Örgütlerinin Görünürlüğü: Balıkesir İli Örneği”
- Mukaddes YETER, “Suriyeli Göçmen Kadınlar ve Sivil Toplum”

KADIN GÖRÜNÜRLÜĞÜ VE SİVİL ALAN

Nilüfer NEGİZ¹⁷

Gonca KAYACAN¹⁸

ÖZET

Kadın görünürlüğü adına sivil alanın ülkemiz nezdinde büyük öneme sahip olduğu düşüncesinden hareketle; bu çalışmada sivil toplum ve dahi sivil alanın doğuşu, gelişimi ve kavramsal olarak irdelenmesinin ardından; Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarında yer alan kadın temsilciler üzerinden bir durum değerlendirmesi yapılmak istenmektedir. Türkiye’de kadın görünürlüğüne sağlanmasında sivil toplum kuruluşlarının etkisi ve sorun alanlarının tespiti, çalışmanın amacını oluşturmaktadır. *Türkiye’de kadın görünürlüğüne sağlanmasında sivil toplum kuruluşlarının etkisi/katkısı nedir?* temel sorusundan hareketle; bir saha çalışması yapılmıştır. Saha çalışmasında Türkiye evreninden seçilmiş sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile nitel araştırma yöntemi olan mülakat kullanılmıştır. Mülakatlarda edinilen bulgular çalışmanın temel soruları bağlamında değerlendirilmiş ve sunulmuştur. Son olarak çalışmanın önemi, literatür taraması yapılırken sivil toplumla ilgili yapılmış oldukça fazla sayıda çalışmaya rastlanmasına karşılık, yeterli sayıda alan araştırması yapılmamış olduğunun görülmesi ile ilişkilidir. Sivil alan-kadın ve görünürlük ilişkisinin değerlendirmesini nitel bir araştırma ile besleyerek ele alacak çalışma kurgusu, bu yönüyle önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşu, Görünürlük, Kadın.

¹⁷ Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, nilufernegiz@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4211-9689

¹⁸ Müdür Yardımcısı, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Isparta, Merkez, İstanbul Ticaret Odası Şehit Mustafa Gözütok Ortaokulu, goncakayacan71@hotmail.com, ORCID: 0009-0006-2868-0206

WOMEN VISIBILITY AND CIVIL AREA

ABSTRACT

Considering that the civil sphere has great importance for our country in the name of women's visibility; In this study, after the birth, development and conceptual analysis of civil society and even the civil field; It is desired to make a situation assessment through women representatives in non-governmental organizations in Türkiye. The aim of the study is to determine the effect of women-oriented non-governmental organizations and the problem areas in ensuring women's visibility in Türkiye. What is the impact/contribution of non-governmental organizations in ensuring women's visibility in Türkiye? starting from the basic question; A field study was conducted. During the field study, interviews, a qualitative research method, were conducted with representatives of non-governmental organizations selected from Türkiye. The findings obtained from the interviews were evaluated and presented in the context of the main questions of the study. Finally, the importance of the study is related to the fact that while the literature review was conducted, it was seen that there were not enough field studies although there were quite a number of studies on civil society. The study setup, which will feed the evaluation of the civil space-women and visibility relationship with a qualitative research, is important in this respect.

Keywords: Civil Society, Non-Governmental Organizations, Visibility, Women.

KADIN ODAKLI SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ: BALIKESİR İLİ ÖRNEĞİ

Süheyla SARITAŞ¹⁹

Ayşe Gamze Çiftçi AYTEKİN²⁰

ÖZET

Sivil toplum kuruluşları devlet veya resmî kurumlardan bağımsız olarak faaliyet gösteren, kâr amacı gütmeyen, gönüllü organize yasal gruplardır. Toplumun üçüncü ayağını oluşturan, oda, sendika, vakıf veya dernek gibi adlar altında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, topluma faydalı hizmetler vermek için genellikle özel kişilerin girişimleri ile kurulur ve gelirlerini bağış ya da üyelik ödemeleri ile sağlar. Siyasi, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel hedefler doğrultusunda faaliyetler sürdüren sivil toplum kuruluşları halkın katılımını ve güçlenmesini hedefler. Böylelikle toplumun kalkınmasında ve refahında önemli rol oynarlar.

Sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınma açısından tüm toplumlarda etkin rol oynayan kadınlar, sivil toplum kuruluşlarının en önemli aktörleridir. Tarihsel süreçte kadınların etkin olduğu ve bu çalışmanın da içeriğini oluşturan kadın odaklı sivil toplum kuruluşları öncelikle 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa kıtasında özgürlük ve eşitlik talepleri ile ortaya çıkmıştır. Sonrasında Amerika'da varlık gösteren bu tür kuruluşların daha çok kadın-erkek eşitliğine vurgu yaptıkları görülür. Günümüz modern toplumlarda özellikle demokratik değerlerin korunması ve yaygınlaşmasında kadın odaklı sivil toplum kuruluşlarının var olmaları büyük önem taşımaktadır. Bugün dünyanın hemen her bölgesinde faaliyet gösteren kadın odaklı sivil toplum kuruluşu örneklerine ülkemizde de rastlamak mümkündür. Bu kuruluşlar faaliyetleri ile kadınların toplumsal yaşamda daha görünür olmalarına ve toplumun gelişmesine katkı sağlar.

Bu çalışma ülkemizdeki kadın odaklı sivil toplum örgütlerinin nicelik ve görünürlük açılarından tartışılması gerekliliğine dayanır. Çünkü bugüne kadar sivil toplum örgütleri konusunda birçok araştırma yapılmasına rağmen, kadınlarla ilgili birçok konuya/soruna benzer veya farklı açılardan yaklaşan sivil toplum örgütleri konusundaki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada bu boşluğu doldurmak ve günümüzde kadın odaklı sivil toplum örgütlerinin durumu üzerine bir değerlendirme yapmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda Balıkesir ilindeki kadın odaklı sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri betimleyici araştırma modeli ile irdelenecektir. Çalışmada öncelikle kısaca sivil toplum kavram ile dünyadaki sivil toplum örgütlerinin tarihsel gelişimine değinilecek ve sonrasında Balıkesir'deki mevcut kadın odaklı sivil toplum kuruluşlarının sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetleri ile ilgili çeşitli örnekler üzerinde durulacaktır. Çalışmanın son bölümünde Balıkesir'de faaliyet gösteren kadın odaklı sivil toplum örgütlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda ilin kadın odaklı sivil toplum örgütlerinin durumu ile ilgili bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: sivil toplum, kadın odaklı sivil toplum kuruluşları, Balıkesir

¹⁹ Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, e-mail: ssaritas@balikesir.edu.tr, ORCID: [0000-0001-8422-9950](https://orcid.org/0000-0001-8422-9950)

²⁰ Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bölümü, e-mail: aysegamze@balikesir.edu.tr, ORCID: [0000-0001-8562-934X](https://orcid.org/0000-0001-8562-934X)

BALIKESIR

ABSTRACT

Civil society groups are non-governmental or independently operational groups that are non-profit, voluntary organized legal ones. Operated under the names chambers, unions, foundations or associations, civil society groups constitute the third pillar of society and are generally established by the initiatives of private individuals in order to provide beneficial services for the society. Their incomes come from the donations or membership payments. In order to aim of participation and empowerment of the public, civil society groups carry on political, social, cultural, legal and environmental activities. Thus, they play an important role in the development and welfare of society.

In terms of socio-economic development, women have been played an active role in all societies and they are also the most important actors of civil society groups. Throughout the history the civil society groups concentrated on women that is also the main subject of this paper, haven been emerged primarily to demand of freedom and equality in Europe in the 17th and 18th century. Afterwards civil society groups existing in USA have emphasized more on gender equality. Nowadays, the existence of women-oriented civil society groups is great importance for modern societies regarding of specifically in the protection and prevalence of democratic values. As it is possible to come across examples of women-oriented civil society groups in almost every region of the world, there are similar groups in our country too. This organizations contribute let women more visible in social life and also help for development of society with their activities. In this study, by using a descriptive research model and with a sociological approach, it is aimed to examine civil society groups and their activities in Balikesir. For this purpose, first we aim to talk about the basic concepts and history of civil society groups. Later, our goal is to mention about civil society groups and to give some examples about their social, cultural and economic activities in Balikesir. In the last part of this paper, there will be an evaluation about the situation of women-oriented civil society groups in Balikesir.

Keywords: civil society, women- oriented civil society groups, Balikesir

SURİYELİ GÖÇMEN KADINLAR VE SİVİL TOPLUM

Mukaddes YETER²¹

ÖZET

Göç literatürü, göçün olumsuz etkilerinden en fazla etkilenen grupların kadınlar ve çocuklar olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye coğrafi konumu nedeniyle, göçmenler için, transit veya hedef ülke konumundadır. Özellikle 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaştan sonra ciddi bir göçmen dalgasıyla yüz yüze gelmiştir. Göçün, kitleler halinde ve aniden gerçekleşmesi nedeniyle birçok sorun alanı oluşmuştur. Göç yönetimi ve gerekli göç politikalarının oluşturulmasında sivil toplum kuruluşlarının (STK) önemli bir aktör olduğu bilinmektedir. Kitlesele göçün başlangıcından itibaren barınma merkezlerinde yürütülen yardım faaliyetlerine katılan ulusal ve uluslararası STK’lar, barınma merkezleri dışında kalan Suriyelilerin temel haklara erişimlerinde ve acil ihtiyaçlarının karşılanmasında da önemli görevler üstlenmiştir. Bu çalışma göç ve STK ilişkisini göçmen kadın boyutunda, özelde göçmen anne boyutunda ele almaktadır. Göçmen kadınların sivil toplum kuruluşlarını, karşılaşılan sorunlarının çözümünde ne şekilde algılandığına, göçmen ve ev sahibi toplumun karşılıklı etkileşimlerinde STK’ların rolünü belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Sivil toplum, siyasi alanın yönlendirmesinden uzak, devlet karşısında özerk olan, toplumsal sorunlara etkin çözümler bulmak amacıyla, toplumun kendisini ve eylemlerini gönüllü örgütler tarafından örgütlemesi olarak tanımlanır. STK’ların faaliyetlerini genelde temel ihtiyaçlar ve insan hakları çerçevesinde temellendirdikleri görülmüştür. STK’ların çalışmalarının temel ihtiyaçlara yönelik olsa da özel ihtiyacı olan gruplara, örneğin engellilere ve kadınlara yönelik çalışan az sayıda da olsa STK mevcuttur. Araştırma kurumları ve bir takım platformlar gibi STK’lar kadınların sorun ve deneyimlerini anlamaya yönelmiş, raporlar yayınlamış gündem ve aktivitelerini bu doğrultuda şekillendirmeye başlamışlardır. Göçün bireylerin ve toplumların üzerindeki etkilerinin cinsiyet temelinde irdelenmesi yakın bir tarihte başlamıştır. Mültecilerin sorunlarının çözümünde göçmen ve ev sahibi toplumun karşılıklı etkileşiminin sağlanmasında STK’ların rolünün, göç sürecinin aktörleri olan mülteci kadınlar tarafından hangi şekillerde algılandığına dair çok kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Göç edenlerin yarısının kadınlar olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konulmuş, bu durum literatürde göçün kadınlaşması olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu bağlamda, literatürde yapılan çalışmaların bir kısmı mülteci kadınları, kırılgan ve mağdur pozisyonuna vurgu yaparak karşılaştıkları cinsel istismar ve şiddete işaret ederken, bir kısmı ise “yerinden edilme/göç” ile değişen, göçün kadınlar için özgürleştirici, değiştirici/dönüştürücü bir eylem olduğunu vurgulamaktadır. Göç sürecinde kadınlar, göç eden erkeklerden farklı olarak, yanında çocuklarının olması, hasta ve yaşlı bakımını üstlenmesi gibi nedenlerle göç sürecinden farklı etkilenmektedirler. Bu çalışmanın göç sürecinde STK’ların, sürecin aktörleri olan göçmen kadınlar tarafından hangi şekillerde algılandığına dair göçmen ve ev sahibi toplumun karşılıklı etkileşimlerdeki rolünü ortaya koyarak, göç literatürüne ve göçmen politikalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın evrenini göçmenlere hizmet sunan STK’larda çalışan ve göçmenlere hizmet sunan STK’lardan destek alan 12 Suriyeli göçmen kadın ve annelerden oluşturmaktadır.

²¹ Sosyolog, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, Gaziantep; Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kültür-Spor ve Turizm Dairesi Başkanlığı, e-mail: mukaddes.ytr@gmail.com ORCID:0009-0003-4169-9540

Feminist metodoloji ile yürütülen bu çalışma üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşaması literatür araştırması, ikinci ve üçüncü aşamaları saha çalışmaları ile birlikte şekillenmiştir. Suriyeli göçmen kadınlar ve anneler ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeciler kartopu tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Görüşmeler esnasında dil engeli tercüman tercih edilerek aşılmıştır. Derinlemesine mülakatların başlangıcında görüşmecilere demografik sorular yöneltilmiştir. Görüşmecilerin kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri için kendilerinin belirledikleri mekânlarda, yine kendilerinin belirlediği tarihlerde ve saatlerde randevu ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, görüşülenlerin izni alınarak, ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve görüşmeler yaklaşık olarak 40-90 dakika arasında sürmüştür.

Veri analizi, birbirini takip eden üç aşamada gerçekleşmektedir. Araştırmada, görüşme, gözlem ve doküman incelemesi ile alandan toplanmış olan veriler ile veri seti oluşturulmuştur. Alandan toplanmış ve henüz işlenmemiş durumda bekleyen veri seti içerisinde örtük olarak duran temalar, ayıklama, özetleme ve dönüştürme (formülize edilme) işlemlerinden geçirilerek sosyal gerçekliğin içerisinde gizil bir biçimde bekleyen bilginin gün yüzüne çıkartılmasıyla tamamlanmıştır.

Bulgular

Çalışmada göçmen kadınlarının, özelde de göçmen annelerin, yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik ifadelerinden ortaya çıkarılan sosyal uyum algılarını tanımlayan üç ana tema belirlenmiştir. Bu temalar, “ulus ötesi annelik”, “barınma ve eğitim” ile “topluma katılımı STK’ların rolü”dür. Savaşın yarattığı travma, göçün ortaya çıkarmış olduğu sonuçlar ve yeni bir ülkeye uyum sağlama çabaları Suriyeli annelerin deneyimlerini karmaşık ve çeşitli kıldığı görülmüştür. Göç sürecinde göç eden bireylerin, sivil toplum kuruluşları ve kurumlarla kurduğu ilişkilerde bireyin ve ailenin ekonomik durumun belirleyici etken olduğu görülmüştür. STK’lar ile göçmen kadınların iletişimde ve ilişkisinde, göç sonrası barınma merkezinde barınmaları ve barınma merkezi dışında yaşamalarına göre farklılık bulunmaktadır.

Yapılan görüşmelerde göçmen kadınların STK’lardan beklentilerini anlatırken en fazla ekonomik destek beklediklerini ortaya koymuştur. Beklenen ekonomik destek hem aynî hem nakdi destek oluşturmaktadır. Kadınlar temel ihtiyaç kategorisinde yer alan ekonomik ihtiyaçları ve sonrasında Dil, eğitim ve sağlık alanına dair ihtiyaçlarını dile getirerek, istihdam ve meslek edinmek için çeşitli alanlarda meslek kurslarının açılmasını talep etmişlerdir. Kadınlar, çocuklarının ve kendilerinin dışlanma sebebi olarak dil probleminin olması nedeniyle, kendilerini yeterince ifade edemediklerini ve karşıyı da anlayamadıkları için iletişimsizlik oluştuğunu belirtmişlerdir. Kadınlar,

çocuklarının eğitimine yeteri kadar katkı sunamadıklarını, bunun nedenleri olarak en başta dil probleminden dolayı derslerine yardım edemediklerini belirtmişlerdir. Kadınlar Türkiye'ye göç ettiklerinde, Türkiye'de mülteci olarak tanınmadıkları için mülteci haklarından yararlanamadıklarını, bu yüzden uyum sürecinde zorlandıklarını, dil bariyerinin aşılmasının, özellikle kadınlara ve çocuklara yönelik dil kurslarının artırılması ve devamlılığının sağlanmasının kendileri ve çocukları için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca annelere yönelik çocuk yetiştirme vb. kursların yapılmasını, çocukların mutlaka okul öncesi eğitime dâhil edilerek okula başlatılmasının, çocukların okula ve topluma uyum süreci için gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

Kadınlar, göç kararının mecburen alındığını, başka seçeneklerinin olmadığını, güvenlik için göç etmeleri gerektiği için ani ve hazırlıksız olarak yola düştüklerini, akrabalarını, evlerini, mal varlıklarını ve sevdiklerini kaybederek veya geride bırakarak göç etmeleri sonucunda stres bozukluğu yaşadıklarını anlatmaktadırlar. Bu durumlarını aile ile paylaşarak baş etmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Sosyal faaliyetlerin artırılarak göçmen kadınlar ile yerli halkın ortak katılımlı sosyal faaliyetler düzenlemesinin aidiyet duygularına katkı sunacağını belirtmişlerdir.

Yasal haklar ve kendilerine sağlanabilecek desteklerin bütünü konusunda bilgi eksikliği yaşadıklarını bu konularda faaliyetlerinin artırılmasını talep etmişlerdir. Çeşitli alanlarda faaliyet gösteren STK'ların sunduğu hizmet ve faaliyetlerin, alanının aktörlerinin gündelik pratiğini etkileyen, şekillendiren ve dönüştüren daha sonra insanların üretken özneler haline gelmesini sağlayacak şekilde yapılar olarak oldukça büyük bir etki yarattığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler; Göç, Göçmenlik, Sivil Toplum

SYRIAN MIGRANT WOMEN AND CIVIL SOCIETY

ABSTRACT

Migration literature indicates that women and children are the groups most affected by the negative impacts of migration. Due to its geographical location, Türkiye serves as a transit or destination country for migrants. Particularly, since the onset of the civil war in Syria in 2011, Türkiye has faced a significant wave of migration. The mass and sudden nature of migration have given rise to various problem areas. It is recognized that civil society organizations play a crucial role in migration management and the formulation of necessary migration policies. National and international NGOs that have been involved in relief activities at shelters since the beginning of mass migration have also undertaken significant roles in ensuring access to basic rights and addressing urgent needs of Syrians outside the shelter centers. This study focuses on the relationship between migration and NGOs in the context of migrant women, specifically migrant mothers. It aims to identify how migrant women

perceive civil society organizations in addressing their encountered challenges and to elucidate the role of NGOs in the mutual interactions between migrant and host communities.

Civil society is defined as the voluntary organization of society itself and its actions by non-governmental organizations that are autonomous from state influence and aim to find effective solutions to societal issues. It has been observed that NGOs generally base their activities within the framework of fundamental needs and human rights. Although the work of NGOs is generally aimed at fundamental needs, there are a small number of NGOs working for groups with special needs, such as the disabled and women. Like research institutions and some platforms, NGOs also tended to understand the problems and experiences of women, published reports and started to shape their agenda and activities accordingly. The examination of the gender-based effects of migration on individuals and societies began relatively recently. Limited research is available on how refugee women, who are actors in the migration process, perceive the role of NGOs in resolving refugee issues and facilitating mutual interaction between migrant and host communities. Studies have shown that about half of migrants are women, leading to the conceptualization of "feminization of migration." Some studies emphasize the vulnerability and victimization of refugee women, highlighting instances of sexual abuse and violence, while others emphasize that migration, which changes with "displacement/migration", is a liberating, transforming/alterative action for women. Women in migration, distinct from migrating men, are affected differently due to reasons such as accompanying children, assuming the responsibilities of care for the sick and elderly. This study is expected to contribute to migration literature and policies by revealing the role of NGOs in the perceptions of migrant women, who are actors in the migration process, and in the mutual interactions of migrant and host communities during the migration process.

The study universe consists of 12 Syrian migrant women and mothers who work at NGOs serving migrants or receive support from NGOs serving migrants.

This study, conducted with a feminist methodology, is carried out in three stages. The first stage involves literature research, while the second and third stages involve fieldwork. Semi-structured in-depth interviews were conducted with Syrian migrant women and mothers. Interviewers were determined using the snowball technique. Interpreter assistance was utilized to overcome language barriers during interviews. Interviews began with demographic questions, and the participants were interviewed in places and at times of their choosing to ensure their comfort and safety. The interviews were audio-recorded with participants' consent and lasted approximately 40-90 minutes.

Data analysis occurred in three consecutive stages. The research used a combination of interviews, observation, and document analysis to create a dataset from the collected and unprocessed field data. The implicit themes latent within the collected and yet unprocessed dataset, apart from

selection, summation, and transformation (formulation), were subjected to a process of extraction to unveil everything harbored within the social reality, resulting in their emergence.

Findings

Three main themes defining the social integration perceptions derived from the expressions aimed at improving the living conditions of migrant women, particularly migrant mothers, were identified in the study. These themes are "transnational motherhood", "shelter and education", and "the role of NGOs in community participation". The experiences of Syrian mothers have been observed to be complex and diverse due to the trauma caused by the war, the consequences of migration, and efforts to adapt to a new country. In the migration process, the economic status of the individual and the family has been identified as a determining factor in the relationships established between migrating individuals, civil society organizations, and institutions. Differences are found in the communication and relationship between NGOs and migrant women based on whether they reside within post-migration shelter centers or outside.

During the interviews, it was revealed that migrant women primarily expect economic support from NGOs, both in terms of in kind and cash assistance. Women have expressed their economic needs as fundamental necessities, followed by language, education, and health-related needs. They have requested the establishment of vocational courses in various fields to attain employment and professional skills. Women stated that they could not express themselves adequately due to the language problem as the reason for their exclusion and that there was a lack of communication because they could not understand the other person. Furthermore, women state that they are unable to contribute significantly to their children's education, primarily due to language-related challenges.

Keywords: Migration, Immigration, Woman, Non-governmental organisation, forced migration

KADINLARA YÖNELİK POZİTİF AYRIMCILIK UYGULAMALARI; İNSANİ İHTİYAÇLARA YÖNELİK CİNSİYET TEMELLİ ÜCRET POLİTİKALARININ OLUŞTURULMASI

Pınar POLAT²²

ÖZET

Çalışmanın konusu: Bu çalışmanın konusunu kadınlara yönelik uygulanan pozitif ayrımcılığın, ücret politikaları belirlenirken cinsiyetlere göre farklılaşan ihtiyaçlar göz önünde bulundurulurken formüle edilmesi ihtiyacı oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı: Bu çalışmanın amacı, işgücü piyasasının hemen her gün farklı bir kolunda niceliksel ve niteliksel olarak görünür olmaya başlayan kadınların maruz kaldığı eşitsiz ve ayrımcı durumun konuşulmasının bulunulan çağın gerekliliklerini karşılamıyor olması nedeniyle yerine daha insancıl söylemleri ve eylemleri araştırmaktır.

Çalışmanın önemi: Sanayi Döneminde kadının ücretsiz aile işçisi durumundan sıyrılıp istihdama katıldığı 18. Yüzyıldan günümüze kadar kadınların işgücü piyasasında karşılaştığı ayrımcılık ve eşitsizlik içeren muamelelerin varlığını koruduğu göz önüne alındığında kadınlara yönelik oluşturulması gereken farklı iyileştirmelerin ihtiyacı hissedilmektedir. Ülkemizde istihdamdaki kadınlara yönelik mevcut olan ebeveyn izni, süt izni, kreş uygulamaları, esnek çalışma modelleri gibi birçok uygulamayı içeren aile dostu politikaların referans noktasını kadın için, iş ve ev arasında dengeyi kurarak istihdama kadın emeğini entegre etmek oluşturmaktadır. Fakat tüm bunlar çalışan kadınların sorunlarını çözmek noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu çalışmanın, kadının iş hayatından kendini geri çekmemesi ve daha insancıl iş alanlarının oluşturulması açısından ilgili alandaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Çünkü istihdamda kadın alanında her türlü sorun çalışılmış fakat cinsiyetten gelen farklılıklar temelinde bir ücret politikası güdülmesi konusu işlenmemiştir. Bu konuda oluşacak farkındalığın, kadının iş yaşamına katılımının teşvik edilmesi alanında oluşturulacak politika önerilerini etkileyeceği düşünülmektedir.

Çalışmanın yöntemi ve tekniği: Bu çalışma, İstihdamdaki Kadınların Güncel Sorunları alanında Dergipark veri tabanı üzerinden 2020-2021-2022-2023 yılında yapılmış 34 akademik çalışmanın yorumlanmasına dayandığı için çalışma da nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir. Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır. Doküman analizi ile ek veri sağlanmasının yanı sıra, olayla ilgili ek bir bakış açısı da sağlanabilmekte, tek bir veri toplama yönteminin getirebileceği olası yanlışlık telafi edilebilmekte ve tüm bunlar da çalışmanın güvenilirliğini artırma potansiyeli taşımaktadır. Çünkü farklı yöntemlerle ve farklı disiplinlerin kendine has bakış açılarıyla oluşturulmuş çalışma sonuçları üzerinden yapılacak bir değerlendirme mevcut soruna dair daha reel bir tablo oluşturmaktadır.

Çalışmanın bulguları: 2022 yılı istatistiklerine göre Türkiye'nin toplam nüfusunun 85 milyon 279 bin 553 kişinin; 42 milyon 704 bin 112' sini %50,1 oranla erkekler, 42 milyon 575 bin 441'ini %49,9 oranıyla kadınlar oluşturmaktadır. Nüfusun hemen hemen yarısını oluşturan kadınların ülkede sürdürülebilir bir büyüme yakalamada küresel dünyadaki rekabet gücünü ve toplumun refah düzeyini arttırmada önemi oldukça fazladır. Bu öneme istinaden, Dergipark veri tabanı üzerinden 2020-2021-2022-2023 yıllarında yapılmış “kadın istihdamı” olgusunu odağına almış ve kadınların güncel sorunlarına değinmek amacıyla oluşturulmuş 34 akademik çalışma incelenmiştir. Anahtar kelimeyi içeren çalışmalar rastgele yöntemle seçilmiştir. Çalışmaların tamamında toplumsal kalkınma ve refah seviyesinin arttırmada kadın istihdamının önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak toplumsal yapı ve ekonomik politikalar sebebiyle kadın istihdamının istenilen seviyede olmadığı saptanmıştır. Ayrıca incelenen çalışmalar da kadınların eğitim ve beceri düzeyi ile çalıştıkları işlerin birbirlerine bağlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yapabilirliklerine ve eğitim alanlarına yönelik değilde güvencesiz, belirli çalışma saat veya ücret düzeni olmayan işlerde çalışmaları, iş ve aile arasındaki dengeyi, ilişkiyi kuramamaktan kaynaklandığı varsayılmıştır. Çünkü kadınlar istihdama katılmaya başladığı ilk zamanlardan beri kriterlerini niteliksel olarak sağladığı değil de kendisini çalışan olarak kabul eden işletmelerde yer bulabildiği için, işverenler tarafından ucuz işgücü olarak görülmüş ve kadın emeği istismar edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin ilk kabulleri gereğince ev kadına, iş erkeğe atfedilmişken çalışan kadın “evi de sırtında taşıyan bir kaplumbağa” misali sorumluluklar altında örselenmektedir. Güncellemekte zorluk çektiğimiz bu toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsiz anlayış gereği kadının aile ve ev yaşamındaki sorumlulukları tüm iş ve yaşam şeklini olumsuz etkilemektedir. Kadınlar bu çok çeşitli roller ve sorumluluklarından dolayı işgücünde ikinci plana atılmakta ve iş güvencesizliğini, erkeklere oranla daha çok yaşamaktadır. Kadınların iş yaşamındaki güncel sorunları konusunda yapılan 34 çalışmanın incelenmesi neticesinde kadınların çalıştıkları ortamda; cinsel taciz, psikolojik taciz, işin güvencesizliği, sosyal haklardan eşit bir şekilde yararlanamama ve kapasite-iş uyumsuzluğu sorunlarını deneyimlediklerini ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Kadının istihdama katılmaya başladığı Sanayi Devrimi'nden günümüze “kadın istihdamı” konusu kadına yönelik ayrımcı ve eşitlik barındırmayan durumlar ile alınmaktadır. Toplum refahının artırılması, aile yapısının güçlendirilmesi, kadının birey olarak güçlendirilmesi ve genişletilebilecek bir dizi amaca hizmet etmesi için kadının karşılaştığı sorunlardan ziyade pozitif ayrımcılık uygulaması olarak cinsiyet farklılıklarına göre ücret politikalarının belirlenmesi ihtiyacı konusunda farkındalık oluşması gerekli görülmektedir. Kadın istihdamı ile ilgili çağın gerekliliklerine sahip olmakla yetinmemenin aslında “toplumsal refahın artışı” şeklinde çıktı oluşturacağı varsayıldığı için; nitelikli istihdam yapısının sağlanması hususunda beşerî sermayemizin temel iki faktöründen biri olan kadınlara yönelik daha fazla kolaylaştırıcı adımlara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Aile ve iş hayatını uyumlaştıran uygulamaların bu amaca hizmet etmesi için oluşturulduğu göz önüne alındığında; kadının istihdama katılması için yapılan mevcut iyileştirmelerin, toplumsal cinsiyet rollerinden gelen sorumluluklar -biyolojik cinsiyetten gelen farklılıklar- işin gereklilikleri-çevre beklentileri kıskacında kalan kadın için köklü bir değişim olmamaktadır. Kadının biyolojik cinsiyetinin beraberinde getirdiği durumlar(âdet kanaması, lohusalık, menopoz, postmenopoz vb.) ve bu durumları deneyimleyen kadınların duygusal örselenebilirlikleri göz önünde bulundurulduğunda; dönemlerin kendine has ihtiyaçları üzerinden, iş hayatındaki dijitalleşmeyle beraber gündemimiz de daha fazla yer edinmeye başlayan esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılması ve buna yönelik ücret politikalarının oluşturulması, kadın istihdamının değişen ve dönüşen işgücü piyasası ortamında önem arz etmektedir. Devlet

tarafından vergi muafiyeti ile desteklenmesi halinde kabulünün yaygınlaşacağı düşünölen bu yeni “insancıl” ücret politikasını benimsemeleri halinde işletmeler; kadın dostu işletme unvanı almalıdır. Bu politika, kadın işgücünün işletmeye bağılılığını arttırarak kişide kendisinin sömürölmediğı düşöncesini güçlendirip işgücünün verimliliğini arttırmak şeklinde çıktı oluşturacağı öngörölmektedir. Çünkü mevcut ekonomik sistemde, hanedeki çalışabilir durumdaki bireylerin hayatlarını idame ettirebilmek adına, istihdama katılım gerekliliğı daha fazla insanın özellikle daha fazla kadının çalışma hayatında olmasını doğurmaktadır. Bu durumda kadın özelinde oluşturulacak bu insancıl desteklenmeler sayesinde bir çalışma kültürü oluşturularak “daha çalışılabilir iş alanları” belirlenecektir. Uluslararası düzeyde kabul görecektir bir tahkim ile insancıl ücret politikası yalnızca işgücü için değil, işveren için de yarar sağlayabileceğı bir sistem şeklinde vücut bulması halinde, işletmelerin maliyetlerini verimliliğı arttırma yoluyla düşürmenin mümkün olduğı göz önünde bulundurulduğunda ekonomik sisteme katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstihdamda kadın, ücret politikaları, pozitif ayrımcılık

²² Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Tezli Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı, e-mail: pinarpolat.1508@gmail.com, pinarpolat-2442@hotmail.com, ORCID: 000-0003-2589-3952

POSITIVE DISCRIMINATION AGAINST WOMEN; DEVELOPING GENDER-BASED WAGE POLICIES REGARDING HUMANITARIAN NEEDS

ABSTRACT

Subject of the study: The subject of this study is the need to formulate positive discrimination against women by considering the needs that differ according to gender while determining wage policies.

Purpose of the study: The aim of this study is to investigate more humane discourses and actions, instead of talking about the unequal and discriminatory situation that women are exposed to, who are becoming quantitatively and qualitatively visible in a different branch of the labor market almost every day.

Importance of the study: Considering that the discrimination and unequal treatment faced by women in the labor market from the 18th century, when women got out of the industry as unpaid family workers and joined the employment, still exist, the need for different improvements for women is felt. The reference point of family-friendly policies for women in employment, which includes many practices such as parental leave, breastfeeding leave, nursery practices, flexible working models, is to integrate women's labor into employment by establishing a balance between work and home for women. However, all these are insufficient to solve the problems of working women. It is thought that this study will fill the gap in the relevant field in terms of women not withdrawing from business life and creating more humane work areas. Because all kinds of problems in the field of women in employment have been studied, but the issue of pursuing a wage policy on the basis of gender differences has not been discussed. It is thought that the awareness to be created on this issue will affect the policy proposals to be formed in the field of encouraging women's participation in business life.

Method and technique of the study: Since this study is based on the interpretation of 34 academic studies in the field of Current Problems of Women in Employment conducted in the period of 2020-2021-2022-2023 over the Dergipark database, document analysis technique, one of the qualitative research methods, was used in the study. Document analysis is a scientific research method that can be defined as the collection, review, questioning and analysis of various documents as the primary source of research data. In document analysis, also known as documentary scanning, data is obtained by examining existing records and documents. Document analysis includes the processes of finding, reading, taking notes and evaluating resources for a specific purpose. In addition to providing additional data with document analysis, an additional perspective on the event can be provided, the potential bias that a single data collection method may bring can be compensated, and all these have the potential to increase the reliability of the study. Because an evaluation to be made on the results of the study created with different methods and the unique perspectives of different disciplines creates a more real picture of the current problem.

Findings of the study: According to 2022 statistics, 85 million 279 thousand 553 people of Turkey's total population; 42 million 704 thousand 112 are men with 50.1%, 42 million 575

thousand 441 are women with 49.9%. Women, who make up almost half of the population, play an important role in achieving sustainable growth in the country, increasing the competitiveness in the global world and increasing the welfare level of the society. Based on this importance, 34 academic studies, which were made in the years 2020-2021-2022-2023 over the Dergipark database, focused on the phenomenon of "women's employment" and were created to address the current problems of women, were examined. Studies containing the keyword were randomly selected. In all of the studies, it was concluded that women's employment is important in increasing the level of social development and welfare. However, it has been determined that women's employment is not at the desired level due to the social structure and economic policies. In addition, the studies examined have concluded that the education and skill level of women and the jobs they work do not depend on each other. It is assumed that they work in jobs that are insecure, without a certain working hour or wage system, not for their abilities and education areas, and because they are not able to establish the balance and relationship between work and family. Because women, since the first time they started to participate in employment, have been seen as cheap labor by employers, and women's labor has been abused, since they have been able to find a place in businesses that accept themselves as employees, not qualitatively meeting their criteria. In accordance with the first acceptance of gender roles, while the house is attributed to the woman and the work to the man, the working woman is traumatized under responsibilities like "a turtle carrying the house on her back". Due to this unequal understanding of gender roles, which we have difficulty in updating, women's responsibilities in family and home life negatively affect all work and lifestyles. Because of these diverse roles and responsibilities, women are put in the second place in the workforce and experience job insecurity more than men. As a result of the examination of 34 studies on the

current problems of women in business life; sexual harassment, psychological harassment, job insecurity, not benefiting from social rights equally and capacity-job mismatch.

Conclusion and Suggestions: From the Industrial Revolution, when women began to participate in employment, to the present day, the issue of "women's employment" has been taken with discriminatory and non-egalitarian situations against women. In order to increase the welfare of the society, strengthen the family structure, empower women as individuals and serve a range of purposes that can be expanded, it is necessary to raise awareness about the need to determine wage policies according to gender differences as a practice of positive discrimination rather than the problems faced by women. Since it is assumed that not being satisfied with the requirements of the age regarding women's employment will actually create an output in the form of "increase in social welfare"; It is seen that there is a need for more facilitating steps for women, one of the two main factors of our human capital, in terms of providing a qualified employment structure. Considering the situations brought about by the biological gender of the woman (menstrual bleeding, puerperium, menopause, post menopause, etc.) and the emotional vulnerability of women who experience these situations; It is important in the changing and transforming labor market environment of women's employment to disseminate flexible working forms, which have started to gain more importance in our agenda with the digitalization in business life, based on the unique needs of the times, and the creation of wage policies for this. If businesses adopt this new "humane" wage policy, which is thought to be widely accepted if it is supported by the state with tax exemption; should get the title of woman-friendly business. It is foreseen that this policy will create output in the form of increasing the commitment of the female workforce to the business, strengthening the idea that the person himself is not exploited, and increasing the productivity of the workforce. Because, in the current economic system, the necessity of participation in employment in order to sustain the lives of the individuals who can work in the household causes more people, especially more women, to be in the working life. In this case, thanks to these humane supports that will be created specifically for women, a working culture will be created and "more workable business areas" will be determined. Considering that it is possible to reduce the costs of enterprises by increasing productivity, it is thought that it will contribute to the economic system, if an internationally accepted arbitration and humane wage policy is embodied as a system that can provide benefits not only for the workforce but also for the employer.

Keywords: Women in employment, wage policies, affirmative action

Türkiye'de Kadın Odaklı Sivil Toplum Yapılanmaları

- Dr. Sema ÇINAR ALEVLİ, "Kadın Odaklı Sivil Toplum Örgütlerinin Kimlik Yapılanması İçinde Biz ve Öteki Dikotomisi: KADEM Örneği"
- Dr. Tuba DUMAN, "Kadın STK'ları Arasında Süreklilik ve Benzerlikler: Başkent Kadın Platformu-Havle Derneği Örneği"
- Doç. Dr. Özlem KIRLI & Öğr. Gör. Beyza UÇAR, "Kadına Şiddette Kadın Kamu Kurumları ve STK Görünürlüğü"

KADIN ODAKLI SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN KİMLİK YAPILANMASI İÇİNDE “BİZ” VE “ÖTEKİ” DİKOTOMİSİ: KADEM ÖRNEĞİ

Sema ÇINAR ALEVLİ²³

ÖZET

Kimlik, bireylerin kendilerini toplumsal bağlam içinde ifade ettikleri, kişisel aidiyet duygularını inşa ettikleri ve toplum içindeki konumlarını belirleyen bir dizi özelliklerin birleşimidir. Bu bağlamda kimlik, bireyin toplumla etkileşim sürecini temsil eder ve varlığın sürekliliğini ve kalıcılığını içinde barındırır. Birey, toplumla olan bu etkileşim sürecinde kültürel normlara, dini değerlere, ideolojilere, fikirlere, iktisadi ve siyasi realitelere, bilimsel bilgilere, edebi ve sanatsal eserlere ve duygulara maruz kalarak biçimlenir; bu biçimlenme süreci, uygun beklentiler ve toplumsal roller tarafından çerçevelenir. Öz-bilinç sahibi insanlar nesnel olarak değil kişiler olarak tanınmak, tikel bir varlık ve tikel bir değer olarak düşünülme isterler. Kimlik oluşumu için gerekli olan bu tanınma ve düşünülme süreci aynı zamanda bir öz-farklılaşma, yani, kendi olma ve kendi olmayandan farklılaşma sürecidir. Kendiliğe karşı kendi olmayan (self versus nonself) dikotomisi ben/biz ve öteki arasındaki ontolojik, etik, epistemolojik, mantıki farklılık ilişkisini ifade eder. Bu bağlamda biz ve öteki arasındaki ilişkinin doğası, biz’i temsil eden bireylerin etik, epistemolojik, ontolojik, ideolojik ve değer yönelimleri ile bağlantılı olarak değişmektedir.

Kimlik, sadece sosyal bir inşa değildir; aynı zamanda bireysel deneyimler, duygusal bağlar ve içsel süreçlerle de ilişkilidir. Birey, kendi değerleri, inançları ve ilgi alanlarını keşfederken deneyimlerinden de öğrenir ve vermiş olduğu kararlarla yüzleşerek bireysel farklılaşma sürecine girer. Bu süreçte oluşan bireysel kimlik, gelişim süreci içinde bireyin kendi benlik algısı, değerleri, ilgi alanları, deneyimleri ve kişisel özellikleriyle ilgili kimliğini ifade eder ve bireyin kendini diğer bireylerden farklılaştıran ve bireyselliğini vurgulayan özelliklerini içerir. Bireylerin toplumsal bağlarını ve değerlerini inşa etmelerine yardımcı olan önemli bir diğer kimlik türü, sosyal grup kimliğidir. Sosyal grup kimliği, bireyin kendisini mensubiyet hissettiği sosyal gruplara yönelik kimlik duygusunu yansıtan bir kavramdır. Bu sosyal gruplar, bireylerin ortak bir amaca, değere, ilgi alanına veya özelliğe sahip olduğu ve bu temelde bir araya geldiği toplumsal temsillerdir. Bireyler, toplum içindeki rolleri, statüleri ve ilişkileri nedeniyle birden fazla toplumsal gruba mensup olabilirler. Ancak, grup içi mensubiyeti artırmak amacıyla, farklı gruplar arasındaki ayırım genellikle vurgulanır ve bu, gruplar arasında belirgin bir farklılık hissi yaratır.

Kimlik türleri arasında, anlamsal ve işlevsel olarak hem bütünleşmeyi hem de farklılaşmayı içeren bir diğer kimlik türü kolektif kimliktir. Kolektif kimlik, bir grup insanın ortak bir kimlik ve aidiyet

²³ Dr., Bağımsız Araştırmacı, e-mail: semacinaralevli@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3968-7594

duygusu geliştirdiği kimlik türünü temsil eder. Bu tanımla uyumlu olarak, kolektif kimlikteki bütünleşme, bireylerin grup üyeliği hissiyatının ötesinde daha çok bir aidiyet hissi şeklinde tezahür eder. Sosyal grup kimliği, bireyin kendini belli bir grupta veya gruplarla ilişkilendirme ve mensubiyet hissi geliştirme sürecini ifade ederken, kolektif kimlik bir topluluğun üyeleri arasındaki ortak kimlik bilincini ve aidiyet bağını yansıtır.

Kimlik türleri arasında önemli bir yere sahip bir diğer kimlik türü ise toplumsal kimliktir. Toplumsal kimlik, toplumsal bağlamda kendini gösterir. Bireyin kendini toplumdaki diğer bireylerle birlikte bir bütünün parçası olarak tanımlamasını ve toplumsal bağlarını ifade eden toplumsal kimlikte empati ve sorumluluk bilinci esastır. Bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine saygı duyması toplumsal kimliğin ilk tezahürüdür. Bu nedenle toplumsal kimlik, değer eksenli düşünme, tutum ve davranış geliştirme biçimidir. Aynı zamanda, bireyin içinde yaşadığı toplumu teşkil eden bireylere karşı sorumluluğun bilincinde olması ve toplumsal sorunlara yönelik inisiyatif alması toplumsal kimlik örneklerindedir. Bu bağlamda toplumsal kimlik, en temelde, toplumsal sorunlara yönelik bireysel duyarlılığı ifade etmektedir.

Sivil toplum örgütleri, belirli bir konu, anlam, değer veya amaç etrafında bir araya gelen bireylerin oluşturduğu toplumsal formlardır. Bu yönüyle kimlik kategorileri içinde, toplumsal kimlik kategorisine uygun düşmektedirler. Sivil örgütlere üyelik bireyin, toplumsal ve bireysel sorunlara karşı duyarlılığını ve desteğini, içinde yaşamış olduğu topluma karşı ilgisini ifade eder. Sivil toplum örgütünün değer anlayışını ve kimlik temsilini doğru anlamak ve faaliyetlerini doğru analiz edebilmek için bireylerin özgür ve objektif düşünebilmesi ve ideolojilerin kıskacında düşünme zafiyetine kapılmaması gerekmektedir. Kimlik edinmeyi öteki üzerinden gerçekleştiren ve kimliklenme olgusunu öteki üzerinden tanımlayan bu tür düşünme biçimi ideoloji eksenli düşünme biçimidir. İnsanların bireysel, toplumsal ve kurumsal değer, ilişki ve rollerini anlama konusunda yanlı ve yanlış yaklaşımlara yol ačan ideoloji eksenli düşünme biçimi, Türkiye’de özellikle “İslâmi” olanın değer bağlamından koparılıp “İslamcılık” şeklinde ideolojik bağlamda okunması şeklinde tezahür etmektedir. Bu yaklaşım, muhafazakar kesim tarafından organize edilen kadın odaklı sivil toplum örgütlerine yönelik kimlik tanımlamalarında üç farklı şekilde ortaya çıkmaktadır: İlk yaklaşım, sivil toplum örgütünün AK Parti ile yakınlığı üzerinden “İslamcı” şeklinde tanımlanması şeklinde kendini göstermektedir. İkinci yaklaşımda, sivil toplum örgütü tarafından savunulan kadın haklarında dini referansların kullanılması “İslamcılık” ile ilişkilendirilmektedir. Üçüncü yaklaşım ise “İslamcılık” teriminin genel olarak “İslami olmaklık” anlamında kullanılması şeklinde açığa çıkmaktadır.

İslamcılık, özünde, modern bir ideolojidir ve bütün ideolojiler gibi politik bir sistem önerir. İdeolojinin öncülü teorik ve pratik akıldır. Buna mukabil, hak din olarak İslam’ın öncülü vahiydir. İnsana özgü düşünme yetisine dayalı politik bir fikir yapısına aidiyetle gelişen kimlik yapısını vahye dayalı inanç ve değer sistemine aidiyetle gelişen kimlik yapısı ile eş tutmak, bu iki farklı kategorinin kendine özgü kimlik yapısı içinde gelişen bütünlük ve farklılık (biz ve öteki ilişkisi) ilişkisini tanıma ve bu ilişkinin yönünü yorumlamada doğru bir temelden sapma sorununu beraberinde getirecektir. Bu

sorundan hareketle, bu çalışmada, Kadın ve Demokrasi Derneği (Kadem) örneğinde, ideoloji eksenli okuma, yorumlama, tanıma ve tanımlama tarzı sorunsallaştırılmıştır. Bu sorun çerçevesinde, ilk olarak ideoloji kavramı ele alınmış ve bu bağlamda, ideolojinin doğası, mahiyeti, ideolojinin ortaya çıkmasında etkili olan toplumsal koşullar, ideolojilerin kimlik kategorileri içindeki yeri ve toplumsal bütünleşme ve farklılaşma işlevi incelenmiştir. Çalışmanın bir diğer ayağını modern bir politik ideoloji olarak İslamcılık olgusu oluşturmaktadır. Bu çerçevede, ideoloji ve İslamcılık ilişkisi, Türkiye’de İslamcılığın tarihsel seyri, Ak Parti’nin siyasal kimliği içinde ideolojilerin temsili incelenmiş ve kimlik ve biz ve öteki ilişkisi bağlamlarında “İslamcılık” ve “İslâmî olmaklık” olguları arasındaki farklılıklar ele alınmıştır. Bir sonraki aşamada, kendi belge, beyan ve uygulamalarından yola çıkarak Kadem’in kurumsal misyonu ve öteki algısı incelenmiş; bu inceleme sırasında Kadem’in kurumsal kimliğinin kimlik kategorilerinden hangi kategori içinde yer aldığı, kurumsal kimliğinin değer eksenlilik ve ideoloji eksenlilik arasında nerede durduğu sorularına cevap aranmıştır. Çalışmanın analiz bölümünde, teorik ve ampirik veriler ölçeğinde, ideolojik perspektiften tanıma, tanımlama ve yorumlamanın eleştirel analizi yapılmış ve İslâmî değer eksenli düşünen ve hareket eden bireylerin sivil kimlik temsillerinin ideolojik perspektiften tanımlanması ve değerlendirilmesinin temelinde yatan nedenler ve bu tür bir yaklaşımın içerdiği potansiyel sorunlar tartışılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, genel olarak, değer eksenlilik ve ideoloji eksenlilik arasındaki farkı; özel olarak ise, İslâmî olmak ve İslamcılık arasındaki farkı ortaya koyarak bu kavramların fark gözetmeden birbiri yerine kullanılmasının yanlışlığına ve yanlışlığına dikkat çekmek ve Türkiye’de süregelen ötekileştirici kimlik kategorizasyonu probleminin çözümüne katkı sağlamaktır. Çalışma, kurumsal değer temsillerinin bilimsel temele dayalı olarak değerlendirilmesine katkı sunması ve sivil toplum örgütlerinin misyon ve faaliyetlerinin gerçekçi temele dayandırılarak değerlendirilmesine katkı sunması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: sivil toplum, kimlik, biz ve öteki, ideoloji, islamcılık, İslâmî olmak

THE DICHOTOMY OF "WE" AND "THE OTHER" WITHIN THE IDENTITY FORMATION OF WOMEN-FOCUSED CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS: THE EXAMPLE OF KADEM

ABSTRACT

Identity is a combination of a set of characteristics through which individuals express themselves within a social context, construct personal feelings of belonging, and determine their positions within society. In this context, identity represents an individual's interaction with society and encompasses the continuity and permanence of existence. An individual is shaped through this process of interaction with society, being exposed to cultural norms, religious values, ideologies, ideas, economic and political realities, scientific knowledge, literary and artistic works, and emotions. This shaping process is framed by appropriate expectations and social roles. Self-conscious people want to be recognized as persons, not as objects, and to be thought of as a particular being and a particular value. This process of recognition and reflection, which is necessary for identity formation, is also a process of self-differentiation, that is, of becoming self and differentiating self from what is nonself. The self

versus nonself dichotomy expresses the ontological, ethical, epistemological, logical difference relationship between self/we and the other. In this context, the nature of the relationship between "we" and "the other" varies in connection with the ethical, epistemological, ontological, ideological, and value orientations of the individuals representing "we."

Identity is not just a social construct; it is also related to individual experiences, emotional bonds, and internal processes. While the individual discovers self-values, beliefs, and interests, they also learn from their experiences and enter the process of individual differentiation by confronting the decisions they have made. The individual identity formed in this process represents the individual's identity in relation to their own self-perception, values, interests, experiences, and personal traits within the development process. It includes the characteristics that differentiate the individual from the other and emphasizes their individuality. Another important type of identity that contributes to individuals in constructing their social bonds and values is social group identity. Social group identity is a concept that reflects an individual's sense of identity towards the social groups to which they feel a sense of affiliation. These social groups are societal representations where individuals come together based on a common purpose, value, interest, or characteristic. Individuals may belong to multiple social groups due to their roles, statuses, and relationships within society. However, to enhance intra-group membership, the distinction between different groups is often emphasized, creating a distinct sense of differentiation among the groups.

Among the types of identity, another type of identity is collective identity, which involves both integration and differentiation both semantically and functionally. Collective identity represents the type of identity where a group of people develops a common identity and a sense of belonging. Consistent with this definition, integration in collective identity manifests itself as a sense of belonging beyond individuals' sense of group membership. While social identity refers to the process through which an individual associates themselves with a particular group or groups and develops a sense of affiliation, collective identity reflects the shared identity consciousness and sense of belonging among members of a community.

Another type of identity that has an important place among identity types is social identity. Social identity manifests itself in a social context. Empathy and a sense of responsibility are essential in social identity, which involves an individual defining themselves as part of a whole with other individuals in society and expressing their social connections. Respecting the cultural values of the society in which an individual lives is the first manifestation of social identity. Therefore, social identity is a form of value-based thinking, attitude, and behavior development. At the same time, being conscious of responsibility towards the individuals who make up the society in which one lives and taking initiative in addressing societal issues are examples of social identity. In this context, social identity fundamentally expresses individual sensitivity to societal issues.

Civil society organizations are social formations created by individuals coming together around a specific issue, meaning, value, or purpose. In this regard, they align with the category of social identity

categories. Membership in civil organizations expresses an individual's awareness and support for societal and individual issues, as well as their interest in the community in which they live. To accurately understand the values and identity representation of a civil society organization and to analyze its activities correctly, individuals need to think freely and objectively without falling into the trap of ideological biases. The way of thinking that acquires identity through the "other" and defines the phenomenon of identity formation through the "other" is an ideology-based way of thinking. The ideological way of thinking that leads to biased and incorrect approaches in understanding the individual, societal, and institutional values, relationships, and roles of individuals manifests itself in Türkiye, especially by detaching from the value context of things related to Islamic and interpreting them as "Islamism" within an ideological context. This approach emerges in three different ways in identity descriptions directed towards women-focused civil society organizations organized by the Islamic conservative individuals: The first approach manifests itself in the form of identifying the non-governmental organization as "Islamist" due to its closeness to the AK Party. In the second approach, the use of religious references in advocating for women's rights by the civil society organization is associated with "Islamism." The third approach emerges as the use of the term "Islamism" in the general sense of "being Islamic".

Islamism is, in essence, a modern ideology and, like all ideologies, it proposes a political system. The premise of ideology is theoretical and practical reason. On the other hand, the premise of Islam as the true religion is revelation. Equating the identity structure that develops based on the human faculty of reasoning with the identity structure that develops based on revelation would lead to the problem of deviating from the correct basis in recognizing the relationship of integrity and difference (the relationship of we and the other) that develops within the unique identity structure of these two different categories and interpreting the direction of this relationship. Based on this problem, in this study, the ideology-based reading, interpretation, recognition and definition style is problematized in the sample of the Women and Democracy Association (Kadem). Regarding this problem, firstly, the concept of ideology has been examined. In this context, the nature and essence of ideology, the societal conditions influencing the emergence of ideology, the place of ideologies within identity categories, and the role of societal integration and differentiation have been explored. The other aspect of the study constitutes the phenomenon of Islamism as a modern political ideology. In this context, the relationship between ideology and Islamism, the historical course of Islamism in Türkiye, the representation of ideologies within the political identity of the AK Party, and the differences between "Islamism" and "being Islamic" have been examined in the context of identity and the relationship between us and the other. In the next phase, Kadem's corporate mission and perception of the "other" were examined based on their own documents, statements, and practices. During this examination, questions were addressed regarding where Kadem's corporate identity falls within identity categories, and where it stands in terms of value orientation and ideological orientation. In the analysis section of the study, a critical analysis of recognition, definition, and interpretation from an ideological perspective was conducted on both

theoretical and empirical data. The reasons underlying the identification and assessment of civil identity representations of individuals who think and act based on Islamic values from an ideological perspective and the potential problems inherent in such an approach have been discussed.

The main objective of this study is, in general, to highlight the difference between value orientation and ideological orientation and, specifically, to differentiate between being Islamic and being Islamic, emphasizing the inaccuracy and bias of using these concepts interchangeably. It also aims to contribute to the resolution of the ongoing problem of divisive identity categorization in Türkiye. This study is significant in terms of providing a scientifically based evaluation of corporate value representations and contributing to the realistic assessment of the missions and activities of civil society organizations.

Keywords: civil society, identity, “we” and the “other”, ideology, Islamism, being Islamic.

KADIN STK’LARI ARASINDA SÜREKLİLİK VE BENZERLİKLER: BAŞKENT KADIN PLATFORMU-HAVLE DERNEĞİ ÖRNEĞİ

Tuba DUMAN²⁴

ÖZET

Çalışmanın amacı, İslami görünürlüğe sahip kadın STK’larını anlamak amacıyla, görünürlüğü ve etkisiyle dikkat çeken iki derneği karşılaştırmak, aralarındaki ilişki ve tarihsel sürekliliği analiz etmek ve “İslami Feminizm” kavramını bu iki STK’nın pratikleri ve söylemleri üzerinden anlamaya çalışmaktır.

Seçilen derneklerden ilki daha eski ve şu an aktif olmayan Başkent Kadın Platformu (Ankara) ile yeni bir dernek Havle Derneği (İstanbul)’dir. Çalışma kapsamında öncelikle derneklerin yapısı, kimliği ve kuruluşu incelenmiş, ikinci olarak derneklerin mali yapısı araştırılmıştır. Bunun ardından derneklerin yöntemleri ve faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü konu derneklerin görünürlüğüdür. Son olarak da iki derneğin birbiriyle ilişkisi analiz edilmiştir.

Çalışmada veri analizi ve derinlemesine görüşme ve katılımcı gözlem yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda, her iki derneğin amaç, kimlik ve kapsam açısından ciddi benzerlikler gösteren İslami feminist kadın dernekleri olduğu görülmektedir. Derneklerin kuruluş tarihlerine, amaç ve söylemlerine bakılarak birbirlerinin devamı olma potansiyeli taşımakta oldukları dikkat çekmektedir. İki derneğin de birbirini devamlılık ilişkisi içinde gördüğüne dair bir iddiası bulunmamaktadır, çalışma alanlarında ve önem verdikleri temel konularda farklılıklar görülmektedir, ancak dernekler birbirini tanımaktadır ve benzerliklerinin farkındadır. Ancak dernek faaliyetlerin yıllar süren kazanımları, entelektüel ve sosyal politika üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, derneklerin birbiriyle karşılaştırılması anlam kazanmaktadır

Anahtar Kelimeler: İslami feminizm, Kadın STK’ları, Başkent Kadın Platformu, Havle Derneği

²⁴ Doç.Dr. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, e-mail: tuba.duman@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3991-5991

CONTINUITY AND SIMILARITY AMONG WOMEN'S NGOs: THE CASE OF BAŞKENT WOMEN'S PLATFORM-HAVLE ASSOCIATION

ABSTRACT

The aim of the study is to compare two associations that attract attention with their visibility and impact, to analyze the relationship and historical continuity between them, and to try to understand the concept of "Islamic Feminism" through the practices and discourses of these two NGOs, in order to understand women's NGOs with Islamic visibility.

The first of the selected associations is the older and currently inactive Başkent Women's Platform (Ankara) and a new association, Havle Association (İstanbul). Within the scope of the study, firstly the structure, identity and establishment of the associations were examined, and secondly, the financial structure of the associations was investigated. After this, the methods and activities of the associations were emphasized. The fourth issue is the visibility of associations. Finally, the relationship between the two associations was analyzed.

Data analysis, in-depth interview and participant observation methods were used in the study. As a result of the study, it is seen that both associations are Islamic feminist women's associations that show serious similarities in terms of purpose, identity and scope. Considering the establishment dates, purposes and discourses of the associations, it is noteworthy that they have the potential to be a continuation of each other. Neither association claims to see each other in a continuity relationship; there are differences in their fields of work and the basic issues they care about, still they also recognise each other and know their similarity. However, considering the achievements of association activities over the years and their impact on intellectual and social policy, comparing associations with each other becomes meaningful.

Keywords: Islamic feminism, Women NGOs, Başkent Women's Platform, Havle Association

KADINA ŞİDDETTE KADIN KAMU KURUMLARI VE STK GÖRÜNÜRLÜĞÜ

Özlem KIRLI²⁵

Beyza UÇAR²⁶

ÖZET

Tarih boyunca bireysel ve toplumsal olarak karşımıza çıkan; ırk, sınıf veya coğrafya tanımadan hem psikolojik hem de fiziksel düzeyde kendisini gösteren şiddet olgusunun tanımlanması güçtür. Şiddet, çok farklı biçimlerde ortaya çıktığı gibi şiddetin yorumlanması ve çerçevelenmesi de birçok etkene bağlı olarak değişebilmektedir. Şiddet mağduru bir birey şiddeti algılayamayabilir ve hukuki bir süreçten yoksun kalabilir. Şiddetin birçok türü vardır. Bunlar içerisinde kadına yönelik şiddet sık görülen şiddetlerden biridir.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde farklı fakültelerde okuyan 260 kadın öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada, kadın öğrencilerin kadına şiddet konusundaki bakışları, kadına şiddeti önlemede STK ve kamu kurumlarına yönelik algılarının neler olduğu ölçülmeye çalışılmıştır.

Ayrıca kadın dayanışma birliklerinin etkinliği ve kadına şiddetin önlenmesi konusundaki algılar arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Çalışmada kadınlara yönelik şiddetin önlenmesinde sivil toplum kuruluşlarının ve kamu işbirliğinin önemli olduğu ortaya konulmuştur. Şiddet olgusu toplumla, o toplumun normlarıyla, toplumun hukuk sistemi, gelenekleri ve örfleriyle iç içe geçtiği görülmektedir. Şiddete uğrayanların toplumsal statüleri, içerisinde buldukları ekonomik sıkıntılar ve toplum baskısı göz önünde alındığında ise şiddet türlerinden herhangi birine maruz kalan kadınların büyük bir kısmının polise gitme veya hukuki yollarla haklarını arama konusunda çekimser bir tutum sergilediği dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet, Sivil Toplum Kuruluşları, Kamu Kurumları

VIOLENCE AGAINST WOMEN: VISIBILITY OF WOMEN IN POLITICS AND NGO'S ABSTRACT

It is difficult to define the phenomenon of violence, which has been encountered individually and socially throughout history and which manifests itself at both psychological and physical levels without recognising race, class or geography. As violence manifests itself in many different forms, the interpretation and framing of violence may also vary depending on many factors. An individual victim of violence may not perceive violence and may be deprived of a legal process. There are many types of violence. Among these, violence against women is one of the most common types of violence.

In the study conducted with 260 female students studying in different faculties at Muğla Sıtkı Koçman University, it was tried to measure the views of female students on violence against women and their perceptions of NGOs and public institutions in preventing violence against women. In addition, the relationships between the effectiveness of women's solidarity associations and perceptions on the prevention of violence against women were analysed. The study revealed that non-governmental organisations and public cooperation are important in preventing violence against women. It is seen that the phenomenon of violence is intertwined with the society, the norms of that society, the legal system, traditions and customs of the society. Considering the social status of the victims of violence, their economic difficulties and social pressure, it is noteworthy that most of the women who are exposed to any of the types of violence show a hesitant attitude towards going to the police or seeking their rights through legal means.

Keywords: Violence, Violence against Women, Non-Governmental Organisations, Public Institutions

²⁵ Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, ozlemkirli@mu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-2824-1725.

²⁶ Araştırmacı, beyzaucr@gmail.com ORCID: 0009-0000-6958-4911

Dünya’da Kadın Odaklı Sivil Toplum Yapılanmaları

- Doç. Dr. Süheyla ÜÇİŞİK ERBİLEN & Uzman Sümeyye İSTANBUL, “Kıbrıs Türklerinin Hak Mücadelesinde Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği’nin Faaliyetleri”
- Dr. Khayala MAMMADOVA, “Azerbaycan’da Kadın Hareketleri ve Sivil Toplum Çalışmaları”
- Doç.Dr. Hayriye SAĞIR & Nilsu KARADENİZ, “Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (Un Women) ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Gerçekleştirdiği İşbirlikleri”
- Yasemin TURAN, ““Ekran Medeniyetinde Zamanın Ruhu ve Dijitalleşme: Sivil Toplum Üzerindeki Etkileri”

KIBRIS TÜRKLERİNİN HAK MÜCADELESİNDE KIBRIS TÜRK KADINLAR BİRLİĞİ’NİN FAALİYETLERİ

Süheyla Üçışık Erbilen²⁷

Sümeyye İstanbul²⁸

ÖZET

Hükümet dışı kuruluş ya da sivil toplum kuruluşu teriminin Milletler Cemiyeti (Birleşmiş Milletler) kurulmadan önce genel geçer bir terim olmadığı bilinmektedir. Nitekim, 1910 yılında 132 uluslararası STK işbirliği yapmaya karar verdiğinde, bunu Uluslararası Dernekler Birliği etiketi altında yapmışlardır. Milletler Cemiyeti, STK'lar için resmi olarak "özel kuruluşlarla irtibat" derken, bu kuruluşların çoğu daha sonra kendilerini uluslararası enstitüler, uluslararası birlikler ya da sadece uluslararası kuruluşlar olarak adlandırmışlardır. Ancak, BM tüzüğü'nün ilk taslağında özel kuruluşlarla iş birliğinin sürdürülmesinden bahsedilmemesi ile başta ABD'den olmak üzere çeşitli gruplar, 1945 yılında BM himayesinde gerçekleşen San Francisco konferansında bu durumun düzeltilmesi için lobi faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu durum neticesinde özel kuruluşlarla ilişkileri güçlendirmek ve resmileştirmek için bir hüküm getirmeyi başarmakla kalmayıp, aynı zamanda BM'nin ekonomik ve sosyal konulardaki rolünü büyük ölçüde geliştirmişler ve Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin (ECOSOC) statüsünü BM'nin bir "ana organı" haline getirmişlerdir. Hızla çoğalan hükümet dışı kuruluşlar dünyanın birçok ülkesinde “modernleşme” sürecinde söz sahibi olmayı başarmıştır. Kamusal ve özel alan arasında bir köprü görevi gören sivil toplum kuruluşları, diğer ülkelerde olduğu gibi Kıbrıs'ta da etkili olmuş ve sosyo-politik işlevlerin düşüncü ve ifade pratiklerinde yön belirleyici bir mekanizma haline gelmiştir. Bu belirleyici özellik, 1878-1959 İngiliz Taç Kolonisi olduğu dönem ile başlamış ki bu dönem Ada için “modernizmin” de başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Ardından 1960-1963 yılları arasında Kıbrıs Cumhuriyeti ile devam etmiş ve daha sonra ise 1983- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulması ile şekillenmeye devam etmiştir. Bu bağlamda STK'lar, dönemsel farklılıklarla birlikte gelişmiş ve karakteristik kazanımlar elde etmiştir. Sivil Toplum Kuruluşları belirli amaçlar ışığında, bazı sivil inisiyatifler olarak bir araya gelen ve faaliyet gösteren yapılardır. Bu kuruluşlarda görev alan kişiler ise, içinde bulunulan dönem veya toplumsal olaylardan etkilenmekte ve faaliyetleri bu yönde şekillenebilmektedir. Öyle ki, KKTC'nin kurulması sonrasında değişen toplumsal dinamikler, daha önce toplumlararası yaşanan gerilimi, toplum içi gerilime evriltilmiş ve bu noktada STK'lar bir taraftan toplumsal haklara diğer taraftan da toplum içinde daha az görünür olan gruplara dikkat kesilmeye başlamıştır. Başka bir ifade ile, Kıbrıs'taki sivil toplum kuruluşları, Batı liberal düşüncesinin getirdiği liberalizm, demokratikleşme, ilerleme ve bireyselleşme gibi modernizmle ilişkilendirilen kavramlardan ayrılarak, özgün koşullarında farklı bir perspektif benimsemektedir. Burada, tarihsel deneyimler esas alınarak anılan grupların haklarının öne çıktığı, sosyal örgütlerin egemen olduğu kamusal alanlar ve homojen grup kimliğini öne çıkaran bir yaklaşım etkili olmaktadır. Özellikle Kıbrıs gibi uzun yıllar iç

karışıklık yaşamış bir bölgede kadın veya çocuk gibi daha dezavantajlı gruplar için, grup haklarına evrilen STK'ları öne çıkardıkları ideolojik yapılarını nasıl korudukları,gelecek nesillere nasıl aktardıkları, faaliyet alanları,toplumsal olaylar süresinde nasıl bir işleyiş gösterdikleri ve ayakta kalabildikleri bilinmesi gereken bir husus olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada 20 Haziran 1953 yılında kurulan ve Ada'nın en köklü sivil toplum kuruluşları arasında yer alan Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği, KKTC'nin kuruluşundan önce ve sonrasında faaliyet göstermesi nedeni ile önemli bir yapı taşı olarak nitelendirilmektedir. Bu önemli konuma sahip Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği, iç karışıklık döneminde nasıl çalıştıkları, kültürü korumak adına kadınlara ne gibi görevler düştüğü ve bu süreçte nasıl organize olduklarına yönelik bilgileri sağlayabilecek bir kaynak olarak görülmektedir. Ada'nın farklı bölgelerinde şubeleri olan dernek böylelikle kadınlara daha kolay ulaşmayı ve daha kolay faaliyet gösterebilmeyi başararak bu güne kadar azımsanamayacak derecede toplumsal fayda sağlamıştır. Nitekim 1963-1974 yılları arasında gerçekleşen çatışma göç ve savaş durumlarında dahi geri planda durmayan kadınlar her türlü maddi veya manevi yardım faaliyetlerinde vatanseverlik örneği göstermelerinin yanı sıra Kıbrıs'ın gerçek durumunu anlatmak amacı ile Birleşmiş Milletlere yazdıkları mektuplar ile diplomatik olarak da varlıklarını ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, toplumu derinden etkileyen yerinden etme, esaret, toplu öldürme gibi olaylarda kadınların ne gibi roller üstlendiğini ortaya çıkarmaktır. Toplumlar arası olaylar ve KKTC sonrası dönemde kadınların Ada'da ne gibi faaliyetler gösterdiği, kültürü koruyabilmek, aktarabilmek ve vatan sevgisi adına ne gibi çalışmalar yaptıkları ve bu birliği nasıl ayakta tuttuklarına dair bilgiler alınmıştır. Bilgilere ulaşmak adına Türk Kadınlar Birliği'nde faaliyet gösteren kadınlardan kuruluş ile ilgili tarihsel süreç ve bilgiler görüşme yöntemine başvurularak nitel araştırma yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma yarı-yapılandırılmış olarak tasarlanmıştır. Üyelere, açık uçlu sorular sorulmuş ve sorular haricinde konuya bağlı olarak spontane gelişen sorular sorulup not alınmış ve dönemin koşullarına bağlı olarak analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış sorularda üyelere, "İç karışıklık döneminde kadın üyelerin ne gibi görevler üstlenmesi gerekmiştir?", "Bu dönemde bir araya gelme, görev alma ve harekete geçme süreçlerinden bahsedebilir misiniz?" gibi sorular yöneltilmiştir. Verilerin daha kolay analiz edilebilmesi adına ses kaydı yöntemi kullanılmış ve katılımcıların bilgi ve rızası gözetilmiştir. Toplamda 3 üye ile görüşülmüştür. Yapılan araştırma ve görüşmeler sonucunda; Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği aracılığı ile Kıbrıslı kadınlar birçok toplumsal alanda inisiyatif alarak yön belirleyici olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum kuruluşu, kadın, Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği

²⁷ Doç. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü e-mail: suheyla.ucisik@emu.edu.tr, ORCID: : 0000000227138232

²⁸ Uzman, Doğu Akdeniz Üniversitesi, e-mail: sümeyye.0932@gmail.com ORCID: 0000-0001-6205-1469

ACTIVITIES OF THE CYPRUS TURKISH WOMEN'S UNION IN THE STRUGGLE FOR THE RIGHTS OF THE TURKISH CYPRIOTS

ABSTRACT

It is well known that the term non-governmental organisation or non-governmental organisation was not typical before establishing the League of Nations (United Nations). Indeed, in 1910, when 132 international NGOs decided to cooperate, they did so under the label International Union of Associations. While the League of Nations officially referred to NGOs as "liaison with private organisations", many of these organisations later called themselves international institutes, international associations, or simply international organisations. However, the first draft of the UN charter did not mention of continued cooperation with private organisations, and various groups, notably from the United States, lobbied for this to be corrected at the UN-sponsored San Francisco conference in 1945. As a result, they not only succeeded in introducing a provision to strengthen and formalise relations with private organisations, but

also greatly enhanced the UN's role in economic and social issues and increased the status of the Economic and Social Council (ECOSOC) as a "principal organ" of the UN. They have become the centrepiece of the "modernisation" process. Rapidly growing non-governmental organisations have managed to have a say in the process of "modernisation" in many countries. As a bridge between the public and private spheres, civil society organisations have been influential in Cyprus, as in other countries, and have become a determining mechanism in the thought and expression practices of socio-political functions. This determining feature started with the period of the British Crown Colony of 1878-1959, which is also considered the beginning of "modernism" for the island. It continued with the Republic of Cyprus between 1960-1963 and then continued to take shape with the establishment of the Turkish Republic of Northern Cyprus in 1983. In this context, NGOs have developed and gained characteristic gains with periodic differences. Civil Society Organisations are structures that come together and operate by taking some civil initiatives in the light of specific objectives. The people working in these organisations are affected by the current period or social events, and their activities can be shaped in this direction. In fact, the changing social dynamics after the establishment of the TRNC have evolved the previously inter-communal tensions into intra-communal tensions. At this point, CSOs have started to pay attention to social rights on the one hand and to less visible groups within society on the other. In other words, civil society organisations in Cyprus adopt a different perspective in their unique circumstances, departing from the concepts associated with modernism, such as liberalism, democratisation, progress, and individualisation brought by Western liberal thought. Based on historical experiences, an approach that emphasises the rights of the mentioned groups, public spaces dominated by social organisations and homogeneous group identity is practical Especially for more disadvantaged groups such as women or children in a region such as Cyprus, which has experienced civil unrest for many years. How NGOs that have evolved into group rights preserve their ideological structures, how they pass them on to future generations, their fields of activity, how they function and survive during social events is considered as an issue that needs to be known. At this point, the Turkish Cypriot Women's Union, which was established on 20 June 1953 and is one of the oldest non-governmental organisations on the island, is considered an essential building block as it has been active before and after the establishing of the TRNC. The Turkish Cypriot Women's Union, which has this important position, is seen as a source that can provide information on how they worked during the period of civil unrest, what duties women had in order to preserve culture and how they were organised in this process. The association, which has branches in different parts of the island, has thus succeeded in reaching women more quickly and operating more efficiently, and has provided a considerable social benefit to this day. As a matter of fact, women, who did not stand in the background even in the situations of conflict, migration, and war between 1963-1974, not only showed an example of patriotism in all kinds of material or moral aid activities but also demonstrated their diplomatic presence with the letters they wrote to the United Nations in order to explain the actual situation of Cyprus. Therefore, this research aims to reveal women's roles during events such as displacement, captivity, and mass killings that profoundly affected the society. Information was obtained on what kind of activities women carried out on the island during the inter-communal events and in the post-TRNC period, what kind of activities they carried out in order to preserve and transmit culture and love for the homeland, and how they kept this unity alive. In order to reach the information, the historical process and information

about the organisation from the women active in the Turkish Women's Union was carried out within the framework of the qualitative research method by applying the interview method. The research was designed as semi-structured. Open-ended questions were asked to the members, and apart from the questions, spontaneous questions were asked depending on the subject, noted, and analysed depending on the conditions of the period. In semi-structured questions, the members were asked questions such as "What kind of tasks did women members have to undertake during the period of internal turmoil?", "Can you talk about the processes of coming together, taking tasks and mobilising during this period?". In order to analyse the data more easily, voice recording method was used and the information and consent of the participants were taken into consideration. A total of 3 members were interviewed. As a result of the research and interviews conducted, Cypriot women have taken the initiative in many social areas and have become direction-setters through the Cyprus Turkish Women's Union.

Keywords: Non-governmental organisation, women, Cyprus Turkish Women's Union

AZERBAJYCAN’DA KADIN HAREKETLERİ VE SİVİL TOPLUM ÇALIŞMALARI

Ümit Atman²⁹

Khayala Mammadova³⁰

ÖZET

Azerbaycan'da sivil toplumun oluşum koşullarında, kadın hareketi de dahil olmak üzere toplumun sosyo-politik bileşenlerinin incelenmesi teorik ve pratik açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu da, kadın örgüt ve kurumlarının bağımsızlık dönemindeki yeni koşullar içindeki faaliyetlerinin ana yönlerini netleştirmemize ve bu faaliyetin içerik özelliklerini belirlememize olanak sağlayacaktır.

Tarihsel olarak, Azerbaycan'da kadın hareketi ve toplumda oynadıkları rolü beş aşamaya ayrılabiliriz: 19. yüzyılda Rusya'ya dahil olana kadar; Çarlık Rusyası dönemi; ilk bağımsızlık - ADR dönemi; Sovyet dönemi; Sovyet sonrası yıllar ve ya ikinci Bağımsızlık dönemi.

İlk aşama - esas olarak bir kadın toplumunda "görünmez ve çok kapalı" olması; ikinci aşama, kısmi "okullaşma", yani kızlar için eğitim yerlerinin açılması ve kadınların topluma kazandırılması ile karakterize edilebilir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, devlet başkanı olarak faaliyete geçtiği andan itibaren sosyo-ekonomik ve siyasi değişimler doğrultusunda tutarlı bir siyasi irade göstermiştir.Devlet başkanının desteği ve tavsiyesi ile STK'lar ile devlet kurumları arasında temasların kurulmasında, karşılıklı güvenin tesis edilmesinde önemli başarılar elde edilmiştir.

Bu çalışmada, kadın örgütlerinin ve hareketinin devlet bağımsızlığının kurumsallaştığı bir dönemde ve sonraki yıllarda yetkililerle etkileşiminin karakteristik yönlerini incelenmiş, devletin kadın politikasının özünü daha tam olarak ortaya çıkarmaya yardımcı olarak, Azerbaycan'daki sivil toplum

kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin konuları analiz edilmiş ve bunların gelişimi için devlet yetkilileri tarafından alınan önlemleri netleştirmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan'da kadın hareketi, sivil toplum, sivil toplum faaliyetleri

WOMEN'S MOVEMENTS AND CIVIL SOCIETY IN AZERBAIJAN

ABSTRACT

In the conditions of the formation of civil society in Azerbaijan, the study of the socio-political components of society, including the women's movement, is of great theoretical and practical importance. This will allow us to clarify the main aspects of the activities of women's organizations and institutions in the new conditions in the period of independence and to determine the content features of this activity.

Historically, the women's movement in Azerbaijan and the role they played in society can be divided into five phases: until their incorporation into Russia in the 19th century; Tsarist Russia period; first independence - ADR period; Soviet era; Post-Soviet years or the second Independence period.

The first stage – is mainly a woman being "invisible and very closed" in society; The second phase can be characterized by partial 'schooling', that is, the opening of educational places for girls and the inclusion of women into society.

The President of the Republic of Azerbaijan, Ilham Aliyev, has shown a consistent political will in line with socio-economic and political changes since he started his activities as the head of state. In this study, the characteristic aspects of the interaction of women's organizations and movement with the authorities in the period of institutionalization of state independence and in the following years were examined, the issues related to the activities of non-governmental organizations in Azerbaijan were analyzed, helping to more fully reveal the essence of the state's women's policy, and state authorities for their development. An attempt was made to clarify the measures taken.

Keywords: *Women's movement in Azerbaijan, civil society, civil society activities*

²⁹ Uzman Doktor. Manisa İl Sağlık Müdürlüğü, Manisa. e-mail: umitatman@hotmail.com, ORCID: 00000254918285

³⁰ Başkan, Küresel İşbirliği Birliği ve Analitik Araştırma Merkezi. Azerbaycan. e-mail: khayalaakifkizi@gmail.com. ORCID: 0000-0003-1835-5195

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADIN BİRİMİ (UN WOMEN) VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KADIN YOKSULLUĞUYLA MÜCADELEDE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İŞBİRLİKLERİ

Hayriye SAĞIR³¹

Nilsu KARADENİZ³²

ÖZET

Kadın yoksulluğu, temel yaşam gereksinimlerinin karşılanamaması olarak tanımlanmakta ve gelir dağılımındaki adaletsizlikle ilişkilendirilmektedir. Neo-liberal politikaların etkisiyle kadınların ekonomik durumu daha da kötüleşmiş ve yoksulluk "kadınlaşmıştır". Kadınlar, eğitim, sağlık, meslek edinme, ve karar verme süreçlerinde toplumsal yapı tarafından ayrımcılığa uğramaktadırlar ve bu sorunların üstesinden gelmek için sivil toplum kuruluşları önemli bir rol oynayabilir. STK'lar, kadın yoksulluğuyla mücadelede farkındalık yaratma, eğitim ve beceri geliştirme, mikrofinans ve kredi imkanları sağlama, hak temelli yaklaşımları teşvik etme, sağlık hizmetleri sunma, şiddetle mücadelede destek verme, topluluk temelli projeler üretme, araştırma ve veri toplama, işbirliği ve ortaklıklar oluşturma, kapasite inşası ve kadın liderliğini teşvik etme gibi bir dizi önemli rol üstlenebilirler. Uluslararası organizasyonlar ve kuruluşlarda STK ile işbirliği içinde toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmeye yönelik farklı projelerle sürece dahil olmaktadır. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women), kadın yoksulluğu ile mücadelede uluslararası düzeyde önemli bir rol oynamaktadır ve konuyla ilgili çok farklı ve çeşitli projeleri desteklemektedir. Günümüz dünyasını şekillendiren en önemli sac ayaklarından biri olan dijitalleşme, kadınların ekonomik bağımsızlık kazanmalarına ve işgücüne katılmalarına yeni olanaklar tanırken, Birleşmiş Milletler Kadın Birimi de dijital eşitsizliği azaltmak ve kadınların dijital becerilerini geliştirmek amacıyla çeşitli projeleri küresel ölçekte desteklemektedir. Çalışma, kadınların ekonomik ve sosyal açıdan daha güçlü bir konuma gelmeleri ve dijital dünyada söz sahibi olmalarına imkan oluşturabilmelerinin de sivil toplum kuruluşlarının rolünü ve Birleşmiş Milletler Kadın Biriminin sivil toplum kuruluşları ile birlikte gerçekleştirdiği projeleri ve bu projelerin yansımalarını ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: UN Women, Sivil Toplum Kuruluşları, Cinsiyet Eşitliği, Yoksulluk, Dijital Eşitsizlik

³¹ Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-mail: hayriyesamur@selcuk.edu.tr ORCID: 0000-0003-3302-0203

COLLABORATIONS BETWEEN UNITED NATIONS WOMEN (UN WOMEN) AND CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN COMBATING WOMEN POVERTY

ABSTRACT

Women's poverty is defined as the inability to meet basic life necessities and is associated with income inequality. Due to the impact of neo-liberal policies, the economic situation of women has worsened, and poverty has become 'feminized.' Women face discrimination in societal structures in areas such as education, healthcare, vocational training, and decision-making processes. Civil society organizations can play a crucial role in addressing these issues. NGOs can take on various significant roles in combating women's poverty, such as raising awareness, providing education and skill development, offering microfinance and credit opportunities, promoting rights-based approaches, delivering healthcare services, supporting efforts against violence, generating community-based projects, conducting research and data collection, fostering collaboration and partnerships, building capacity, and promoting women's leadership. International organizations and institutions engage in various projects to achieve gender equality in collaboration with NGOs. In this context, the United Nations Women's Unit (UN Women) plays a vital role on the international stage in the fight against women's poverty and supports a wide range of diverse projects on the issue. One of the fundamental pillars shaping today's world is digitization, which provides new opportunities for women to gain economic independence and participate in the workforce. UN Women also supports various global projects to reduce digital inequality and enhance women's digital skills. This study sheds light on the role of civil society organizations and the projects carried out by the United Nations Women's Unit in collaboration with these organizations, with a focus on empowering women economically and socially and enabling them to have a presence in the digital world.

Keywords: UN Women, Civil Society Organizations, Gender Equality, Poverty, Digital Inequality

³² Yüksek Lisans öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-mail: nilsukaradeniz@gmail.com ORCID: 0009-0002-8064-4625

EKRAN MEDENİYETİNDE ZAMANIN RUHU VE DİJİTALLEŞME: SİVİL TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yasemin TURAN³³

ÖZET

Bu makalede, sivil toplum ve kadın başlığı altında medya ve sivil toplum olarak dijitalleşmenin sivil toplum üzerindeki etkileri incelenmektedir. Medya, toplumun habercilik, iletişim ve bilgiye erişim açısından bir hedef değil önemli bir araçtır. Ancak, dijitalleşmenin hızlı şekilde ilerlemesiyle birlikte medya da dönüşüm geçirmiştir. Bu makalede, dijital medyanın sivil toplumun yapılarını, etkisini ve örgütlenme biçimlerini nasıl etkilediği tartışılmaktadır. İçinden geçilen süreçte sanal dünyanın etkisi hayatımızı çerçevelediği Eğitimden kişisel hayatlara kadar dijitalleşmenin sanat ve iş dünyasını şekillendirmesi zamanın ruhundan kaynaklanmaktadır. Bütün bu sosyal çerçevede bakıldığında ve Sivil toplum örgütlenmesi incelendiğinde genellikle hiyerarşik, sistematik veya yüz yüze ilişkilerle tanımlanabilir. Yeni iletişim örgütlenmesinde vurgu yatay olsa da kendi içerisinde farklı dinamikleri olan ilişkilerle karşılaşmaktayız. Popüler söylemleri göz önünde bulundurduğumuzda dijitalleşmenin insan hayatına demokratikleşmenin bireysel hakların korunması açısından bakılmakta ve bu konu vurgulanmaktadır. Dijitalleşme temelli yaklaşım ve iletişim mecralarının daha demokratik bir o kadar otoriter söylemleri olduğu iddia edilmektedir. Ancak birçok toplumsal olayın ortaya koyduğu sonuçlar, bireysel davranışların toplumsal olaylara dönüşebildiğini ortaya koyduğu gözlemlenmektedir. Yani insanın merkezde olduğunu kabul ediyorsak Dijitalde cereyan eden olaylar ve fiziki gerçekler arasında karşılıklı bir ilişki söz konusu olduğunu da gözlemleyebiliriz. Medya Dijitalleşmesi ve Sivil Toplum: Dijitalleşme, medyanın yaygınlaşmasını ve daha geniş bir kitleye erişmesini sağlamıştır. Bu durum, sivil toplum örgütlerinin iletişim ve bilgilendirme çalışmalarını kolaylaştırmıştır. Sosyal medya platformları, görsel ve yazılı içeriklerin hızla yayılmasını mümkün kılarak sivil toplum hareketlerinin görünürlüğünü artırmıştır. Ayrıca, dijitalleşme sivil toplumun insanları bir araya getirme, dayanışma sağlama ve politikalar üzerinde etkili olma potansiyelini de artırmıştır. Erişim ve Haberleşme Dijital medya, sivil toplumun hedef kitleyle daha etkili bir şekilde iletişim kurulmasını sağlar. Sosyal medya platformlar ve diğer dijital araçlar, sivil toplum örgütlerinin hızlı ve etkili bir şekilde bilgilendirme yapmasını, içinde bulunduğu zamanı yakalamasını aynı zamanda yakaladığı çağda bizzat bulunmasını ve destekçilerini mobilize etmesini sağlar. Böylelikle, sivil toplumun mesajları, geleneksel medyanın aksine, sansür ve filtreleme olmadan doğrudan hedef kitleye ulaştırılabilir hale gelir. Dezavantajlı grupların, özellikle kadınların bilgiye erişimi dijitalleşmeyle daha hızlı ve etkili hale gelirken, beraberinde milli ve manevi olmayan sorunları da gün yüzüne çıkarmaktadır. Örgütlenme ve Aktivizm: Dijitalleşme, sivil toplum örgütlerinin daha kolay bir şekilde örgütlenmesini ve aktivizm faaliyetlerini yürütmesini sağlamaktadır.

³³ Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Art and Design, e-mail: yaseminturan@gmail.com , ORCID: 0000-0003-1714-2892

Sosyal medya platformları üzerinden oluşturulan gruplar ve etkinlik sayfaları, insanları bir araya getirerek ortak hedefler etrafında örgütlenmeyi kısa bir zaman diliminde organize ettiği gibi aynı şekilde de kolaylaştırır. Sivil toplum hareketlerinin yayılması, destekçi ağlarının oluşturulması ve politik baskı oluşturma gücü dijital medya sayesinde artmıştır. Kadınların sosyal hayatın içerisinde olmadığı zamanlarda özellikle toplumsal şart ve olanakları sosyalleşmeye uygun olmasa da güncel hayatın akışından haberdar olmasını beraberinde kazanım olarak ortaya koymaktadır. Zorluklar ve Yeni Stratejiler: Dijitalleşmenin sivil toplum üzerindeki etkileri olumlu olduğu kadar zorlukları da beraberinde getirmektedir. Sosyal medyanın manipülasyonu, yanlış bilgilerin yayılmasını kontrol etmeyi ve beraberinde kriz yönetimini de gerektirmektedir. Yanlış dezenformasyonun ardında getirdiği sorunlar sivil toplumun etkisini azaltabilir. Bu nedenle, sivil toplum örgütleri yeni stratejiler geliştirmeli, dijital okuryazarlık ve dijitalde bilinçlilik çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Sonuç:

Medya dijitalleşmesinin sivil toplum üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, dijital medyanın iletişim ve erişim alanında sivil toplumun etkinliğini artırdığı söylenebilir. Ancak, tek taraflı bir etki değildir ve dijital medya kullanımının stratejik ve bilinçli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Sivil toplum örgütleri, dijital araçların etkin bir şekilde kullanarak hedeflerine daha etkili bir şekilde ulaşabilir ve toplum üzerinde pozitif değişim yaratma potansiyelini artırabilir. Eylemler üretildiği zaman sonuca varılır. Eylemler de insanı şekillendirir. İnsan üretebildiği kadar varoluşunu gerçekleştirebilir. Dünya ile ilişkisini de suret üzerinden kurar. Gördüklerini insan hayatına dokunmakla birleştiren düşünsel potansiyeline etki eder. Hakikatin yerine suretin geçmesi ancak toplumsal ve bireysel bilinçle gerçekleşebilir. Toplumun merkezi insanı doğuran ona hayatını veren kadındır. Kadın her anlamda bilinçlenirse toplum dijitalde de, gerçek hayatta da bilinçlenir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal medya, Dijital araçlar, Sivil toplum, Dijitalleşme, Kadın hareketleri

THE SPIRIT OF TIME AND DIGITALIZATION IN SCREEN CIVILIZATION; EFFECTS ON CIVIL SOCIETY

ABSTRACT

In this article, under the title of civil society and women, the effects of digitalization on civil society as media and civil society are examined. Media is an important tool, not a target, in terms of reporting, communication and access to information. However, with the rapid progress of digitalization, the media has also undergone a transformation. This article discusses how digital media affects the structures, influence and organizational forms of civil society. The effect of the virtual world in the process we are going through, from education, where it frames our lives, to personal lives, that digitalization shapes the art and business world stems from the spirit of the time. When viewed in all this social framework and when NGOs are examined, it can usually be defined by hierarchical, systematic or face-to-face relations. Although the emphasis is horizontal in the new communication organization, we encounter relationships with different dynamics within themselves. Considering the popular discourses, the human life of digitalization is viewed from the perspective of democratization

and the protection of individual rights, and this issue is emphasized. It is claimed that the digitalization-based approach and communication channels have more democratic and authoritarian discourses. However, it is observed that the results of many social events reveal that individual behaviors can turn into social events. In other words, if we accept that the human being is in the center, we can observe that there is a reciprocal relationship between the events taking place in the digital and the physical realities.

Media Digitization and Civil Society: Digitalization has enabled the media to become widespread and reach a wider audience. This has facilitated the communication and information activities of non-governmental organizations. Social media platforms have increased the visibility of civil society movements by enabling the rapid dissemination of visual and written content. In addition, digitalization has increased the potential of civil society to bring people together, provide solidarity and influence policy.

Access and Communication: Digital media enables civil society to communicate more effectively with its target audience. Social media platforms and other digital tools enable non-governmental organizations to provide information quickly and effectively, to catch up with the time they are in, to be present in the era they are in and to mobilize their supporters. Thus, the messages of civil society become directly accessible to the target audience without censorship and filtering, unlike traditional media. While the access of disadvantaged groups, especially women, to information becomes faster and more effective with digitalization, it also brings national and non-spiritual problems to light.

Organization and Activism: Digitalization enables non-governmental organizations to organize and carry out activism activities more easily. Groups and event pages created through social media platforms make it easy to organize around common goals in a short time, as well as by bringing people together. The spread of civil society movements, the creation of supporter networks and the power to exert political pressure have increased thanks to digital media. When women cannot be in social life, especially social conditions and opportunities are not suitable for socialization, but it reveals that they are aware of the flow of current life as a gain.

Challenges and New Strategies: While the effects of digitalization on civil society are positive, it also brings challenges. Manipulation of social media requires controlling the spread of misinformation and, together with it, crisis management. The problems behind false disinformation can reduce the impact of civil society. For this reason, non-governmental organizations should develop new strategies and focus on digital literacy and digital awareness studies.

Conclusion: Considering the effects of media digitalization on civil society, it can be said that digital media has increased the effectiveness of civil society in the field of communication and access. However, it is not a one-sided effect and the use of digital media needs to be done strategically and consciously. By using digital tools effectively, non-governmental organizations can achieve their goals more effectively and increase their potential to create positive change on society. When actions are produced, results are achieved. Actions shape people. Man can realize his existence as much as he can produce. He also establishes his relationship with the world through the image. When he combines what he sees with touching human life, it affects his intellectual potential. The substitute for the truth by the image can only be realized with social and individual consciousness. The center of society is the woman who gives birth to man. If women become conscious in every sense, society becomes conscious both in digital and real life.

Keywords: Social media, Digital tools, Civil society, Digitization, Women's movements Resources

Siyaset, Devlet ve Sivil Toplum

- Rümeyssa Merve CİLİNGİR, Mevcut Literatürde Türkiye’de Kadının Siyasetteki Konumu
- Dilruba KURUT, “Diplomasi ve Savaş Sürecinde Kadının Rolü”
- Gülçin METE, “Türk Kadınının Siyasallaşma Hareketinde Kadın STK’ların Rolü

MEVCUT LİTERATÜRDE TÜRKİYE’DE KADININ SİYASETTEKİ KONUMU

Rümeyssa Merve CİLİNGİR³⁴

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de kadının siyasetteki konumu, siyasi alanda cinsiyet eşitsizliğinin hangi boyutta olduğu, siyasete katılımında kadının önüne çıkan engel ve zorluklar araştırılmıştır. Bu bağlamda kadın ve siyaset konusunda nitel araştırma yöntemlerinden olan bir doküman analizi yapılarak ülkedeki üst düzey kurumların (TBMM, YÖK, HSK vb.) resmi internet sitelerinden ve kaynaklarından alınan verilere dayanarak istatistiksel çıkarımlar yapılmıştır. Bu araştırmaların sonucunda, Türkiye’de kadın ve erkeklerin siyasi katılımlarında bir eşitsizlik olduğu görülmüştür. Türkiye’de kadınlara tanınan bazı siyasi avantajlar ya da pozitif ayrımcılığa rağmen, bu eşitsizliğin kadınlar lehine değişmediği ve kadınlarla politika arasındaki uzaklığın kapanamadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada kadın ve siyaset ilişkisindeki mesafenin sebepleri ve neden olduğu sonuçlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Siyaset, Toplumsal Rol, Cam Tavan Sendromu, Kota

GİRİŞ VE YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı Türkiye’deki üst düzey kurumlarda kadın ve siyaset ilişkisini inceleyerek, kadının siyasetteki konumunu öğrenmektir. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunun kadın ve siyaset ilişkisi açısından incelenerek, kadın ve siyaset literatürüne önemli bir katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Türkiye’deki siyasi arenaya bakıldığında kadınların politikaya katılımlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum geçmişten günümüze varlığını sürdürdüğü gibi, çoğu üst düzey kurumda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda üniversitelerde, bakanlıklarda, mecliste, belediye başkanlıklarında, valiliklerde ve kaymakamlıklarda, Hakim ve Savcılar Kurulu (HSK) ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) gibi kurumlarda kadınların siyasete katılım oranlarının ne boyutta olduğu, hangi kurumlarda eşitsizliğin daha fazla olduğu bu çalışmada açıklanmıştır. Bu araştırmanın temel problemi kadın ve siyaset ilişkisine odaklanarak, geçmişten günümüze gelen siyasette cinsiyet eşitsizliğini görünür kılmaktır. Araştırma, “Siyasete katılımında kadın oranı neden düşüktür?” eksenine oturtularak bu soruya yanıt aranmış, bu problemin arkasında yatan nedenler üzerinde durulmuştur. Siyasete katılımında kadının önündeki engeller, neden ve sonuçlarıyla birlikte tartışılmıştır. Ayrıca kadının kariyerinde önüne çıkan engeller ve mesleğinde yükselememesi durumunun bir kavramsallaştırması olan “Cam Tavan

³⁴ Yüksek Lisans Öğrencisi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Atakum/SAMSUN., e-mail: rumeysamervecilingir@gmail.com ORCID: 0000-0002-6970-2460

Sendromu” üzerinde durularak, bu sendromun kadının siyasete katılım azlığıyla ilişkisi, boyutları, sebepleri ve sonuçları irdelenmiştir. Araştırmanın yöntemi nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman analizidir. Araştırmanın veri toplama aracı kamu kurumlarının internet siteleri, çeşitli dergi ve makalelerdir.

BULGULAR VE SONUÇ

Türkiye’de gerçekleştirilen son iki cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinde (2018,2023) yurtiçinde oy kullanan kadın ve erkek seçmen oranlarına bakılacak olursa; T.C. Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü’ne göre (2023), 14 Mayıs

2023 Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri’nde yurt içinde oy kullanan kadınların sayısı 30.720.252 ve oranı %50,6 iken, erkeklerin sayısı 30.001.493 ve oranı %49,4’dür. 28 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı Seçimi İkinci Oylama Bülteni’ne bakıldığında ise bu sayı kadınlarda 30.743.201 ve %50,59 oranındayken, erkeklerde 30.028.035 kişi ve %49,41 oranındadır. TBMM Başkanları geçmişten günümüze kadar gelen süreçte incelendiğinde toplam 31 başkan bu göreve getirilmiştir ve cinsiyet bazında bakıldığında hepsinin erkek olduğu görülmektedir. TBMM (2023) verilerine göre Türkiye’de Bakanlar Kurulu’na bakıldığında toplamda 17 bakanın olduğu, bu bakanlardan yalnızca bir tanesinin kadın olduğu görülmektedir ve görevi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’dır. TBMM (2023) verilerine bakıldığında, Türkiye’de bu zamana kadar 12 cumhurbaşkanı göreve gelmiştir ve hepsi erkektir. Yine aynı şekilde TBMM (2023) verilerine göre 1923’den 2023’e kadar gelen özel kalem müdürlerine bakıldığında toplam 28 kişinin bu alanda görev yaptığı, bunlardan sadece bir tanesinin kadın olduğu görülmektedir. TBMM (2023) verilerine bakıldığında Türkiye’de 1923’de başlayan ve 2018 yılında kaldırılan başbakanlık görevini bu zamana kadar 27 kişi üstlenmiştir. Bu 27 kişiden sadece bir tanesi kadındır. TBMM (2023) verilerine göre 28. Dönem Milletvekilleri’ne bakıldığında toplam 600 milletvekilinin seçildiği bilinmektedir. Bu 600 milletvekilinden 119’u kadın iken, 481’i erkektir. İçişleri Bakanlığı’nın (2023) güncel verilerine göre Türkiye’de toplam 81 ilin valilik ve 922 ilçenin kaymakamlık bilgilerine bakıldığında; 81 validen sadece üçünün kadın olduğu görülmektedir. 922 ilçedeki kadın kaymakam sayısı ise toplamda 52’dir. Geri kalan 870 kaymakam erkektir. 81 ildeki vali yardımcıları ve vali yardımcısı vekillerine bakıldığında bu sayının toplamda 425 olduğu, bunlardan 406’sını erkeklerin oluşturduğu, yalnızca 19 tanesinin kadın olduğu görülmektedir. 81 ilin belediyelerinin internet adresleri tek tek incelendiğinde, Türkiye’de 2023 yılında büyükşehir belediye başkanlığı veya belediye başkanlığı görevini üstlenen yalnızca üç kadın olduğu görülmüştür. HSK (2023) verilerine bakıldığında; HSK başkanı, başkanvekili ve üyelerinin toplam 14 kişiden yalnızca ikisinin kadın olduğu görülmektedir. T.C. Anayasa Mahkemesi Başkanı, başkanvekilleri ve üyelerine bakıldığında, toplam sayının 15 kişiden oluştuğu ve hepsinin erkek olduğu görülmektedir. YÖK (2023)’ün güncel verilerine göre YÖK Başkanı ve üyelerinin ise, toplam 16 kişiden oluştuğu ve yalnızca ikisinin kadın olduğu görülmüştür. Türkiye’de 2023 Haziran ayı itibariyle toplam 208 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerin web siteleri tek tek incelendiğinde ve rektör sayılarına bakıldığında; 208 üniversitede 19 kadın rektörün bulunduğu, geri kalan 189 rektörün erkek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU) tarafından 2005 yılından bu yana hazırlanan haritanın, 2023 yılı nüshası yayınlanmıştır. IPU-UN

Women 2023 haritasına göre dünya genelinde daha fazla kadın politikada karar alma süreçlerine katılmıştır fakat toplumsal cinsiyet eşitliği hala sağlanamamıştır. (BM, 2023) UN Women'in Siyasette Kadınlar: 2023 verilerine göre 1 Ocak 2023 itibariyle bakanlık makamındaki kadınların oranında Türkiye 193 ülke arasından 173. Sıradadır. Meclisteki kadın oranlarına bakıldığında ise Türkiye 132. Sıradadır. Bu bilgiler doğrultusunda ve bu çalışmanın ortaya koyduğu istatistiklere bakıldığında, Türkiye'de gerçekleşen eski ve yeni seçimler incelendiğinde, siyasette kadın temsili oranının erkeklere kıyasla çok düşük olduğu ve kadın seçmen oranının erkeklerden yüksek olduğu halde kadınların siyasi yaşama katılımının erkeklere oranla daha az olduğu görülmüştür. 2023 Türkiye'sinde kadınların aktif olarak iş hayatında yer almasına rağmen siyasete gerekli ilgiyi göstermemeleri ve siyasetten uzak durmalarının başlıca sebepleri arasında toplumsal ve kültürel yapı başta olmak üzere; kadınların toplumsal rolleri, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü eşitsizliği, sosyo-ekonomik yapı, siyasi partilerin çalışma koşullarının zorluğu ve siyasi ortamlardaki erkek çoğunluğu ve erkek egemen yapı gösterilebilir. Türkiye'de kadınların geçmiş yıllara oranla günümüzde siyasette daha fazla yer alması olumlu bir gelişmedir. Ülkelerin daha bilinçli ve duyarlı, aynı zamanda daha eşitlikçi bir toplum yapısı oluşturabilmesi için kadınların siyasi hayata katılımı, karar alma mekanizmalarında bulunmaları ve üst düzey kurumlarda yönetici olmaları, kadın haklarının dile getirilişi ve çözüm arayışı açısından son derece önemlidir

THE POSITION OF WOMEN IN POLITICS IN TURKEY IN

THE EXISTING LITERATURE

ABSTRACT

This study investigates the position of women in politics in Turkey, the extent of gender inequality in the political arena, and the obstacles and difficulties that women face in political participation. In this context, a document analysis, which is one of the qualitative research methods on women and politics, was conducted and statistical inferences were made based on the data obtained from the official websites and sources of high-level institutions in the country (TBMM, YÖK, HSK, etc.). As a result of these studies, it was observed that there is an inequality in the political participation of women and men in Turkey. Despite some political advantages or positive discrimination granted to women in Turkey, this inequality has not changed in favor of women and the distance between women and politics has not been closed. In this study, the reasons and consequences of the distance between women and politics are analyzed.

Keywords: Gender, Women and Politics, Social Role, Glass Ceiling Syndrome, Quota

INTRODUCTION AND METHODOLOGY

The aim of this study is to examine the relationship between women and politics in high-level institutions in Turkey and to learn about the position of women in politics. This study aims to make an important contribution to the literature on women and politics by examining the issue of gender inequality in terms of the relationship between women and politics. Looking at the political arena in Turkey, it is seen that women's participation in politics is quite low. This situation has existed from the

past to the present, and is evident in most high-level institutions. In this context, this study explains the extent of women'

s participation in politics in institutions such as universities, ministries, parliament, mayorships, governorships and district governorships, the Council of Judges and Prosecutors (HSK) and the Council of Higher Education (YÖK), and in which institutions inequality is greater. The main problem of this research is to make visible the gender inequality in politics from the past to the present by focusing on the relationship between women and politics. The research is centered on the question "Why is the rate of women's participation in politics low?" and the reasons behind this problem are emphasized. The obstacles to women's participation in politics are discussed together with their causes and consequences. In addition, the "Glass Ceiling Syndrome", which is a conceptualization of the obstacles that women face in their careers and their inability to rise in their professions, is emphasized, and the relationship of this syndrome with the low participation of women in politics, its dimensions, causes and consequences are examined. The method of the research is document analysis, which is one of the qualitative data collection methods. The data collection tools of the research are the websites of public institutions, various journals and articles.

FINDINGS AND CONCLUSION

According to the General Directorate of Voter Registry of the Supreme Electoral Board of the Republic of Turkey (2023), the number of women who voted in the last two presidential and parliamentary elections held in Turkey (2018, 2023) was 30,720,252 and 50.6%, while the number of men who voted in the 14 May 2023 Presidential and 28th Term Parliamentary General Elections was 30,001,493 and 49.4%. In the May 28, 2023 Presidential Election Second Voting Bulletin, 30,743,201 and 50.59% of women and 30,028,035 and 49.41% of men voted. When the Presidents of the Grand National Assembly of Turkey are analyzed from the past to the present, it is seen that a total of 31 presidents have been appointed to this position, and when analyzed on the basis of gender, it is seen that all of them are men. According to the Grand National Assembly of Turkey (2023) data, there are 17 ministers in the Council of Ministers in Turkey, and only one of these ministers is a woman, and her position is the Ministry of Family and Social Services. According to the Grand National Assembly of Turkey (2023), there have been 12 presidents in Turkey so far and all of them have been men. Likewise, according to the data of the Grand National Assembly of Turkey (2023), when we look at the chief of staff from 1923 to 2023, it is seen that a total of 28 people have served in this field and only one of them is a woman. According to data from the Grand National Assembly of Turkey (2023), 27 people have held the post of prime minister in Turkey since 1923, which was abolished in 2018. Only one of these 27 people is a woman. According to the data of the Grand National Assembly of Turkey (2023), it is known that a total of 600 deputies were elected in the 28th term. Of these 600 MPs, 119 were women and 481 were men. According to the current data of the Ministry of Interior (2023), when we look at the information on governorships of 81 provinces and district governorships of 922 districts in Turkey, it is seen that only three of the 81 governors are women. The number of female district governors in 922 districts is 52 in total. The remaining 870 district governors are men. In 81 provinces, there are 425

deputy governors and deputy deputy governors, 406 of whom are men and only 19 of whom are women. When the web addresses of 81 provincial municipalities are analyzed one by one, it is seen that there are only three women who will serve as metropolitan mayors or mayors in Turkey in 2023. When the data on the Council of Judges and Prosecutors (2023) is analyzed, it is seen that only two of the 14 total number of the president, deputy presidents and members of the Council of Judges and Prosecutors are women. When the President, deputy presidents and members of the Constitutional Court of the Republic of Turkey are analyzed, it is seen that the total number is 15 and all of them are men. According to the current data of the Council of Higher Education (2023), the total number of the President and members of the Council of Higher Education (YÖK) is 16 and only two of them are women. As of June 2023, there are 208 universities in Turkey. When the websites of these universities are analyzed one by one and the number of rectors are examined, it is concluded that there are 19 female rectors in 208 universities, while the remaining 189 rectors are male. The 2023 version of the map, prepared by UN Women and the Inter-Parliamentary Union (IPU) since 2005, has been published. According to the IPU-UN Women 2023 map, more women have participated in political decision-making processes worldwide, but gender equality is still not achieved. (UN, 2023) According to UN Women's Women in Politics: 2023 data shows that as of January 1, 2023, Turkey ranks 173rd out of 193 countries in the proportion of women in ministerial positions. When we look at the rate of women in parliament, Turkey ranks 132nd. In line with this information and the statistics revealed by this study, when the old and new elections held in Turkey are analyzed, it is seen that the rate of women's representation in politics is very low compared to men and that women's participation in political life is lower than men's even though the rate of women voters is higher than men. In 2023 Turkey, the main reasons why women do not show the necessary interest in politics and stay away from politics despite being actively involved in business life include social and cultural structure, women's social roles, gender-based inequality in the division of labor, socio-economic structure, difficult working conditions of political parties, and the male majority and male-dominated structure in political environments. It is a positive development that women in Turkey are more involved in politics today compared to the past years. Women's participation in political life, their presence in decision-making mechanisms and their being managers in high-level institutions are extremely important in terms of voicing women's rights and seeking solutions in order for countries to create a more conscious and sensitive, as well as a more egalitarian social structure.

DİPLOMASİ VE SAVAŞ SÜRECİNDE KADININ ROLÜ

Dilruba KURUT³⁵

ÖZET

Dünya tarihine yön veren birçok diplomatik süreç olmuştur, bu süreçler zaman zaman bir çözüme kavuşturulamadığı için savaşlarla sonuçlanmıştır. Kadının sivil toplumdaki konumu ve devlet feminizmi ilişkilerinin çok öncesinde de savaş ve barış süreçleri toplumsal cinsiyet rollerini ve kadının konumunu etkilemiş, belirli ölçülerde ön plana çıkarmıştır. ‘Diplomasi’ kelimesi devletlerarası ilişkileri baz alan, ilişkilerin devamlılığını, (varsa) sorunların çözümünü, iki taraflı anlaşmaları ve kazanımları içermektedir. Savaşlar ise diplomatik girişimlerle sağlanmaya çalışılan barış durumunun zarar görmesi sonucu ortaya çıkmakta ve toplumda yıkıcı etkilere yol açmaktadır. Diplomasi ve savaş her ne kadar

erkek egemen bir yapıda görünüp, anlaşma ve barış müzakereleri erkekler tarafından yönetilse de kadınların ön plana çıktığı örneklerde mevcuttur. İlk Türk diplomat kadın olarak tanınan Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın annesi Sara Hatun ve Karakoyunlu Cihanşah'ın eşi Begüm Can Hatun diplomasi ve devlet yönetiminde önemli roller üstlenmekle birlikte geleceğe ışık tutan örnekler olmuşlardır. Geçmişten günümüze yapılan tüm incelemelerde kadının konumunu güçlendirmek adına üç önemli rolüne vurgu yapılmıştır; diplomasi yapmak, savaşmak ve devlet yönetimi. Öte yandan, günümüzde de çok tartışmalı olan kadının evdeki rolüdür. Habermas ve Derrida gibi teorisyenler, kadının toplumsal alandan uzaklaştırılıp evde konumlanmasına ve 'duygusal', 'zayıf' kelimeleriyle tanımlanarak söylemsel bir rol çizildiğine dikkat çekmiştir. Bu çalışmada, söylem analizi temelli toplumda görece daha eksik ve zayıf konumlandırılan kadın rolü yerine diplomasi yapan, savaşan ve devlet yöneten kadın rollerine odaklanılacaktır. Zira Osmanlı tarihine bakıldığında, Kösem Sultan (1590-1651), Mihrimah Sultan (1552-1578), Nakşidil Sultan (1761-1817), Ayşe Sultan (1605-1657), Saliha Sultan (1718-1778) isimlerinin diplomasi alanında öne çıktığı görülmektedir. Devlet yönetimi bağlamında, Kösem Sultan ve Hürrem Sultan'ın (1502-1558) hayati roller üstlendiği aşikardır. Kadının savaşması ve savaş sürecindeki rol modellerine bakıldığında başta Nene Hatun (1857-1955) olmakla birlikte Halime Çavuş (1680-1760), Dilaver Paşa Kızı Ayşe Sultan (1775-1824), Ümmü Gülsüm Sultan (1730-1761), Atike Hatun (1500-1584) isimleri ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, kadının erkek egemen yapıda görülen siyasi süreçler bağlamında özellikle savaş ve diplomasi alanlarında güçlendirilmiş rollerini incelemektir. Çalışma iki bölüme ayrılacak ve her dönem önemli roller üstlenen kadın örnekleri ile desteklenecektir. İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde öne çıkan kadın rolleri ve etkileri ele alınacak olup, ikinci olarak da Türkiye Cumhuriyeti döneminde rol üstlenen kadınlar incelenecektir. Kadının güçlendirilmiş rollerine dikkat çekilmesi ve tarihe yön veren bu kadınların hatırlatılması günümüzde kadın çalışmalarının daha güçlü bir zemine oturtulması ve Türk tarihinde kadının gücüne vurgu yapılması açısından büyük önem arz etmektedir. Tümevarım yöntemi ile örnek kadınlar üzerinde yapılan inceleme sonucunda genel bir sonuca ve bulgulara ulaşmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diplomasi, Savaş, Kadın.

³⁵ Doktora Adayı, Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-mail: dilrubakurut@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9092-0107

THE ROLE OF WOMEN IN THE PROCESS OF DIPLOMACY AND WAR

ABSTRACT

There have been many diplomatic processes that have shaped world history, and from time to time, these processes have resulted in wars because they could not be resolved. Long before the position of women in civil society and state feminism, war, and peace processes have influenced gender roles and women's position, bringing them to the forefront to a certain extent. The word 'diplomacy' includes inter-state relations, the continuity of relations, the resolution of problems (if any), bilateral agreements, and achievements. On the other hand, wars arise due to the damage to the state of peace that is tried to be achieved through diplomatic initiatives and lead to destructive effects in society. Although diplomacy and war seem male-dominated and agreements and peace negotiations are managed by men, there are examples where women come to the fore. Sara Hatun, the mother of the Akkoyunlu ruler Uzun Hasan, who is recognized as the first Turkish diplomat woman, and Begüm Can Hatun, the wife of Karakoyunlu Cihanşah, have assumed important roles in diplomacy and state administration and have been examples that shed light on the future. In all analyses from the past to the present, three crucial roles have been emphasized in order to strengthen the position of women: diplomacy, warfare and state administration. On the other hand, it is the role of women at home that is still very controversial today. Theorists such as Habermas and Derrida have drawn attention to the fact that women are removed from the social sphere and positioned at home, and a discursive role is drawn by defining them with the words 'emotional' and 'weak'. This study will focus on women's roles as diplomats, warriors, and rulers of the state instead of women's roles in society, which are positioned relatively less and weaker based on discourse analysis. In Ottoman history, Kösem Sultan (1590-1651), Mihrimah Sultan (1552-1578), Nakşidil Sultan (1761-1817), Ayşe Sultan (1605-1657), Saliha Sultan (1718-1778) were prominent in the field of diplomacy. In the context of state administration, it is obvious that Kösem Sultan and Hürrem Sultan (1502-1558) played vital roles. When we look at the role models of women in war, and the war process, Nene Hatun (1857-1955), Halime Çavuş (1680-1760), Dilaver Paşa Daughter Ayşe Sultan (1775-1824), Ümmü Gülsüm Sultan (1730-1761), Atike Hatun (1500-1584) come to the fore. The main purpose of this study is to analyse the empowered roles of women in the context of male-dominated political processes, especially in the fields of war and diplomacy. The study will be divided into two parts and will be supported by examples of women who assumed essential roles in each period. Firstly, the prominent women's roles and their effects during the Ottoman Empire will be discussed, and secondly, the women who assumed roles during the Republic of Türkiye will be analyzed. Drawing attention to the empowered roles of women and reminding these women who shaped history is of great importance in terms of placing women's studies on a more vital ground today and emphasizing the power of women in Turkish history. It is aimed to reach a general conclusion and findings as a result of the examination of sample women by inductive method.

Keywords: Diplomacy, War, Women.

TÜRK KADINININ SİYASALLAŞMA HAREKETİNDE KADIN STK'LARIN ROLÜ

Gülçin METE³⁶

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Çalışmanın konusu

Türkiye’de kadının siyasallaşma süreci ve bu süreçte kadın STK’ların yeri.

Amaç

Türk kadınının siyasallaşma hareketinde kadın STK’ların rol etkisini incelemektir.

Çalışmanın Önemi

Kadın STK’ların ülkemizdeki tarihsel yerini ve önemini ortaya koyabilmek, bu konuda özendirici ve destekleyiciliği arttırarak Türk kadınına siyasal sosyalleşmesine katkıda bulunmak.

Yöntem ve teknik

Nitel yöntemin kullanıldığı bu araştırmada kaynak taramasından yararlanılmıştır.

Bulgular

Kadın STK’ları ve bu STK’ların kadın siyasallaşması açısından modern devlet kurgusundaki yeri örgütsel varlığı kadar eskilere dayanmamakla birlikte küreselleşmenin etkisi ve mevcut uygulanan politikalarla gün geçtikçe artmaktadır.

Sonuç

Kadın STK’ları Türk toplumu için yabancı bir örgütsel kültürel özellik değildir. Toplumumuzun tarihsel sürecinde yeri vardır ve önemi büyüktür. Modern devlet kurgusuyla bu önem siyasal sosyalleşme şeklinde kendisini hızla göstermekte ve Kadın STK’ları bu önem içindeki yerini hızla geliştirmektedir. Anahtar kelimeler: Kadın STK’ları, Siyasal hareketler, Siyasal Sosyalleşme

ÖZET

Ülkemizde kadın hareketleri denildiğinde belki de ilk akla gelmesi gereken kavram Kadın STK hareketlerİ olmalıdır. Kadın STK hareketlerinin gelişmesinde ise hükümetler, uluslararası kurumlar, kadın dayanışma grupları ve onlara dair örgütler, sendikalar, özel sektör ve üniversitelerin önemli rolleri söz konusudur (Şahin, 2012a: 45).

³⁶ Öğretim Görevlisi, Uzman Sosyolog, T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, e-mail: gulcin.mete@yeniyuzyil.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8780-8306.

Örneğin cinsiyet açısından fırsat eşitliği konusu ve yasal hakların toplumsal ihtiyaçlara göre düzenlenmesi gereği siyasal bir konudur. Erkekler ve kadınlar biyolojik olarak farklı olabilirler ancak yasal haklar ve fırsatlar açısından eşittirler (Becker, 1991). Bu nedenle bu konuda en büyük görev siyasal Erk'e düşmektedir.

Kadınların STK'lara üye olma yüzdeleri yetersiz seviyededir (Yentürk ve Bahçeci, 2014). Türkiye'de 18 yaş üzerinde evli olan kadınlar arasında yapılan "kadının siyasal sosyalizasyonu" başlıklı bir çalışmada, ankete katılan 976 kadından dörtte birinin sivil toplumsal faaliyetler de yer aldığı belirlenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre kadınların yüzde on üç'ünün bir partiye, yüzde on birinin bir derneğe ya da vakfa ve yüzde altısının bir sendikaya üye olduğu gözlemlenmiştir. Yine araştırmanın sonuçlarına göre kadınların en fazla yardım amacıyla faaliyet gösteren derneklere üye oldukları belirlenmiştir (Tokmak, 2000). Oysaki bu konuda geçmişimiz şu anımızdan daha parlaktır. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu dönemde Bacıyan-ı Rum örgütü teşkilatı sosyal ve askeri organizasyonlar konusunda çok önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu döneminde kadın hareketleri bakımından Kanunî devrine ait Defterî Hakanî kayıtları incelendiğinde "Sakarî Hatun", "Kız Bacı", "Hacı Fatma Zaviyeleri" gibi kadın lider söz konusudur (Döğüş, 2015).

THE ROLE OF WOMEN'S NGOS IN THE POLITICISATION MOVEMENT OF TURKISH WOMEN

EXTENDED SUMMARY

Subject of the study

Women's politicisation process in Turkey and the place of women's NGOs in this process.

Objective

To examine the role of women's NGOs in the politicisation movement of Turkish women.

Importance of the Study

To reveal the historical place and importance of women's NGOs in our country, to contribute to the political socialisation of Turkish women by increasing encouragement and support in this regard.

Method and technique

In this study, in which qualitative method was used, a literature review was utilised.

Findings

Although women's NGOs and their place in the modern state in terms of women's politicisation is not as old as their organisational existence, it is increasing day by day with the effect of globalisation and current policies.

Conclusion

Women's NGOs are not a foreign organisational cultural feature for Turkish society. They have a place in the historical process of our society and are of great importance. With the construction of the modern state, this importance rapidly manifests itself in the form of political socialisation and women's NGOs are rapidly developing their place within this importance.

Keywords: Women's NGOs, Political movements, Political socialisation

Summary

When it comes to women's movements in Turkey, perhaps the first concept that should come to mind should be women's NGO movements. Governments, international institutions, women's solidarity groups and their organisations, trade unions, the private sector and universities have important roles in the development of women's NGO movements (Şahin, 2012a: 45). For example, the issue of equal opportunities in terms of gender and the need to organise legal rights according to social needs is a political issue. Men and women may be biologically different but they are equal in terms of legal rights and opportunities (Becker, 1991). Therefore, the biggest task in this regard falls to the political power.

The percentage of women's membership in CSOs is insufficient (Yentürk and Bahçeci, 2014). In a study titled "political socialisation of women" conducted among married women over the age of 18 in Turkey, it was determined that one fourth of the 976 women surveyed were involved in civil social activities. According to the results of the analysis, it was observed that thirteen percent of women were members of a party, eleven percent of women were members of an association or foundation and six percent of women were members of a trade union. Again, according to the results of the research, it was determined that women are mostly members of associations operating for charitable purposes (Tokmak, 2000). However, our past is brighter than our present in this regard. In the period of the establishment of the Ottoman Empire, the organisation of Bacıyan-ı Rum (Bacıyan-ı Rum) carried out very important activities in social and military organisations. In addition, when the Defterî Hakanî records of the Kanunî period are examined in terms of women's movements during the Ottoman Empire, there are women leaders such as "Sakarî Hatun", "Kız Bacı", "Hacı Fatma Zaviyeleri" (Döğüş, 2015).

Afet ve Sivil Toplum

- Ebru ARACI, "KADEM'in Deprem Bölgesinde STK Olarak Destek Deneyimleri ve İyileştirme Sürecindeki Perspektifi"
- Rumeysa HAFIZOĞLU & H. Şule Albayrak - "Kadınların Afet Bölgesine Sivil Müdahalesi: 2023 Şubat Depremi Örneği"
- Prof. Dr. Emine ÖZMETE, "Kahramanmaraş Merkezli Yaşanan Deprem Bölgesinde Kadınlara Yönelik Psiko-Sosyal Destek Uygulamaları: İhtiyaçlar, Beklentiler, Başa Çıkma Yöntemleri"

KADEM'İN DEPREM BÖLGESİNDE STK OLARAK DESTEK DENEYİMLERİ VE İYİLEŞTİRME SÜRECİNDEKİ PERSPEKTİFİ

Ebru ARACI³⁷

ÖZET

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 11 ili etkileyen, dünyanın en büyük afetleri arasında gösterilen ve “Asrın Felaketi” olarak nitelendirilen bir deprem yaşanmıştır. 7.7 ve 7.6 olmak üzere iki büyük sarsıntının yaşandığı, can kaybının yüksek olduğu depremde küçük ve büyük ölçekli STK’lar kendi çalışma alanları dahilinde bölgeye katkı sağlamışlardır. Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) kadın alanında çalışmalar yapmasına rağmen bütüncül çalışmalarda bulunan, bölgeye ulaştırdığı ayni ve nakdi yardımların yanında, iyileşme sürecine katkı sağlayan Kadın Destek Merkezi ile depremin ilk anından itibaren bölgede olan sivil toplum kuruluşlarındandır. Bu çalışmada, KADEM’in deprem bölgesinde STK olarak destek deneyimleri ve iyileştirme sürecindeki perspektifi analiz edilmeye çalışılacaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve amaçlı örneklem seçilmiştir. Araştırma deseni olarak fenomenoloji seçilmiş, dernek gönüllüleri ve profesyonel çalışanlardan oluşan katılımcılara yarı yapılandırılmış mülakat tekniği uygulanmıştır.

KADEM’in deprem bölgesinde yaptığı çalışmaların başında Kadın Destek Merkezi (KDM) gelmektedir. KDM eğitim ve iş hayatında yer bulamayan dezavantajlı kadınları önceleyen bir çalışma alanına sahiptir. KDM, İstanbul’da yaşayan kadınların iyi hallerini artırmaya yönelik çalışmalar yapan ve birçok destek hizmeti organize eden bir kuruluştur. Sosyal hizmet uzmanları ve klinik psikologlar ile kadınlara danışmanlık hizmeti sağlanmakta, kurum yönlendirmelerinde bulunulmakta, eğitim ve istihdam imkanlarına erişimleri sağlanmaktadır. Kadın Destek Merkezi, İstanbul merkezli kurulmuş olmasına rağmen, yaşanan Kahramanmaraş depremi ile bölgede de hizmet vermeye başlamıştır. Kahramanmaraş, Adıyaman ve Hatay olmak üzere üç ilde hizmet vermektedir ve diğer illerde de hizmet verebilmek için çalışmalar sürdürülmektedir. KADEM bölgede yaptığı çalışmalarla, kadınların rutin hayatlarında yaptıkları etkinlikleri onlara yeniden sağlayarak iyileşme sürecine katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

Bölgede yapılan çalışmalar, mülakatlar neticesinde ortaya çıkan duygusal tepki, koordinasyonun önemi, çalışmaların rehabilitasyon süreci ile ilişkisi ve KADEM’in iyileştirme sürecindeki perspektifi temaları üzerinden ele alınmıştır. Afetin gerçekleştiği anda herkesin bölgede

³⁷ Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, e-mail: araciebbru@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8527-4825

olma ve yardımda bulunma arzusu, bölgede zorluklar oluşturmuştur. Mülakatlarda katılımcıların vurguladığı noktalar, deneyimi, eğitimi olmayan, acil durum ekibinde yer almayan ve psikolojisi kaldıramayacak durumda olmayanların gitmemesi, afet bilgisi olmayanların faydadan çok zarar oluşturacağı yönünde olmuştur. Koordinasyon açısından, bölgeye giriş ve çıkışların düzenli şekilde yapılabilmesi, afet organizasyonun en iyi şekilde yürütülebilmesi bakımından son derece önemli olup, bölgedeki yardım akışının alana dair eğitimi olan kişiler ve kurumlar tarafından koordinasyonun sağlanması gerekmektedir.

Acil yardımların bölgeye aktarılması tamamlandıktan sonra ortaya çıkan bir diğer önemli husus ise psikososyal destek konusudur. Yaşanan felakette erkek, kadın, çocuk, yaşlı, engelli olmak üzere her bir birey farklı şekilde etkilenmiştir. Bölgede yapılan faaliyetler depremzedeleri, kadınları yeniden normal hayata döndürmek için atılan adımlar üzerinden işlemiştir. Bu sebeple, KADEM tarafından KDM'nin (Kadın Destek Merkezi) kurulması bölge halkının normal hayata dönüşü için önemli bir adım olarak ifade edilmektedir. Bu tür felaketler sonrası insanlarda psikolojik olarak duygusal yoğunluklar görülmektedir. Bu yoğunluğu yönetmede bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. KDM'nin bölgede üstlendiği rol de olumsuz durumların yaşandığı bu süreçleri iyileştirmeye katkı sağlamaktır. KADEM iyileşme sürecindeki bakış açısını sahadan gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bölgedeki kadınlar ile görüşerek ihtiyaç duydukları, özlemini duydukları ortamı, bölge koşullarını da göz önünde bulundurarak iyileşme sürecine kendi perspektiflerinden yaklaşmaktalar. Bölgeye gitmeden önce ihtiyaç olarak düşünülmeyen şeyler, ihtiyaç listesine dahil edilmiştir. Bu durum da, yaşananlara içeriden bir göz ile bakmak ve dışarıdan bir göz ile bakmak arasındaki farkı göstermektedir. Bölgeye gitmeden önce yapılması düşünülen işler, başka kurumlar tarafından yapıldığı için planlanan diğer projeler hayata geçirilmiştir. Kurumun yapılan işlerin dışında ihtiyaç duyulana dair hemen organize olabilemesi ve gerekli listeyi hızlıca temin edip bölgedeki iyileşme sürecini hızlandırması kurumsal yapılanmanın düzgün işleyişinin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Deprem bölgesinde iyileşme süreci uzun bir zaman dilimine yayılmış durumda. Henüz çok taze olan duyguların zamanla bireyler üzerindeki etkileri daha fazla ortaya çıkacaktır. Bu sebeple KADEM de kısa vadeli desteklerde bulunmak yerine uzun vadeli desteklerde bulunmaya karar vermiş, Adıyaman, Hatay ve Kahramanmaraş başta olmak üzere deprem bölgesinde Kadın Destek Merkezleri kurmuştur. Erkekler ve çocuklar üzerindeki etkileri azaltmak için çalışmalar da yapan KADEM, bölgede ağırlıklı olarak kadınlar üzerinde faaliyetlerde bulunmaktadır.

KADEM'in destek deneyimlerinden ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında, acil durumlarda gönüllülerin iyi bir şekilde koordine edilmesi, alanda fazla kalabalık olmasını engelleme, kaos ortamı oluşturmamak için afet alanında eğitim almış ve daha önceden deneyimli olan, psikolojik olarak oradaki ortamı kaldırabilecek kişilerin bölgede olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Afet durumlarında bölgeye düzenli giriş ve çıkış politikası uygulanmalıdır. Yardımların iyi organize edilebilmesi, yardımların herkese adaletli bir şekilde dağıtılabilmesi için bireysel olarak yardım etmeye gitmek yerine, STK veya devlet kurumları aracılığıyla ulaştırılmasının daha sağlıklı olduğu ortaya çıkmıştır. Bölgeye bireysel

olarak yardıma giden kişilerin bölge ihtiyacını ve yerleşim yerlerini bilmediği için getirilen yardımlar yerlerine ulaşmadan zarar gördüğü ortaya çıkmıştır.

Görüşmeler sonucunda ortaya çıkan öneri ise AFAD'ın STK'ları kendi faaliyet alanlarına göre gruplandırması, her grubu da ülkenin farklı bölgelerinde hatta illerinde görevlendirmesi, STK'lar tarafından genellikle genel merkezlerde depolanan afet anında ihtiyaç olan malzemelerin orantılı bir şekilde dağıtılması, afet gelmeden önce gerekli eğitimlerin uygulanabilir olarak alınması, her kurumun kendi stratejik planına afet durumunu ve -olması halinde- bütçesinin ayrılması gerektiğidir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Sivil Toplum Kuruluşu, KADEM, İyileştirme Süreci

KADEM'S EXPERIENCES OF SUPPORT AS AN NGO IN THE EARTHQUAKE ZONE AND ITS PERSPECTIVE ON THE RECOVERY PROCESS

ABSTRACT

On 6 February 2023, there was an earthquake that affected 11 provinces, including Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye and Şanlıurfa, which is considered one of the world's biggest disasters and described as the "Disaster of the Century". During the 7.7 and 7.6 earthquakes, with two significant tremors and high loss of life, small and large scale NGOs contributed to the region within their fields of work. Although the Association for Women and Democracy (KADEM) works in the field of women, it is one of the non-governmental organizations that has been in the region since the first moment of the earthquake with its Women's Support Center, which contributed to the recovery process, in addition to the in-kind and cash aids it delivered to the region. In this study, KADEM's experiences of support as an NGO in the earthquake region and its perspective on the recovery process will be analyzed. A qualitative research method was used in the study, and purposive sampling was selected. Phenomenology was chosen as the research design, and a semi-structured interview technique was applied to the participants consisting of association volunteers and professional employees.

Women's Support Center (WSC) is one of the most important activities of KADEM in the earthquake zone. KDM has a field of work that prioritizes disadvantaged women who cannot find a place in education and business life. KDM is an organization that works to improve the well-being of women living in Istanbul and organizes many support services. Social workers and clinical psychologists provide counseling services to women, refer them to institutions, and ensure their access to education

and employment opportunities. Although the Women's Support Center was established in Istanbul, it started to provide services in the region after the Kahramanmaraş earthquake. It provides services in three provinces, namely Kahramanmaraş, Adıyaman, and Hatay, and efforts are underway to provide services in other areas as well. Through its work in the region, KADEM tries to contribute to the recovery process by reintroducing women to the activities they do in their routine lives.

The activities carried out in the region were discussed through emotional reaction, the importance of coordination, the relationship between the activities and the rehabilitation process, and KADEM's perspective on the recovery process. Everyone's desire to be in the region and provide assistance during the disaster created difficulties in the area. The points emphasized by the participants in the interviews were that those who do not have experience, or training, who are not part of the emergency team, and whose psychology cannot handle it should not go and that those who do not have disaster knowledge will cause more harm than good. In terms of coordination, regular entry and exit to and from the region are extremely important for the best execution of the disaster organization, and people and institutions should coordinate the flow of aid in the region with training in the field.

Another critical issue that emerged after the transfer of emergency aid to the region was completed is the issue of psychosocial support. Each individual - men, women, children, older people, and disabled people - was affected differently by the disaster. The activities in the region were based on the steps taken to bring earthquake victims and women back to everyday life. For this reason, the establishment of KDM (Women's Support Center) by KADEM is an important step for the region's people to return to everyday life. After such disasters, people experience psychological and emotional intensity. Some things could be improved in managing this intensity. The role of KDM in the region is to improve these processes where negative situations are experienced. KADEM tries to realize its perspective in the healing process from the field. By meeting with women in the region, they approach the recovery process from their own perspectives, considering the environment they need and long for and the conditions in the region. Things that were not considered necessities before going to the region were included in the list of needs. This shows the difference between an insider's and an outsider's perspectives. Since the work that was planned to be done before going to the region was done by other organizations, other planned projects were realized. The fact that the organization was able to organize immediately for what was needed in addition to the work done and to provide the necessary list quickly and accelerate the recovery process in the region indicates the proper functioning of the institutional structure. The recovery process in the earthquake region is spread over a long period. The effects of the still very fresh emotions on individuals will become more evident over time. For this reason, KADEM decided to provide long-term rather than short-term support and established Women Support Centers in the earthquake region, especially in Adıyaman, Hatay, and Kahramanmaraş. KADEM, which also reduces the effects on men and children, mainly works on women in the region.

When we look at the results of KADEM's support experiences, it has been revealed that volunteers should be well coordinated in emergencies, people who have been trained and previously experienced in the field of disaster and who can psychologically handle the environment there should be in the region to prevent overcrowding in the area and not to create chaos. A regular entry and exit policy should be applied in disaster situations. To organize the aid well and distribute it fairly to everyone, it has been revealed that delivering aid through NGOs or state institutions is healthier than going to the region individually. It was revealed that the people who went to the region individually did not know the region's needs and the settlements, and the aid brought was damaged before it could reach its destination.

The suggestion that emerged as a result of the interviews is that AFAD should group NGOs according to their fields of activity, assign each group to different regions or even provinces of the country, distribute the materials needed in the event of a disaster, which is usually stored by NGOs in the headquarters, distribute them proportionally, provide the necessary training before the disaster arrives, and allocate the disaster situation and -if possible- budget for each institution in its strategic plan.

Keywords: Disaster, Disaster Management, Civil Society Organization, KADEM, Recovery Process

KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREM BÖLGESİNDE KADINLARA YÖNELİK PSİKOSOSYAL DESTEK UYGULAMALARI: İHTİYAÇLAR, BEKLENTİLER, BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ

Emine ÖZMETE³⁸

ÖZET

Bu çalışma 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen depremlerden sonra deprem bölgesinde kadınlara yönelik psikososyal destek uygulamalarının değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu çalışmada 24 Şubat-3 Mart 2023 tarihleri arasında Elbistan'da; 2 Nisan -7 Nisan 2023 tarihleri arasında Kahramanmaraş İl Merkezi'nde Ankara Üniversitesi Psikososyal Destek Ekibi Saha Koordinatörü olan araştırmacı ve ekibi tarafından Elbistan Pınarbaşı Çadır Kent ve Kahramanmaraş İl Merkezi Karacasu Konteyner Kent'te kadınlara sunulan psikososyal destek uygulamaları kapsamında bireyle görüşmeler ve grup çalışmalarından elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırmada nicel ve nitel olmak üzere karma yöntem kullanılmıştır.

³⁸ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı; Sosyal Hizmet Bölümü; Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü, e-mail: ozmete@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-9264-5660

Depremden etkilenen kadınların sosyal ve kültürel yönleri ile aile içindeki eş ve akrabalar ile ilişkili bazı sorunlarının deprem öncesindeki yaşantılarına bağlı olduğu; deprem ile birlikte ailenin sürdürülebilirliği ve temel ihtiyaçların karşılanması ile ilgili sorumluluklarının arttığı; çocukları ile ilgili gelecek kaygılarının bulunduğu; yakınlarından can kaybı olanların yas sürecini derinden yaşadıkları belirlenmiştir. Kadınların başa çıkma için sosyal ve kültürel bağlarını korumaya, günlük rutin davranışlarına dönmeye çalıştıkları, inanç temelli maneviyatın en önemli başa çıkma yöntemi olduğu, Devletin tüm kurumları ve kuruluşları ile sunmuş olduğu hizmetlere güven duyulduğu ve devletin yanlarında olduğuna inandıkları bulunmuştur. Psikososyal destek hizmetleri depremden etkilenen kadınların hem bireysel hem de sosyal iyileşme süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Sosyal iyileşmenin sürdürülebilir olması için deprem bölgesinde psikososyal destek hizmetlerinin sürekli olarak verilmesi, bölgedeki bütün mahallelerde yaşayan bireylere ulaşılabilmesi için ev ziyaretlerinin

Anahtar Kelimeler: Depremzede kadın, psikososyal destek, ihtiyaçlar, beklentiler, başa çıkma

PSYCHOSOCIAL SUPPORT PRACTICES FOR WOMEN IN THE KAHRAMANMARAŞ CENTERED EARTHQUAKE REGION: NEEDS, EXPECTATIONS, COPING MECHANISMS

ABSTRACT

This study covers the evaluation of psychosocial support practices for women in the earthquake region after the earthquakes that occurred in Kahramanmaraş on February 6, 2023. In this study, the results were evaluated obtained from individual interviews and group studies within the scope of psychosocial support practices offered to women in Elbistan Pınarbaşı Tent City between 24 February and 3 March 2023 in Elbistan and Kahramanmaraş City Center Karacasu Container City in Kahramanmaraş City Center between 2 April and 7 April 2023 by the researcher and his team, who is the Field Coordinator of Ankara University Psychosocial Support Team. Mixed methods, both quantitative and qualitative, were used in the research. Some of the social and cultural aspects of the women affected by the earthquake and some of their problems with their spouses and relatives in the family depend on their experiences before the earthquake; with the earthquake, the family's responsibilities regarding sustainability and meeting basic needs increased; have future concerns about their children; it has been determined that those who lost their loved ones experienced the mourning process deeply. It has been found that women try to protect their social and cultural ties and return to their daily routine behaviors in order to cope, that faith-based spirituality is the most important coping method, that they trust all the institutions and organizations of the State and the services they provide, and that they believe that the state is on their side. Psychosocial support services contribute to both the individual and social recovery processes of women affected by the earthquake. In order for social

recovery to be sustainable, psychosocial support services should be provided continuously in the earthquake region, home visits should be made to reach individuals living in all neighborhoods in the region, regular rotation of the personnel providing psychosocial support services, supervision services should be provided to the personnel providing psychosocial support services, psychosocial support should be provided. It is recommended that personnel providing the service be provided with training on psychosocial first aid, psychosocial resilience, trauma and grief process.

Keywords: Women earthquake victims, psychosocial support, needs, expectations, coping mechanisms

KADINLARIN AFET BÖLGESİNE SİVİL MÜDAHALESİ: 2023 ŞUBAT DEPREMİ ÖRNEĞİ
Rumeysa HAFIZOĞLU³⁹

H. Şule ALBAYRAK⁴⁰

ÖZET

Sivil toplum ve kadına yönelik literatürde bulunan pek çok çalışma arasında deprem ve kadını gündeme alan çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bunların önemli bir kısmı kadınların depremden gördükleri zarar ve deprem bölgelerindeki dezavantajlı durumlarını ele almaktadır. Elde edilen bulgular kadınların deprem bölgelerinde toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden baskılandıkları ve afetin zorlu sonuçlarına maruz kaldıklarını/bırakıldıklarını göstermektedir (Demirci ve Avcu, 2021; Tor ve Yüce, 2023). Ancak ilgili yazında kadın sivil toplum faaliyetlerinin ve bireysel ya da örgütsel kadın girişimciliğinin genel olarak afet özelinde ise deprem bölgelerindeki faaliyet ve sivil müdahalelerini ele alan yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu minvalde çalışmamız, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen yıkıcı depremlerin ortaya çıkardığı insani felakete müdahale etmek amacıyla deprem dışı bölgelerden afetzedelere yardım için harekete geçen, onlara destek veren kadınlara odaklanmakta ve kadınların başlattığı bireysel ya da örgütsel sivil girişimleri konu edinmektedir. Bu çalışmadaki amacımız toplumsal felaket anlarında harekete geçen bireysel veya örgütsel olarak kadın sivil toplum aktivizminin dinamiklerini anlamaktır. Bu amaçla bu çalışmanın cevabını aradığı soru şudur: “Deprem bölgelerine yardıma giden kadınların motivasyonları nelerdir, bölgeye nasıl ve ne şekilde katkı sunmuşlardır, bu girişimi nasıl anlamlandırmaktadırlar?” Nitel bir çalışma olarak tasarladığımız araştırmamızda deprem bölgelerine destek vermek üzere bireysel veya herhangi bir organizasyon aracılığıyla bölgeye bizzat giden 10 kadınla yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Saha araştırması bulgularının analiziyle hem literatürdeki sivil girişim, deprem ve kadın ilişkisine dair eksikliğin giderilmesine hem de mevcut literatürün yeni tartışmalarla zenginleşmesine katkı sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kavramlar: Deprem, Kadın, Dindarlık, Sivil toplum.

³⁹ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Sosyolojisi, , e-mail: hafizoglurumeysa@gmail.com

⁴⁰ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi ,e-mail albayraksule@gmail.com, sule.albayrak@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0003-0311-5121

WOMEN'S CIVIL INTERVENTION IN THE DISASTER AREAS: THE CASE OF THE FEBRUARY 2023 EARTHQUAKE IN TÜRKİYE

ABSTRACT

Among the numerous studies in civil society and women-oriented literature, there are very few studies that focus on the intersection of earthquakes and women. A significant portion of these studies address the harms suffered by women in earthquakes and their disadvantaged conditions in disaster zones. The findings indicate that women are oppressed through societal gender roles in earthquake-stricken areas and are exposed to the challenging consequences of disasters (Demirci and Avcu, 2021; Tor and Yüce, 2023). However, the relevant literature lacks sufficient research on women's civil society activities and individual or organizational female entrepreneurship, particularly regarding activities and civil interventions in earthquake-stricken areas. In this context, our study focuses on women who took action to respond to the humanitarian catastrophe caused by the devastating earthquakes that occurred on February 6, 2023. We aim to explore the individual or organizational civil initiatives initiated by women and their motivations during the relief efforts provided to the disaster victims from non-earthquake regions. The objective of this research is to understand the dynamics of women's individual or organizational civil activism during times of societal disasters. Therefore, the central question this study seeks to answer is: "What are the motivations of the women who offered assistance to earthquake areas, how and in what ways did they contribute to the region, and how do they make sense of this initiative?" We designed a qualitative study, and semi-structured in-depth interviews were conducted with 10 women who personally traveled to earthquake zones to offer support through individual efforts or any organization. The analysis of the field research findings aims to contribute both to addressing the gap in the literature on civil intervention, earthquakes, and women, and enriching the existing literature with new discussions.

Keywords: Earthquake, Women, Religiosity, Civil Society.

Sivil Toplum ve İletişim

- Prof.Dr. Sema YILDIRIM BECERİKLİ, "Kadın ve Demokrasi Derneği'nin (KADEM) "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele" Kampanya Spotlarının Göstergebilimsel Analizi: Başka Bir Dünya Mümkün mü?"
- Zeynep DEMİR, "STK'larda İletişim Yönetimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri"
- Esra ÖZDİL GÜMÜŞ & Fatma Zülal ÜÇİŞİK, "Feminizmin Kapsayıcılığı Bağlamında Sivil Toplumu Değerlendirmek: KADEM Örneği"

**KADIN VE DEMOKRASİ DERNEĞİ'NİN (KADEM) “KADINA YÖNELİK
ŞİDDETLE MÜCADELE” KAMPANYA SPOTLARININ GÖSTERGEBİLİMSEL
ANALİZİ: BAŞKA BİR DÜNYA MÜMKÜN MÜ?**

Sema YILDIRIM BECERİKLİ⁴¹

Buse Nur BOZKUŞ⁴²

ÖZET

Medya metinleri toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik bağlamları içinde barındıran yapılardır. Varolan ideolojik düzlemin devamını ve yeniden üretimini sağlamada önemli araçlardır. Kamu sektörü ve özel sektör reklam, spot, tanıtım filmi gibi pek çok araç yoluyla kendilerini vareden sistemsal kabulleri yeniden üretmeye çalışırlar. Bir yandan da sivil toplum kuruluşları medya anlatılarını ve metinlerini kendi yola çıkış amaçları dahilinde bir ‘hak arama mücadelesinde’ kullanmanın yollarını aramaktadırlar. Burada artık medya anlatılarının ideolojik düzlemin devamını sağlamada üstlendiği rolden ziyade, varolan ideolojik düzlemi sorgulama rolünden ve savunuculuk faaliyetlerini bu kapsamda yürütmekten söz edebiliriz. Medya metinleri artık bu noktada bir karşı anlatının, alternatif bir dünya tasarısının yani başka bir dünyanın sözcüleri haline gelmektedir.

Bu çalışmada Kadın ve Demokrasi Derneği'nin “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele” kapsamında yürüttüğü 6 kampanya çerçevesinde hazırlanmış 8 adet kampanya spotunun analizi gerçekleştirilmektedir. Kampanya spotları Roland Barthes'ın göstergebilimsel analiz çerçevesiyle ele alınıp incelenmektedir. Medya iletilerinin nesnel gerçekliği nasıl ifade ettiğine yönelik bir analiz biçimi olan göstergebilimsel yaklaşım, dilde kullanılan göstergeleri analiz etme esasına dayalıdır. Bu çalışmada da kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında kampanya spotlarında kullanılan dil ve mücadele edilen toplumsal mitler analitik bir bakışla incelenmekte ve “başka bir dünya mümkün mü?” sorusunun yanıtı aranmaktadır.

⁴¹ Prof.Dr., Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, e-mail: becerikli@ankara.edu.tr , ORCID: 0000-0002-3253-2365

⁴² Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, e-mail: busenboskus@icloud.com, ORCID: 000-0002-3024-7915

SEMANTIC ANALYSIS OF THE CAMPAIGN SPOTS OF THE WOMEN AND DEMOCRACY ASSOCIATION (KADEM) ON 'COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN': IS ANOTHER WORLD POSSIBLE?

ABSTRACT

Media texts are structures that contain social, cultural, political, and economic contexts. They are important tools in maintaining the continuity and reproduction of the existing ideological plane. Both the public and private sectors try to reproduce their systemic assumptions through various means such as advertising, spots, and promotional films. On the other hand, civil society organizations seek ways to use media narratives and texts in their 'struggles for rights' within their own purposes. Here, it can be said that media texts no longer play a role in ensuring the continuity of the ideological plane, but rather in questioning the existing ideological plane and carrying out advocacy activities in this context. Media texts now become the spokespersons of a counter-narrative, an alternative world view, in other words, the possibility of another world.

In this study, the analysis of 8 campaign spots prepared within the framework of 6 campaigns carried out by the Women and Democracy Association (KADEM) under the "Combating Violence Against Women" is conducted. Campaign spots are analyzed within Roland Barthes' semiotic analysis framework. The semiotic approach, which is a form of analysis of how media messages express objective reality, is based on the analysis of signs used in language. In this study, the language used in campaign spots and the social myths being fought are examined with an analytical perspective, and the question of "Is another world possible?" is sought to be answered."

STK'LARDA İLETİŞİM YÖNETİMİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Zeynep DEMİR⁴³

ÖZET

Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), toplumsal fayda üreten ve büyük ölçüde kamusal ilgi ve desteğe ihtiyaç duyan özel bir organizasyon türüdür. Bu organizasyonlar gerçekleştirdikleri faaliyetlerle toplumu kendi hedefleri yönünde etkileyen ve değiştiren önemli aktörlerdir. Kamuoyunu kendi hedefleri doğrultusunda ikna etmek, bazen de mobilize etmek, politik kararları ve yasama süreçlerini etkileyebilmek için en önemli araçları ise iletişimdir. Modern dünyada, etkili iletişim faaliyetleri olmadan bir STK'nın var olması neredeyse mümkün değildir.

Öte yandan iletişim yöntemleri ve araçlarındaki gelişmeler, STK'lar için hem fırsatlar hem de riskler barındırmaktadır. Bu çalışma, stratejik iletişim ve sosyal pazarlamanın STK'ların amaçlarına ulaşmalarında oynadığı kritik role odaklanırken, temel iletişim stratejileri, yöntemleri ve kanalları hakkında bilgi sunmayı hedeflemektedir.

⁴³ Genel Sekreter, Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) e-mail: zeynep.demir@kadem.org.tr

Bu çerçevede, STK'ların marka ve itibar yönetimi yapma kapasitesi, itibar yönetimi araçlarının kaynak oluşturma için ne ölçüde kullanılabileceği, kampanya ve iletişim stratejileri arasındaki ayrımlar ve ticari pazarlama ile sosyal pazarlama arasındaki temel farklılıklar ele alınmaktadır. Ayrıca, etkili bir iletişim yönetimi için STK'ların karşılaştığı zorluklar ve bu zorlukları aşabilecek stratejik önerilere de yer verilmektedir.

Etkili bir iletişim yönetimi, doğru bilgi, kaynak ve donanıma sahip olmayı gerektirir. Bu nedenle, STK'lar için iletişim, sadece bir araç değil, aynı zamanda bir yatırım ve stratejik bir varlık haline gelmiştir.

COMMUNICATION MANAGEMENT IN NGOs: CHALLENGES AND RECOMMENDED SOLUTIONS

ABSTRACT

Non-governmental organizations (NGOs) are unique entities that offer social services and demand significant public attention and support. These organizations serve as influential societal players whose initiatives drive and reshape society in line with their objectives. Communication stands as the pivotal instrument for persuading and engaging the public in alignment with these goals, as well as influencing political outcomes and legislative procedures. In today's world, it's virtually untenable for an NGO to thrive without robust communication endeavors.

Conversely, advancements in communication techniques and resources present both potentialities and pitfalls for NGOs. This article seeks to shed light on foundational communication strategies, methodologies, and mediums, with an emphasis on the imperative role of strategic communication and social marketing in the realization of NGO objectives.

Within this framework, topics such as an NGO's capacity to manage its brand and reputation, the significance of this in fundraising efforts, the distinctions between campaign and communication strategies, and the disparities between commercial and social marketing are explored. Furthermore, the obstacles NGOs encounter in executing effective communication management and strategic recommendations to counter these issues are elaborated upon.

Effective communication management mandates expertise, assets, and tools. Hence, communication has evolved to be more than just a mechanism for NGOs—it has transformed into both a strategic investment and a valuable resource.

FEMİNİZMİN KAPSAYICILIĞI BAĞLAMINDA SİVİL TOPLUMU DEĞERLENDİRMEK: KADEM ÖRNEĞİ

Esra ÖZDİL GÜMÜŞ⁴⁴

Fatma Zülal ÜÇİŞİK⁴⁵

ÖZET

Kadınların sosyal, siyasi ve ekonomik haklarını artırmak, cinsiyet eşitliği ve kadınların toplum içindeki rollerini güçlendirmek amacıyla ortaya çıkan kadın hareketi, doğası gereği sivil toplumla yakın bir ilişki ve etkileşim içindedir. Kadın hareketi sosyal, siyasi ve ekonomik haklarını artırmak ve kadınların toplum içindeki rollerini güçlendirmek amacıyla hak savunuculuğu, bilinçlendirme ve eğitim, lobi faaliyetleri gibi farklı faaliyetlerle sivil toplumda örgütlenirler.

Türkiye’de de kadın hareketinin sivil toplumdaki tarihi oldukça köklüdür. Osmanlı’nın son dönemlerinden itibaren kadınlar, sosyal, kültürel ve politik haklarını elde etmek için mücadele ederken sivil toplumda da etkin faaliyet gösterdiler. Türkiye’de ilk feminist dalga olarak adlandırabileceğimiz dönem, sayıca az da olsa kadın örgütleri medeni ve siyasi haklarda eşitlik talebiyle ortaya çıktı. Batılılaşmış bir toplum olma ideali, cinsiyete bakılmaksızın tüm vatandaşlar arasında yasal eşitliği gerektiriyordu. Dolayısıyla kadın örgütlerinin talepleri, 1920’li ve 1930’lu yıllarda ülkenin büyük bir değişim yaşadığı Kemalist reform süreciyle örtüşüyordu.

1980’li yıllarla birlikte aile meselesi sorunsallaşmaya başlarken, kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadının aile içinde yaşadığı baskıların gün yüzüne çıkarılması feminist hareketin ana eksenini teşkil etti. 1990’lı yıllar ise kadın hareketi bağlamında bir dönüm noktasıdır. Kimlik siyasetinin yükselişi Türk siyasetinde aktörlerin, söylemlerin ve temaların değişmesine neden oldu. Küresel sivil toplumun yükselişi ve kadın örgütlerinin uluslararasılaşması ile kadın hareketi güçlenirken feminist kuramın dönüşümüyle de uyumlu olarak farklılaşmış ve fraksiyonlara ayrılmıştır; Kemalist, Müslüman ve Kürt kadın hareketi bu ayrışma kapsamında değerlendirilir. (Diner ve Toktaş, 2010)

Türkiye’de mevcut kadın hareketinin kendisini temsil etmediği iddiasıyla hak arayışına giren bir grup da Müslüman kadınlardı. Cumhuriyet döneminde İslamcı hareket, Batı’nın ötekileştirilmesini ahlaki kriz içindeki bir medeniyet olarak kavramsallaştırarak İslam’ı insanlığın ve Müslümanların kurtuluş yolu olarak savundu. 1990’lı yıllarda kamusal alanda başörtüsü yasağıyla birlikte kendi yolunu bulan kadın hareketi kendi savunma aygıtlarını ve taleplerini de olgunlaştırmaya başladı. Başörtüsü bu dönemde dini bir gereklilik üzerinden değil bireysel haklar, inanç özgürlüğü ve demokratik hak talebi gibi kavramlar üzerinden tartışmaya açıldı. Batılı fikirleri toptan reddeden muhafazakâr İslamcı kesimlerle özgürlükçü söylemi benimseyen farklı kadın grupları arasında böylece bir ayrım ortaya çıkmaya başladı.

⁴⁴ Doktora Adayı, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, e-mail: essraozdil@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3668-1779

⁴⁵ KADEM Ar-Ge Uzmanı

2000'li yıllarla birlikte Avrupa Birliği üyelik sürecinin de etkisiyle kadın dernekleri uluslararası fonlara erişim sağladı. Böylece STK'lar profesyonelleşerek kurumsallaşmaya başladı; hayırseverlik ve yardımlaşma odaklı dernekler ise yanı sıra hak savunuculuğu yapan derneklerin sayısı arttı. Bu dönemde, muhafazakâr grupların başörtüsü yasağı konusundaki yekpare tutumunun aksine, iyi eğitilmiş ve çalışan kadınların öngörülemez talepleri, fikir çatışmalarına yol açtı. Erkeklerin örtülü kadınların çalışma ve eğitim hakkına verdiği destekle çelişen bu güncel talepler, feminist talepler ve yozlaşmanın sinyalleri olarak yaftalandı. Müslüman kadınlar erkekler tarafından değişmez bir sembolik alan içerisinde konumlandırılmıştı. Kadınların erkeklerle eşit toplumsal aktörler olarak kendi kültürel ve ideolojik kodlarını ürettiği bu dinamik dönüşüm, toplumun bazı kesimlerince tepkiyle karşılaştı. Kadın ve erkeğin çıkarları farklı alanlarda çatışmaya başlayınca bu tepki şiddetlendi.

Dünya geri dönülemez bir şekilde değişirken aile, kadın STK'ları arasında tartışılan ve aile krizlerinin kadının güçlendirilmesi yoluyla aşılması hedeflenen sayısız zorlukla karşı karşıya kaldı. Ancak muhafazakâr bazı gruplar, uygulanabilir öneriler sunmak yerine süregelen dönüşümü eleştirme rahatlığını tercih ederek, gençlerin ve kadınların gerçek talep ve sorunlarını öngöremediler.

Türkiye'de bu tartışmalar ve ayrışmalar yaşanırken, dünyada, modernizmin kadın erkek eşitliği konusunda verdiği mücadelenin kadınları ikincil konumdan kurtaramadığı eleştirisi, feminizmi yeniden tanımlama ihtiyacıyla yeni bir literatürün de gelişmesinin önünü açtı. Bu yeni argümanlar, cinsiyet kavramının biyolojik anlamının ötesinde tanımlamaya başladı. Joan W. Scott kadının değil kadınlığın tarihini yazabileceği bir toplumsal cinsiyet yaklaşımının tarihsel analiz için elverişli bir kategori olarak ortaya koydu ve bunu iktidar ilişkilerini ifade etmenin birincil yolu olarak tanımladı. Dahası toplumsal cinsiyetin cinsiyetler arasında algılanan farklılıklara dayalı sosyal ilişkilerin kurucu bir unsuru olduğunu ileri sürdü. (Scott, 1986) Judith Butler ise cinsiyetin biyolojik, toplumsal cinsiyetin ise kültürel olarak inşa edildiği varsayımına göre, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında sıklıkla yapılan ayrım hakkındaki varsayımlara meydan okudu. Butler, bu yanlış ayrımın, feminizmin öznesinde bir bölünmeye yol açtığını savundu. Yazar, cinsiyetin edimsel olduğunu, yani insanların birbirleriyle konuşurken ve etkileşimde bulunurken yinelenen tekrarlarla korunduğunu, yaratıldığını veya sürdürüldüğünü öne sürer. (Butler, 1990) Butler ve Scott böylece bireyin failliğinin ortadan kalktığı bir cinsiyet yaklaşımının da önünü açmaktadır.

Öte yandan Bell Hooks ise feminizme yeni bir gözle bakarak onu gerçek bir özgürlük arayışı olarak değerlendiriyor ve feminizmin herkes için olduğu iddiasını barındırıyor. Bu yaklaşım, feminizmin tüm yaşamlara dokunduğunu ifade ederek özgürlüğü arayan herkesi feminizmin öznesi olmaya davet ediyor. Böylece kadın, erkek, seçkin, entelektüel ayrımı yapmadan yeni bir gözle feminizmi ele almanın imkanını sunuyor. (Hooks, 2000) Aksu Bora da, bu tartışmaya katkı olarak bireyin öznelliğinin peşine düşerek, "Feminizm herkes içindir de, 'herkes' kimdir?" diye sorar. Böylece feminizmin öznesinin kim olduğu, kimleri kapsadığı, evrensel ve sabit mi yoksa yerel ve değişken mi olduğu soruları önem kazanır. (Bora, 2021)

2013 yılında Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) ülke siyaseti ve dünyadaki feminist kuram tartışmaları açısından böyle bir atmosferde, kadın hak savunuculuğu yapan bir dernek olarak faaliyet göstermeye başladı. “Kadının onuru ile yaşayabileceği güvenli bir toplum ve adil bir gelecek inşa etmek amacıyla” çalışan KADEM, kurulduğu günden itibaren, kamuoyunda, kadına ve aileye dair birçok meselenin de doğrudan muhatabı olarak görüldü. Akademik literatüre kendi özgün söylemiyle katkı vermek, kadın hak savunuculuğu ve sivil aktivizm yapmak, şiddetin her türüyle mücadele etmek ve kadınların fırsat eşitliğine ulaşması için çalışmak KADEM’in temel çalışma odakları olsa da zaman içinde, birçok teorik tartışmanın pratikteki açmazlarına cevap vermek zorunda kalmanın da kurumun temel bir çalışma odağı olduğu görülüyor.

Feminist yazının gündeminde yer tutan bu tartışmaya katkı sağlamak amacıyla, bu çalışma, Türkiye’de sivil toplumun aktif bir aktörü olan Kadın ve Demokrasi Derneği hakkında yazılmış tez ve makaleleri analiz ederek Türkiye’de sivil toplum ve kadın haklarının kapsayıcılığını sorgulamaya açar. Çalışma kapsamında 2015-2023 yılları arasında yayınlanmış 16 tane makale ve 6 tane tez değerlendirilmiştir. Araştırma kanalı ve veri toplama aracı olarak Google Akademik programına ve Ulusal Tez Merkezi’ne başvurulmuştur. Makale ve tezler, söylem analizi ile incelenmiştir.

KADEM, bu makalelerde temel olarak üç farklı bağlamda ele alınmaktadır. Öncelikle, feminist ve batılı kavramlarla arasına mesafe koymak iddiasıyla yeni kavram arayışlarına gittiği ifade edilir. Bu mesafe KADEM’in iki ayrı şekilde tanımlanmasından kaynaklanır, dini ve muhafazakâr değerleri temsil eden bir dernek ve de hükümet tarafından organize edilen sivil toplum örgütü. Yeni kavram arayışında ise toplumsal cinsiyet eşitliği değil de toplumsal cinsiyet adaleti kavramının kullanılıyor olması, iktidarın muhafazakâr kesimlere erişmek için stratejik bir aygıt olması, dini olarak daha doğru olması, küresel feminist normların yerelde parçalanarak alternatiflerinin oluşturulması gibi sebeplerle tartışmaya açılıyor. İkinci bağlam ise İstanbul sözleşmesi ve KADEM’in İstanbul sözleşmesine bakış açısı üzerinedir. Bu çalışmalarda genel olarak KADEM’in hükümet ile olan bağlantısının İstanbul Sözleşmesi ile ilgili söylemlerinin etkilendiği savunulmuştur. Son olarak, iktidarın, kadın ve aile politikalarını topluma indirmekte sivil toplumu araçsallaştırması iddiası üzerinden KADEM ele alınmıştır. Bulgular ışığında bu çalışma feminizmin kapsayıcılığı, öznesinin kim olduğu sorusuna cevap arayarak ele alınırken yerel feminizmin imkân ve sınırlılıkları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum, yerel feminizm, feminizmin öznesi, KADEM

EVALUATING CIVIL SOCIETY IN THE CONTEXT OF FEMINISM'S INCLUSIVITY: THE CASE OF KADEM

ABSTRACT

The women's movement, which emerged to enhance women's social, political, and economic rights, promote gender equality, and empower women's roles in society, inherently has a close relationship and interaction with civil society. The women's movement organizes within civil society through various activities such as advocacy, awareness and education, lobbying efforts with the aim of enhancing social, political, and economic rights and empowering women's roles in society.

The history of the women's movement in civil society in Türkiye is deeply rooted. Women have been active in civil society while struggling to obtain their social, cultural, and political rights since the late Ottoman period. The period that can be referred to as the first feminist wave in Türkiye saw the emergence of women's organizations, albeit in small numbers, demanding equality in civil and political rights. The ideal of becoming a Westernized society necessitated legal equality among all citizens regardless of gender. Therefore, the demands of women's organizations overlapped with the Kemalist reform process in the 1920s and 1930s when the country underwent significant change.

Starting from the 1980s, family matters began to be problematized, with the fight against violence against women and the revelation of the pressures women faced within the family becoming the main focus of the feminist movement. The 1990s marked a turning point in the context of the women's movement. The rise of identity politics led to changes in actors, discourses, and themes in Turkish politics. With the rise of global civil society and the internationalization of women's organizations, the women's movement gained strength and, in line with the transformation of feminist theory, it diversified and split into factions; the Kemalist, Muslim, and Kurdish women's movements are evaluated within this context. (Diner and Toktaş, 2010)

In Türkiye, there was also a group of Muslim women who, claiming that the existing women's movement did not represent them, embarked on a quest for rights. During the Republican era, the Islamist movement conceptualized Islam as the salvation path for humanity and Muslims by framing the West as the other in a state of moral crisis. In the 1990s, along with the ban on headscarves in the public sphere, the women's movement found its own path and began to mature its defense mechanisms and demands. During this period, the issue of the headscarf was debated not as a religious necessity but was opened for discussion using concepts such as individual rights, freedom of belief, and democratic rights. A division began to emerge between conservative Islamist groups, who rejected Western ideas wholesale, and different women's groups who embraced freedom-oriented rhetoric.

In the 2000s, as a result of Türkiye's European Union membership process, women's associations gained access to international funds. This led to the professionalization and institutionalization of NGOs; the number of associations engaged in advocacy increased, alongside charitable and solidarity-focused associations. During this period, the unpredictable demands of well-educated working women, in contrast to the unified stance of conservative groups on the headscarf ban, sparked ideological conflicts.

These current demands, which contradicted men's support for the education and employment rights of veiled women, were labeled as feminist demands and signs of corruption. Muslim women were positioned within an unchanging symbolic realm by men. This transformation, where women and men, as equal social actors, produced their own cultural and ideological codes, was met with resistance from some segments of society. When the interests of women and men began to conflict in different areas, this resistance escalated.

While the world was changing irreversibly, family was confronted with numerous challenges, aimed at overcoming family crises through the empowerment of women. However, instead of offering practical suggestions, some conservative groups preferred to criticize ongoing transformation. They failed to anticipate the real demands and problems of young people and women.

Amid these debates and divisions in Türkiye, the criticism that the struggle for gender equality in modernity failed to liberate women from a secondary position prompted the redefinition of feminism and the development of a new literature. These new arguments began to redefine the concept of gender beyond its biological meaning. Joan W. Scott introduced the idea of a social gender approach, which posits that women could write the history of femininity, and defined it as a suitable category for historical analysis that serves as the primary means to express power relations. Furthermore, she argued that social gender is a foundational element of social relations based on perceived differences between genders. (Scott, 1986) Judith Butler, under the assumption that gender is constructed biologically and social gender is constructed culturally, challenged the commonly made distinction between gender and social gender. Butler argued that this mistaken distinction led to a division in feminism. She suggested that gender is performative, meaning it is created or sustained through repeated repetitions in human interactions and communication. (Butler, 1990) Butler and Scott, thus, paved the way for a gender approach where individual agency disappears.

On the other hand, Bell Hooks looked at feminism with a fresh perspective, considering it as a quest for real freedom and encompassing the claim that feminism is for everyone. This approach, stating that feminism touches all lives, invites everyone seeking freedom to become a subject of feminism without making distinctions based on gender, education, or being intellectual. (Hooks, 2000) Aksu Bora, as a contribution to this discussion, pursued the subjectivity of individuals and asked, "If feminism is for everyone, then who is 'everyone'?" Thus, the question of who the subject of feminism is, who it encompasses, and whether it is universal or specific and changeable in local contexts gained importance. (Bora, 2021)

In 2013, the Women and Democracy Association (KADEM) began operating as an advocacy organization for women's rights in the atmosphere of political debates and feminist theoretical discussions in the country and around the world. Working with the goal of "building a safe society where women can live with dignity and a just future," KADEM has been seen as a direct stakeholder in numerous issues related to women and families. While KADEM's main focus areas are contributing to academic literature with its unique discourse, advocating for women's rights and engaging in civil

activism, combating all forms of violence, and working for women's equal opportunities, it is observed over time that addressing the impasses of various theoretical debates has also become a fundamental focus of the organization.

To contribute to the feminist discourse, this study examines the theses and articles written about the Women and Democracy Association (KADEM), an active actor in civil society in Türkiye. By analyzing the articles written about KADEM from 2015 to 2023, this research questions the inclusivity of feminism and discusses the possibilities and limitations of local feminism. A total of 16 articles and 6 theses published in this period were evaluated within the scope of this study. Google Scholar and the National Thesis Center were used as research channels and data collection tools. The articles and theses were analyzed through discourse analysis.

KADEM is mainly discussed in these articles in three different contexts. First, it is stated that KADEM is distanced from feminist and Western concepts and seeks new concepts, claiming that the distance arises from the definition of KADEM in two different ways: as an association representing religious and conservative values and as a civil society organization organized by the government. In the search for new concepts, the discussion is opened for several reasons, such as the use of the concept of gender justice instead of gender equality, which is assumed to be strategically used to reach conservative segments of society, being more accurate in religious terms, and the fragmentation of global feminist norms to create alternatives at the local level. The second context is the Istanbul Convention and KADEM's perspective on the Istanbul Convention. In these studies, it is generally argued that KADEM's discourse on the Istanbul Convention is influenced by its connection with the government. Finally, KADEM is discussed through the lens of the claim that the government instrumentalizes civil society in bringing women and family policies to the public. In the light of the findings, this study will address the inclusivity of feminism, questioning who its subject is and discussing the possibilities and limitations of local feminism.

Keywords: Civil society, local feminism, subject of feminism, KADEM

Kadınların Eğitiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

- İclal BAĞCI, “Kadın STK’larda Güncel Konular: Teknolojide Kadın Derneği”
- Prof. Dr. Nur ÇETİN, “Kadınların Konumunun Güçlendirilmesinde Üniversite-STK İş Birliğinin Önemi (KAEÜ Kadın Akademisi ve STK (Kızılay) İş Birliği Örneğinde)”
- Prof. Dr. Rahmet SAVAŞ, “Geleceği Güçlendirmek: Kızların STEM Potansiyellerini Geliştiren ve Dönüştüren Sivil Toplum Kuruluşları”
- Dr. Fulya ÖZDEMİR & Özlem ATICI, “Kırsal Alanda Kadın Girişimcilerin Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi ve STK’lara Öneriler: Çanakkale İlinde Bir Uygulama”

KADIN STK’LARDA GÜNCEL KONULAR: TEKNOLOJİDE KADIN DERNEĞİ

İclal BAĞCI⁴⁶

ÖZET

Kadın sivil toplum kuruluşları (STK’lar) aile içi şiddet, kadın cinayetleri, eğitimde fırsat eşitliği, kadın istihdamı, kamusal alanda var olma, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi pek çok hususta faaliyet gösterirken iletişim teknolojilerindeki kritik gelişmeler, dijitalleşme, küreselleşme vb. unsurlar bu kuruluşları yenilikçi bir perspektifle değişen-dönüşen dünyaya uyum sağlamaya zorlamaktadır. Başka bir deyişle, yapay zekâ, algoritma ve yazılımların hızlıca etkili olduğu yaşamımızda kadınlara yönelik toplumsal sorunların çözümünde dinamik yaklaşımların benimsenmesi ve güncel olanın takip edilmesi kaçınılmazdır. Bu aşamada iç içe geçmiş iki kategorinin paralel olarak değerlendirilmesi gerekir: i.) teknoloji alanında yaşanan cinsiyet ayrımcılığının sonlandırılmaya çalışılması, ii.) kadınların herhangi bir alanda yaşadığı ayrımcılığın teknoloji vasıtasıyla duyurulması ve çözülmesi. Kadın Yazılım Tasarım Kolektifi, Dijital Topuklar, SistersLab Bilim ve Teknolojide Kadın Derneği, BizBizze Derneği, Sensiz Olmaz Sessiz Olmaz Platformu, Habitat Derneği, Kadın Hakları Dijital Veri Platformu gibi çeşitli kuruluşlar yaptıkları faaliyetlerle kadınların hem teknoloji alanında yaşadıkları problemleri görünür hale getirme hem de bu alandaki temsiliyetlerini güçlendirme çabası içerisindedirler. Bu çalışmada ise kadınların teknolojideki konumunu sorgulayan, onları nesne konumundan öznelliğe taşımayı hedefleyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan Teknolojide Kadın Derneğinin (Wtech), benzer ilkeleri benimseyen kadın STK’larla olan ilişkisi ve “teknolojinin bir cinsiyeti var mı ya da bu alan hakim bir cinsiyetin kontrolünde mi?” temel sorusu ekseninde analiz edilmesi amaçlanmaktadır. 2019 yılında kurulan ve “kadın” ile “teknoloji” kelimelerini yan yana koymayı hedefleyen bu dernek, nicel olarak teknolojide kadın ve erkek sayısını eşitlemenin ötesine geçerek bu alanda kadın olmanın imkânlarını sunmaktadır. Kurucu yönetim kurulu başkanı Zehra Öney “teknolojide insan çeşitliliğini sağlamak için sayıca az olan ve kariyer yapma noktasında motivasyonu düşük kadınların uzmanlaştırılıp güçlendirilerek bu alanda yer almalarını sağlamak hedefindeyiz” sözleriyle kadının teknoloji dünyasında bir kendilik kazanması gerektiğini hatırlatır. Bilindiği üzere toplumsal cinsiyet ayrımına yaslanarak kurulan özne/nesne, akıl/ruh, kültür/doğa gibi modern karşıtlıklar sistemi kadının aklını kullanamayacağı, muhakeme edemeyeceği ve dolayısıyla alet üreten bir insan (homo faber) olamayacağı fikrini zihinlerde yerleşik hale getirirken erkek öznenin de pek çok alanda hakimiyetini somutlaştırmıştı. Buradan hareketle bilim ve teknolojinin eril cinsiyetine itirazda bulunmak, kadınların bu alandan dışlanmasını eleştirmek, daha çok kadını bu alana dahil etmek gibi girişimler kıymetli olmakla beraber belirli bir düzeyde takılıp kalma riskini taşımaktadır. Oysa kritik nokta bilimin kurulan bir şey, teknolojinin ise değişen-gelişen bir yapıda olduğunda saklıdır. Bunların oluşumu özsel atıflar

⁴⁶ Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Felsefe Bölümü, email: iclalbagci@hotmail.com

doğrultusunda açıklanmadığı ve toplumsal-kültürel-tarihsel kodlar etrafında “kurulan” bir şey olduğu göz önünde bulundurulduğu vakit radikal değişimlere kapı aralanacaktır. Nitekim söz konusu derneğin amacı da kadınların kendi potansiyellerini keşfedecek destekleyici ve teşvik edici uygulamalarla “bilim ve teknolojinin erkek işi” olduğu ve “kadınların bilimsel bilgiyi üretemeyeceği” biçimindeki yerleşik kalıpları sarsmak; tarım, sanayi, sağlık, hayvancılık, eğitim ve daha nice alanda kadınların teknolojiyi kullanmakla kalmayıp onu üreten bir özne olmasını sağlamaktadır. Örneğin, Türkiye’nin Mühendis Kızları vakfıyla ortaklaşa düzenlenen “Dijital Dönüşüm Çağında Sürdürülebilir Liderlik” ve “Yapay Zeka Çağında Dönüşen Liderlik” programlarıyla dernek, 200’ü aşkın öğrenciye onlarca başlıkta eğitim vererek onların bilim sektöründe staj ve istihdam imkânı elde etmelerinin önünü açar. Aslında buna benzer eğitimlerle kadınların yazılım mühendisliği, e-ticaret, iş analistliği, siber güvenlik, android geliştirme, robotik kodlama, dijital okuryazarlık, veri bilimi vb. hususlarda uzmanlaşmasını sağlayarak bilişim dünyasında “üreten” ve etkin konumda olmasını plânlar.

Teknolojide Kadın Derneği “eğitim, sürdürülebilirlik ve araştırma & ölçümleme” olmak üzere üç ana odak çerçevesinde çalışmalarını yürütmektedir: Birinci kategoride yukarıda örnek olarak verilen başlıklarda eğitimler verilerek geleceğin teknoloji liderlerinin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Sürdürülebilirlik kategorisinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin teknoloji alanında etkinliğini kalıcı hale getirmek için üretilen projeler yer alır. Bu aşamada dikkate değer nokta, teknolojide uzmanlaştırılmaya çalışılan kadınların hem kamu hem de özel sektörde görünürlüklerini artırmaya yönelik atılan somut adımlardır. Kadınlara verilen eğitimler bir istihdam gücü oluşturacak biçimde plânlanmakta ve farklı kuruluşlarla işbirliği çerçevesinde ileriye dönük hedefler hayata geçirilmektedir. Örneğin, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD)’nin teknik desteğiyle yürütülen “Genç Dönüşüm Akademisi” projesi %70 kadın öğrenci kotası ile 150’den fazla katılımcının uzmanlaşarak iş dünyasında yer edinmesine katkı sağlamıştır. Araştırma ve ölçümleme kategorisinde ise yapılan çalışmalarla Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitim, kadın, insan ve istihdam araştırmaları alanındaki açığın kapatılması hedeflenmektedir. Aynı zamanda bir durum tespiti yaparak kadınların bilim ve teknoloji sektöründeki konumu nesnel veriler üzerinden analiz edilmektedir. Örneğin, “ölçemediğimiz şeyi anlayamayacağımıza ve yönetemeyeceğimize inanıyoruz” ilkesini benimseyen bu dernek, dünyanın en büyük araştırma şirketlerinden biri olan IPSOS ile Türkiye’nin teknolojik dinamiklerini anlamak adına bir ölçümleme çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada teknoloji kullanımında cinsiyet faktörünün etkisi başta olmak üzere pek çok nokta araştırmaya konu edinmiştir.

Teknolojide Kadın Derneği’nin “Birlikte Güçlüyüz!” sloganıyla hareket ederek hem Türkiye’de hem de uluslararası alanda kadınların teknoloji sektöründeki varlığını artırmayı ve onları güçlendirmeyi hedeflemesi kayda değer bir başka noktayı oluşturmaktadır. Kadınların teknolojiyi üreten konumda yer almalarını sağlayacak zemini uluslararası boyuta taşımak şüphesiz ki Türk kadınlarının bu alandaki

başarılarının tanıtılmasında önemli bir aşamadır. Bunların yanı sıra, kız çocuklarının ilk ve ortaöğretimde matematik, fen, fizik alanlarında başarısının artması için MEB ve ilgili kamu kurumları ile işbirliği yapması; üniversitelerde teknoloji platformları kurarak STEM (bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) alanında eğitim gören kız öğrencilerin kariyer plânlarında rehberlik yapması derneğin işlevselliğini ortaya koymaktadır. Sayıca az olan bu öğrencilere yetenek yönetimi, burs imkânı, network, rol model, mentor noktasında destek olmak onların teknoloji alanındaki üretimlerini artırmakta ve böylece kendilerini bilim dünyasında birer özne olarak inşa etmelerine imkân sağlamaktadır.

Özetle, çağdaş dönemde kadınların yaşadıkları sorunları teknolojinin sağladığı imkânlarla çözmeye çalışmak her ne kadar kritik bir aşamayı oluştursa da yeterli olmadığı ve mühim olanın, teknolojinin üretiminde bizzat rol almak olduğu görülmektedir. Erkeğin akılla, kadının ise doğayla özdeşleştirildiği bir alanda cinsiyete dayalı ayrımcı tutumların oluşması kaçınılmazdır ve bunun bilincinde olan Teknolojide Kadın Derneği hem ulusal hem de uluslararası boyuttaki faaliyetleriyle bu algının yıkılması için çalışmaktadır. Benzer girişimleri uygulayan kadın STK'ların sayısının artması i.) öncelikle, teknoloji alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin fark edilmesine, ii.) akabinde soruna yönelik çözümlerin üretilmesine ve iii.) en önemlisi de kadınların bu çözümlerde etkin (dolayısıyla özne) olmasına katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla bilimsel pratiğin dinamik ve canlı olduğunu hesaba katarak kadınların, teknolojinin üretiminde ve gelişmesinde etkin bir eyleyen olmasını desteklemek bir kendilik tasavvuru inşa etmelerinde zaruri bir aşamadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Dernek, Teknoloji, STK'lar, Özne

CURRENT ISSUES IN WOMEN'S NGOS: WOMAN IN TECHNOLOGY ASSOCIATION

ABSTRACT

While women's NGOs (non-governmental organizations) are active in many issues such as domestic violence, femicide, equal opportunity in education, women's employment, presence in public space, gender equality, critical developments in communication technologies, digitalization, globalization, etc. force these organizations to adapt to the changing world with an innovative perspective. In other words, in our lives where artificial intelligence, algorithms and software are rapidly effective, it is inevitable to adopt dynamic approaches and follow the current ones in solving social problems for women. At this stage, two intertwined categories need to be evaluated simultaneously: i.) trying to end gender discrimination in the field of technology, ii.) announcing and solving discrimination experienced by women in any field through technology. Various organizations such as Women's Software Design Collective, Digital Heels, SistersLab Women's Association in Science and Technology, BizBize Association, Sensiz Olmaz Sessiz Olmaz Platform, Habitat Association, Women's Rights Digital Data Platform try to both announce the problems that women experience in the field of technology and to strengthen their representation in it. In this study, the relationship of the Women in

Technology Association (Wtech), which questions the position of women in technology, aims to move them from objectivity to subjectivity, and adopts gender equality as a principle, with women's NGOs that adopt similar principles will be analyzed. In addition, basic questions such as "does technology have a gender or is this field under the control of a dominant gender?" will be discussed. Founded in 2019 and aiming to put the words "woman" and "technology" side by side, this association goes beyond equalizing the number of men and women in technology quantitatively and offers the opportunities of being a woman in this field. As the founding leader, Zehra Öney reminds us that women need to gain an identity in the world of technology with the words "In order to ensure human diversity in technology, we aim to specialize and empower women, who are few in number and have low motivation to make a career, to take part in this field." As it is known, the system of modern oppositions such as subject/object, mind/spirit, culture/nature, which is based on gender discrimination, has established in minds the idea that women cannot reason, and therefore cannot be a tool-making human being (homo faber), while it has concretized the dominance of the male subject in many fields. Therefore, although efforts such as objecting to the masculine gender of science and technology, criticizing the exclusion of women from this field, and including more women in this field are valuable, they have the risk of getting stuck at a certain level. However, the critical point lies in the fact that science is something established and technology has a changing-developing structure. Radical changes will occur when their formation is not explained with essential references and is thought to be something "established" around social-cultural-historical codes. The aim of this association is to destroy the established stereotypes that "science and technology are men's work" and "women cannot produce scientific knowledge" with supportive and encouraging practices that will enable women to discover their potential; It ensures that women not only use technology but also become subjects who produce it in agriculture, industry, health, animal husbandry, education and many other fields. For example, with the "Sustainable Leadership in the Age of Digital Transformation" and "Transforming Leadership in the Age of Artificial Intelligence" programs organized with the Engineer Girls of Türkiye foundation, the association provides training on dozens of topics to more than 200 students, enabling them to obtain internship and employment opportunities in the science sector. In fact, with these trainings, the association plans to ensure that women become "productive" and active in the IT world by ensuring that they specialize in software engineering, e-commerce, business analysis, cyber security, android development, robotic coding, digital literacy and data science.

Women in Technology Association carries out its activities within the framework of three main focuses: "education, sustainability and research & measurement": In the first category, it is aimed to raise the technology leaders of the future through training. The sustainability category includes projects produced to make permanent the effectiveness of gender equality in the field of technology. What is important at this stage is the concrete steps taken to increase the visibility of women who are trying to specialize in technology, both in the public and private sectors. The training provided to women is

planned to create an employment force and is implemented in cooperation with different organizations. For example, the Young Transformation Academy project, carried out with the technical support of the Confederation of Employer Associations (TISK), and the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), contributed to more than 150 participants specializing and gaining a place in the business world with a 70% female student quota. The studies carried out in the research & measurement category aim to close the gap in gender equality, education, women, people and employment research in Türkiye. At the same time, the position of women in the science and technology sector is analyzed through objective data. For example, this association, which adopts the principle of "We believe that we cannot understand and manage what we cannot measure", has carried out a measurement study with IPSOS, one of the world's largest research companies, to understand the technological dynamics of Türkiye.

By adopting the principle of "We Are Stronger Together!", the association aims to increase the existence of women in the technology sector and empower them both in Türkiye and internationally. Bringing the opportunity to the international level to enable women to take part in the position of producing technology is undoubtedly an important step in promoting the achievements of Turkish women in this field. In addition, the association cooperates with the Ministry of Education and public institutions to increase the success of girls in mathematics, science and physics in primary and secondary education. In addition, it provides guidance in the career plans of female students studying in the field of STEM (science, technology, engineering and mathematics) by establishing technology platforms at universities. All these show the functionality of the association. Supporting these students, who are few in number, in terms of talent management, scholarship opportunities, networks, role models and mentors, increases their production in the field of technology and thus enables them to build themselves as subjects in the world of science.

In summary, although trying to solve the problems experienced by women in the contemporary period with the opportunities provided by technology constitutes a critical stage, it is seen that it is not enough and the important thing is to take part in the production of technology. It is inevitable for sexist attitudes to emerge in an area where men are identified with reason and women with nature. Being aware of this, the Women's Association in Technology works to destroy this perception with its activities both nationally and internationally. Increasing the number of such women's NGOs will contribute to i.) first of all, the awareness of gender inequality in the field of technology, ii.) then the production of solutions to the problem, and iii.) most importantly, women becoming active (and therefore subjects) in these solutions. Therefore, without forgetting that scientific practice is dynamic and alive, supporting women to be active agents in the production and development of technology is an essential step in building an identity.

Keywords: *Woman, Association, Technology, NGOs, Subject*

KADINLARIN KONUMUNUN GÜÇLENDİRİLMESİNDE ÜNİVERSİTE-STK İŞ BİRLİĞİNİN ÖNEMİ (KAEÜ KADIN AKADEMİSİ VE STK (KIZILAY) İŞ BİRLİĞİ ÖRNEĞİNDE)

Nur ÇETİN⁴⁷

“BM: Kadın Güçlensin ki İnsanlık Güçlensin”

ÖZET

Yaradılış olarak erkekle eşit pozisyonda olan kadınlar ne yazık ki toplumsal olarak bu eşitlik statüsünün dışında bırakılmaktadırlar. Kadınlar tarih boyunca ekonomik, sosyal ve politik alanlarda genel olarak erkeklere göre ikincil konumda kalmışlardır. 21. Yüzyılın modern dünyasında kadınlara ilişkin bu sorun hala varlığını devam ettirmektedir. Bu sorunun çözüme kavuşturulabilmesi amacıyla son birkaç yüzyıldır tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların konumlarının iyileştirilmesine yönelik politikalar üretilmeye başlanmasına rağmen kadınlar hala istenilen konuma ulaşabilmiş değildir. Küresel verilere göre günümüzde de kadınlar toplumsal ve ekonomik statü açısından güçlü konumda değildirler. Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayımlanan “Küresel Cinsiyet Farkı 2023 Raporuna” göre, kadınlar ekonomiye katılım ve fırsat eşitliği, eğitimsel kazanımlar, sağlık ve yaşam ile politik arenadaki gücü açısından geride kalmaktadırlar, hatta dünya çapında genel olarak cinsiyet eşitsizliğini giderme hızı yavaşlamıştır (Erkul Kaya, 2023). Genel olarak bakıldığında dünya genelinde kadınların eğitim, istihdam ve sağlık gibi olanaklara erişimlerinin kısıtlı olmasının kadının konumunun güçlendirilmesi önündeki önemli sorunlar olarak devam ettiği görülmektedir.

Kadınların güçlendirilmesi ve konumlarının iyileştirilmesi en önemli küresel sorunların başında gelmektedir. Uluslararası düzeyde artan çalışmalar kadınların toplumsal ve ekonomik konumlarının iyileştirilmesine yönelik politikalar geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kadınların konumlarının iyileştirilmesi yalnızca kadınlar açısından değil, toplumsal gelişme açısından da büyük önem taşımaktadır. Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların ekonomik ve sosyal açılardan güçlendirilmesi toplumların ekonomik, demografik, kültürel ve sosyal açılardan gelişimine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda toplumsal ilerlemenin en önemli şartlarından biri şüphesiz toplumsal kurumların güçlü ve sürdürülebilir bir yapıda olmasıdır. Bu anlamda en önemli toplumsal kurum olan ailenin güçlü olabilmesi güçlü ve mutlu kadınlar ile sağlanabileceğini söylemek mümkündür. Çünkü toplumun temeli olan aile kurumunun sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi çoğunlukla bilinçli ve güçlü kadına bağlıdır. Nesillerin devamını sağlayan kadınların güçlendirilmesi ve bilinçlenmesi sağlam toplumsal yapıların da temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla iktisadi ve sosyal açıdan güçlü toplumların oluşabilmesi ancak kadınların güçlendirilmesi ile mümkün olabileceğini söylemek doğru bir tespit olacaktır.

⁴⁷ Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İİBF Dekanı, Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı, Fatma Bacı Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü, e-mail: nur.cetin@ahievran.edu.tr , ORCID: 0000-0002-5377-7310

Bir politika ilkesi olarak kadınların güçlendirilmesinin ilk ve temel şartlarından biri, “kadının değerinin” kadınların kendileri ve toplumun geri kalanı tarafından anlaşılabilmesini sağlamaktır. Bu noktada kadının toplum içindeki yeri ve önemi konusunda toplumsal farkındalık geliştirilmesi, kadın sorunları alanındaki temel politika amaçlarından biri haline getirilmelidir. Türkiye de dahil olmak üzere son dönemlerde kadının toplumsal yaşamdaki konumunun iyileştirilmesine yönelik oluşturulan temel ulusal ve uluslararası politika belgelerinde öncelikli amaç “kadının toplumsal hayattaki değerinin” anlaşılabilmesini sağlamak olmalıdır. Bu önemli politika amacının gerçekleştirilebilmesi için devletin yanı sıra yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler gibi çeşitli paydaşlara da önemli sorumluluklar düşmektedir. Kadın sorunları için gerçekleştirilen uluslararası düzeydeki iş birliklerinin yanında ulusal düzeydeki kurumlararası iş birliklerinin büyük önem taşıdığını belirtmek gerekmektedir. İnsanın gelişimi/değişimi ancak eğitimle mümkün olduğu tezinden yola çıkarak, bu kurumların başında üniversiteler geldiğini söylemek gerekir. Toplumu eğiten ve yönlendiren kurumlar olarak üniversiteler kadınlara ilişkin sorun alanlarının belirlenmesinde ve dolayısıyla kadınların konumlarının güçlendirilmesinde öncü kuruluşlar olabileme potansiyeline sahiptirler. Üniversitelerin örgün eğitim vermenin yanı sıra toplumsal sorunlara ilişkin konularda da farkındalık oluşturma ve politika önerisi geliştirme noktasında da rehber konumda olmaları gerekmektedir. Üniversiteler gerek ders müfredatı kapsamında gerekse düzenleyecekleri eğitim seminerleri ile kadının toplumsal hayattaki yerinin güçlendirilmesine katkı sağlamaktadırlar. Bu anlamda bahsedilen çalışmalara öncü nitelikte olabilecek bir çalışmayı Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi gerçekleştirmektedir. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi bünyesinde kurulan Fatma Bacı Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından bu amaçlar doğrultusunda kadınlar için “Kadın Akademisi” eğitimleri düzenlenmektedir (<https://arasuygmer.ahievran.edu.tr/fatmabaci>). 2021 yılında faaliyetlerine başlayan uzun soluklu Kadın Akademisi eğitimlerini her dönem düzenli olarak gerçekleştirerek çalışmalara geleneksel bir nitelik kazandırmıştır. Yılda iki defa düzenlenen eğitim programında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi akademisyenleri ve alanında uzman kişilerin verdiği eğitimler ile kadınlara yönelik önemli bilgilendirici çalışmalar yapılmaktadır. Eğitimler kapsamında; kadının tarihsel süreçteki konumu, Türk kültürü ve devlet geleneğinde kadın, İslam dininde kadın, kadın güvenliği, devletin kadına ve aileye sağladığı destekler, aile içi iletişim, kadının ve ailenin güçlendirilmesi gibi konularda eğitimler verilmektedir. Bu eğitimler kadınların kendi güçlerinin farkına varabilmeleri ve toplum içindeki konumlarını anlamlandırabilmeleri açısından katılımcılara katkı sunarak bilinç düzeylerini yükseltmelerine yardımcı olmaktadır. Eğitimler sonunda alınan dönütlere göre katılımcı kadınların ailedeki önemi ve toplumdaki statülerine ilişkin olarak bilinç düzeylerinin arttığı görülmektedir (5. Kadın Akademisi Eğitimlerini Başarı ile Tamamladı, 2023). Kadınların temel hakları alanında çalışmalar yapan ve bu konuda politika üretilmesine destek olmayı amaçlayan kuruluşlardan biri de sivil toplum örgütleridir. Sivil toplum kuruluşları, resmi kuruluşların dışında kalan politika, eğitim, kültür vb. alanlarda faaliyet gösteren ve gönüllülük esasına dayanan kuruluşlardır. Bu kapsama çeşitli dernekler, vakıflar, odalar ve sendikalar dahildir. Sivil toplum kuruluşları belli bir amaç doğrultusunda temsilcisi oldukları kitlelerin hak ve

çıkartlarını savunmaktadırlar. Toplum ile devlet arasında bir köprü vazifesi gören sivil toplum kuruluşları vatandaşın sorunlarının belirlenmesi, örgütlülük sağlanması ve sorunların politika yapıcılara iletilerek çözüm bulunması konusunda önemli yönetim aktörleridir.

Toplumsal sorunlara ilişkin olarak çözüm üretilebilmesi noktasında kurumlararası iş birliği oldukça önemlidir. Diğer alanlarda olduğu gibi kadınların güçlendirilmesi konusunda da sivil toplum kuruluşlarının diğer kurumlarla yapacağı iş birliğinin önemi büyüktür. Örneğin, yukarıda bahsedilen Kadın Akademisi eğitimleri kadınlara STK'lar vasıtasıyla da duyurularak daha çok kadının katılımı sağlandı, eğitimlerde toplumsal hayatta gönüllülük çalışmalarının önemi de anlatıldı. Aynı zamanda eğitim alan kadınların da sivil toplum kuruluşlarında daha aktif rol almaya başladıkları görülmüştür. Mesela, Kasım 2022-Ocak 2023 arasında eğitimlerini sürdüren 4. Kadın Akademisi'ne 120'den fazla kadın katılmış olup, 89'u katılım sertifikasını alma hakkı kazanmıştır. Katılımcı kadınların destekleriyle Kırşehir'de ihtiyaç sahiplerine yardım etmek amacıyla faaliyet gösteren Kızılay Butik çalışmaları düzenli hale getirilmiştir. Hemen ardından meydana gelen 6 Şubat depreminde ise, kadın katılımcıların neredeyse tamamının Kızılay gönüllülük çalışmalarına katıldıkları, deprem bölgesi için yardım ettikleri ve yardım topladıkları görülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ve Türk Kızılay Kırşehir Kadın iş birliği çalışmaları örneğinde kadınların konumlarının güçlendirilebilmesi, örgütlenmesi, farkındalığın ve bilincin artması konusunda üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliğine dikkat çekmektir. Çalışma, kadınının güçlendirilmesi ve bilinçlendirilmesi konusunda üniversitelerin öncü kuruluşlar olabileceği ve bu amaçla sivil toplumla iş birliğinin bu amaca katkı sağlayacağına vurgusuna dayanmaktadır. Kadınlara yönelik olarak oluşturulan politika belgelerinde kadınların konumlarının güçlendirilmesine ilişkin düzenlemelerin sayısı her geçen gün artıyor olsa da uygulama safhasının görece zayıf kaldığı görülmektedir. Bu durum CEDAW (Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) gibi önemli uluslararası raporlarda da vurgulanmıştır. CEDAW'da kadınlara yönelik ayrımcılığı önlemek için sadece yasal eşitliğin yeterli olmadığı, bu eşitliğin fiilen de olması gerektiği ve yaşamın her alanında sağlanması için çalışmalar yapılması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu konuda bizim düşüncemiz, kadınların konumunun güçlendirilmesine yönelik olarak yapılan düzenlemelerin etkin ve verimli bir biçimde amacına ulaşabilmesi için, uygulama safhasında sivil toplum kuruluşları ve eğitim ayağı olarak üniversiteler gibi yönetim paydaşlarına önemli görevler düştüğü yönündedir. Bu çalışma ile Kırşehir'de KAEÜ Kadın Akademisi'nin çalışmalarından yola çıkılarak, sivil toplum kuruluşlarının, kadınların eğitim ve sosyal alanlarda güçlendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin iş birliğinin yaygınlaştırılması gerektiğine dikkat çekmek amaçlanmaktadır. Kadınlara uluslararası ve ulusal düzenlemelerle verilen hakların tanıtılması, kadınların bu hakları kullanma biçimleri, iş olanaklarına erişimleri noktasında bilinçlendirilmesi, devletin sağladığı sosyal olanakları kullanabilmeleri ve aile içi iletişim kalitesi yönünden bilinç düzeylerinin artırılması gibi konularda aracı kurumlar olarak STK'ların ve üniversitelerin iş birliği çerçevesinde bu görevi yerine getirmeleri oldukça önem arz etmektedir.

Türkiye'deki üniversitelerin çoğunda (100'e yakın üniversitede farklı isimlerle Kadın araştırmaları uygulama merkezleri bulunmaktadır) kadınların konumunun güçlendirilmesine ilişkin çalışmalar yapılmaktadır ancak toplumda yaygın hale gelebilmesi için yerel düzeyde üniversite-sivil toplum iş birliğinin geliştirilmesi şarttır. Çalışmada bu iş birliğin geliştirilebilmesinden yola çıkarak politika oluşturulabilmesi noktasındaki güçlü ve zayıf tarafları belirlenerek çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır. Bugüne kadar FABKAM tarafından kadınlara yönelik düzenlenen eğitimlerde, kadınların genel kültür, eğitim, sosyal, sağlık, aile içi ilişkiler ve iletişim alanındaki destek eğitimlerine ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Sahadan elde edilen veriler ışığında şekillenen bu çalışma; kadınların gerek eğitim alanında gerekse sahip oldukları haklar hakkında bilinç düzeylerinin artırılması ve yaşadıkları sorunların paylaşılması/tartışılması/çözüm aranması için ortamın oluşturulması açısından bu tür destek programlarının artırılması gereği önerisinde bulunmaktadır. Bununla birlikte kadınların ekonomik güçlenmeleri ile birlikte kadınların özgüvenlerinin, değerlerinin farkındalığının artırılmasının da büyük önem taşıdığı sonuca varılmıştır. Kadınların toplumsal alanda güçlendirilmesi, yasal düzenlemelere ek olarak kurumsal iş birliğine dayanan bu tür eğitim programlarının yaygınlaştırılması ile mümkün olabilecektir. Alanda görülen bu eksiklik doğrultusunda bu bildirinin, kadınların güçlendirilmesine ilişkin yapılacak her türlü düzenlemede, politika yapıcı ve uygulayıcı birimler tarafından dikkate alınmasını sağlanması noktasında alana katkı sunması düşünülmektedir.

Anahtar Kelime: Kırşehir, Kadın Akademisi, Kızılay Kadın, Ahi Evran Üniversitesi, Fatma Bacı

THE IMPORTANCE OF UNIVERSITY-NGO COOPERATION IN STRENGTHENING THE POSITION OF WOMEN (IN THE EXAMPLE OF KAEU WOMEN'S ACADEMY AND NGO (KIZILAY) COOPERATION

ABSTRACT

Women, who are naturally in an equal position with men, are unfortunately socially excluded from this equality status. Throughout history, women have generally remained in a secondary role compared to men in economic, social and political fields. In the modern world of the 21st century, this problem still exists. In order to solve this problem, although policies have been started to improve the position of women in all developed and developing countries over the last few centuries, women still have not reached the desired position. According to global data, today women are not in a strong position in terms of social and economic status. According to the "Global Gender Gap 2023 Report" published by the World Economic Forum, women lag in terms of participation in the economy and equal opportunities, educational attainment, health and life, and power in the political arena, and even the pace of addressing gender inequality worldwide has slowed (Erkul Kaya, 2023). In general, it is seen that the limited access of women to opportunities such as education, employment, and health around the world continues to be an essential problem in strengthening the position of women.

Empowering women and improving their position are among the most important global problems. Increasing studies at the international level aim to develop policies to improve women's social and economic position. Improving the position of women is of great importance not only for women but also for social development. The economic and social empowerment of women, who make up half of the world's population, contributes to societies' economic, demographic, cultural and social development. At the same time, one of the most essential conditions of social progress is undoubtedly a solid and sustainable structure of social institutions. In this sense, the family, the most important social institution, can be intense with strong and happy women. Because the continuation of the family institution, which is the foundation of society, in a healthy way mostly depends on the conscious and strong woman. The empowerment and awareness of women, who ensure the continuation of generations, also form the basis of sound social structures. Therefore, it would be correct to say that the formation of economically and socially strong societies is only possible with women's empowerment.

One of the first and fundamental conditions for women's empowerment as a policy principle is ensuring that women and the rest of society understand *the "value of women"*. At this point, raising social awareness about the place and importance of women in society should be made one of the main policy objectives in women's issues. The primary purpose of the leading national and international policy documents created to improve the position of women in social life, including in Türkiye, should be to ensure that *"the value of women in social life"* is understood. In order to realize this important policy aim, besides the state, various stakeholders such as local governments, non-governmental organizations and universities have essential responsibilities. It should be noted that in addition to international cooperation for women's issues, national-level inter-institutional cooperation is of great importance.

Based on the thesis that human development/change is only possible with education, universities are at the forefront of these institutions. Universities had the potential to be leading institutions in identifying the problem areas related to women and thus strengthening the position of women. In addition to providing formal education, universities should also be in a position to guide in raising awareness and developing policy proposals on issues related to social problems. Universities contribute to strengthening women's place in social life, both within the scope of the curriculum and with the training seminars they will organize. In this sense, Kırşehir Ahi Evran University carries out a study that can pioneer the mentioned studies. "Women's Academy" trainings are organized for women by Fatma Bacı Women's Studies Application and Research Center, which was established within Kırşehir Ahi Evran University (<https://arasuygmer.ahievran.edu.tr/fatmabaci>). The Women's Academy, which started its activities in 2021, has given a traditional quality to the studies by regularly conducting training every semester. In the training program, organized twice a year, important informative studies are carried out for women with the training given by Kırşehir Ahi Evran University academics and experts in their fields. Within the scope of training, many exercises are provided on the position of women in the historical process, women in Turkish culture and state tradition, women in Islam, women's security, the

support provided by the state to women and families, communication within the family, and empowerment of women and families. These trainings help women be aware of their strengths and make sense of their position in society by contributing to raising their awareness levels. According to the feedback received at the end of the training, it is seen that the level of awareness of the participating women regarding the importance of the family and their status in society has increased (the 5th Women's Academy has successfully completed, 2023). Non-governmental organizations are one of the organizations that work in the field of women's fundamental rights and aim to support policy-making in this regard. Non-governmental organizations, politics, education, culture, etc., outside official institutions. They are organizations operating voluntarily. This includes various associations, foundations, chambers and trade unions. Non-governmental organizations defend the rights and interests of the masses they represent in line with a particular purpose. Non-governmental organizations, which act as a bridge between society and the state, are important management actors in determining the problems of the citizens, providing organization and finding solutions by communicating the problems to policymakers.

Inter-institutional cooperation is critical at the point of finding solutions to social problems. As in other fields, the cooperation of non-governmental organizations with other institutions is essential for women's empowerment. For example, Women's Academy training was announced to women through NGOs, enabling more women to participate, and the importance of volunteering in social life was also explained in the training. At the same time, it was observed that women who received education began to take a more active role in non-governmental organizations. For example, more than 120 women attended the 4th Women's Academy, which continued their education between November 2022 and January 2023, and 89 of them were entitled to receive the participation certificate. With the support of participating women, the activities of Kızılay Boutique, which operates to help those in need in Kırşehir, have been made regular. In the earthquake of February 6, which took place immediately after, it was observed that almost all of the female participants participated in the volunteering activities of the Red Crescent, and helped and collected aid for the earthquake area.

This study aims to draw attention to the cooperation of universities and non-governmental organizations in order to strengthen the position of women, to organize, to increase awareness and consciousness in the example of Kırşehir Ahi Evran University and Turkish Red Crescent Kırşehir Women's cooperation studies. The study is based on the fact that universities can be pioneering organizations in empowering and raising awareness of women and that cooperation with civil society will contribute to this goal. Although the number of regulations regarding strengthening women's positions in policy documents created for women is increasing daily, the implementation phase remains relatively weak. This situation has also been emphasised in important international reports such as CEDAW (United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women). In CEDAW, it has been argued that legal equality alone is insufficient to prevent discrimination against women; this equality must also be present in practice, and efforts must be made

to ensure it in all areas of life. Our opinion on this issue is that for the regulations made to strengthen the position of women to achieve their goals effectively and efficiently, management stakeholders such as non-governmental organizations and universities as education pillars have essential duties during the implementation phase. Based on the work of KAEU Women's Academy in Kırşehir, this study aims to draw attention to the need to expand the cooperation between non-governmental organizations and universities to empower and raise awareness of women in education and social fields. It is essential for NGOs and universities to cooperate as intermediary institutions on issues such as introducing the rights given to women by international and national regulations, raising awareness of women about the way they use these rights, their access to job opportunities, their ability to use social opportunities provided by the state, and increasing their awareness in terms of the quality of communication within the family. In most of the universities in Türkiye, studies are carried out to strengthen the position of women (There are Women's Studies Application Centers under different names in nearly 100 universities). However, it is necessary to develop university-civil society cooperation at the local level in order for it to become widespread in society. In the study, based on the development of this cooperation, the strong and weak sides of the policy will be determined, and solution proposals will be tried to be presented. In the trainings organized for women by FABKAM to date, it has been determined that women need support trainings in general culture, education, social, health, family relations and communication. This study, shaped in the light of data obtained from the field, suggests the need to increase such support programs in order to increase women's awareness of their rights both in the field of education and to create an environment for sharing/discussing/seeking solutions to the problems they experience. However, it has been concluded that increasing women's self-confidence and awareness of their values is of great importance, along with their economic empowerment. Empowering women in the social sphere will be possible by disseminating such training programs based on institutional cooperation and legal regulations. In line with this deficiency seen in the field, this abstract will contribute to the field in ensuring that it is taken into consideration by policymakers and implementing units in any regulations to be made regarding women's empowerment.

Keywords: Kırşehir, Women's Academy, Kızılay Women, Ahi Evran University, Fatma Bacı

KIRSAL ALANDA KADIN GİRİŞİMCİLERİN DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ VE STK'LARA ÖNERİLER: ÇANAKKALE İL'İNDE BİR UYGULAMA

Fulya ÖZDEMİR⁴⁸

Özlem ATICI⁴⁹

ÖZET

Günümüzde yaşanan değişim ve gelişmeler devlet müdahalesini, devletin hizmet alanının sınırlarını değiştirmiş, bunun sonucu olarak yerleşme ve özelleşme eğilimleri ile birlikte sorunların çözümünde yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının da etkinliğini artmıştır (Çin ve Altun, 2021: 272). Özellikle kadının istihdama kazandırılması ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadınların gerekli yetkinlik ve donanımlar konusunda geliştirilmesi konuları Türkiye'de birçok sivil toplum kuruluşunun temel hedefi olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha da önemlisi özellikle Kırsal alanda yaşayan kadınların bazı imkanlara ulaşma açısından avantajlı grup olarak görüldüğü günümüzde, STK'lara hem kadın istihdamı hem de kadınların bu anlamda sahip olması gereken donanımların sağlanması açısından büyük görev düşmektedir. Bu bağlamda kadınların sosyal yaşama katılımında becerilerinin gelişmesi, işgücüne katılım ve üretici faaliyetlerle ilgili becerilerinin gelişmesi, kadınlara özel sosyal, sağlık ve eğitim ile ilişkili, kadına yönelik şiddet ve gelir elde etme konusundaki ihtiyaçların karşılanmasında örgütlenme ve özellikle kooperatiflerin desteklenmesi, kadınların sosyal güçlenmesi açısından önem taşımaktadır (Atakan ve Çoban, 2022: 26).

Türkiye'de son yıllarda kadın kooperatifi sayılarındaki artışın en önemli nedeni, kadınların kooperatifleşme konusunda STK'lar, bakanlıklar, yerel yönetimler, çeşitli kamu kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarca desteklenmeleridir. Bu destekler çoğu zaman kooperatiflere üretim yeri tahsis edilmesi ve meslek edindirme eğitimlerinin verilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Adar vd. 2023: 1173-1174). Özellikle meslek edindirme eğitimleri kadınların yetkinliklerinin artırılması, özgüven açısından kadınların güçlendirilmesi ve kadın istihdamına katkıda bulunulması açısından çok önemlidir. Nitekim Sayın (2011) kadın girişimcilerin sorunlarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmada kadınların mesleki eğitim alma imkanlarının bulunmadığını ifade etmektedir. Özellikle kadınlara destek alanında faaliyet STK'lar bugüne kadar en çok bahsedilen konular üzerinde yoğun emek vermiştir. Fakat günümüzde yoğun bir şekilde etkisini hissettiren dijital dönüşüm hem dünyada hem de Türkiye'de bir takım görev ve sorumlulukları değiştirmiş ve bu sorumluluklara yenilerini eklemiştir. Özellikle kadınlara yönelik

⁴⁸ Dr., (Bağımsız Araştırmacı, e-mail. fulyaozdemir@gmail.com)

⁴⁹ Öğr. Gör., (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi / Ayvacık MYO), ozlem.atici@comu.edu.tr, ORCID: 386953

STK'lara düşen görev dönüşen bu yeni dünyaya kadınların ayak uydurması için gereken sorumluluğu üstlenmektir. Çünkü dijital teknoloji, değişimi hızlandırmakta, örgütleri kültürel, sosyal ve teknik olarak değiştirmektedir (Garcez vd., 2022: 1159). Bu dönüşüm yalnızca örgütleri değil bireyleri, iş yapma ve kurma şekillerini, müşteri istek ve ihtiyaçlarını, pazarlama ve satış yöntemlerini ve daha birçok eylemi önemli oranda değişime uğratmaktadır. Bu değişimler hem aktif girişimcileri hem de girişimcilik niyetinde olan kişileri de ilgilendirmektedir. Söz konusu dijitalleşmenin farkında olmak ve bu değişimin gerektirdiği donanıma sahip olmak son derece önem arz etmektedir. Nitekim yapılan araştırmalar, dijital çağın en aranan yetkinlikleri arasında dijital okur yazarlık konusuna vurgu yapmaktadır (Aksu ve Dalkılıç, 2019: 54).

Bu çalışma öncelikle Kırsal alanda yaşayan girişimci ve girişimci olma niyetindeki kadınların dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte STK'ların kırsal alanda girişimcilik faaliyetini yürüten ve girişimcilik niyetinde olan kadınlara dijital yetkinliklerinin artırılması açısından, sorumluluklarını belirlemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda araştırma yerli literatürde henüz yeterince ele alınmamış bir konu olarak önemli bir boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Bu amaçla Çanakkale İli'nin kırsal bölgelerinde ikamet eden ve girişimcilik yapan ya da yapma niyetinde olan kadınlara ulaşılması planlanmaktadır. Araştırmada örneklem grubundan anket yolu ile bilgiler toplanacak ve nicel analiz yöntemleri kullanılarak veriler yorumlanacaktır. Bu amaç ile dijital okuryazarlık ölçeği kullanılacaktır. Dijital okuryazarlık ölçeği kadınların sahip olduğu dijital yeterliliği ölçmektedir. Dijital okuryazarlık ya da yeterlilik, Selimi ve Üseini (2019: 204) tarafından bilgisayar donanımının temel ilkeleri hakkında bilgi sahibi olma, bilgisayar ağlarını kullanma, çevrimiçi topluluklara ve sosyal ağlara katılma becerisine sahip olma, dijital formatta bilgi bulma, analiz etme, değerlendirme, oluşturma ve aktarma yeteneğine sahip olma olarak tanımlanmaktadır. Bulger vd. (2014: 1567) ise dijital okuryazarlığı "çevrimiçi kaynakları kullanarak okuma ve yazma becerisini, görevle ilgili kaynakları seçme, bilgileri tutarlı bir mesajda sentezleme ve mesajı bir izleyici kitlesine iletme becerisi" olarak tanımlamaktadır. Araştırma sonucunda kırsal alanda girişimcilik faaliyetleri yürüten ya da bu niyette olan kadınların sahip olduğu dijital okuryazarlık seviyesi belirlenecektir. Bununla birlikte STK'lara bu konuda (kırsalda faaliyet gösteren ya da girişimcilik niyetinde olan kadınların dijital yetkinliklerinin artırılması konusunda) neler yapabileceklerine yönelik bir yol haritası oluşturulması hedeflenmektedir. Bu bağlamda çalışma hem teorik olarak hem de pratik olarak alana katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Okuryazarlık, Sivil Toplum Kuruluşları, Kadın Girişimci, Kırsal Girişimcilik

DETERMINATION OF DIGITAL LITERACY LEVELS OF WOMEN ENTREPRENEURS IN RURAL AREAS AND SUGGESTIONS TO NGOS: AN APPLICATION IN ÇANAKKALE PROVINCE

ABSTRACT

The changes and developments experienced today have changed the state intervention, the boundaries of the service area of the state, and as a result, the local governments, private sector and non-governmental organizations have increased their effectiveness in solving problems together with the localization and privatization tendencies (Çin & Altun, 2021: 272). In particular, the issues of increasing the employment of women and ensuring equality between women and men are the main goals of many non-governmental organizations in Türkiye. More importantly, in today's world, where women living in rural areas are seen as a disadvantageous group in terms of accessing some opportunities, NGOs have great duties in terms of both women's employment and providing the equipment that women should have in this sense. In this context, on the issues of development of women's skills regarding participation in social life, development of women's skills regarding labor force participation and productive activities, meeting the social, health and education-related, income generation needs and needs caused by violence against women supporting the organizations of women especially cooperatives are important in terms of social empowerment of women. (Atakan & Shepherd, 2022: 26).

The most important reason for the increase in the number of women's cooperatives in Türkiye in recent years is the support of women by NGOs, ministries, local administrations, various public institutions and international organizations in establishing cooperatives. These supports often appear in the form of allocating production sites to cooperatives and providing vocational training (Adar et al. 2023: 1173-1174). In particular, vocational training is very important in terms of increasing women's competencies, empowering women in terms of self-confidence and contributing to women's employment. As a matter of fact, Sayın (2011) states in his study on the problems of women entrepreneurs that women do not have the opportunity to receive vocational training. Especially NGOs operating in the field of support for women have worked hard on the most mentioned issues so far. However, digital transformation, which makes its impact felt intensely today, has changed some duties and responsibilities both in the world and in Türkiye, and added new ones to these responsibilities. The duty of NGOs operating for women, is to take on the necessary responsibility for women to keep up with this transforming new world. Because digital technology changes organizations culturally, socially and technically and also it accelerates change (Garcez et al., 2022: 1159). This transformation significantly changes not only organizations but also individuals, in ways of doing and establishing business, customer requests and needs, marketing and sales methods and many other actions. These changes concern both active entrepreneurs and people with entrepreneurial intentions. It is extremely important to be aware of this digitalization and to have the equipment required by this change. As a matter of fact, researches emphasize digital literacy among the most sought-after competencies of the digital age (Aksu & Dalkılıç, 2019: 54).

This study primarily aims to determine the digital literacy levels of entrepreneurs living in rural areas and women who intend to become entrepreneurs. In addition, it is trying to determine the responsibilities of NGOs in terms of increasing their digital competencies to women who carry out entrepreneurship activities in rural areas and have entrepreneurial intentions. In this context, the research is trying to fill an important gap as a subject that has not yet been adequately addressed in the Turkish literature. For this purpose, it is planned to reach women residing in the rural areas of Çanakkale and who are or intend to become entrepreneurs. In the research, data will be collected from the sample group by means of a questionnaire and the data will be interpreted using quantitative analysis methods. For this purpose, a digital literacy scale will be used. The digital literacy scale measures the digital competence of women. Digital literacy or competence is defined by Selimi & Üseini (2019: 204) as having knowledge on the basic principles of computer hardware, the ability to use computer networks, participate in online communities and social networks, the ability to find, analyze, evaluate, create and transfer information in digital format. Bulger et al. (2014: 1567) defines digital literacy as “the ability to read and write using online resources, to select task-related resources, to synthesize information in a coherent message, and to communicate the message to an audience”. As a result of the research, the level of digital literacy of women who carry out or intend to do entrepreneurial activities in rural areas will be determined. In addition to this, it is aimed to create a roadmap for NGOs about what they can do in this regard (increasing the digital competencies of women operating in rural areas or having entrepreneurial intentions). In this context, the study aims to contribute to the field both theoretically and practically.

Keywords: Digital Literacy, Non-Governmental Organizations, Women Entrepreneurs, Rural Entrepreneurship

GELECEĞİ GÜÇLENDİRMEK: KIZLARIN STEM POTANSİYELLERİNİ GELİŞTİREN VE DÖNÜŞTÜREN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Rahmet SAVAŞ⁵⁰

ÖZET

Kadın sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar), tümü toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme, kadınları güçlendirme ile kadınları ve kız çocuklarını orantısız bir şekilde etkileyen sorunları ele alma gibi çeşitli amaç ve hedefleri vardır. Bu kuruluşlar, kadın haklarını savunmak, sosyal ve ekonomik statülerini iyileştirmek ve daha eşitlikçi ve adil bir toplum yaratmak için çalışırlar. Ayrıca, kadınlara eğitim, öğretim, kaynaklar ve becerilerini geliştirmeleri, bilinçli kararlar almaları ve topluma tam olarak

⁵⁰ Prof. Dr., Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı İstanbul Medeniyet Üniversitesi, e-mail: rahmet.savas@medeniyet.edu.tr , ORCID: 0000-0002-3670-622X

katılmaları için fırsatlar sağlayarak onları güçlendirmeyi de amaçlar. Kız çocuklarının ve kadınların her düzeyde kaliteli eğitime erişimini teşvik eder ve destekler. Eğitimin önündeki engelleri ele alır, eşit eğitim fırsatlarını savunur ve eğitimdeki toplumsal cinsiyet geleneklerini ortadan kaldırmak için çalışırlar.

Kadınlar tarihsel olarak sosyal adalet, insan hakları ve sivil toplum içindeki çeşitli amaçların savunulmasında önemli roller oynamışlardır. Taban hareketlerine, savunuculuk gruplarına ve toplum kuruluşlarına katılmaları genellikle olumlu sosyal değişimlere yol açmıştır.

Kadınların sivil topluma katılımı, onları içinde buldukları topluma aktif katkıda bulunan bireyler olma konusunda güçlendirir. Kadınlar güçlendirildiğinde, olumlu değişimi yönlendirebilir, haklarını savunabilir ve yaşamlarını etkileyen karar verme süreçlerini etkileyebilirler. Böylelikle, dünyanın dört bir yanındaki topluluklarda ve toplumlarda sosyal ilerlemeye, eşitliğe ve olumlu değişime katkı sağlarlar.

Kadın odaklı Sivil Toplum Kuruluşlarının temel amaçlarından bir diğeri de, kadın istihdamını artırmaktır. Kadın istihdamı, bir ülkenin ekonomik üretimini artırabilir, milli gelirini yükseltebilir ve ailelerin ekonomik durumunu iyileştirir. Aile içindeki gelirin artmasıyla, çocukların eğitimi, sağlığı ve refahı da olumlu etkilenir. Ayrıca, yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlar ve kadınların iş sahibi olmasıyla aileleri daha iyi bir yaşam standardına kavuşması da mümkün hale gelir.

Kadınların istihdam edilebilmesinin temel şartlarından biri iyi bir eğitim almalarıdır. Eğitim, kadınların beceri ve yeteneklerini geliştirirken, işgücüne katılmalarını kolaylaştırır ve farklı sektörlerde çalışma fırsatları sunar.

Dünya genelinde, yükseköğretim düzeyinde, erkeklerden daha fazla kadın üniversitelere kayıtlıdır ve daha yüksek mezuniyet oranlarına sahiptir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'na göre, kadın üniversite öğrencilerinin oranı 1985'te %46'dan 2017'de %56'ya yükseldi ve bu durum, kadınların işgücü piyasasındaki mevcudiyetlerinin iyileşmesine yardımcı oldu ancak iş yerlerinde cinsiyet eşitliğini sağlayamadı. Bu farkın, özellikle erkek egemen olma eğilimi gösteren, yüksek teknoloji, matematik ve STEM alanlarında olduğu görülmektedir. Ülkelerin ekonomik ve sosyal refahı, bilim, teknoloji, mühendislik ve matematiğin (STEM) durumuna bağlıdır. Bu alanlar, sağlıkta ilerleme sağlayan düşünürler, araştırmacılar ve teknisyenler üretir. Yine de, ülkeler arasında ve STEM alanları arasında büyük farklılıklar olmasına rağmen, kadınlar ve kız çocukları, yaşam bilimlerinde iyi temsil ediliyor olmalarına rağmen, STEM çalışmalarında ve kariyerlerinde yetersiz temsil edilmeye devam etmektedir.

STEM disiplinlerinde kadınların düşük temsil modeli sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, birçok Batı ve Avrupa ülkelerinde de görülmektedir. Bilimsel çalışmalarını seçen kızların az sayıda olması, liderlik pozisyonuna erişmeye hazırlanan kritik bir aday kitlesinin olmadığı anlamına gelebilir.

Ayrıca, kadınların STEM işlerinde yeterince temsil edilmemesinden kaynaklanan ücret farkına ek olarak, STEM'deki cinsiyet farkı, emek ve yeteneğin verimsiz bir şekilde dağıtılması ve ekonomiler için kaçırılmış bir fırsattır.

Bununla beraber yapılan çalışmalar, kız çocuklarının bu alanlardaki performanslarının, ülkeler bazında erkeklerden daha düşük ve yüksek eğilim gösterdiklerini belirtmiştir. Bu durumun, ülke geleneklerine bağlı olarak farklı sebepleri içerisinde barındırdığı söylenebilir. Örneğin, erkeklerin bilimde profesyonel olarak tasvir edilme olasılığı daha yüksek iken, kadınların öğretmen olarak tasvir edilme olasılığı daha yüksektir. Latin Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre, matematik öğretmenlerinin yüzde 8 ila yüzde 20'si matematiğin erkekler için daha kolay olduğuna inanmaktadır. Bu tür önyargıların, kızlar ve kadınlar arasında STEM'de daha düşük özgüvene neden olduğu gösterilmiştir. Bu klişeler ve önyargılar yüksek öğretime kadar uzanır. Bir diğer çalışmaya göre, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki erkek ve kadın profesörlerin her ikisinin de, bilimsel olarak, eşdeğer başvurular olmasına rağmen, kadınlara kıyasla erkeklere daha düşük yeterlilik derecesi vermiş ve kadın adayları daha az yetkin ancak iş için uygun bularak daha düşük maaş teklif etmişlerdir. Önyargı ve gelenekler evde de ortaya çıkmaktadır. Anketler, ebeveynlerin erkek çocuklarının STEM alanında çalışmasını daha çok tercih ettiğini göstermektedir.

Bu çalışma, dünyada ve ülkemizde bulunan, kadın ve kız çocuklarının matematik ve STEM alanlarında gelişmelerine katkı sağlayan sivil toplum kuruluş örnekleri ve çalışma alanları ile var olan durumun iyileştirilmesi için sivil toplum kurumlarına çözüm önerileri sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: STEM, Cinsiyet Eşitliği, Sivil Toplum Kuruluşları

EMPOWERING THE FUTURE: NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS DEVELOPING AND TRANSFORMING GIRLS' STEM POTENTIAL

ABSTRACT

Women's non-governmental organizations (NGOs) have a variety of goals and objectives, all of which include promoting gender equality, empowering women, and addressing issues that disproportionately affect women and girls. These organizations work to defend women's rights, improve their social and economic status, and create a more egalitarian and just society. It also aims to empower women by providing education, training, resources and opportunities to develop skills, make informed decisions and participate fully in society. It promotes and supports girls and women's access to quality education at all levels. They address barriers to education, advocate for equal educational opportunities, and work to break up gender traditions in education.

Women have historically played important roles in advocating for social justice, human rights, and various causes within civil society. Their participation in grassroots movements, advocacy groups and community organizations has often led to positive social change.

Women's participation in civil society empowers them to be active contributors to the society they live in. When women are empowered, they can drive positive change, advocate for their rights, and influence the decision-making processes that affect their lives. In doing so, they contribute to social progress, equality and positive change in communities and societies around the world.

Another of the main objectives of women-oriented NGOs is to increase women's employment. Women's employment can increase a country's economic output, raise its national income, and improve the economic situation of families. Children's education, health and well-being are also positively affected by the increase in family income. It also contributes to the reduction of poverty, and with women having a job, it becomes possible for their families to have a better standard of living.

One of the basic conditions for women to be employed is to receive a good education. Education improves women's skills and abilities, facilitates their participation in the workforce and offers opportunities to work in different sectors.

Worldwide, at the tertiary level, more women than men are enrolled in universities and have higher graduation rates. According to the Organization for Economic Co-operation and Development, the proportion of female university students rose from 46% in 1985 to 56% in 2017, which helped improve women's labor market presence but failed to achieve gender equality in the workplace. It is seen that this difference is especially in the fields of high technology, mathematics and STEM, which tend to be male-dominated. The economic and social welfare of countries depends on the state of science, technology, engineering and mathematics (STEM). These fields produce thinkers, researchers and technicians who advance health. Yet, despite large variations between countries and between STEM fields, women and girls continue to be underrepresented in STEM studies and careers, despite being well-represented in the life sciences.

The under-representation of women in STEM disciplines is seen not only in developing countries, but also in many Western and European countries. The small number of girls choosing scientific studies may mean that there is not a critical mass of candidates prepared to reach leadership positions. Also, in addition to the pay gap due to the underrepresentation of women in STEM jobs, the gender gap in STEM is an inefficient distribution of labor and talent and a missed opportunity for economies.

However, studies have indicated that girls' performance in these areas tends to be lower and higher than boys on a country basis. It can be said that this situation has different reasons depending on the traditions of the country. For example, men are more likely to be portrayed as professionals in

science, while women are more likely to be portrayed as teachers. According to a study conducted in Latin America, 8 percent to 20 percent of math teachers believe that math is easier for boys. Such biases have been shown to cause lower self-esteem in STEM among girls and women. These stereotypes and prejudices extend to higher education. According to another study, male and female professors in the United States both awarded lower qualifications to males than females and offered lower salaries, considering female candidates less competent but suitable for the job, despite scientifically equivalent applications. . Prejudice and traditions arise at home as well. Surveys show that parents more prefer their boys to work in the STEM field.

In this study, examples and working areas of non-governmental organizations in the world and in our country that contribute to the development of women and girls in the fields of mathematics and STEM, and solutions to non-governmental organizations to improve the existing situation are presented.

Keywords: STEM, Gender Equality, Non-Governmental Organizations

Sosyal Yaşamda Kadın ve Aile

- Fatmanur ALSANCAK, “Almanya’daki Kadınların Sosyal Hizmet Faaliyet Modeli: Müslüman Kadınlar Sosyal Hizmet Federasyonu”
- Prof. Dr. Mehmet Fatih AYSAN, “Türkiye’de Aile Üzerine Çalışan STK’lar: Genel Bir Durum Değerlendirmesi”
- Büşra KARASAKAL, “Toplumsal Cinsiyet: Tartışma ve Anlayışlar”

ALMANYA’DAKİ KADINLARIN SOSYAL HİZMET FAALİYET MODELİ: MÜSLÜMAN KADINLAR SOSYAL HİZMET FEDERASYONU

Fatmanur ALSANCAK⁵¹

ÖZET

Çalışmanın Konusu ve Amacı: Almanya’da İslam karşıtlığına maruz kalan dezavantajlı grupların başında Müslüman kadınlar gelmektedir. Alman İslam Konferansı ve Federal Göç ve Mülteciler Dairesi’ne bağlı olan Göç, Entegrasyon ve İltica Araştırma Merkezi tarafından ortaya koyulan “Almanya’da Müslüman Hayatı 2020 Raporu”na göre 83,1 milyonluk bir nüfusa sahip olan Almanya’da 5,3 ila 5,6 milyon arasında Müslüman yaşamaktadır (toplam nüfusa oranı %6,4 ile %6,7 arasındadır) (DIK, 2020; İyi, 2021). Rapora göre Almanya’daki Müslüman nüfusun yarıya yakını (%46) kadınlar oluşturmaktadır. Müslüman kadınların ve çocukların sosyalleşme ortamları uzun bir süre

⁵¹ Arş. Gör. Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, e-mail: fatmanuralsancak@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1414-3358

camiler olmuştur. 1980'lerin başına kadar oluşturulan yapılar erkeklerin ihtiyaçlarına dayanırken 60 yıllık emek göçünden sonra kadınların cami cemaatlerine aktif katılımlarının arttığını söylemek zordur. 1990'lara gelindiğinde çocuklara yönelik dini eğitim ihtiyacı ve genç Müslüman neslin asimilasyon korkusu Müslümanları altyapılarını iyileştirmeye sevk etmiştir. Zamanla camilerin sayısı artmış, cami yapılarındaki odalar işlevlerine bağlı olarak değişmiştir. Cami cemaati Müslüman toplumun yeni ihtiyaçlarına giderek daha fazla cevap vermeye başlamıştır. Ancak bu yapılanmanın karar mekanizmalarında kadınlar yer almamakta, camilerde kadınlar için ayrılan alanlar işlevsiz kalmakta, kadınların sosyal katılımı 'gönüllülük' faaliyeti dışında gerçekleşmemektedir. Buradaki görevleri cami temizliği, yemek pişirmek ve diğer (dini işlerin dışındaki) görevlerdir. Din işleri ve mutfak işlerinin yanı sıra özel amaçlarla veya caminin işletme giderlerini karşılamak için hayır etkinlikleri düzenlenmesi de kadınların bu örgütlerdeki rollerindedir. Çoğu cami cemaatinde tüm üyelerin katılımıyla yılda en az bir kez hayır etkinlikleri düzenlenmekte, bu organizasyonlarda kadınlar kilit rol üstlenmektedir.

Almanya'da ilk defa Ocak 2017 tarihinden itibaren İslam karşıtı saldırıların istatistiksel verileri kayıt altına alınmaya başlanmış, bu veriler ilk kez 2018'de yayınlanmıştır. Bu dönemin İçişleri Bakanı Horst Seehofer'in yaptığı 2017 Suç İstatistik Raporu'nda 2017 yılında tahminen 1075 İslam karşıtlığı içeren saldırının gerçekleşmiş olduğu ifade edilmektedir (Karadağ, 2018). İşlenen suçlar arasında hem cana hem de mülkiyete kastedilmesi, camilere ve başörtülü kadınlara saldırı, tehdit mektupları ve ev ve işyerlerine saldırılar gerçekleşmiştir. Müslüman kadınlara yapılan saldırılar Almanya'nın çeşitli bölgelerinde sözlü, fiziksel ya da psikolojik olarak gerçekleştirilmektedir. Yalnızca dini kimliğinden değil aynı zamanda göçmen olmak üzerinden gerçekleşen bu olay Almanya'daki İslam karşıtı ırkçılığın somut bir örneğidir.

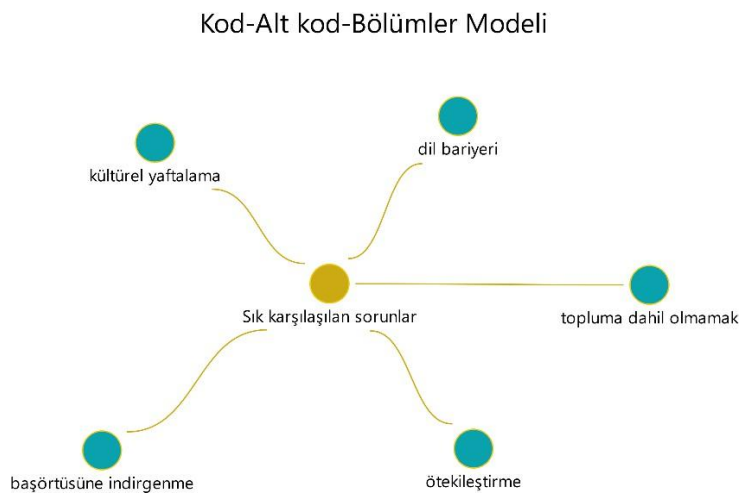
Gerek Almanya'da yaşayan Müslüman kadınların kendilerine biçilen rolleri yerine getirmek üzere sıkışıp kaldıkları pozisyon gerekse dini ve göçmen olma özelliklerinden dolayı maruz kaldıkları ötekileştirilme, kadınların kendilerini güçlendirmeleri ve örgütlenmeleri için daha profesyonel bir yapıda bir araya gelmeleri gerektiğini göstermektedir. Bu örgütlenme ile Alman toplumundaki sorunların çözümünde rol almaları ve karar mekanizmalarına katılımları ile seslerini duyurabilmeleri açısından önemlidir. Müslüman kadınların İslam karşıtı ırkçılıkla mücadelesinde ise Almanya'da oldukça önemli fonksiyonu olan Müslüman Kadınlar Sosyal Hizmet Derneği önemli bir boşluğu doldurması bakımından ön plana çıkmaktadır.

Müslüman Kadınlar Sosyal Hizmet Federasyonu (SmF e.V.) sosyal refah alanında faaliyet gösteren kâr amacı gütmeyen bir çatı örgüt olarak 2016 yılında kurulmuş, 2018 yılında faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Müslüman refahını inşa etmek amacıyla kurulan dernek kadınların, çocukların, yaşlıların ve gençlerin dezavantajlı olmalarındaki nedenlerin ortadan kaldırılması için savunuculuk yapma gayesi gütmektedir. Gruplarla, topluluklarla ve örgütlerle sosyal hizmet uygulamalarının yürütüldüğü SmF'in ana hedef alanı Müslümanların refahı ve iyilik halleridir. Temel prensibi her türlü ayrımcılıkla mücadele ederek bireylerin topluma eşit katılım sağlamalarını teşvik etmektir. Bu prensipten hareketle kurum Alman toplumu ile bir arada yaşamı ve iş birliğini benimsemektedir.

Yöntem: Almanya’da yaşayan Türk kökenli Müslümanların ayrımcılığa uğrama deneyimlerini görünür kılmak amacıyla yapılan kesitsel bu araştırma, nitel araştırma metodolojisinden yararlanılarak yürütülmüştür. Çalışmanın nihai hedefi olan Almanya’da yaşayan Müslüman kadınların yaşadıkları ayrımcılık ve baskı unsurlarının ve deneyimlerinin sonucunda yaşanan sorunlara bir cevap verme girişimi olarak örgütlenme modelinin model olarak incelenmesidir. Katılımcılara yöneltilen derinlemesine görüşme soruları aracılığıyla veriler elde edilmiştir. Çalışma grubuna ulaşma sürecinde araştırmacı Almanya’nın Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti’nde yaşayan 12 Müslüman kadınların sorunları hakkında incelemelerde bulunmuş, değerlendirmelerde katılımcı gözlem konumu sağlanmıştır. Çalışma grubunu oluşturan 12 Müslüman kadın üst kuşağı olan anne babaları veya annanne-dedelerinin Almanya’ya işçi göç hareketliliği sürecinde göç etmeleriyle yerleşmişler ve 31-50 yıl süredir burada yaşadıklarını ifade etmiştir. Çalışma grubu bu göç hareketliliğindeki ikinci ve üçüncü kuşak Almanya’da yaşayan Müslüman aileleri kapsamaktadır denilebilir. Elde edilen tüm veriler defaatle okunmuş ve tematik ağ analizi yoluyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde Braun ve Clarke’ın (2006) tematik analiz adımları rehber alınmış, tematik ağ analizindeki aşamalar izlenmiş, analiz süreci boyunca ilgili prosedür takip edilmiştir. Görüşme dökümleri MAXQDA Pro 2020 yazılımına aktarılmış, bu programda tematik ağ analizi gerçekleştirilmiştir. Müslüman kadınların yaşadığı ayrımcılık deneyimlerine ilişkin bulgular betimsel olarak açıklanmıştır.

Bulgular: Katılımcıların en sık karşılaştıkları sorunlara verdikleri yanıtlar incelendiğinde açık kodlama ile kültürel yaftalanma, başörtüsüne indirgenme, ötekileştirilme, topluma dahil edilmeme ve dil bariyeri olmak üzere 5 kategori oluşturulmuştur. Müslüman kadın olarak Alman toplumu içinde yaşanan en sık sorunların başında Almanca bilip bilmemek ve dış görünümle ilişkili negatif tutumlara maruz kalmak gelmektedir. Katılımcıların Almanya’da en sık karşılaştıkları sorunlar açık kodlamayla gruplandırılmış olup kod-alt kod modeli ile şekil 1.’de görselleştirilmiştir.

Şekil 1. Müslüman Kadınların Karşılaştığı Sorunlar

Müslüman kadınların yaşadıkları ayrımcılıklar ise “ırkçı saldırı deneyimleri”, “çalışma ortamındaki ayrımcılıklar”, “eğitim kurumlarındaki ayrımcılıklar”, “sağlık kurumlarındaki ayrımcılıklar” ve “sosyal

haklara erişim” açık kodları ile analiz edilmiştir. Ancak söylemler incelendiğinde deneyimlenen ayrımcılıklar kurum bazlı (eğitim, sağlık, kamusal alan vb.) olmadığından dolayı dil temelli ayrımcılıklar ve başörtülü/tesettürlü olmak ile doğrudan ilişkilendirilmiştir.

Bu sorunlara cevap olarak SmF’in faaliyetleri şekillenmiş, bu kurum incelenmiştir. Buna göre SmF’te yapılan projelerin çıktıları kısaca:

- Alman toplumunun bir parçası olarak Müslümanları görünür kılmak
- Kadınları güçlendirmek
- Kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele etmek
- Engelli, mülteci, yaşlı, genç, çocuk ve babaları güçlendirmek
- Radikalleşme, ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele etmek
- Okul hayatına katılım
- Çok dilli kitaplar aracılığıyla gönüllüler ve ebeveynler için okuma teknikleri
- Stres yönetimi egzersizleri
- Toplumsal yakınlaşma ve uzaklaşma
- Travma mağduru çocuklar ve gençlerle ilgilenmek
- Ergen çocukların ailelerine destek
- Konuşma teknikleri
- Müdahale yöntemleri
- Pedagojik oyunlar
- İşgücü piyasası ve kadınların katılımı

olarak yapılandırılmıştır.

Sonuç: Almanya’da sosyal hizmetlerin oluşumunda sosyal yardım odaklı sivil oluşumlar büyük rol oynamıştır. Ancak uzun bir süredir sosyal hizmetlerin sunumunda Müslüman toplumun geride kaldığı düşünülürse bu alandaki boşluğu doldurması bakımından Müslüman Kadınlar Sosyal Hizmet Derneği (SmF) önemlidir. Müslümanların ortak kaygısı olan İslam karşıtlığı ve daha özelden de bu topluluk içinde kadınların geri planda kalması bu örgütün biraraya gelmesindeki iki ana unsurdur. Müslüman kadınların örgütlenmesi ve bunun profesyonelleşme süreci Almanya için bir ilktir. Sosyal hizmette toplumla çalışma uygulamalarında örgütlenme kültürünün inşa edilmesi için ortak değerler ve hedefler olmalıdır. Gerek ayrımcılık ve baskı ile mücadelede gerekse kadın hakları savunuculuğu bakımından SmF, Müslüman toplumlar için örnek bir model teşkil etmektedir. Bununla birlikte Almanya’daki refah sisteminde güçlendirici programlardan Müslümanların faydalanması ve kendi kendine güçlenme sürecine dahil olmaları için kurumsallaşma ihtiyacı bulunmaktadır. Zira sosyal hizmet yalnızca sosyal yardım götüren ve bu yardımla kişilerin hayatını idame ettirmesini öngören bir meslek değil, bilakis bireyin ve toplumun refahı için özgürleştirme odaklı uygulama alanları olan bir meslektir. Bu özgürleşme alanları içinde ırkçılık ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik programlar bulunmaktadır. Bu bağlamda Almanya’daki Müslüman kadınlar üzerinde yapısal baskı ve ayrımcılıktan güçlenerek

çıkmaları gerekliliği doğmuştur. Çokkültürlü bir toplumsal yapı içinde din ve cinsiyet odaklı ayrımcılıkla mücadelede akılcı bir zeminde yapılandıkları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Müslüman Kadın, Sosyal Hizmet, İslam Karştı Irkçılık, Sivil Toplum.

MODEL OF SOCIAL WORK ACTIVITIES OF WOMEN IN GERMANY: FEDERATION OF SOCIAL SERVICES FOR MUSLIM WOMEN

ABSTRACT

Subject and Purpose of the Study: Among the disadvantaged groups exposed to Islamophobia in Germany, Muslim women rank at the forefront. According to the "Muslim Life in Germany 2020 Report" presented by the German Islam Conference and the Research Center for Migration, Integration, and Asylum (associated with the Federal Office for Migration and Refugees), Germany, with a population of 83.1 million, is home to between 5.3 and 5.6 million Muslims (constituting 6.4% to 6.7% of the total population) (DIK, 2020; İyi, 2021). According to the report, almost half (46%) of the Muslim population in Germany consists of women. The socialization environments for Muslim women and children have traditionally been mosques for a long time. While the structures established until the beginning of the 1980s were based on the needs of men, it is difficult to say that women's active participation in mosque congregations has increased after 60 years of labor migration. By the 1990s, the need for religious education for children and the assimilation fear of the young Muslim generation encouraged Muslims to improve their infrastructure. Over time, the number of mosques increased, and the rooms in mosque structures changed based on their functions. Mosque congregations began to respond more and more to the new needs of the Muslim community. However, women are not included in the decision-making mechanisms of this structuring, the areas designated for women in mosques remain unused, and women's social participation occurs only through "voluntary" activities. Their tasks involve mosque cleaning, cooking meals, and other duties unrelated to religious matters. In addition to religious and kitchen-related activities, women's roles in these organizations also include organizing charity events for special purposes or to cover the operating expenses of the mosque. In most mosque congregations, charity events are organized at least once a year with the participation of all members, and women play a key role in these events.

For the first time in January 2017, statistical data on anti-Muslim attacks began to be recorded in Germany, and these data were first published in 2018. The 2017 Crime Statistics Report by the then Minister of the Interior Horst Seehofer stated that an estimated 1,075 attacks involving Islamophobia occurred in 2017 (Karadağ, 2018). The committed crimes included both physical and property damage, attacks on mosques and veiled women, threatening letters, attacks on homes and workplaces. Attacks on Muslim women are carried out verbally, physically, or psychologically in various regions of Germany. This incident, which arises not only from one's religious identity but also from being an immigrant, is a concrete example of Islamophobic racism in Germany.

Both the role assigned to Muslim women living in Germany and their experiences of marginalization due to their religious and immigrant status indicate the necessity for these women to come together in a more professional structure to empower themselves and organize. This organization is important for their involvement in solving problems within German society and for making their voices heard in decision-making processes. In the struggle against Islamophobic racism by Muslim women, the Muslim Women's Social Service Association in Germany (SmF e.V.) stands out for filling a significant gap.

Founded in 2016, the Muslim Women's Social Service Federation (SmF e.V.) is a non-profit umbrella organization that operates in the field of social welfare and intensified its activities in 2018. Established with the aim of building Muslim welfare, the association seeks to advocate for the elimination of the reasons for the disadvantages of women, children, the elderly, and the youth. SmF carries out social service practices with groups, communities, and organizations, focusing on the welfare and well-being of Muslims. Its core principle is to encourage individuals to participate equally in society by combating all forms of discrimination. Based on this principle, the organization embraces coexistence and collaboration with German society.

Method: This cross-sectional research, aiming to make visible the experiences of discrimination faced by Turkish-origin Muslim women living in Germany, was conducted using qualitative research methodology. The ultimate goal of the study is to examine the organization model as an attempt to respond to the problems resulting from the discrimination and oppression experienced by Muslim women living in Germany. Data were obtained through in-depth interviews with participants. During the process of reaching the study group, the researcher examined the problems of 12 Muslim women living in the North Rhine-Westphalia State of Germany and provided participant observation assessments. The study group consists of Muslim women who are part of the second and third generations of Muslim families who settled in Germany through labor migration processes, and they have been living here for 31-50 years. All data were read multiple times and analyzed through thematic network analysis using MAXQDA Pro 2020 software. The findings related to the discrimination experiences of Muslim women were described descriptively.

Findings: When examining the responses given by participants to the most common problems they encounter, five categories were identified through open coding: "cultural labeling," "reduction to headscarf," "othering," "exclusion from society," and "language barrier." The most common problems faced by participants in Germany as Muslim women include knowing or not knowing German and facing negative attitudes related to outward appearance.

The discrimination experiences of Muslim women were analyzed using open codes such as "racist attack experiences," "discrimination in the workplace," "discrimination in educational institutions," "discrimination in healthcare institutions," and "access to social rights." However, when examining the narratives, it was found that the experienced discrimination was not institution-based (education, health, public space, etc.), but rather directly related to language-based discrimination and being veiled or wearing a headscarf.

In response to these problems, the activities of SmF have been shaped, and this organization has been examined. Accordingly, the outputs of the projects carried out by SmF can be summarized as follows:

- Making Muslims visible as part of German society
- Empowering women
- Combating violence against women and children
- Empowering disabled, refugees, elderly, youth, children, and fathers
- Combating radicalization, racism, and discrimination
- Participation in school life
- Reading techniques for volunteers and parents through multilingual books
- Stress management exercises
- Social proximity and distance
- Dealing with traumatized children and young people
- Support for parents of adolescent children
- Speaking techniques
- Intervention methods
- Pedagogical games
- Labor market participation for women.

Conclusion: Civil organizations with a focus on social assistance have played a significant role in the formation of social services in Germany. However, considering the considerable lag of the Muslim community in providing social services for a long time, the Muslim Women's Social Service Association (SmF) is important for filling this gap. The common concern among Muslims, namely Islamophobia, and more specifically, the marginalized status of women within this community, are the two main factors driving the establishment of this organization. The organization of Muslim women and the process of professionalization represent a first in Germany. In order to establish an organizational culture in working with society in the field of social services, common values and objectives should be identified. Both in the fight against discrimination and oppression and in advocating for women's rights, SmF serves as an exemplary model for Muslim communities. However, there is a need for institutionalization for Muslims to benefit from empowering programs within the welfare system in Germany and to participate in the process of self-empowerment. Social work is not merely a profession focused on providing social aid to sustain individuals' lives; rather, it is a profession oriented towards liberating individuals and society, offering areas of practice focused on empowerment. These areas of empowerment include programs addressing racism and gender equality. In this context, the necessity for Muslim women in Germany to emerge empowered from structural oppression and discrimination has become evident. Within a multicultural social structure, they are establishing a rational foundation to combat religion and gender-based discrimination. **Keywords:** Muslim Women, Social Work, Islamophobic Racism, Civil Society.

TÜRKİYE'DE AİLE ÜZERİNE ÇALIŞAN STK'LAR: GENEL BİR DURUM DEĞERLENDİRMESİ

Mehmet Fatih Aysan⁵²

ÖZET

Yaşanan hızlı sosyal değişimler bir taraftan aile yapısındaki değişimleri tetiklerken bir taraftan da sivil toplumun da dönüşmesine, aile odaklı hizmet veren kurumların faaliyetlerinin yeniden şekillenmesine neden oluyor. Bununla birlikte devlet yapılanmasının ve uluslararası gelişmelerin de katkısıyla devlet-sivil toplum, devlet üstü güçler-sivil toplum ve sivil toplum-sivil toplum ilişkileri de dönüşüm içine giriyor.

Bu dönüşümlere rağmen literatür incelendiğinde aile ve sivil toplum kuruluşları (STK) üzerine yapılan ulusal ve uluslararası çalışmaların sayısı oldukça sınırlı kaldığı söylenebilir. Kısıtlı sayıdaki bu çalışmalar incelendiğinde çalışmaların genellikle aileyi bir bütün olarak ele almadığı, aileyi oluşturan çocuk, kadın, yaşlı gibi belirli grupların refahını etkileyen STK'ların rollerinin incelendiği görülmektedir. Örneğin, Rosy (2016) insan ticareti mağduru Bangladeş'li kadınların topluma tekrar sağlayabilmesinde STK'ların rolünü incelerken Petrikova (2015) ise El Salvador'da çocuk işçilerle çalışan üç STK'nın meseleye bakışını ve faaliyetlerini analiz etmektedir. Ayrıca aile içi şiddetin önlenmesi ve kadınların statüsünün geliştirilmesinde STK'ların rolleri üzerine birçok çalışma mevcuttur (Sloat 2005; Nalini & Krishnakumar 2017). Bununla birlikte ailenin korunmasında STK'lar ve sosyal hizmet uzmanlarının görevleri üzerine az da olsa çalışmalar vardır (Strydom 2010; Van Huyssteen & Strydom 2016). Ancak bunlar da STK'ların aile üzerine yaptığı çalışmalardan ziyade sosyal hizmet uzmanlarının koşulları odaklanmışlardır. Türkiye'deki çalışmalar incelendiğinde benzer alanlara odaklanıldığı görülmektedir. Daha çok kadınların refahı ve aile içi şiddet üzerine yapılan nitel çalışmalarda mukayeseli STK analizleri ve yahut vaka incelemeleri öne çıkmaktadır (Bener 2009; Sallan-Gül, Özen & Kahya 2017).

Bu çalışma, aile merkezli çalışan sivil toplum kuruluşlarının genel yapısını ve aile kurumu üzerine görüşlerini inceleyerek bir taraftan toplumsal değişimi anlamaya çalışırken bir taraftan da sivil topluma ve uygulayıcılara genel politika önerileri sunmayı hedefler. Bu amaç doğrultusunda nitel ve nicel yöntemler kullanılarak veriler toplanmış ve bunların analizi yapılmıştır. Araştırmanın nicel kısmında aile merkezli çalışan dernek ve vakıfların listesi T.C. İçişleri Bakanlığı ile T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Şubat ile Nisan 2019 tarihleri arasında internet sayfalarındaki bilgilerden derlenmiş

⁵² Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Nüfus ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü & Sosyoloji Bölümü, e-mail: maysan@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8311-8551

ve kurumların hedef kitleleri çerçevesinde tasnifler yapılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ise aile merkezli çalışan 20 sivil toplum kuruluşunun yönetici ve üst düzey temsilcisiyle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlarda değişik alanlarda ve farklı siyasi görüşleri temsil eden vakıf ve dernekler seçilmiş; ancak aile odağını kaybetmemek için sadece kadına odaklanan kurumlar, sadece eğitim veren dernekler veya meslek örgütleri araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Yaklaşık 30 ile 120 dakika arasında süren mülakatlar, Kasım 2018 – Nisan 2019 tarihleri arasında çoğunlukla kurum merkezlerinde veya mülakat yapmaya müsait bir mekânda gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulguları sonucunda STK'ların hemen hemen hepsinde kurumsallaşma, gönüllüğe dair sorunlar yaşadıklarını ve özerkliklerini sağlayabilecek bazı finansal sorunlar çektikleri tespit edilmiştir. Geleneksel aileye ve aile değerlerine karşı günümüzde artan tehditlerin başta çocuk ve kadın olmak üzere aile üyelerini olumsuz etkilediği birçok katılımcı tarafından vurgulanmıştır. Her şeye rağmen Türk aile yapısının güçlü olduğu bunun bir toplumsal zenginlik olduğu görüşmelerde sıklıkla ifade edilmiştir. Ailenin güçlendirilmesi için devlete, STK'lara ve aile üyelerinden babaya önemli roller düştüğü vurgulanmıştır.

NGOS SPECIALIZING ON FAMILY IN TÜRKİYE: A GENERAL ASSESSMENT

ABSTRACT

This study aims to understand social change by examining the general structure of family-centered NGOs in Türkiye and their views on the family. It also aims to offer general policy recommendations to civil society and to legislators. For this purpose, data was collected and analyzed using qualitative and quantitative methods. In the quantitative part of the research, a list of family-centered associations and foundations as available in the official websites of the Turkish Ministry of Interior and the Turkish Directorate General of Foundations between February and April 2019 and the target audiences of these institutions were classified. In the qualitative part, semi-structured in-depth interviews were conducted with managers and senior representatives of 20 family-centered NGOs. The findings revealed that almost all of the NGOs had problems with institutionalization, volunteering, and financial problems that could restrain their autonomy. It was emphasized by many participants that today's increasing threats to the traditional family and family values are affecting family members negatively, especially children and women. On the other hand, the interviews frequently stated that the Turkish family structure is strong and that this is a social wealth. An emphasis was made that the state, NGOs and family members, especially fathers, have important roles in strengthening the family.

TOPLUMSAL CİNSİYET: TARTIŞMA VE ANLAYIŞLAR

Büşra KARASAKAL⁵³

ÖZET

Toplumsal cinsiyet, kendi içinde birçok tartışmayı barındırması sebebiyle son günlerde farklı görüşlerle tartışılan ve sorunsallaştırılan bir kavram olmuştur. Biyolojik cinsiyetin sosyal olarak inşa edildiği iddiaları ve biyolojik cinsiyet-toplumsal cinsiyet ikiliğinin sorgulamaya açılması hem dünyada hem de Türkiye’de çok ciddi tartışmalara yol açmıştır.

Toplumsal cinsiyet “toplumda kadınlara ve erkeklere çoğunlukla biyolojik cinsiyetleri üzerinden atfedilen roller, pratikler, sorumluluklar, nitelikler ve bunlar üzerinden üretilen söylemler, performanslar, kimlikler ve öznelliklerin bütünü olarak” tanımlanabilir (Keskin Aksay 2020: 159). Fakat bu kavramla ilgili tartışmalar bu tanımlamanın ötesine geçmiş, böylece toplumsal cinsiyet endişesi doğmaya başlamıştır. Özellikle 1960’lı yıllarda cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik doğal ve psikolojik bir olgudan ziyade sosyal olarak inşa edilmiş bir fenomen olarak tartışılmaya başlanmıştır. Cinselliğin toplumsal olarak inşa edildiğini iddia eden teorisyenler, toplumsal cinsiyetin, cinsiyetin doğal bir tezahürü olarak kabul edilmesini ve insanın değiştiremeyeceği kültürel bir sabit oluşunu eleştirmekte ve beden maddeselliğinin "zaten cinsiyetlendirilmiş, zaten inşa edilmiş" olduğunu, cinsiyet ikiliğinin varsayılan fiziksel temelini ve gerçekliğinin sosyal olarak türetilmiş bir inşası olduğunu savunmaktadırlar (Butler 2014, Jackson ve Scott 2012). Bu tartışmalar sonucunda cinselliğin akışkan ve cinsel kimliklerin çoklu ve değişken olduğunu öne süren kuir teori ortaya çıkmıştır (Jagose 2017). Özellikle postyapısalcı yaklaşımlardan etkilenen bu teori tüm ikiliklerin, cinsiyet ikiliği, heteroseksüellik, homoseksüellik, biseksüellik gibi yönelim ve kimliklerin sınırlandırıcı ve normatif olduklarını iddia etmekte, doğal ve sabit olduğu varsayılan bu kategorilerin doğruluğunu sorgulamakta ve sosyal olarak inşa edildiğini iddia etmektedir (Jagose 2017). Öte yandan bu tartışmalar içerisinde sosyal inşanın boyutları hala gündemdeyken cinsiyetin yaratılış ve biyolojik öğelerinin yok sayıldığına dair tepkiler ve yaklaşımlar da artmaya başlamıştır. Toplumsal cinsiyetin inşa olduğunu iddia edenlerin aksine doğuştan olduğunu savunan özcü teorisyenlere göre cinsiyet yalnızca kadın ve erkekten oluşmaktadır, sabittir, doğuştandır ve toplumsal cinsiyet doğrudan cinsiyetle ilişkilidir (Price 2017). Böylece sosyal inşacılar ve özcü teorisyenler arasında sonu gelmez bir ikilik başlamıştır. Bunun sonucunda toplumsal cinsiyetin hem biyolojik hem de sosyal tarafları olduğunu savunan yaklaşımların göz ardı edildiği söylenebilir.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin sosyal olarak inşa edildiği iddiaları feminizmin öznesi kimdir, özne kimdir, kadın kimdir ve kadın terimi ortak bir kimliği ifade eder mi sorularını gündeme getirmiş,

⁵³ Doktora Öğrencisi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, e-mail: busrakrskl@icloud.com
ORCID: 0000-0002-9528-4370

böylece feminizm içinde çok ciddi tartışmalar başlamıştır. Batı'da bu tartışmalar 2004 yılında kabul edilen Cinsiyet Kimliği Tanıma (Gender Recognition Act) kanununa dair talep edilen yasal düzenlemeler ile başlamıştı. Talep edilen değişiklik ile birlikte beyana dayalı (self ID) olarak transların cinsiyet kimliğini belirlemesine izin verilecekti. Bu talebe birçok kadın (feminist olan ya da olmayan) trans kadınların kadınlara ayrılan bazı mekânlara girmeleri üzerinden tepki gösterdi (Hayton 2018). Bunun yanında çocuklarda cinsiyet geçiş süreci ve bu sürecin nasıl ve ne zaman olması gerektiği (Hood 2017) ve nihayet seks işçilerinin feminizm açısından statüsünün ne olacağı ile ilgili de bir dizi tartışma çıktı. Hali hazırda beyanla cinsiyetin kabul edildiği ülkelerde kadınlara özel alanlardaki kamusal düzenlemeler ile ilgili de birçok tartışma var.

Türkiye'ye baktığımızda burada tartışmaların özellikle kadın hareketinin kapsayıcılığı ve feminizmin özneliği meselesi üzerinden ilerlediği söylenebilir. Özellikle 8 Mart yürüyüşlerinde transların yürüyüşlere katılıp katılmaması meselesi bazı feministleri ve trans feministleri karşı karşıya getirmektedir. Tartışmaların merkezinde genellikle feminizmin öznesi kimdir sorusu yer alsa da bazı kuir ya da trans feministlerin kadın kategorisini sorunsallaştırması, cis kadınları ayrıcalıklı olarak tanımlaması tartışmaları alevlendirmektedir. Trans aktivistler feminizmin transları kapsayacak şekilde güncellenmesi gerektiğini iddia etmektedirler. Feminizm(ler)in trans-kadınları yeterince dâhil etmedikleri, onların sorunlarını ve hak taleplerini çok dikkate almadıkları haklı bir eleştiri olabilir, fakat eleştiri genellikle burada kalmamaktadır (Akay 2019).

Tartışmaların arka planında ciddi meseleler olsa da çoğu zaman tartışmanın konunun içeriğini aşarak laf atışmasına ve taraf belirlemeye evrilmekte olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet kimliğini sorgulamaya açan, kadın kategorisinin varlığının önemi üzerinde duran kadınlar sıklıkla transfobik olmakla suçlanmakta, hakaret, susturma ve dışlama mekanizmalarıyla karşılaşmakta ve TERF olarak damgalanmaktadır (Karakaş 2019, OBE 2021-2022 ve Gender Critical Academia Network). TERF, Trans Dışlayıcı Radikal Feminist (Trans Exclusionary Radical Feminist) tanımlamasının İngilizce kısaltmasıdır. Trans dışlayıcı radikal feminizm, toplumsal cinsiyete karşı eleştirel feminizm (Gender-critical feminism) olarak da tanımlanmaktadır. TERF olarak etiketlenen bazı kadınların üniversitelerde yapacağı konuşmaların iptal ettirildiği, TERF ilan edilen bazı feminist akademisyenlerin işten atılması için baskı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte TERF olarak adlandırılan bazı feministlerin de trans dışlayıcı ve transfobik yaklaşımları olduğu söylenebilir. Biyolojik cinsiyetlerine indirgenmek, beyan ettikleri cinsiyet kimlikleri ile tanımlanmamak translar tarafından fobik olarak nitelendirilmektedir.

Her iki taraf için de giderek sertleştiği ve çirkinleştiği görülen bu tartışmalarda birçok insanın birbirini yeni terimlerle (TERF, SWERF, cis-feminist, cisheteroseksist, mizojinist vs.) etiketlediği, dışladığı ve iptal ettiği (cancelladığı) bir süreç gözlemlenmektedir (Özkazanç 2019). Üstelik kullanılan bu iptal kültürü (cancel culture) yönteminin de bazıları tarafından siyasi bir yöntem olarak kasten tercih edildiği görülmektedir (Karakaş 2019).

Bütün bu zemininden kaymış tartışmalar kadınları feminist hareket ve kazanımlarıyla ilgili de çokça endişelendirmektedir. Çünkü feminizmin odağında haliyle üreme, üreme üzerinden kurulmuş toplumsal ilişkiler, bu toplumsal ilişkilerin yarattığı erkek tahakkümü vardır. Tam da bu odak trans aktivistler tarafından biyolojik cinsiyetçiliğe dayanan bir yaklaşım olarak addedilmekte, kadın bedeninde doğanların (ve kadın cinsiyet kimliğinde devam edenlerin) aslında ayrıcalıklı bir grup olduğu iddia edilmektedir. Bu da aslında feminist hareketin son iki yüzyıldır kavramsallaştırmaya ve görünür kılmaya çalıştığı kadının ve ataerkinin görünmez kılınmasına ve değersizleştirilmesine sebep olmaktadır (Akay 2019).

Bununla birlikte tüm bu tartışmaların başlangıcı sayılan kuir teorisinin feminizme olan etkileri de tartışmaya açılmalıdır. Kuir teori ile birlikte kimlik siyasetinin tartışmaya açıldığı ve bu bağlamda kesişimsellik teorisinin çok daha görünür olduğu ve bu eksenlerdeki tartışma ve politikaların güçlendiği söylenebilir. Kesişimsellik teorisi çoklu toplumsal eşitsizlikleri güçlü bir kuramsal çerçevede yorumlama, görünür kılma ve buna yönelik politika üretme imkânı sunmaktadır (Sarigöl 2020). Kesişimsellik teorisi toplumsal cinsiyet, ırk, cinsel yönelim, etniklik, sınıf, engellilik gibi kategorilerin birbirleriyle ilişkilerini ve bu kategoriler üzerinden kişinin karşılaştığı çoklu toplumsal eşitsizlikleri analiz etmeye yarayan hayati bir teoridir. Teorinin ortaya çıkışı kuir teori ile olmasa da kuir teorisinin kesişimselliği çok daha görünür kıldığı söylenebilir.

Toplumsal cinsiyet çerçevesindeki bu tartışmalar daha çok akademi ve sahanın tartışmaları gibi görünse de kadın hareketini yakından ilgilendirmektedir. Bu sebeple kadın hakları ile ilgili çalışan sivil toplum kuruluşlarının da gündemine girmesi kaçınılmazdır. Bu sebeple bu çalışmada toplumsal cinsiyet tartışmalarının kadın hareketindeki yansımaları, kadın hareketine etkileri ve bu konuyla ilgili Türkiye'deki güncel tartışmalar özellikle Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği ve Kadımız, Öfkeliyiz Grubu'nun söylemleri çerçevesinde anlaşılmasına çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, trans, TERF, toplumsal cinsiyet, kuir.

GENDER: DEBATES AND UNDERSTANDINGS

ABSTRACT

Gender has been a concept that has been discussed and problematized with different views in recent days, as it contains many debates within itself. Claims that biological sex is socially constructed and questioning the biological sex-gender binary have led to serious debates in the world and Türkiye.

Gender can be defined as "the roles, practices, responsibilities, qualities attributed to women and men in society, mostly based on their biological sex, and the whole of the discourses, performances, identities, and subjectivities produced through these" (Keskin Aksay, 2020, p. 159). However, discussions about this concept have gone beyond this definition, so gender concerns have begun to arise. Especially in the 1960s, sex, gender, and sexuality began to be discussed as a socially constructed rather

than a natural and psychological phenomenon. Theorists who claim that sexuality is socially constructed criticize the acceptance of gender as a natural manifestation of sex and a cultural fix that humans cannot change and argue that the materiality of the body is "already gendered, already constructed" and that the assumed physical basis and reality of the gender binary is a socially constructed derived form. (Butler 2014, Jackson and Scott 2012). As a result of these discussions, queer theory emerged, which suggests that sexuality is fluid and sexual identities are multiple and variable (Jagose, 2017). This theory, especially influenced by poststructuralist approaches, claims that all binaries, orientations, and identities such as gender binary, heterosexuality, homosexuality, and bisexuality are limiting and normative, questions the accuracy of these categories, which are assumed to be natural and fixed, and claims that they are socially constructed (Jagose, 2017).

On the other hand, while the dimensions of social construction are still on the agenda in these discussions, reactions and approaches that the creation and biological elements of gender are ignored have begun to increase. According to essentialist theorists, who argue that gender is innate, contrary to those who claim it is a construct, gender consists only of men and women, is fixed and innate, and gender is directly related to sex (Price 2017). Thus began an endless duality between social constructionists and essentialist theorists. As a result, it can be said that approaches that argue that gender has biological and social aspects are ignored.

Claims that sex and gender are socially constructed have raised the questions of who is the subject of feminism, who is the subject, who is a woman, and whether the term woman expresses a common identity, thus starting very serious debates within feminism. These discussions in the West started with the legal regulations requested regarding the Gender Recognition Act, which was adopted in 2004. With the requested change, trans people could determine their gender identity based on self-ID. Many women (feminist or not) reacted to this demand by allowing trans women to enter some spaces reserved for women (Hayton, 2018). In addition, a series of discussions arose about the gender transition process in children, how and when this process should happen (Hood, 2017), and finally, what the status of sex workers will be in terms of feminism. There are also many discussions about public regulations in women-only areas in countries where gender declaration is currently accepted.

When we look at Türkiye, we can say that the discussions here are progressing, especially on the issue of the inclusiveness of the women's movement and the subjectivity of feminism. Especially in the March 8 marches, the issue of whether trans people should participate in the marches confronts some feminists and trans feminists. Although the question of who is the subject of feminism is generally at the center of the discussions, the fact that some queer or trans feminists problematize the category of women and define cis women as privileged fuels the discussions. Trans activists claim that feminism needs to be updated to include trans people. It may be a justified criticism that feminism(s) do not include

trans-women sufficiently and does not consider their problems and rights demands, but the criticism generally does not stop there (Akay, 2019).

Even though there are serious issues in the background of the discussions, it can be said that most of the time, the discussion goes beyond the topic's content and evolves into a spat and choosing sides. Women who question their gender identity and emphasize the importance of the existence of the woman category are often accused of being transphobic, face insults, silencing, and exclusion mechanisms, and are branded as TERFs (Karakaş, 2019; OBE 2021-2022 and Gender Critical Academia Network). TERF is the English abbreviation for Trans Exclusionary Radical Feminist. Trans-exclusionary radical feminism is also defined as gender-critical feminism. It is seen that the speeches of some women labeled as TERFs were canceled at universities, and there was pressure to fire some feminist academics declared as TERFs. However, it can be said that some feminists called TERF also have trans-exclusionary and transphobic approaches. Being reduced to their biological sex and being not defined by their declared gender identity is described as phobic by trans people.

In these discussions, which seem to become increasingly harsh and ugly for both sides, a process is observed in which many people label, exclude, and cancel each other with new terms (TERF, SWERF, cis-feminist, cis heterosexist, misogynist, etc.) (Özkazanç, 2019). Moreover, it seems that some deliberately prefer this cancel culture method as a political method (Karakaş, 2019).

All these discussions that have shifted from their ground make women very worried about the feminist movement and its achievements. Because the focus of feminism is naturally on reproduction, social relations are established through reproduction, and these social relations create male domination. Exactly this focus is considered by trans activists as an approach based on biological sexism, claiming that those born in a female body (and continuing with female gender identity) are actually a privileged group. This causes women and patriarchy, which the feminist movement has been trying to conceptualize and make visible for the last two centuries, to be rendered invisible and devalued (Akay, 2019).

However, the effects of queer theory, which is considered the beginning of all these discussions, on feminism should also be discussed. It can be said that identity politics has been opened to discussion with queer theory. In this context, intersectionality theory has become much more visible, and discussions and policies on this axis have become stronger. Intersectionality theory offers the opportunity to interpret multiple social inequalities within a strong theoretical framework, make them visible, and produce policies accordingly (Sarığöl, 2020). Intersectionality theory is a vital theory that helps analyze the relationships between categories such as gender, race, sexual orientation, ethnicity, class, disability, and the multiple social inequalities that a person encounters through these categories. Although the theory did not emerge with queer theory, it can be said that queer theory makes intersectionality much more visible.

Although these discussions within the framework of gender seem to be more like discussions in academia and the field, they closely concern the women's movement. For this reason, it will inevitably be on the agenda of non-governmental organizations working on women's rights. For this reason, in this study, we will try to understand the reflections of gender debates on the women's movement, their effects on the women's movement and the current debates on this issue in Türkiye, especially within the framework of the discourses of Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (Association for Combating Sexual Violence) and Kadınız, Öfkeliyiz Group (We Are Women, We Are Angry).

Keywords: Woman, trans, TERF, gender, queer.